

Câteva capitole din terminologia Calului¹.

I.

INTRODUCERE.

În râvna de a aduna „comoara de cuvinte, de expresii și de împărecheri fericite de vorbe, pe care strămoșii noștrii ne-au lăsat-o și pe care părinții noștri au desăvârșit-o“, Muzeul Limbei Române din Cluj, a alcătuit întâiul chestionar, „Calul“². Acest chestionar a fost începutul fericit de a strânge comorile neprețuite de cuvinte „înainte de ce progresele rezezi ale unei civilizații unitare vor șterge urmele vechi și regionale din graiul comun“. Trimis mai ales preoților și învățătorilor din întreagă țară, s'au primit peste 650 de răspunsuri. E întâia dată la noi când, în mod sistematic, se începe adunarea bogăției lexicale, alături de cea a credințelor și obiceiurilor legate de un animal atât de mult întrebuintat în gospodăria țaranului român.

Acest chestionar a fost alcătuit cu multă grijă. La început s'au dat membrilor corespondenți câteva indicații, foarte utile pentru redactarea răspunsurilor : li s'a cerut, să noteze accentul, atunci când sânt siguri de el ; au fost sfătuiți să nu se lase influențați de forma literară a cuvintelor, chiar atunci când li se pare că cea dialectală este necorectă sau nefrumoasă. În legătură cu sistemul fonetic de transcriere, li s'au dat informații și exemple simple, fiindcă un sistem ceva mai complicat, ar fi fost îngreuietor. Membrii corespondenți aveau să întrebuinteze sistemul fonetic numai când erau siguri că transcriu bine ; în ca-

¹ Extras din lucrarea de doctorat, susținută la Facultatea de Filosofie și Litere a Universității din Cluj, în luna Maiu 1925.

² Muzeul Limbei Române. *Chestionar pentru un Atlas lingvistic al limbei române, I CALUL*, Cluj, 1922, p. 24.

zul când aveau îndoieli, le rămânea deplina libertate să transcrie cuvintele cu grafia pe care ei o credeau mai potrivită sau cu cea literară.

Când o explicație se putea da mai greu, mai ales când e vorba de un obiect, corespondenții au fost sfătuiți să facă deseme. S'a insistat tot aici, cerându-li-se să fie atenți, să menționeze deosebirile de graiu existente între bătrâni și tineri, între felul de a vorbi al locuitorilor din satele vecine și al celor din satul de unde răspund, sau între aceștia și populația streină conlocuitoare.

Fiecare chestionar avea o „Foaie personală“, care trebuia completată și înapoiată deodată cu răspunsul. În această „Foaie personală“ trebuia să fie menționat numele oficial al comunei, cel dat de locuitori și cel de batjocură, neperzându-se din vedere nici numirea streină. Este foarte interesant de văzut care formă s'a încetățehit în graiul locuitorilor acum după schimbările politice din urma războiului, forma streină care înainte era oficială, sau cea uzuală? Chestiunile următoare, care figurează în „Foaia personală“, merită toată atenția noastră, căci răspunsurile ce s'au dat au fixat un fel de cadru pentru locul de unde s'a răspuns la chestionar. Importanța acestor chestiuni, din punct de vedere lingvistic, trebuie recunoscută de cei care întreprind asemenea anchete. Corespondenții trebuiau să menționeze: numărul aproximativ al locuitorilor, precum și confesiunea lor; numărul streinilor, după naționalități; dacă sânt, și de când, colonii streine în comună; configurația terenului: muntos, șes; mijloacele de comunicație în raport cu situația geografică a comunei; centrul administrativ sau cultural spre care gravitează situația culturală și economică a comunei; numărul preoților, al învățătorilor; ocupația principală a locuitorilor, etc.

Membrii corespondenți înșiși au trebuit să comunice: numele, pronumele, locul nașterii, timpul de când sânt în comună; locul unde au copilărit, unde au învățat, locul unde au petrecut timp mai îndelungat, dacă sânt însurați sau nu și locul de naștere și cel în care au locuit soțiile ca

fete. În privința persoanelor care au servit pe corespondenți cu informații, a trebuit se comunice și numele acestora, vârsta, ocupația, dacă știu sau nu scrie și ceti, dacă au petrecut timp mai îndelungat în alte părți și unde, dacă sânt însurați (s. măritate) și au soție (sau bărbați) din altă parte.

Numărul de peste 600 de răspunsuri primite, pare foarte mic față de 15.000 chestionare trimise, dar, pe lângă valoarea lingvistică a acestora, trebuie să ținem seama și de legătura ce face între focarul cultural al Universității și între intelectualii satelor noastre.

În ce privește regiunile de unde am primit răspunsurile, trebuie să spunem următoarele: Din pricina unei inevitabile lipse de experiență, chestionarele au fost trimise unor instituții, cu rugarea de a le răspândi între învățători, preoți și între ceilalți intelectuali care vor fi dornici să sprijinească asemenea cercetări. Unele dintre aceste instituții și-au îndeplinit cu prisosință chemarea și acestora (Revizoratele din întreagă Transilvania, Inspectoratele școlare din Cernăuți și Chișinău precum și redacția revistei „Lamura“) Muzeul nu poate să le aducă decât prinosul cel mai mare de recunoștință; altele, în schimb, n'au dat nici cea mai mică importanță chestionarelor. Aceasta este pricina lipsei de unitate în răspândirea răspunsurilor, lipsă care ne-a împiedecat, în multe cazuri, să putem afirma cu destulă convingere răspândirea, sensul sau varianta unui cuvânt într'o regiune.

Satisfăcător de multe răspunsuri sânt din Ardeal, Bucovina și Basarabia (mai multe din partea nordică), mai puține din Dobrogea și din Banat, iar puține de tot din Oltenia, Muntenia și Moldova. Trebuie să spunem că, în schimb, aceste răspunsuri din urmă, sânt făcute cu cea mai mare grijă. Această afirmație nu ne împiedică să susținem că și acolo unde numărul lor este mare, valoarea *celor mai multe din ele* e incontestabilă.

Înainte de a arăta valoarea acestui chestionar, fie-mi permis să pomenim câteva amănunte asupra felului

cum s'a făcut catalogarea, aranjarea și clasarea acestuî bogat și prețios material.

Răspunsurile au fost înregistrate din partea Muzeului Limbei Române, după cum au sosit. Amintim, pentru viitoare verificări ale materialului de care ne ocupăm, că pe fiecare chestionar s'a trecut data sosirii. Acest fapt poate avea o însemnătate istorică pentru dispariția unor cuvinte din tezaurul lexical al limbii. La un timp fixat s'a încheiat, tot din partea Muzeului Limbei Române, această înregistrare, pentru a se putea face distribuirea premiilor. Răspunsurile primite după încheiere n'au mai putut fi luate în seamă la cercetările ce le-am făcut de data aceasta.

În prelucrarea și aranjarea acestui material am procedat precum urmează. De la început ne-am dat seama că studiarea chestionarelor nu se poate face decât dacă se va alcătui, cu îngrijire, o hartă a răspunsurilor. După ce am făcut această hartă, am trecut fiecare răspuns din comună cu un număr. Când din aceeași comună erau mai multe răspunsuri, deosebirea dintre un răspuns și celalalt am făcut-o prin o fracțiune (de ex. din comuna Cosmin, județul Cernăuți, avem trei răspunsuri : răspunsul întâiu are numărul 155, al doilea 155/1, al treilea 155/2) ¹.

Cu numerotarea răspunsurilor am început din Banat, de lângă Timișoara, urcând în direcția meridianului până la linia paralelă care aproape înjumătățea teritoriul țării, de aici iar am scoborit în spre Dunăre, traversând astfel jumătatea de sud a țării. În partea de nord a liniei de înjumătățire am trecut din Dobrogea și am parcurs, până la jumătatea țării, cealaltă parte care nu fusese numerotată. În felul acesta am fixat pe hartă 551 de localități, care cuprind, cum se vede din alăturatul tablou al numerelor catografice, 649 de chestionare. Restul de răspunsuri până la 660, fiind primit ulterior, după ce harta a fost făcută, n'au fost considerate în studiul de față.

Această hartă, care cuprinde toate localitățile de unde am primit răspunsuri, n'o publicăm însă la acest loc.

¹ Tabloul numerelor cartografice îl dăm la sfârșit.

dând în schimb, în anexă câteva exemple de răspândirea unor fenomene pe o hartă din care am suprimat mai multe puncte, care erau aproape unul de altul și care făceau dificilă citirea numerelor. Această suprimare de puncte am făcut-o având în vedere valoarea răspunsurilor : am suprimat adică un punct de unde aveam un răspuns mai slab, când era aproape de unul bun. În lucrare însă se găsesc toate punctele acestea, împreună cu materialul comunicat, așa încât această suprimare din motive de ordin tehnic, nu prezintă nici o lacună.

Făcute aceste lucrări pregătitoare, pentru ca să putem câștiga privirea de ansamblu asupra materialului cuprins în răspunsuri, am scos pe fișe materialul cuprins în aproape 50 de chestionare.

În scoaterea materialului pe fișe am avut în vedere totdeauna transcrierea fidelă a răspunsului, cu însăși ortografierea membrului corespondent. Această ortografiere a fost strict observată când era a cuvântului în chestiune: explicația însă a fost scrisă cu ortografia curentă atunci când ea nu prezenta interesante particularități de limbă. Dacă câteodată am putut bănuși din context sensul unui cuvânt care era numai amintit, am menționat că înțelesul ce-l dăm este presupus și nu este al răspunsului. Am făcut aceasta fiindcă am considerat aceste răspunsuri ca niște „fotografii lingvistice“ care, contrafăcute, pot arunca umbră asupra obiectivității cercetărilor.

Ținem să mai accentuăm o chestiune lămuritoare asupra felului cum s'a făcut scoaterea și mai ales însemnarea materialului. La fiecare cuvânt scos, am scris în partea de jos a fișei (iar în lucrare în parantez) numărul chestionarului în care am găsit atestat cuvântul, iar după număr, pentru a putea urmări chestiunea la care a fost citat ca răspuns, urmează o trăsură de unire și apoi numărul chestiunii. În felul acesta verificarea se poate face cu multă ușurință : numărul din parantez indică chestionarul (deci comuna din care a fost primit), iar ce-i în ur-

ma trăsorii de unire, arată cheștiunea (de ex. : *căruțeșie* 121—2 : 121 e răspunsul, iar 2 e cheștiunea).

Tot cu acest prilej al scoaterii materialului ne-am convins că abordarea întregului material cuprins în cheștiunare reclamă o muncă intensă de câțiva ani, care trebuie făcută cu inimă, cu dragoste și cu multă răbdare în citirea cu băgare de seamă a atâtor feluri de a scrie. De aceea ne-am mărginit la următoarele cheștiuni : 1° Crescătoră și terminologia ei (cheștiunea 1) ; 2° Cărușia și terminologia ei (cheștiunea 2) ; 3° Negustoria (cheștiunea 3) ; 4° Întrebuințarea calului (cheștiunea 5) ; 5° Numiri date calului (cheștiunea 7, 54, 55 și 77) ; 6° Derivate din cuvântul *cal* și *iapă* (o parte din cheștiunea 11 și 51), în total deci 10 cheștiuni.

Materialul cuprins în aceste cheștiuni l-am grupat alfabetic în *Lexic*, arătând, după răspunsuri, înțelesul, răspândirea și variantele formale ale cuvântului ; când am putut, am dat și etimologia cuvântului, dacă aceasta nu era dată în dicționarele de până acum (al Academiei și al lui Tiktin). Cu ajutorul acestui material am redactat partea dintâiu a lucrării. În această parte n'am mai insistat asupra unor constatări care le-am relevat în lexic.

În partea aceasta primă, când era vorba de răspândirea cuvântului, n'am dat numerele cartografice, ci localitatea apropiată de unde a fost comunicat ; am procedat astfel pentru a ușura pe cititor. Tot aici am trecut și unele cuvinte, în legătură cu târguirea calului de exemplu, asupra cărora n'am mai revenit în *Lexic*, ci am făcut o trimiteră.

Înainte de a pomeni în linii mari rezultatele la care putem ajunge prin aceste cercetări, fie-ne permis să insistăm mai întâiu asupra părților slabe ale răspunsurilor și a materialului cuprins în ele și în rândul al doilea asupra acelor care ne inspiră destulă încredere¹.

¹ V. și alte constatări în legătură cu această anchetă în lucrarea noastră *Buts et méthodes d'enquêtes dialectales*, Paris 1927. pp. 69—81.

Incepem cu faptul relevat mai sus, că ele nu sânt repartizate deopotrivă pe întreg cuprinsul țării. Această împrejurare ne face să avem totdeauna îndoială asupra celor ce le stabilim referitor la răspândirea reală a unui cuvânt.

În al doilea rând constatăm că de multe ori răspunsul e subiectiv. Corespondentul mai adesea nu și-a dat silința decât să pomenească numai ceea ce i-a venit mai întâiu în minte, atunci când a început să alcătuiască răspunsul. El nu a căutat, — de multe ori aceasta îi era peste putință (de ex. în orașe) — să se intereseze mai de aproape asupra pronunțării și vitalității unui cuvânt. Chiar și atunci când membrii corespondenți pomenesc cuvântul, mulți dintre ei o fac în fuga condeiului, cu o vădită lipsă de a fi informatori obiectivi.

Transcrierea, fonetică de cele mai multe ori, nu e pe deplin satisfăcătoare, corespondenților lipsindu-le obișnuința de a transcrie fonetic.

Dacă din aceeași comună avem două sau trei răspunsuri, de obicei unul dintre corespondenți, mai conștient de importanța și valoarea acestor cercetări, a alcătuit cu dragoste răspunsul : ceilalți s'au mulțumit să-l copieze în așa fel încât bănuiala contrafacerii răspunsului celuilalt să fie îndepărtată. Cel care copia s'a mulțumit în acest caz să comunice ce i-a plăcut și să adăogă de la sine ceea ce era necesar pentru ca răspunsul lui să nu semene cu al celui pe care-l utiliza ca model. Această copiere nu s'a făcut numai în aceeași comună, ci chiar și de cei care răspundeau din comune învecinate. Ne-a mirat faptul că am întâlnit acest superficial fel de a răspunde chiar la corespondenți din comune care sânt la o distanță de peste 40 km. Am întâlnit cazul când la alcătuirea unui răspuns au lucrat în colaborare câte doi sau trei învățători. Câteodată explicarea dată în chestionar este reprodusă cu mai mare sau mai mică fidelitate și în explicația ce o dă corespondentul pentru sensul cuvântului.

Caracteristice pentru felul cum au înțeles unii să se

scape de munca ce le-a fost impusă de autoritatea școlară sânt următoarele: câțiva ne retrimis chestionarul primit, subliniind în el acele cuvinte care, spun ei, sânt mai uzuale în graiul comunei; alții declară de la început că sânt „incapabili“ de a da un răspuns, lipsindu-le cunoștințele; unul ne scrie că atunci va binevoi să răspundă când i se va stabili de la început recompensa oboseii lui, căci el numai așa se poate apuca de lucru.

Așa sânt mulțișoare din răspunsurile primite. Cu toate aceste scăderi (și altele, asupra cărora nu mai insistăm la acest loc¹) materialul adunat astfel are totuși o valoare incontestabilă ca mijloc de informație pentru filolog, în lipsa altuia adunat într'o anchetă pe teren. Faptul că se relevă greșelile anchetei prin chestionare, nu micșorează cu nimic valoarea lor, căci numai cunoscând partea slabă, unilateralitatea răspunsurilor, ne putem feri de greșelile ce le-am face ne luând-o în considerare. Chestionarele au marele merit de a completa materialul lexical cunoscut din dicționare.

În ce privește lacunele din răspunsuri trebuie să mai adăugăm următoarele:

Când bănuiam greșeli, am scris din nou corespondentului și l-am rugat să explice cuvântul, să ne spuie dacă este exactă forma comunicată, dacă nu avem a face cu o scăpare din vedere. Câteodată răspunsul confirma forma și sensul comunicat mai înainte; altă dată recunoștea că era o greșală proprie; am trimis astfel peste 300 de scrisori, primind cam 300 de răspunsuri, căci corespondenții au răspuns cu multă inimă și devotament. În cadrele lucrării, pentru a distinge aceste răspunsuri nouă, am însemnat numărul chestionarului împreună cu un asterisc. Era o plăcere deosebită să transmiți urări de sărbători și să le primești din cele mai îndepărtate colțuri ale țării alături de încurajări de la acești purtători ai cuvântului (învățătorii). În felul acesta s'a cimentat o legătură su-

¹ Vezi *Buts et méthodes*, pp. 176—191.

fletească indisolubilă între instituțiile Universității și membrii corespondenți, cum am putut remarca cu prilejul răspunsurilor date la al doilea chestionar despre *casă*.

Dacă am pomenit greșelile răspunsurilor am făcut-o fiindcă voiam să se vadă partea slabă a lor și în același timp și procedeul întrebuițat pentru vindecarea ei : chestionarea din nou. Pe lângă edificarea câștigată cu această ocazie, am mai putut atrage atenția membrilor corespondenți la o mai mare băgare de seamă în alcătuirea răspunsurilor. De multe ori am trimis o scrisoare numai pentru ca să ne comunice dacă de ex. forma *călut* (cu *t*, în loc de *ț*) este cea exactă sau nu. Ne dam bine seama că o asemenea formă nu există, însă voiam să demonstrăm corespondenților că în cercetrile ce le facem avem nevoie de multă exactitate în transcriere.

Astfel am reușit să ajungem la interesante concluzii. Nu e locul să pomenim amănunțit tot ceea ce au adus la lumină aceste răspunsuri, fiindcă aceasta am făcut-o în constatările ce urmează. Aici ne vom mărgini a semnală câteva din aceste constatări.

1. O bogăție neobicinuită de derivație. De la cuvântul *cal* aproape 40 de derivate, iar de la cuvântul *iapă* peste 30.

2. Peste 300 de numiri care se dau calului cu diferite ocaziuni, deci o puternică imaginație și o vie putință de observare, alături de o ascuțită ironie caracteristică poporului nostru.

3. Peste 30 de termeni pentru a numi pe „negustorul de cai”, dintre care doi, cei mai răspândiți, de origine latină (*negustor* s. *neguțător de cai* și *sfârșar*) alături de turcescul *geambaș*.

4. Pentru a denumi diferitele feluri de a face cărăușia (cu căruța, pe spatele calului) aproape 50 de termeni.

5. Am putut remarca lupta ce se dă între unele cuvinte (*cărăuș-seheres* ; *herghelie-stavă-stăvar*), dispariția lor ca apelative din limbă, regional, și păstrarea lor în numele topice.

6. Cuvintele nouă pătrund de obicei la orașe și de aici încep să treacă la sate, prin viul contact ce există între sat și oraș (*birjar* de ex. și altele despre care spunem că sânt răspândite mai ales împrejurul orașelor).

7. Importanța ariei unui cuvânt am arătat-o cu prilejul stabilirii răspândirii fiecăruia, iar hărțile anexate o confirmă.

8. În fiecare provincie se exercită o puternică influență a poporului strein conlocuitor (de ex. în Basarabia influență rusească, în Bucovina ruteană, în Transilvania din părțile ungurene influență ungurească, în Banat sârbească, în Oltenia, Muntenia și Dobrogea bulgărească și turcească). În apropierea centrelor minoritare din cuprinsul țării o puternică influență asupra Românilor din împrejurime (cf. în centrele săsești : *fleşer*).

9. O repetită confirmare a adevărului că nu există *un dialect specific ardelenesc*. Ardealul de nord, în păstrarea și dezvoltarea semantică a unor cuvinte, merge mână în mână cu Bucovina, cu Basarabia și Moldova de nord ; Banatul împreună cu Crișana și laolaltă cu Oltenia ; Ardealul de sud-est împreună cu Oltenia, Muntenia, Dobrogea și Moldova de sud.

10. Pătrunderea elementelor turcești până în nordul Ardealului se face mai ales prin comerț și îndeosebi prin târguri. Cuvintele se răspândesc în apropierea târgurilor și de aici la sate (de ex. *geambaș*, *asturcan*).

11. Felul cum se face astăzi creșterea calului confirmă, prin cercetările noastre, părerea zootehnicienilor referitor la decreșterea și micșorarea rasei cabaline în țara noastră.

12. Intrebuintarea calului arată însemnătatea lui în economia agricolă și diversele servicii pe care le aduce. În același timp vedem cum progresul repede al culturii face să fie înlocuit, mai ales în agricultură, în regiunile de șes, cu mașini.

13. Însemnătatea cărăușiei și regiunile unde ea nu se practică.

14. Aproape 100 de cuvinte (înțelegând aici și derivatele) ne pomenite în dicționarele de până acum (Dicționarul Academiei și al lui Tiktin), etc.

Înainte de a încheia, ne permitem să aducem cele mai sincere mulțumiri d-lui prof. Sextil Pușcariu, care a avut bunăvoința să ne dea lămuriri și directive, pentru ca să ducem la bun sfârșit această lucrare; mulțumim călduros și d-lor prof. Th. Capidan, N. Drăganu și C. Lacea, pe care i-am consultat de multe ori.

II.

CREȘTEREA CALULUI.

1. GENERALITĂȚI.

În secolele trecute renumele cailor din Moldova și din Muntenia trecea departe peste hotarele acestor două țări. Armata călăreață, destul de numeroasă, de pe timpul lui Alexandru-cel-Bun, Mircea-cel-Bătrân, Mihaiu-Viteazul și Vlad Țepeș a avut rol hotărâtor pe câmpul de luptă. Renumele calului moldovenesc îl dovedesc multe tratate de pace cu Turcii: Moldova era obligată, pe timpul lui Bogdan, fiul lui Ștefan-cel-Mare, să trimită Porții patruzeci de iepe fătătoare². Tot calul moldovenesc a servit la innobilarea rasei cabaline în Suedia, Austria, Prusia și Polonia, aceasta până în jumătatea sec. al XIX-lea³ și la herghelia vestită de la Mezöhegyes, din Ungaria⁴.

Cauzele deprecierei rasei cabaline sânt multiple, după părerea zootehnicienilor (N. Filip, *o. c.*). În primul rând e de menționat restrângerea debușeului extern, după ce

¹ D. Cantemir, *Descrierea Moldovei*, ed. Pascu, p. 50; N. Filip, *Caii*, tom. II, București 1915, p. 82 ș. u.

² N. Filip, *Caii*, p. 95.

³ N. Filip, *o. c.* p. 117.

⁴ *Ibid.*, p. 109.

statele care aveau nevoie de cai de remonță și-au satisfăcut nevoile. Comerțul intern deasemenea s'a redus, deoarece calul, în armată, nu mai era atât de căutat ; o însemnată armată națională în epoca fanariotă nu exista. Pășunile întinse, dinainte vreme, prielnice unei crescătorii de cai, s'au micșorat prin intensificarea economiei agricole : spicul de grâu aduce mult mai mare izvor de câștig decât prăsierea vitelor. Ușurarea și intensificarea mijloacelor de comunicație a contribuit de asemenea simțitor la micșorarea comerțului intern de cai. Cele câteva mii de cai, întrebuințate la poștă, în veacurile trecute, nu se mai căutau. Înainte vreme creșterea calului era o necesitate de ordin vital : în timpurile de băjenie, singur calul era cel care-ți putea scăpa avutul și pe tine însuși dinaintea năvălitorului. Siguranța de la hotarele țării, din timpurile mai aproape de noi, a contribuit de asemenea la restrângerea prăsirii calului¹.

Revenind acum la chestionar, constatăm același lucru. Chestiunea primă, în legătură cu crescătoria, a fost astfel formulată : „Sânt în comună crescători de cai ? Cuvintele relative la crescătoria calului“. Răspunsurile primite nu sânt deopotrivă de bine redactate și de repartizate pe întreg cuprinsul țării, ceea ce dă o valoare *relativă* la cele ce le vom spune. Mai mult de jumătate din răspunsurile primite (312) ne spun că în comuna de unde este răspunsul nu sânt crescători de cai². Abia 118 răspunsuri dovedesc o crescătorie de cai mai intensă decât cea mărginită la satisfacerea nevoilor individuale. Răspunsul „nu sânt crescători de cai“ al corespondenților trebuie însă interpretat în sens mai larg, căci ei, de sigur, au considerat crescătoria ca o îndeletnicire principală, chiar unică, a lo-

¹ N. Filip, *op. cit.*, pp. 124—125.

² Aici trebuie să adăugăm 28 de răspunsuri cu mențiunea „nu sânt oameni care să crească în mare“ și, probabil, alte 42, care nu răspund la întrebare, deci tot puncte unde creșterea specială a calului nu se obișnuște ; ar fi deci 382 răspunsuri.

cuitorilor. La această interpretare a contribuit felul cum a fost redactată chestiunea¹.

Creșterea calului se face alături de vitele cornute (12. 164)² și mai ales de oamenii cu stare, cu o gospodărie bună; noțiunea de *gospodar*, *gazdă*, *econom*, implică în sine și pe cea de „crescător de cai”. Un răspuns chiar precizează: „când un gospodar are peste trei ha. de pământ, atunci crește cai” (183); iar altul explică reducerea prăsirii prin faptul că „se țin cu cheltuială” caii, ei „mănâncă mult” (146. 147).

În unele regiuni nu se cresc cai „din cauza lipsei de pășunat” (353). Țăranul, de altfel, nu crește calul, în cele mai multe cazuri, de cât numai pentru a-și satisface nevoile gospodărești: de a înlocui caii bătrâni prin alții tineri (99), fiind preferiți câteodată caii mai mult ca iepele (41/1), alte ori numai iepele (34) sau mânjii (75/1).

Creșterea se face în mod primitiv, chiar și acolo unde se face: „cresc caii acei oameni care posed și oi mai multe, deoarece mânzii trăesc din rămășițele (ogrinjii, turiștile) ce iarna rămân pe zăpadă, după ce s'au nutrit oile... de aceea țăranul zice: „mi-am făcut cai, ca să aibă cine turiști după oi” (239—3)³.

Se pare că regiunea de șes este mai prielnică pentru creșterea calului, decât regiunea muntoasă, unde prăsirea oilor și a vitelor cornute ocupă locul de frunte. Regiunea de munte, cu mari versante, nu este potrivită calului, ci, mai curând, bouului: „în această comună căruțele sânt trase

¹ Ar fi fost mai nemerită redactarea ei în felul următor: Sânt locuitorii care se ocupă numai cu creșterea calului sau el se crește alături de celelalte animale?

² În parantez trecem numărul chestionarului, căci chestiunea este aceeași pentru acest capitol, adică chestiunea primă. Punctul pus între două numere, adică între localități, le desparte; virgula am pus-o pentru a distinge două chestiuni, din același punct.

³ În parantez menționăm în primul rând chestionarul și apoi, după liniuță, chestiunea, când ea e alta decât cea despre care tratăm.

numai de boi, agricultura se face puțină și aratul se face exclusiv cu boii“ (71—2).

Țăranii se îndeletnicesc cu creșterea mai ales în apropierea unor stațiuni de armăsari (46) sau în apropierea hergheliei Statului (321); aici întâlnim o rasă de cai mai nobilă și o creștere mai apropiată metodei științifice. Proprietarii mari de pământ sau arendașii deasemenea sânt renumiți crescători de cai, fiindcă ei au posibilitatea să realizeze, de pe urma ei, însemnate venituri (181. 283. 128); însă aceștia sânt câteodată streini (189).

2. TERMINOLOGIA.

a) Terminii pentru crescătorul de cai.

Pentru a numi pe crescătorul de cai nu întâlnim un termen general, nici unul care-ar putea fi caracteristic unei regiuni mai mari, unei provincii. În cele mai multe cazuri noțiunea de „crescător“ se acopere deplin cu cea de „om cu stare“, „bine situat“, „gazdă“, „proprietar“, „gospodar“.

Lipsa unui termen general a făcut ca denumirea crescătorului să se exprime, în majoritatea cazurilor, printr'un verb, însoțit de un complement. Această accepțiune o au, după răspunsuri, mai ales următoarele verbe :

avea, în construcții ca : *omul care are cai, are căruță, trăsură, trăsură de cai, trăsură de ham* ;

crește, cu sensul de „a ridica, a înmulți“ (133. 157. 138) ;

prăsi, în construcția *prăsește cai* (55. 355. 545) ;

ridica, cu sensul de „a crește, a prăsi“, în construcțiile : *ridică cai, ridică mânz* sau *arâdică*. Acest sens e destul de răspândit și pare a fi fost mai răspândit înaintea vreme (v. *Lexic*) ;

scula, cu sensul de „a crește“ (v. *Lexic*) ;

ține, mai ales în construcțiile : *ține cai* (298—2. 303 — 2. 396—2. 454), *ține iepe de roadă* (391), *ține mânz* (251/1),

— *ciă de cal*¹, — *iepe de sãmânță* sau *iepe de prăsilă*. Expresia *cai de finut* (127—5) pare a însemna „caii care sânt ținuți pentru prăsilă“.

Dacă țaranul are cai din prăsilă proprie atunci zice : „am cai din *strana mea*“ (239/3), iar dacă-i cumpără, întrebuințează mai des expresia „*mi-am făcut cai*“, decât „*mi-am cumpărat cai*“ (293.3).

Cu toate acestea, cu o arie foarte restrânsă găsim următorii termeni :

călușer, comunicat din regiunea Năsăudului, a Băii-Mari și a Tășnadului. Intre aceste puncte nu putem presupune o arie neîntreruptă, ci mai curând credem că sensul s'a dezvoltat independent în fiecare punct, plecând de la *căluș* „cal mic“ sau „mânză“ :

cârlians, este comunicat numai odată din regiunea Craiovei ;

chiabur, cu sensul de „om care are ca proprietate cai și vite“, întrebuințat însă înainte vreme în comună ;

crescător, pare a fi întrebuințat numai în graiul corespondenților (11. 56/1. 128. 173. 283. 446) deși n'ar fi imposibil să fie popular ;

duruliu, are și înțelesul de „om care are grijă de vite frumoase“ ;

herghelegiu, care a putut ușor primi sensul de „crescător de cai“ de la cel de „păzitor“. Acest sens, alături de cel propriu, este comunicat din regiunea Titu, Adam Clisi, Soroca și Cernăuți ;

prășitor, de obicei complinit prin *de cai*. Acesta este singurul termen care pare a avea o întrebuințare mai generală. Este comunicat din punctele : 25. 45. 74. 163. 167/1. 168/1. 169. 175. 276. 290. 294. 303. 351. 407. 438. 486. 499. 531 ;

¹ Când nu se menționează, în parantez, numărul chestionarului, atunci să se vadă *Lexicul*, unde este dat exemplul comunicat.

proprietar, mai ales în construcțiile : *proprietari de cai*, *cu cai*, *de căruță*, *de cai și căruță*, *de trăsuri*, probabil întrebuițat de corespondenți, și nu de popor. După prăsitör, acesta pare a fi mai răspândit ;

stăvar, cu înțelesul de „crescător de cai“ este pomenit numai odată din regiunea Șimleului Silvaniei ;

ținător, mai ales în construcțiile : *ținători de cai* (482. 172—2), *fiitor de cai și caruță* (152—2), *fiitor de cai* (43/1. 410/1) ;

vrazhangiu, pomenit numai într'o comună din apropierea Craiovei.

b) Termini pentru „crescătorie“¹.

herghelie, cuvântul pare a fi răspândit în întreaga țară, fără să înlocuiască pe sinonimul *stavă*. Cu această ocazie credem că materialul ne oferă interesante constatări în legătură cu pătrunderea unui cuvânt în limbă, apoi lupta ce se dă între el și sinonime și în sfârșit biruința cuvântului nou.

Este știut că un cuvânt nou se introduce în limbă, în majoritatea cazurilor, deodată cu însuși obiectul, instituțiunea, în cazul nostru, cu întreprinderea pe care o numește. La început, cuvântul nou *herghelie* a fost întrebuițat de intelectuali. Când au fost nevoiți și țărani să denumescă această întreprindere economică, de obicei a Statului, atunci ei n'au numit-o cu cuvântul *stavă*, pe care-l aplicau pentru denumirea turmei lor de cai, ci cu neologismul *herghelie*. După întâiul pas de încetățenire, neologismul s'a simțit acasă, când în mintea vorbitorului cele două cuvinte (*stavă* și *herghelie*) aveau același înțeles. Această fază o evidențiază următorul răspuns : „Când un gospodar își poate cumpăra 3—4 cai se zice despre el, mai mult în ciudă, că are *herghelie*. Caii întreținuți de Stat și

¹ Acești termini sânt în realitate subiectul chestiunii 95 a chestionarului ; noi dăm aici numai pe cei găsiți în răspunsurile la chestiunea primă.

crescuți pe moșiile Statului... în graiul poporului sânt *herghelii* nu *stave*, cu care cuvânt numesc ei grupa [lor de cai], care este la pășune“ (367*). Incețățenirea cuvântului nou se face cu greu, căci se simte deosebirea ce există între felul cum se cresc caii de Stat și între cel practicat de țărani : „Crescătoria de cai, sau după cum spun la noi, *herjelie*, *jerjelie*, *gergelie*, nu se află în comună. Oamenii își țin cai — mai ales peste vară pentru a se întrema, pentru ca să mai prindă pe ei ceva — pe munți, unde au destinat un loc pentru aceasta numit *stavă*, îngrijindu-i un om a nume, numit *stăvar*“ (210/2). — A doua fază, de înlocuire a cuvântului *stavă*, ne-o oferă următorul răspuns: „cuvântul *herghelie* este întrebuintat ca denumire a turmei de cai, formată din împreunarea cailor tuturor locuitorilor din sat, pe care îi trimit la izlaz pentru păscut supt paza *stăvarului*“ (24/1). În acest caz cuvântul *herghelie* a învins pe *stavă*, nu însă și pe derivatul acestuia. Se pare că în cazul unei învingeri totale a cuvântului nou, cuvântul vechiu se mai păstrează în toponimie, ceea ce ne-ar putea dovedi exemplul : „În comuna Cătunelē, în trecut, eram copil de 10—12 ani, era o *stavă* de cai și iepe. Există azi un deluleț (movilă) în vale, spre Dunăre, ce se numește *Grindul Stăvarului*“ (27) ;

poteră, pomenit odată din regiunea Titu ;

prăsilă, mai ales în construcții : *are cai de* — sau *are o* — *bună*, adică fel, soiul bun de cai. Este comunicat numai din Ardeal și Bucovina ;

prăsiere, puțin răspândit (446. 542) și mai ales cuprins prin *a cailor* sau *de cai* ;

stavă. Și cu această ocazie putem constata dispariția acestui cuvânt în unele regiuni și cauzele acestei dispariții : „în comună... erau mai înainte vreme]crescătoria de cai[, când caii se întrebuintau la... treieratul grâului și mai fiecare om cu dare de mână avea atunci *stavă* de cai... [oamenii] angajau *stăvar* pentru îngrijirea cailor în *stavă*. Cuvântul se mai întrebuintează aici și 'n împrejurimi, dar mai mult de oamenii bătrâni, care-au apucat

stăvile. Cuvântul *herghelie* e întrebuințat ca denumire a turmei de cai formată din împreunare a cailor tuturor locuitorilor din sat, pe care-i trimite la izlaz supt paza *stăvarului*. Nu mai sânt acum nici *herghelii*, caii se trimite la păscut la un loc cu vacile și boii, formând *văcăria*¹ (24/1) ;

*stăvărie*¹, *tamazlâc*, comunicat din apropiere de Bălți ;

turmă, complinit prin *de cai* ;

zăvod, răspândit numai în Basarabia.

III.

CĂRĂUȘIA.

Materialul ce-l clasăm aici l-am primit ca răspuns la chestiunea a doua, redactată astfel : „Cum se numesc cei ce au căruță cu cai (*căieri...*) sau cai de călărit ? Sânt locuitorii care se ocupă cu *cărăușia* (*cărăuși*, *chirigii*, *prahoveni...*) sau cu transportarea de mărfuri pe spatele cailor ? Terminologia relativă la acestea”². Prin această

¹ Din graiul comunei mele (Poiana, jud. Năsăud) cunosc acest derivat ca nume topic, supt forma *Stăvării*. Țăranii spun despre acest loc, care e la o înălțime mare, domină satul și împrejurimile, că aici să retrăgeau oamenii, în vremi de restriște, dinaintea puhoiului tătăresc. Nu poate fi vorba de un loc pentru adunarea cailor (adică de *staniște*, în graiul local), căci coasta dealului este foarte abruptă.

² Remarcăm totuși c'ar fi fost mai bine dacă această chestiune n'ar fi cuprins atât de multe întrebări. Răspunsurile primite motivează această obiecție. Corespondentului, după lectura sau citirea întrebării, de cele mai multe ori i-a rămas în minte numai o chestiune și s'a mulțumit să dea un răspuns pentru toate întrebările. În acest caz — și de acestea sânt multe — e greu de precizat înțelesul care-l are cuvântul menționat : înseamnă el numai „proprietar de cai” sau și „cărăuș”, denumeste pe „cel care are cai de călărit” sau pe „cel care se ocupă cu transportarea de greutate pe spatele calului” ? În clasarea materialului n'am schimbat, nici n'am completat cele spuse de corespondent ; cuvântul care nu era explicat l-am trecut numai la variantele formule și la răspândire. În cele mai multe cazuri am spus că el este citat fără explicație.

chestiune s'a urmărit cunoaşterea terminologiei „proprietarilor de căruţă cu cai“ a celor „care au cai de călărit“ şi a „cărăuşitului“.

Înainte vreme, când arterele de comunicaţie nu erau aşa de bine organizate şi întreţinute ca astăzi, transportarea celor necesare unei gospodării se făcea în mare parte pe spatele calului. Poate aceasta e pricina răspândirii, mai ales în Ardeal, a termenului *călărie*, cu înţelesul de „iapă bună de călărit“ şi apoi „cal“ în genere. Există şi azi regiuni unde nu folosesc „caii de trăsură“, ci numai cei „de călărit“ (528). Această împrejurare n'a fost pierdută din vedere când s'a alcătuit chestionarul, fiindcă s'a căutat să se adune terminologia celor care transportă greutatea pe spatele calului.

Terminologia cărăuşitului este destul de bogată şi ne îndreptăţeşte să credem că el a format la noi o ocupaţiune predilectă. Date sigure despre negoţul întins din Țările române avem din timpuri vechi¹.

1. TERMINOLOGIA PENTRU PROPRIETARIII DE CĂRUŢE CU CAI.

În câteva regiuni, unde nu se face o distincţie între „proprietar de cai“ şi între „om cu stare“, „gospodar“, nu există o numire specială pentru cel care are cai (7. 46. 20. 41. 68. 84. 132. 152/2. 152/5. 161. 171. 173. 179. 180. 181. 196. 200. 203. 232. 232/1. 232/3. 273. 398). Când se simte totuşi nevoia de a se face o distincţie, atunci se întrebuintează expresii prin circumscrisoare ca : *om cu cal* (390), *oameni cu cai* (18. 36. 43/1. 118. 228), *oameni cu căruţă* (151. 253), *om ce are căruţă cu cai* (391), *om cu trăsură* (218), *oameni cu trăsură* (135), *oameni cu trăsură de cai*, alături de: *oameni care țin cai* (174. 174/1) sau *om cu gospodărie* (204), tot despre cel care are căruţă cu cai.

¹ I. Nistor, *Handel und Wandel in der Moldau bis zum Ende des 16. Jahrhunderts*, Cernăuţi, 1912 ; Idem, *Die auswärtigen Handelsbeziehungen der Moldau im XIV. XV. und XVI. Jahrhundert*, Gotha 1921. Despre comerţul celor din Avrig v. Gh. Bogdan-Duică, *Gheorghe Lazăr*, ed. Ac. Rom., p. 114 ; v., în această chestie, şi valoroasele lucrări ale lui N. Iorga.

a) Terminii pentru proprietarul de cai care nu se ocupă cu cărăușia.

Aceștia sânt următorii :

*căier*¹; *căiaș*; *călăraș*; *călăreț*, care are în Basarabia și în Dobrogea sensul de „om care are cai de călărit“, în Ardeal pe cel de „om care merge călare“ și, după înțelesul cuvintelor alături de care este menționat, și pe cel de cărăuș „cărăuș și călăreț“ (282. 518/1) ;

călușer, care are, pe lângă sensul de „crescător de cai“, și pe cel de „proprietar de cai“ (451. 457. 452) ;

chirigier, atestat odată, din Bucovina ;

cicăuș, numai de lângă Oradia-Mare ;

cocișar, cu următoarea diferențiere de sens : *cocișar* este proprietarul care „are cai“, spre deosebire de de cărăuș „care are boi“ ;

fuvar, în ungurește (*fuvar*), de unde derivă, are sensul de „transport, cărăușie“ ; la noi însă, printr'o falsă analizare, s'a considerat ca derivat prin sufixul *-ar* și a primit accețiunea de „om care are căruță cu cai“, dintr'un mai vechiu sens de „om care se ocupă cu transportarea fuvarului. E comunicat odată, din regiunea Satului-Mare ;

gazdă, comunicat numai din Ardeal ;

gospodar, întrebuințat pentru țărani care au căruță cu cai, acolo unde nu există un termen specific. Cuvântul este răspănit și 'n Ardeal, dar mai ales în Basarabia și în Bucovina ;

nodovic, atestat odată, din Basarabia ;

*paur*², cunoscut în Banat, cu următoarea diferențiere de sens, față de „lucrător“ : „cei care au căruțe cu cai se numesc *păuri*, spre deosebire de cei câțiva care n'au cai și li se zice lucrători“ (5) ;

posesor, pare a fi un neologism ; îl atestă un răspuns din apropierea Cernăuților (155/1) ;

¹ V. și la derivatele de la *cal*.

² Cf. și *Jahresb.* X, 20 ; Viciu, *Glosar* ; Damé, *Dicț.*

stăpân, proprietar de căruță cu cai (25), indiferent dacă sânt caii de căruță sau de călărie (24/1, dar și 15) ;
telegaș, atestat odată din apropierea Turzii.

Constatăm, din cele precedente, inexistența unui termen general sau chiar regional, cu o arie mai întinsă, pentru denumirea proprietarului de cai. Limba nu simte nevoia deschilinerii noțiunii de proprietar de cai, de complexul mare al ideii de „om cu stare, om bine situat“. Corespondenții sovăe când se văd siliți să boteze o noțiune, ce n'o au în graiul lor, și întrebuintează, la întâmplare, în-tâiul termen din o sferă de idei apropiată.

b) Termeni pentru proprietarul de cai care se ocupă și cu cărăușia ¹.

Aici înșirăm majoritatea terminilor pentru cărăușit, fiindcă, în cele mai multe cazuri, cărăușul este însuși proprietar de cai. În unele regiuni cărăușia e o îndeletnicire rezervată săracilor, „cei avuți și cei care au mai mult de doi cai, nu fac cărăușie pentru parale“ (549).

Acești termeni sânt următorii :

birjar, cunoscut și în Ardeal, mai ales în jurul orașelor Lugoj, Brașov și Bistrița, dar și lângă Râmnic-Vâlcea ² ;

cărăuș, este cel mai răspândit termen de cărăușie. Pe lângă înțelesul din limba literară, mai are, prin extensiune, și pe cel de „proprietar de căruță cu cai“, fără ca el să se îndeletnicească cu această meserie. Sensul său nu implică în sine, pentru cel ce se ocupă cu cărăușia, ca o condiție principală, „cai“, căci numirea se dă și celui care are boi (514). În regiunile muntoase cărăușia se face cu

¹ Toți terminii ce-i înșirăm au înțelesul de „proprietar de cai, care se ocupă cu cărăușia“, deci nu mai repetăm sensul la fiecare ; pentru mici deosebiri și alte considerații să se vadă *Lexicul*. •

² De sigur că aria acestui cuvânt nou este mai întinsă, dar răspunsurile nu ne-o arată.

boii, deoarece calul nu poate urca și, mai ales, nu poate scoborî versantele repezi ale dealurilor. În satele de la munte, dacă nu-i exploatare de pădure, cărăușia nici nu se practică; comercianții sânt unul sau doi, care-și aduc cumpărăturile cu cine pot, chiar cu un om mai cu stare, dacă acesta merge „la oraș“ pentru afaceri personale. În Ardeal și mai ales în părțile ungurene, acest cuvânt e pe cale de-a fi înlocuit, în primul rând de *sechereș*, apoi, pe o arie mai restrânsă, de *fiacăruș*; în alte regiuni se găsește față 'n față cu *chirigiu* și *chiriaș* și cu *căier* sau *căruțaș*;

căruțar, cu accepțiunea de „proprietar care are căruță“ sau „proprietar care se ocupă cu cărăușia“; este comunicat numai din Ardeal și Basarabia;

căruțaș, destul de răspândit; ni se pare că în Ardeal se întrebuintează, mai ales în apropierea orașelor (v. *Lexicul*);

chiovean, ne arată o derivare dintr'un nume propriu (*Chiev*) prin suf. aparținerii *-ean*. Această derivare și evoluție semantică trebuie explicată prin relațiunile comerciale intense ce le avea Țările române cu Chievlul (pronunțat *Chiov*);

chiriaș, cel care se ocupă cu „tragerea chirilor“, care „trăește după cai“. Și de data aceasta relevăm faptul că acest cuvânt este răspândit numai în Banat, în jurul Aradului și în partea nordică a Bucovinei și a Basarabiei. În celelalte părți ale țării întâlnim pe *chirigiu*;

chirier;

chirigiu, este răspândit în toată țara, exclusiv Ardealul; în Banat îl întâlnim numai odată, aproape de Caransebeș;

chiriaș, un neobișnuit derivat de la *chirie* (prin suf. *-aș*), comunicat din apropierea Lipovei și a Caransebeșului;

cocieș, comunicat numai din apropierea unor orașe cu influență ungurească: Dejul și Boroș-Ineul. Din punct de vedere semantic e interesant răspunsul acesta: „cocișu

[= vizitiul] s'au făcut *cocieș*, adică vizitiul s'a făcut... proprietar de trăsură și cai și el îi mână" (523*);

fiacărush, cunoscut numai în apropierea orașelor Timișoara, Tășnad, Șimleul Silvaniei și Bistrița;

harabagiu. Acest cuvânt de origine turcească îl găsim numai în Bucovina, Moldova și Basarabia;

iepar, pe lângă sensul de „proprietar de cai” și „cărăuș” mai are și pe cel de „om care duce sare pe spatele cailor”¹;

sechereș, răspândit în Ardeal, în deosebi în regiunile expuse influenței ungurești (v. *Lexicul*) și mai ales în apropierea orașelor care înainte vreme erau centre de maghiarizare. În multe părți a câștigat în întrebuintare, în detrimentul lui *cărăuș*. Se pare însă că în graiul membrilor corespondenți cel puțin, acest cuvânt este simțit ca element strein. Dovadă despre aceasta sânt variantele formale, cu o șovăire în ortografiere: unii membri corespondenți îl ortografiază bine (*sechereș*) alții însă cu o ortografie româno-ungurească (*sekereș*: 370. 403; *szekereș*: 368. 423; *seccariș*: 459; *sekereși*: 463. 457. 361). Dacă n'am considera ortografierea din urmă, un rezultat al școalei ungurești ce-au făcut-o corespondenții, atunci am fi inclinați să credem într'un început de repulsiune față de elementele streine;

țugaș, se întrebuintează în partea nordică a Ardealului și în Bucovina, mai ales în acele regiuni unde se fac exploatări de păduri.

Din cele expuse în acest capitol constatăm doi termeni generali: în primul rând *cărăuș* și 'n al doilea *căruțaș*; pentru Ardeal și Bucovina pe *căruțar*: în părțile ungurene, cu o puternică influență ungurească, pe *cocis*, *cocieș*, *fiacărush* și *sechereș*, acest din urmă cu o arie mai întinsă; pentru Banat și părțile ungurene de sud pe *chiriaș* și *chiriuș*; apoi în Bucovina și în Ardealul de nord, unde sânt

¹ V. despre aceasta și la derivatele de la „iapă”.

exploatări de păduri, pe *fuḡaş*; în Oltenia, Muntenia, Dobrogea, Basarabia și Bucovina pe *chirigiu* și *iepar*, acest din urmă cu o arie redusă (numai în Oltenia și Muntenia); iar odată pe *chiovean*.

Dacă am face stratigrafia acestor cuvinte, atunci în primul rând am pune derivatele românești *cărăuș*, *cărăușer*, *cărăușas*, *cărăușar* și *iepar*. Peste aceste cuvinte, care n'au fost deopotrivă de răspândite, s'au suprapus, în Ardeal, *cociș*, *cociș*, *sechereș* și *fiacăruș*; în Banat (și mai puțin în Bucovina și Basarabia), unde este o puternică influență sârbească, au venit derivatele de la *chirie*: *chiriaș*, *chiriuș* și *chirier*. În Vechiul regat, cu o puternică influență turcească, s'a suprapus *chirigiu*, iar în Bucovina și Ardealul de nord *fuḡaş*, un derivat pe teren românesc din ruțenește.

2. TERMINI SPECIFICI PENTRU CEI CARE SE OCUPĂ CU CĂRĂUȘIA.

Am făcut această împărțire, pentru că toate cuvintele pe care le vom înșira nu ne-au fost comunicate și cu sensul de „proprietari de cai“. Deși am numit acești termeni specifici, totuși noi nu susținem că acești termeni n'ar putea să denumească și pe cel care este „proprietar de cai“¹. Credem necesar să repetăm și cu această ocazie că noțiunea de „proprietar de cai“ nu exclude pe cea de „cărăuș“, ci, de cele mai multe ori, una e dependentă de cealaltă.

Terminii sânt următorii :

balahur, atestat numai de două ori din Bucovina ;

bindiujnic, de două ori din Basarabia, denumind pe cel care este cărăuș numai în oraș ;

butinar, pentru cel care trage lemne din pădure, comunicat numai din nordul Ardealului ;

cărăușer, pare a însemna *cărăuș*; este atestat din Bucovina și de lângă Lipova ;

¹ Imprejurarea că nu putem să facem o clară distincție să datorește, credem, felului cum a fost redactată chestiunea.

ciumac, comunicat odată de lângă Bălți ;

coșovean, atestat odată, pare a fi un singular de la numele de localitate *Coșoveni* (jud. Dolj) ; exemplul dat de corespondent (v. *Lexicul*) este edificator ;

cotijnic, comunicat din apropierea orașului Bălți ;

furman și *firman*, numai din apropierea Cernăuților. Acest element german a intrat odată direct din nemțește și apoi prin filieră ruteană ;

forșpontaș, acelaș cuvânt ca și cel următor, dar derivat cu alt sufix. Il găsim în apropierea orașelor Tășnad și Beiuș ;

foșpontar, omul care merge la lucru public ; se întrebuințează numai în Ardeal ;

fuvaruș, numai lângă Careii-Mari și Șomcuta-Mare, orașe cu influență ungurească ;

prahovean ; este același caz ca și la *chiovean* și *coșovean* ;

slugar, întrebuințat „rar“, ca termen de batjocură pentru chirigii (24) ;

straportaș, în câteva sate din jurul Craiovei.

Constatăm deci (continuând cele spuse mai sus) că acești termini specifici pentru *cărăuș*, sânt regionali : în Ardeal avem derivate românește dintr'un radical german (*foșpontar* și *forșpontaș*), un element unguresc (*fuvaruș*), în partea nordică un derivat pe teren românesc, dintr'un radical rutean (*țugaș*) ; în Bucovina, prin filieră ruteană pe *furman*, iar, împreună cu Ardealul de sud, pe *cărăușer* ; în Basarabia termini rutenești (*balahur*, și probabil *bindiujnic*) și unul rusesc (*ciumac*) și tot aici și pe *cotijnic* ; iar în Oltenia câteva derivate (*coșovean*, *prahovean* și *slugar*), cu un pronunțat caracter regional. În urmare putem preciza că adevărații termini pentru „cărăuș“ sânt aceia care denunesc și pe proprietarul de cai.

3. TERMINI PENTRU CEI CARE AU CAI DE CĂLĂRIT.

Răspunsurile primite nu ne atestă un termen specific pentru proprietarul care are cai de călărit. Această lipsă se explică dacă ne gândim că un țaran, când are cai, îi întrebuințează la călărit, înainte de-ai învăța la tras. Din spirit de economie, un gospodar bun nu are cai care să fie numai pentru călărit, ci și pentru tras; după cum ne spune un răspuns, chiar cuvântul „gazdă“ implică în sine și pe „omul care are cai de călărit“ (193).

Terminii *căier*, *călăreț*, *chirigiu*, pe lângă înțelesul lor obișnuit, primesc la nevoie și pe cel de „om care are cai de călărit“. Mai ales *călăreț* este comunicat cu acest sens din Dobrogea (91), Basarabia (109) și Bucovina (176). Tot pentru noțiunea de „om cu cal de călărit“ se întrebuințează și *călărie* (v. și deriv. de la *iupă*), mai ales în construcția *om cu călărie* (290. 506). Pe lângă acești termini, pomenim și pe *bolfan*, comunicat astfel: „dacă are bogatul cal de călărie se numește *bolfan cu călărie*“ (388). Cuvântul ar putea fi același cu *bolfos* „om înstărit și, de obicei, bine-făcut“.

4. TERMINI PENTRU CEI CARE TRANSPORTĂ GREUTĂȚI PE SPATELE CALULUI.

Regiunile muntoase nu sânt potrivite pentru mersul cu trăsura, de aceea lucrurile se transportă, la distanțe mari, pe spatele calului. Ar fi firesc să întâlnim o terminologie mai bogată, însă țaranul nu simte nevoia unui termen deosebit pentru aceasta; dacă totuși o simte, atunci întrebuințează pe *cărăuș* (59), *chirigiu* (175) sau prin circumsciere: „omul care poartă marfă pe spatele cailor“ (175).

Regional însă întâlnim următorii termeni:

berbințaș, comunicat numai din jurul Aiudului: mai ales vinul se transportă în berbințe, legate câte două cu funia și atârinate orizontal peste tărniță (332);

bulgar, comunicat odată de lângă Titu; se întrebuințează indiferent de naționalitate;

călăbaș, restrâns numai la regiunea Abrudului, Albacului, Vașcăului și Ponorelului ;

iepar, termin pentru oamenii care duc sare, în apropiere de Râmnic-Vâlcea ;

mâțar, din aceeași regiune, ca și cel precedent ; se pare că-i întrebuițat în mod ironic ;

sărar, din aceeași regiune ca și cele două cuvinte precedente.

5. DERIVATE ȘI ALȚI TERMINI ÎN LEGĂTURĂ CU CĂRĂUȘIA.

Aici pomenim câțiva termeni în legătură cu acest capitol :

cărăușie, se întrebuițează în legătură cu verbele: *a face* ◡, *a umbla în* ◡, *a se ocupa cu* ◡. În regiunea expusă influenței ungurești *sechereșie* îl înlocuește („cărăușie se folosește mai rar“ 406—5) ;

cărăușire, menționat numai de două ori din apropierea orașului Târgu-Mureș ;

căruțeșie, menționat odată cu sensul de „cărăușie“ din împrejurimile orașului Chișinău ; derivarea de la *căruțaș* e posibilă, căci acest cuvânt e răspândit în Basarabia ;

*chirie*¹, obișnuit în legătură cu verbele: *a face* ◡, *a duce* ◡, *a umbla în* ◡, *a pica de la* ◡. Este răspândit în Banat, în jurul Aradului, în Muntenia, Dobrogea, Moldova și Basarabia ; în Ardeal atestat numai în apropierea orașului Sighișoara ;

chirigerit, atestat numai odată de lângă Craiova ;

furmancă, soția furmanului, numai în Bucovina ;

furmănie, ocupațiunea furmanului, tot din Bucovina

Această bogată terminologie pentru cărăușit ne îndreptățește îndeajuns să credem că această ocupație era frecventă în trecutul nostru, alături de păstorit și agricultură.

Terminii generali sânt de origine latină, derivați pe teren românesc ; pe lângă aceștia, fiecare provincie are cuvinte din limba populației cu care a conlocuit. Remarcăm însă că unii din terminii streini au fost apropiați, prin elemente derivate, spiritului limbii.

IV.

NEGUSTORIA.

În acest capitol grupăm răspunsurile primite la chestiunea a treia a chestionarului, care a fost redactată astfel : „Sânt negustori de cai (*geambaș, sfârnar, tojer...*) ? Cum se face negoțul cu cai și care sânt obiceiurile și cuvintele întrebuițate la cumpărarea și vânzarea cailor ?“ Ne vom ocupa în primul rând de felul cum se face vânzarea și cumpărarea cailor, fiindcă materialul nostru cuprinde mult material lexical, important ; în rândul al doilea de terminii întrebuițați pentru denumirea noțiunii de „negustor de cai“, iar în rândul al treilea, vom trece la alți termini în legătură cu negustoria¹.

1. CUM SE FACE NEGOTUL CU CAI.

a) Generalități.

Din răspunsurile primite se pare că negustoria de cai nu este pentru Români o ocupațiune predilectă. Numărul mare al răspunsurilor unde nu sânt negustori de cai (280 răspunsuri) face aproape jumătate din numărul răspunsurilor primite.

b) Cine se ocupă cu negustoria de cai ?

Țăranii cumpără caii „printre alte ocupații“ (164) „numai pentru folosința proprie“ (199). Câteodată nu în-

¹ Când vom pune în parantez un număr, el arată numărul cartografic al comunei de unde avem răspunsul ; numărul chestiunii nu-l mai punem, căci e vorba peste tot de chestiunea *treia*.

tălnim negustori de cai fiindcă oamenii „se ocupă numai cu creșterea vitelor cornute“ (114). Cu vânzarea și cumpărarea cailor se ocupă mai ales „jidanii“ (155), „țigani“ (200. 321), care primesc și numirea de *geambași* (41. 41/1. 63), apoi unii dintre *chirigii* (63), Ungurii și Sașii (75/1).

c) Felul și locul unde se țin bâlciurile de cai.

Târgurile, indiferent de vitele care se vând, sânt : *de țară*, *de săptămână* (523) sau *săptămânale* (101). Locul unde se fac se numește : *târg* s. *bâlcu*, *iarmaroc* (127), (cu pluralul : *iarmaroace* 135), *iharmaroc* (121¹) sau *panaire* (bâlciuri 96). În regiunile unde calul este des folosit, acolo „târgurile sânt aproape numai pentru cai“ (5). Târgul se face și acasă : „calul bun se vinde din grajd“ (529); proprietarul de cai în acest caz se numește „*rumânul cu cai*“, numire care se dă „la orice om, de orice nație, chiar în termin general“ (14). De aici cumpără și *pilarii* (5), iar cai cumpărați îi scot în târg și-i vând apoi. Mai sânt și „negustori de vite (geambași), așa ziși ambulanți, care umblă cu herghelii de cai, din sat în sat, ca să-i vândă“ (34).

d) Ce se face cu caili înainte de a-i scoate în târg ?

Pentru a putea vinde caili cu defecte corporale sau cu invăț, vânzătorii și geambașii întrebunțează mai multe mijloace : „Înainte de a intra în târg vânzătorul *muștrulește* calul (il bate), într'un loc mai ferit, ca să fie mai aspru și să arete mai bine în târg. Dacă e *oărb* (cu albeață) de un *oăl'iu*, stă de partea aceea lângă cal. Când vine cumpărătorul, pe nebagate de seamă, *il cotește* de barbă sau falcă și zice : ni, mă, că-i ca pasărea, stă să zboare“ (367). Când calul e leneș se acoperă cu un țol (sau o rogojină, ca să sune când dau și să fie iute 27) ud și *ii ard* (il bat) câteva vergi ; calul se sperie, devine fricos, nervos și mai sprinten (160 ; cf. și 41). „Caili cei bătrâni, dacă au coada roasă și coamă mică, *le rotundă*, dându-i astfel calului a-

spectul unui mânz tânăr, tăindu-i și perii moi de pe picioare, ca să poată, pe cei *nepreceptători* a-i înșela. Din cei cu *chehe* o scot [pe aceasta] pe timpul vânzării, așa că-i dau de mâncare „iarbă verde, untură de porc și bere; astfel împiedecă observarea chehei“ (403). „Caii cu nărav, acei care sânt de prăsilă, și ar dori vânzătorul să [-i] treacă la cumpărători pentru fudulie, le [!] îmbată cu spirt alcoolic, ca să sară în două picioare și să joace înaintea lumii, făcând pe observatori să creadă că are nobile și elegante“ însușiri (158). La caii bătrâni „le înoesc dințai cu fer *incerbântat* (le fac *muscă*, — semn negru la mijlocul dințelor...). La acei *leneși* le dau spirt (ii iuțesc); le pun supt coadă vârful de *bold* (iuțesc)“ (140)¹.

La intrarea în târg se plătește o taxă de 5 lei pentru fiecare cal, numită *metó* (183). Tot aici se controlează biletul de vite care se numește și *țadulă* (199), *pacsuș* (523), *pașus* (487) sau *cartie* (391), *carte* (174).

e) Cum se face cumpărarea sau vinderea ?

De obicei cumpărarea se face cu bani, însă câteodată se schimbă și *păr pe păr* (323) dând pe lângă schimb uneri și *adaos* (46. 390) sau *pollaș* (365).

Pentru vinderea cailor nărași sânt la târguri oameni plătiți, numiți *vătăjei* (160) sau, în alte părți, *barâșnici* (185). Vătăjelul stă la o parte și observă târgul ce se face între cumpărător și vânzător. Fiind plătit de vânzător, când vede pe cumpărător că oferă un preț, el vine repede și dă un preț mai mare, arătând un interes deosebit pentru cal. În felul acesta silește pe cumpărător să urce prețul oferit, iar pe vânzător îl scapă de calul năraș. Barâșnicul laudă calitățile bune ale calului, iar pe cele rele nu le scoate în relief (185). Tot astfel fac și gambașii (161), aceștia însă

¹ Am citat până aici, și vom cită și de acum înainte, răs-punsuri care pot prezenta și interesante particularități fonetice, morfologice și sintactice, sau expresii care merită să fie relevate.

iau plată și de la vânzător și de la cumpărător (161). Ca mijlocitori plătiți mai sânt angajați *samsarii* (65).

Țăranii, care nu pot plăti un mijlocitor, de obicei roagă pe unul „mai isteț, mai umblat, mai pătit în cumpărarea cailor“ să-i aleagă caii pe care vrea să-i cumpere (23. 65). Acești însoțitori, care examinează calul și însoțesc pe cumpărător, se numesc și *coniari* (183).

f) Geambașii.

Înainte de începerea târgului, *geambașii* și *sfârnarii* „hulesc animalul cerându-l pe rând; când au de vândut laudă animalul, prefăcându-se a-l târgui unul de la altul“ (290). „Dacă unul e în târg cu un cal [târguește|... celalalt vine și îi pune pe nas (îl ocărește) pentruce a dat atât“ (226/1). Geambașul totdeauna are și câte un tovarăș „care când bate el târg, vine și începe a-ți bajocori vita, spunând că este bătrână, că nu mai are muscă în găurice (: negreață la dinți), că este bătrânicos, slăbuț și goluț, dar numai pe feleleat să-l cumpere. După ce a ars (fript) așa pe stăpânul calului, îi dă arvună mare ca să nu mai poată întoarce târgul. Ei știu că calu' n'are hibă, dar numai așa l-au putut scoate mai pe sub mână, găsindu-i ghină (vină)“ (55) sau *ganci* (pricină) (140).

Geambașii caută să vândă caii buni imediat; pe cei răi, năvăși, slabi sau „cu *beteșug* ascuns îi mai țin câțva timp, ca să le dea mâncare mai bună și să le afle *moluța* (să le cunoască mai bine defectele). Apoi, înainte de a-i scoate în târg, îi spală, îi țasală, le împletește *țopuri* (*plântici* frumoase) în coamă și coadă (la cei mai binefăcuți chiar le unge părul cu unt de lemn), apoi încalecă pe ei, dacă sânt de călărie sau îi pune la căruță, dacă sânt de ham, și-i plimbă prin târg, în fața cumpărătorilor, strângându-i în *zăbale* ca să se 'ncondoreze și astfel să pară mai chipeși. Dacă vreun cal e bolnav de *târnafes*, îi înfășoară zăbala la colțul gurii cu o cârpă înmuiată în *afion*, pe care calul respirându-l, ține capul sus și „gonește ca un nebun“ cu greu i se poate cunoaște atunci boala“ (14/1).

Geambașii uneori „se dau în vorbă adecă stau de *dojană*” și spunându-și fiecare păsul; cel care vrea să se scape de un cal rău sau bolnav zice : „am un cal *pricopsit* (vrea să înțeleagă foarte bun), nu ști vreun amator?” Celalalt geambaș îi cumpără calul, deși are defecte și îl vinde apoi altuia, așa încât, într’o săptămână sau o lună, calul trece prin trei-patru mâni. La judecată nu se duc chiar să moară calul, căci se înțelege că trebuia să-i iasă *aburul*, dacă i s’au gătat zilele... Când se întâlnesc din nou zice cumpărătorul către vânzător (cam în batjocură) : „Ei, tize, am îngropat fala de cal. — Ce să-i faci, tize, eu l-am cumpărat pe garanție, dracu l-a știut ce are în burtă. Hai, să bem un *fif* de rachiu (se cinstesc și se împacă cu vorba că așa a voit D-zeu)” (72).

g) Examinarea calului.

Înainte de a începe târgul calul este examinat deamănuntul de cumpărător sau de însoțitorul lui, care se pricepe mai bine : i se deschide gura, i se caută bătrânețea, se caută limba să nu fie stricată „(ruptă în urma *curghiucului* (se zice și *curdiuc* la 140) care defect își [!] atrag caii dacă au mâncat mai mult timp orz)”. Tot cumpărătorul „il caută de nu-i *chior* și, apropiind mâna de ochi, îl cearcă de n’are *puhuiele* (vede numai ca prin sătă)”, ori n’are *albață* sau vreun defect la picioare ca : *șpat* (umflătură vârtosă în partea genunchiului), *arici* (o umflătură mare între pinten și copită); îl caută dacă nu-i *deșelat*, dacă nu aruncă din copite, de nu-i *gingaș* la mâncare (183). Alții prind calul de *grumaz* (sau de „*berigată*” înghițitoare 218), și îl strâng „o *țără* ca să vadă nu-i oprită *chêhea* în el”. „*Chehul* îl opresc cu bere” (471). „Il *coată* și la *cicioare* ca să vadă nu-i careva *cicior* (câteodată *f’icior*) cu *poacă* sau *capță*” (367). „Se feresc de caii care au *scoici* (umflături) la picioare, *rane*, *ariceli*, care sânt *scheopi*, care au *tragâne* în spinare sau *târnafes*. *Târnafesul* îl închid, dând cailor ant de lemn până n’a ieși în primăvară” (27). Se uită cu

băgare de seamă la picioare „să nu se *coasească* (*cosască*) sau să fie cumva scrintit, și-i cântărește coada cu mâna ca să vadă dacă e grea, căci se crede că un cal bun, oricât ar fi el de slab, dacă are coadă grea este cal sdravăn, cal de ispravă“ (24). Unii cumpărători „*ii saltă coada*“, (125), alții se apropie de cal „de dinapoi și-l apucă de coadă ca să-l *afle de tare*, dacă calul trage coada, adecă o strânge între picioare, atunci se zice... calul e iute, mai ales dacă în același timp pleacă și urechile pe spate... ; altfel calul se consideră *molău*“ (109). Câteodată cumpărătorul mergând în târg numai „dacă *i să 'mpare* (ii place) întrebă : „ce cei pă (pe) calu aiesta ?“ Dacă îi place îl *coată* (caută) în gură să vadă dacă are *cupă* (ii sânt întregi măselele), după care îl cunoaște de câți ani este ; se suie călare, fuge cu el ; se uită dacă nu are *cheli* (se cunoaște fiindcă suflă greu și are, pe spate, dealungu' două vergi, în formă de umflătură și îi larg la nări) ; numai după această examinare „să alcăzască“ (se târguiesc) (480).

Se mai întrebă vânzătorul dacă nu e calul cu *făleucă*, nu are vreun *nărav* (*tălant*, la 204), nu e cu *suspîn*, *guturain*, nu dă cu picioarele, nu mușcă, nu e orb, nu are apă sau *oase moarte* (13). Calul bun nu poate fi bolnav sau *calic* (133), nu poate avea nici *sucă* (învăț) *la traș* (448/1), fiindcă vânzătorul e întrebat dacă *felelește de hibă* (448/1). Când s'a observat la cal vreun învăț, „cumpărătorul mai isteț ori sfârnarul chiamă pe vânzător mai la o parte ca să-i spuie o *horbă* între patru *uăfi* : mere ca trăsnetul. pă lemne nu să suie“. Prin aceste cuvinte cumpărătorul înțelege că animalul de vânzare e „cu *sucă* sau cu *fortoanie* și peste pod nu vrea să treacă“ (367). Despre calul bătrân se zice în batjocură : „cu mânzul acela a fost tatăl său a peți“ (390).

Negustorul de cai sau *cârliansul* „mergând cu calul în târg vrea să arate cumpărătorului că vita sa e blândă. Pentru aceasta, când se prezintă cumpărătorul, *ciupe* calul de supt buriță și apoi îl bate de câteva ori cu mâna zicând : „Puiule, stai, puiule“. Cum animalul a fost dresat în acest

sens stă liniștit, făcând impresia că este o vietate rară și că supus oricărui supliciu el nu și-ar pierde calitatea de a fi admirabil; în cele din urmă *bun la preț și repede la vânzare*“ (25).

Pentru ca să poată fi încredințat cumpărătorul de *trăgătura cailor*, de obicei se prind la o căruță sau *se probesc* (încearcă) *la cocie* (23), în care se suie mai mulți oameni. Căruța se împiedică și cu ea împiedecată trec prin o *groapă* plină cu apă, care se găsește în târg, în unele locuri tocmai pentru acest scop (67); altădată căruța trece „pe teren *dâmburos*“ (183). Despre calul bun se spune că trebuie să meargă chiar dacă îl atingi cu *codia biciului* (67), sau atunci când fluerând numai, el „se *'ncordează, se face obadă* și ori rupe ștreangurile, ori ia căruța din loc“ (24/1). Caii prinși la trăsura în mers se opresc din când în când, fiindcă numai când îi pornesc să vede dacă ei au „*obiceiu să puie opor*“ (să nu ia din loc trăsura), defect care face cea mai rea reputație; un asemenea cal: e bun „să-l dai pe *Jâi* (Jiu) iar nu să-l ții la *bătătură*“ (24/1). Câteodată barâșnicul, mijlocitorul între cumpărător și vânzător, încearcă caii la căruță, mânându-i el alături de cumpărător; pentru evitarea unei neînțelegeri ei sânt însoțiți și de doi martori oculari (185).

h) Târguirea calului.

După ce s'a examinat, și câteodată chiar s'a încercat calul în felul amintit, cumpărătorul se adresează vânzătorului întrebându-l de preț. Pentru felul prietenesc de adresare și pentru transcrierea în dialect a corespondențelor credem că nu-i de prisos pomenirea câtorva expresii: — „Hei, bagyo, cum dai zăvodu ista?“ — „Ei, dragule, așa zăvod de cal n'ai mai avut“ (510); — „Cu cât dai calul aiesta, *fratye?*“ (471); — „Târg bun și noroc, frate. — Ș'apoi noroc om bun“ (487); — „Cu cât dai calul, *fărtatie?* N'are hibă?“ (448/2); — „Cum dai calul aiesta, *badie?*“ (448/1); — „Mai, *friate*, t-am plătit bine *gloaba*. Adă mâna“ (41/1);

— „Noroc să dea *Dunnezeu*.—Să dea că are“ (82); — „Mai lasă *cumetre* din preț că nu ești jidan să *câștig* și eu din mâinile d-tale“ (146. 147); — „Ț-i de vânzare calul?“ (101) sau „De vândut Ț-î calul?“ (228); — „Cât pe cal? — Da cât dai?“ (108. 108/1); — „*Moșule, bade, soațe, bătrânule*, da cât cei?“ (164); — „De-i posesorul calului român îi zice *bădiță*; de-i bătrân: *unche* și *moșule*; de-i *jădan*: *jupâne*; și mai la alții, *Domnule*, — vinzi calul?“ (180).

Tot la adresare se întrebuintează des și expresiile: *cum dai* (367), *cu cât dai* (193), *ce vrei pe cal* (151), *ce cei* (438), *cât ceri* (5), *cât îți trebuie pe cal* (241) și *încât îl ții* (180).

Pentru a reduce valoarea reală a calului cumpărătorul întrebuintează, mai des în mod ironic și depreciativ, cuvintele: *armăsariu* (155/1), *Albu-Alba* (5), *bătrân* (140), *chehosu* (367), *corbu*, *coarba* (238/1), *caluț* (151), *căluț* (252), *ciontul* (osul) dacă e bătrân (436), *cotonog* (403/1), „*dîug*“ (392/1), *drâglă* (293), *dârlog* (168. 193. 238/1. 196. 242/1. 252. 254), *dârloagă* (3. 155/1. 168. 238/1. 242/1), *gloabă* (5. 43. 325. 412), *ghijog* (*ghijoagă*) (151), *ghebe* (403), *hârciogul* (194), *hășcală* (194), *holobul* (202), *mârțoagă* (43. 126. 155. 197. 325. 361), *mârțioagă* (202. 322), *mârțog* (186. 172. 194), *măț* (31), *murgu* (253. 361. 386), *mânz* (436), *mânzișor* (151), *mânzoacă* (151. 155/1), *mo-can* (155/1), *mâncătura asta de cioară* (241), *mic* (dacă e slab, 403), *malăcos* (403), *Negru-Neagra* (5), *parip* (3. 93. 325), *picătură* (392/1), *pticătură* (412), *ptelhocă* (378), *ponihos*, *ponihoasă* (241. 242), *roajbă* (3. 386), *răpciugos* (252), *ruptură* (193. 194. 367), *răpciugă*, *ronghiu* (487), *Righiu-Righia* (5), *șchiop* (403), *Saru-Sura* (5), *Șargu* (412), *șcapă* (155/1), *Țilavu* (367), *telegariu* (155/1), *vra-niță* (438), *zmeu* (367). Multe din aceste cuvinte sânt întrebuintate și ca termeni care pot numi calul sau sânt chiar nume de cai. Despre unele din ele ne vom ocupa în capitolul: „Numiri date calului“.

După aceasta începe adevăratul târg între cumpărător și vânzător, până se pot „*ajunge la târg*“ (529). Pentru

unele boale care le-ar avea calul, vânzătorul rămâne responsabil un timp fixat atunci, adică *feleleşte de hibă* (438), dă *calul pe feleletiu* (438), *feleletic* (pe răspundere, 194), sau *stă bun* (75/1).

Prețul calului se spune de obicei în sute: *cu 18 sute* (476), altădată și în *mii*. Câteodată cuvântul *mie* lipsește așa încât la întrebarea: „ce ceri pe cal?“, vânzătorul răspunde: „*tri pe patru*“, (adică 4300 lei), — „...*Li ponyav* (nu vede bine), dai-l *cu două* (= 2000 lei)? — nici cu *două și două* (= 2200 lei)... punem în palmă *tri și nouă sute, apoi îi a tău*“ (523). În Banat (5) se întrebuițează pentru *mie* cuvântul *bancă*: „Cât ceri pe el? —, vânzătorul răspunde 3, 4, 5, 6, 7 *bănci* (se înțelege atâtea mii) sau 54 (cinci mii patru sute)“.

Dacă e o diferență mai mică între prețul oferit de cumpărător și cel cerut de vânzător se zice, în unele regiuni: „hai să împărțim *hâca* în două, vei da dumnyeata aldamașul“ (448/1) sau „ști ce, să-i *rumpem* în două“ (488/1).

Apropiindu-se tot mai mult cu târgul încep să deie mâna. Negustorul ia cu stânga mâna dreaptă a posesorului și o „bate cu mâna dreaptă, dându-i o sumă mai mică decât a cerut posesorul“ (180).

Pentru datul mâinii se obicinuesc mai multe expresii: „Ei, dă *laba*, să batem târgu“ (24/1); „adă mâna (lovesc palmele)“ (41/1); „*bate mâna, nu te scunchi*, noroc să dea Dumnezeu, într'un ceas bun“ (138/1); „*hai să batem mâna*, adică să facem negotul; de la mine mai puțin, de la D-zeu mai mult“ (146. 147); „*într'un noroc*, să ai de unde vinde — căpătând răspuns — să ai parte de el“ (182); *adă parola; bate parola*“ (57).

Se obicinuesc a se bate mâna și pentru o sumă care o pune în plus cumpărătorul, pe lângă cea promisă mai înainte. Când nu e o diferență mare până la prețul cerut de vânzător, cumpărătorul strigă: „*pușcă 'n palmă*“ (475). Dacă „*s'au ajuns cu prețul* se zice noroc și să trăiască calul (generic) sau iapa“ (101).

Pentru acest dat de mână în răspunsuri mai întâlnim

și expresiile : *se bate mâna* (133. 138. 172. 174), *bat palma* (84. 121. 129), *bate palma, dă mâna, taie cumătre* (153). Dacă vânzătorul are vreun mijlocitor (barâșnic) atunci cumpărătorul bate cu barâșnicul palma dreaptă pe palma dreaptă, „sigilând cumpărarea“ (185). Când se bate palma în unele regiuni se strigă: „hai, noroc“ (3.57), în altele „cumpărătorul *scopește* în palmă și zice: *na, să ai noroc*“ (488/1). Ca semn că au căzut de acord asupra vânzării, după „baterea palmilor“ se obicinuește și ridicarea mânilor în sus (99. 183). În alte regiuni dau mâna amândouă partidele „învăbind palmele cu poala sumanului“ (196. 219/2) iar desfacerea se face de o a treia persoană, ridicându-le de jos în sus, cu cuvintele: „*noroc să dea D-zău*“ (196). Țiganiii se folosesc de următorul jurământ, pentru a încredința pe cumpărător despre sănătatea calului : „să n'am parte în el, să *sbiere* dracu în mânilor mele, de nu-i cal bun“ (41).

Până la transcrierea biletului de vite pe numele cumpărătorului și până la predarea calului, vânzătorul primește numai o parte mică din suma cu care l-a vândut. Această sumă, fie ea cât de mică, se numește: *aron* s. *arvon*, *capară* sau *felpinz* (488/1). Dacă vânzătorul strică târgul făcut, el e îndatorat să dea arvuna „*îndoit*“.

După ce s'a făcut transcrierea biletului de vite pe numele cumpărătorului, vânzătorul primește și restul sumei cu care a vândut calul. Se face apoi numărarea banilor. În unele regiuni e obiceiul ca fostul posesor al calului să dea un „*ban de noroc*“ (231. 387), sau *creițarul de noroc* (41/1). sau *pocinog* pentru ca să fie calul „sănătos și gras cum e lutul“ (218). Acest ban, sau bani de noroc, sânt ridicați de cumpărător (387). Câteodată e fixat ca acest ban să fie aruncat numai „înaintea calului“ (183). Chiar și felul cum cad monetele, date drept noroc, este interpretat ca un bun sau rău prevestitor; iată ce ne comunică un răspuns: „Cad ambele monete cu numerele în sus, negustorul zice: Calul acesta îi mai bine să-l vând decât să-l țân. De cad ambele monete cu numerele spre pământ, atunci zice: Calul acesta

ii bun de ținut. De cade la întâmplare una cu numărul în față și alta cu pajura în față zice: Calul e bun de ținut și de vândut“ (180).

Samsarii, cenzarii (448), *geambașii* (73) și *barâșnicul* (185) primesc, pentru mijlocirea târgului, o renumerație, numită în regiunile cu o influență ungurească pronunțată *samsarpénz* ori *cenzarépénz* (488), după cum s'a stabilit de la început.

La predarea calului în posesia cumpărătorului se obișnuiesc mai multe expresii de urare reciprocă. Aceste urări sau binecuvântări se spun și la masă, când se ia *aldămașul* sau la despărțire. Vom pomeni următoarele care ne par mai caracteristice: *noroc și să-ți trăiască calul să ai parte, să te (arânești = termin popul.) hrănești cu el* (24); *hai noroc și să-ți trăiască* (128); *hai noroc și să vă trăiască*, iar cumpărătorul răspunde: *mulțumim mneavoastră* (65); *să-ți trăiască, să ai parte de el, să-l stăpâncșii sănătos*, negustorul răspunde: *dă, Doamne!* (180); *să trăiască calul și să ai noroc de el, să te tragă bine și să te poarte ca șoimul; să ai noroc de banii calului* (172); *noroc să de D-zeu și amin. Să fie într'un ceas bun târgu' nostru, ca cu cinste să ne întâlnim* (24/1).

Se merge apoi, de cele mai multe ori, la băut de *aldămaș* (s. *adălmaș*) sau *mohorici* (185), ori la băut de *rachiu* s. *rachie* (406/1) în sănătatea cailor (135. 185) și pentru ca tocmela făcută să nu se desfacă (84). Adălmașul se cumpără de obicei de vânzător, dar el poate fi plătit și de cumpărător (158), iar la băutul lui participă, pe lângă cumpărător și vânzător, și alți oameni prezenți la încheierea târgului (84) care spun, câteodată în glumă, că ior „*nu li-i atâta de târg, ca de aldămaș*“ (expresie obicinuită în graiul comunei mele).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

a) Credințe populare.

Mai relevăm din târgul cu cai și câteva obiceiuri și credințe:

„La vinderea cailor se folosește cuvântul *hop, hop* și

„flutură batista“ (550). „La cumpărarea cailor se leagă (se înoadă) coada spre a-l scăpa de încurături mortale“ (118). Calul trebuie să aibă un căpăstru nou „cu un fir de busuioc legat în panglicile (*planticile* = termin popular) ce-i împodobesc coada, coama și moțul din frunte“ (24). Căpăstrul calului trebuie să fie de cânepă, nu de curea, iar cel ce cumpără calul îl ia „de pana căpăstrului numai după ce vânzătorul a lăsat-o jos“ (147). Dacă calul se vinde cu căpăstru de piele, în curând și din pielea lui se va face căpăstru (109). Cumpărătorul ia un smoc de paie cu care freacă spinarea calului și-l asvârlă înaintea animalului ca să-l mănânce (138). În alte regiuni, șterg calul pe spinare cu un mănunchiu de fân zicând: „noroc“ (129). Mănunchiul de fân trebuie dus pe corpul calului de la cap spre coadă zicând: „Dumnezeu să-ți facă parte de vită și mie de bani“ (120). Merită să fie relevată și expresia: „apoi, măi, vecine, să ști, când ți-i face cai să nu știe nimenea din ce i-ai făcut“ (239/3).

Despre carnea de cal și de câne cred „bătrânii“ că e spurcată fiindcă nu-și schimbă calul dinții; alții cred că „partea dreaptă se poate mânca, partea stângă nu, fiind spurcată de femeie, care s'a urinat“ (71).

Se mai obișnuiesc și alte expresii, fie pentru a batjocori animalul, fie pentru a arăta felul cum s'a vândut: *am cumpărat doi cai și îndată i-am măritat* (77. 239); *cât bați două i-am neguțat* (239/2).

j) Târguirea (după un răspuns).

După ce am pomenit tot ce am putut scoate din răspunsurile date la chestiunea a treia, cităm un răspuns care ne pare mai caracteristic și mai elocvent în înșirarea tuturor fazelor târgului. Din comuna 487: C. „Târg bun și noroc frațe. V. ² Ș-ai noroc ūom bun. C. Câți banți ceț pă

¹ C. = cumpărătorul.

² V. = vânzătorul.

cálu aista? V. N'aș cere mult, ăl țiu numa cu trizăci și opt de sufe. C. Ȑi, pe scump frate, nu ajunge atăta; da ști ce frate? Dacă ț-i de vândut adă mâna 'ncoace și-ți dau pã iel doauzăci și noauă. V. Du-te, nu băsădi în bajocură, că doară mai aginte mño fãgăduit on domn tri mñii și cinci sufe dē lei, dōrã n'am mâncat ciapã ciorascã și ț-i-l dau dumñitali mai lesne; mai bine il duc acasã și 'nt'o sãptãmãnã oi mai cota cu sechereșie cãteva sutuțã. C. Vóia dumitali frate, da, ști ce? Na, ăți mai puiũ dōuã sufe ș'apoi ș'avem noroc! V. Ș'acie-s bañi, da așe nu-l dau, da de vreĩ ț-i-l slobod în trizăci și șasã, mai jos nu-l dau nici cum. C. Pe scump, așe nu-mĩ treabã, cã cu atãte bañi pociũ cumpãra parip, nu rongiũ ca aista care-i plin de cheh. V. Da de ț-i de vândut, nu vreũ nici io sã fe ciufulese, ț-i-l plãfese cu trizăci și cinci de sufe, mai mult nu-ți dau astãzi. V. D'apoi tãt atăta, ș'avem noroc. C. Noroc, ia aci ți dau de felpinz o mñie de lei, ș'apoi fe du la țedulhaz sã serie altal regiã ca și pociũ mere acasã cu zuuã. V. Bun. C. Scrie-ți numele pã pãșus, ș'apoi stãi aici la cal pãnã viũ. V. (dupã ce vine) Nó, aice-ĩ pãșusu. C. Biñe, aci-s bani(i); da fã biñe spune ce snagã are calu aista? V. Bunã, nu rugueștõ, nu-i cu sucã și trage biñe. C. Mulțam frate! Ș'ai noroc la bani. V. Noroc la cal“.

2. TERMINII INTREBUINȚAȚI PENTRU NOȚIUNEA „NEGUSTOR DE CAI“.

barâșnic, comunicat odată din Bucovina și odată din Basarabia;

crășcădău, pomenit odată din vestul Ardealului;

cupeț, se aplică și la acei oameni care cumpără și alte vite, nu numai cai, și peste puțin timp le vând, deci fac tot un fel de negoț. Cuvântul este răspândit numai în Ardeal (cu excepția părții sud-estice și a unei părți din Banat, din împrejurimile Timișoarei);

factor, comunicat numai din Basarabia¹;

¹ Credem că este același cu *factor* din DA., dat cu înțelesul de „cel care face negoț pe socoteala altuia“.

fleşer, în Ardeal, aproape de Turda, alături de geambaş şi sfârnar ;

geambaş, cel mai răspândit dintre aceşti termeni. Prin faptul că geambaşii întrebunţează la cumpărarea cailor mijloace nu tocmai cinstite, cuvântul *geambaş* a ajuns să însemne şi „hoţ de cai“. Pe lângă acest înţeles s'a dezvoltat şi cel de „om isteţ“, „om care ştie să iasă din orice încercătură“ şi, prin o şi mai depărtată evoluţie semantică, la sensul de „om fudul“, „om care se îmbracă bine“. E răspândit pe aproape întreg teritoriul ţării, cu excepţia Ardealului nordic, unde întâlnim pe *sfârnar* ; în Ardeal a ajuns până lângă Cluj. Este cunoscut şi acolo unde nu sânt negustori de cai. În unele părţi este înlocuit de *negustor de cai* (181) sau de *pilar* (4) ;

gheşeftar, comunicat din apropierea oraşului Cernăuţi;

ghiambalău, pomenit odată de lângă Făgăraş;

girgez, se pare că are înţelesul de negustor de cai;

hăznar, numai în centrul Ardealului, în apropierea oraşelor Sebeşul-Săsesc, Orăştie, Zlatna şi Teiuş ;

hendler, menţionat de două ori din Bucovina;

herghelier, din regiunea Făgăraşului;

himbluitor, comunicat de un răspuns din aretul Cernăuţilor;

liverant, răspândit în Basarabia, pe întindere destul de mare;

mecler, cunoscut numai în apropierea oraşelor Bălţi, Rădăuţi, Cernăuţi şi Vişău;

nătrăpas, pare a fi un cuvânt caracteristic Olteniei;

negustor, de cele mai multe ori complinit prin *de cai*; este cuvântul cel mai răspândit dintre terminii pentru negustorul de cai. În unele regiuni se întrebunţează alături de *geambaş*, *gheşeftar de cai* sau de *sfârnar*;

pefer, comunicat numai din aretul Odorheiului;

pilar, cu o arie mărginită la partea sud-vestică a Ardealului, în teritoriul pe care l-am putea încercui cu o linie care ar pleca de la Timişoara spre Deva şi de aici

spre Oradia-Mare. Imprejurarea că acest cuvânt este de origine sârbească explică această răspândire;

potlogar, de lângă Caransebeș ;

precupeț, pomenit cu sensul de negustor de cai numai de trei răspunsuri, din apropiere de Bălți, Năsăud și Dej ;

precupitor, numai într'un răspuns din Basarabia;

samsar, comunicat numai din jurul orașelor Târgu-Ocna, Titu, Gherla, Baia-Mare, Careii-Mari și de lângă Adam-Clisi ;

șefar, cel care cumpără cai pentru a câștiga, îi ține abia 2—3 zile și apoi îi vinde. Il culegem numai odată din un răspuns de lângă Satu-Mare;

șfârnar, după *negustor de cai* și *geambaș* este al treilea cuvânt cu o mare întindere geografică. Cu excepția Banatului, el e cunoscut aproape în întreg Ardealul. Il întâlnim odată chiar aproape de Craiova. El poate să fie dus de unii Ardeleni care s'au putut așeza acolo sau e o urmă de o întindere mai mare care ar fi avut-o înainte vreme. Se pare că pierde terenul în lupta ce o poartă cu terminul *geambaș*, care e mult mai răspândit. Dacă e justă etimologia propusă de G. Giuglea (din lat. *fenus*, -oris un derivat **fenorarius*¹) am mai avea un termin de negoț, de origină latină ;

șfârânăroi, e un derivat din *șfârnar*, prin sufixul augmentativ -*oiu*, comunicat din câteva sate din apropierea orașului Bistrița (din Ardeal);

șmecher, acest cuvânt de origine germană (germ. *Schmecker*) îl găsim pomenit odată, din Basarabia, cu mențiunea „negustor de cai, mai ales dintre Evrei“;

tânzar, pomenit numai de răspunsurile din apropierea orașelor : Timișoara, Nădlac și Careii-Mari;

țigan, îl întâlnim, complinit prin *de cai*, într'un răspuns din Nădlac, având accețiunea de negustor de cai ;

¹ Vezi DR. IV. 1553; V, Bogrea, ulterior, fără să cunoască etimologia lui Giuglea, a propus o formă **subfenorarius*.

t u s e r, negustor de cai, iar în unele regiuni și de alte vite ori de grâu, vin, țuică sau fructe. Deseori se întrebuițează complinit prin *de cai*. Cuvântul e răspândit mai ales în Ardealul nord-vestic, acolo unde am întâlnit o puternică influență ungurească. Originea-i ungurească pare a fi sigură. Interesante sânt, din punct de vedere fonetic, pentru evoluția lui *t+ö* (ung.) și pentru greutatea ce o întâmpină corespondenții în transcriere câteva variante formale : *tiujeri*, *tyujer*, *tyeugeri*, *cheujeri*, *ciujeri* etc.

Din cele precedente constatăm că pentru a numi pe negustorul de cai, pe întreg cuprinsul țării, avem 30 de termeni. Dintre aceștia numai pe *negustor de cai* îl putem considera de termen general; după acesta, pe *geambaș* care, pe lângă Oltenia, Muntenia, Dobrogea, Moldova, Basarabia și Bucovina, a pătruns și în jumătatea sud-estică a Ardealului și în Banat. Acest cuvânt câștigă tot mai mult în întrebuințare în detrimentul lui *sfârnar*, care e răspândit în întreg Ardealul și care îl putem considera, din punct de vedere al extensiunii, ca al treilea.

Mai puțin răspândit decât *sfârnar*, dar cunoscut tot în partea nordică a Ardealului, e *cupeș* și apoi *tuser*. Specific Banatului și unei părți din Crișana e cuvântul *pilar*, iar în Basarabia *leverant*, pe o întindere destul de mare. Am mai putea pomeni după aceștia și pe *nătrăpas* din Oltenia. Bucovina și Basarabia întrebuințează pe *mecler*. Ardealul mai are comun cu Basarabia, așa se pare după răspunsuri, și pe *precupeș*. Remarcăm din această răspândire că *vechile granițe politice n'au fost o piedică pentru pătrunderea, menținerea și întrebuințarea unor termeni*.

Dacă examinăm mai departe acești termeni putem remarca cum cuvântul *samsar*, destul de răspândit în Vechiul regat (noi îl găsim în răspunsuri numai în regiunea Târgu-Ocna, Tita și Adam-Clisi) a pătruns, poate prin Moldova, și în apropierea orașelor Gherla, Baia-Mare și Careii-Mari, în norul Ardealului.

Cei mai mulți termeni sânt însă regionali: În Ardeal a-

vem următorii: *girgez*, *crascădău* (din apropierea oraşului Baia-Mare), *şefar* (Satu-Mare), *fleşer* (Turda), *giambalău* şi *herghelier* (Făgăraş), *hăznar* (Orăştie, Sebeşul-Săsesc, Zlatna şi Teiuş), *peţer* (Odorheiul-săcuiesc), *potlogar* (Caraş Severin) şi *ţânzar* (Nădlac şi Careii-Mari); în Bucovina: *gheseftar*, *hendler* şi *himbluitor*; în Basarabia, pe lângă *liverant*, care e cel mai răspândit, menţionăm pe: *factor*, *precupitor* şi *şmecher*.

Dacă clasăm aceşti termeni după origine, ajungem la următoarele constatări: de origine latină sânt numai doi termeni: *negustor de cai*, care are cea mai întinsă arie, şi *şfârnar* (dacă admitem etimologia lui G. Giuglea, care, până la propunerea alteia mai convingătoare nu vedem de ce n'ar putea fi admisă); din paleoslavă avem pe *precupeţ* şi *ţigan* (puţin răspândiţi); din sârbeşte pe *pilar*; din ruseşte pe *barâşnic* şi *factor*; prin filieră ruteană pe *liverant*; din turceşte pe *geambaş* şi pe *samsar* (dacă admitem etimologia lui L. Şăineanu din *Dicţ. univ.*, deşi l-am putea avea şi dintr'o limbă slavă, sârb. s. bulg.); din ungureşte pe *crascădău*, *peţer* şi *tuşer*; din germană pe *hendler*, *mecler* şi *şmecher*; din săseşte pe *fleşer*. De origine necunoscută e *girgez*.

Numărul mare de cuvinte streine pentru această noţiune nu trebuie să ne surprindă, căci cei care făceau negoţul cu cai erau şi sânt, în multe cazuri, streini, iar odată cu venirea lor a venit şi cuvântul nou. De o sărăcie a tezaurului limbii române în elemente latine pentru „negustor“ nu poate fi vorba, căci toate aceste cuvinte streine au o arie foarte restrânsă, cum am putut vedea.

Trebuie să mai adăogăm că mulţi dintre terminii streini se întrebuiţează ca apelative, iar când primesc sensul de „negustor de cai“ ei sânt derivaţi pe terenul limbei române, deci şi mai mult apropiaţi de spiritul limbii româneşti. Pomenim pe acei termeni a căror radical se întrebuiţează în limbă ca apelativ: *gheseftar* (gheseft), *hăznar* (haznă), *herghelier* (herghelie), *himbluitor* (*himblui), *potlogar* (potlog), *pricipitor* (pricipi), şi *şefar* şi *ţânzar* de la care n'am

3. ALȚI TERMINI ÎN LEGĂTURĂ CU NEGUSTORIA.

În acest capitol vom releva câțiva¹ din terminii care stau în legătură apropiată cu negustoria calului.

aldămaș, băutura ce se bea de cumpărător și de vânzător după încheierea târgului. Câteodată iau parte și oamenii care au fost de față. Acest cuvânt de origine ungurească (ung. *áldomás*, cu același înțeles) pare a fi aproape general. Remarcăm însă faptul că forma metatezată (*adălmaș*) nu o întâlnim în Ardeal;

arvună, o sumă de bani avansată de cumpărător vânzătorului pentru a-l obliga să mențină târgul sau pentru a considera târgul de încheiat. Răspunsurile nu-l comunică totdeauna, de aceea e greu de stabilit aria lui;

capară, acest cuvânt de origine sârbească (v. *TRDG.*) cu sensul lui arvună, îl găsim pomenit din regiunea Pâncotei și Timișoarei;

carte pe cal, se numește astfel, odată, biletul de vite, în apropierea Cernăuțului;

chioveteu, cu accepțiunea de mijlocitor al târgului care se face între cumpărător și vânzător; întrebuintat în regiunea Careilor-Mari, unde este o puternică influență ungurească;

coniar, cunoscător de cai; comunicat de lângă Cernăuți;

felpinz, arvună, pătruns din limba ungurească în apropierea orașelor Satu-Mare și Careii-Mari;

meto, taxa de 5 lei ce se percepe la intrarea în târg de la omul care merge cu vite de vânzare;

mohoricu, în Bucovina, pe lângă *adălmaș*, întâlnim câteodată și pe corespondentul acesta de origine ruseană;

BCU Cluj / Central University Library Cluj

¹ Să se vadă lexicul pentru următoarele cuvinte: *a abate prețul, adacș, afion, a se alcăzi, anglia, a arâni, aspru, beteșug, bold, geambașie, geambașlăc, meclerai, molufă, muștrului, pandică, păr, pilări, pilăriță, potlaș, precupie, sbieră, sfárnărie, sfárnăriță și țop.*

panaire, în Dobrogea se numesc astfel bălciurile ;
pășuș, bilet de vite. E întrebuițat numai în regiunea expusă influenței ungurești, el însuși derivând din ungurește (ung. *passzus*) ;

râghe, se pare că are sensul de „bilet de vite“ (v. exemplul citat în *Lexic*). Credem că acest cuvânt e același cu *râghe*, *râdie*, atestat de Viciu (*Glosar*), tot cu același înțeles ;

samsarpenz, pomenit numai de un răspuns. Se pare că înseamnă remunerația pe care o primește samsarul pentru mijlocirea târgului. E un interesant caz de formație hibridă (*samsar* + ung. *pénz* „ban“);

țânzărie, recompensa ce o primesc țânzarii pentru intermediare. Un răspuns (488) îl comunică și supt forma *cenzărpenz* (citește : *țenzarpenz*) și *samsarpenz* (citește : *samsarpenz*), evident cu o ortografiare ungurească ;

țedulhaz, casa unde se află biroul care transcrie biletele de vite pe numele cumpărătorului. E pomenit tot din regiunea cu o pronunțată influență ungurească ;

țidulărie, sinonim cu *țedulhaz* ; e comunicat odată (523) ;

vătăjel, om care se ocupă cu vânzarea cailor nă-răviți ; atestat numai de 160, supt forma *vătăjăi*.

Constatăm că mai mult de jumătate din cuvintele citate în acest capitol sânt de origine ungurească (*aldămaș* și *adălmaș*, *chiozvetiteu*, *felpinz*, *pășuș*).

Dacă privim răspândirea lor geografică vedem că *aldămaș* este general, pe când celelalte cuvinte sânt cunoscute numai în regiunea de nord-vest a Ardealului unde, cum am accentuat în repetite rânduri, se exercită o puternică influență ungurească. De altfel cuvântul *aldămaș* trebuie considerat între primele cuvinte luate de la Unguri, căci numai astfel se poate explica răspândirea lui pe întreg cuprinsul țării. E interesant faptul că acest cuvânt se întâlnește și la celelalte popoare care se află în contact cu Ungurii (v. Gombocz-Melich *Maauar ét szotár* s. *áld*.)

Mai relevăm cuvintele *carte pe cal* și derivatele pe teren românesc : *țânzărie*, *fidulărie* și *vătăjel*. Din grecește avem pe *arvună*, care de asemenea a trebuit să pătrundă de mult în limbă. În Banat avem un element sârbesc, pe *capară*, în Dobrogea pe turcescul *panaire*, în Bucovina și Basarabia elemente rutenești ca: *coniar*, *mohorici* și *meto*.

V.

INTREBUIȚAREA CALULUI.

Mai de mult calul a fost cel mai bun animal pentru a ușura facerea cât mai repede a unui drum. El a avut un mare rol în istoria civilizației umane, chiar dacă ne gândim numai la acele vestite poște ale veacurilor trecute. Prin introducerea căilor ferate, a automobilelor, iar în zilele noastre, a avioanelor și a altor invenții care perfecționează tot mai mult vehiculele, scade treptat-treptat importanța și valoarea deosebită ce a avut-o acest animal în trecutul tuturor neamurilor. Se mai simte nevoia lui în agricultură și aici însă e un scurt popas înainte de a fi înlocuită puterea lui prin forța motrică.

La noi el mai are și azi o însemnătate deosebită, în economia agricolă unde se folosește destul de mult, dar și aici în regiunea de șes munca lui e înlocuită prin mașini.

Se retrage calul în regiunile muntoase unde progresele științei nu mai pot pătrunde atât de repede, se retrage, fiindcă și-a îndeplinit cu prisosință chemarea sa, spre pădurea din care a plecat de sute de veacuri.

Materialul din acest capitol cuprinde chestiunea 5, care a fost formulată astfel : „*La ce se întrebuințează cu deosebire caii... și cum sânt numiți după slujba care o fac ?*“

1. LA CE SE INTREBUIȚEAZĂ CALUL.

Noi nu ne vom ocupa de fiecare serviciu în parte, ci vom înșira, după răspunsurile primite, serviciile ce le aduce omului.

Dacoromania. V.

Calul se întrebuintează la: *adus de lemne, arat* (rar în-
trebuintat în regiunile muntoase), *arătură, alvoagăn, arie,*
arman (96 Dobrogea), *bătut* (păpușoiu cu „mașina cățără-
toare“), *boronit, butin, călărit, călcat, car, cărat* (butuci sau
la căratul pânilor [= grâului] din câmp), *cărătură, că-
răușie, cărăușit, căruță, cișcorniță* sau *șișcorniță*¹
(mașină de tocat paie), *ciutură* (la udat zarzavaturile),
cocie (= trăsura), *corvadă, darac, delejanț* (232), *drâng*
(mașină de dărăcit lâna), *draniță*, (la suirea de dranițe la
casele de pe dealuri), *dus* (grapa de lemn sau de fier sau
la dus la moară), *forșpan* (lucru public), *grădinărie*
(pentru a învărti roata de udat), *grapă, grăpat, hinleu*
(„căruță fără leuci și cu arcuri“), *îmblătit* (la mașinile de
îmblătit), *mășinit* (derivat din *mașină*), *moară* (la dus la
moară), *muncă* (munca câmpului), *oloiniță* s. *olorniță* (fa-
brică de ulei), *păurit* (= lucrat), *plug, plugărit, poștă* (în
Dobrogea și Basarabia 175. 134), *povoară* s. *povară, purtat*
(poveri pe spate sau la purtat de gunoaie), *rărișat* (porum-
bul), *rășniță* (de ulei), *râznă* (la trasul *râznelor* [= vago-
netelor] din baie), *roată* (de grădinărie, de scos apă pentru
zarzavaturi), *sanie, scos* (apă cu burduful, cu roata pentru
udarea grădinilor de zarzavat), *sechereșie* (= cărăușie),
șiruit (adică la săpatul cucuruzului cu plugul), *tar* (greu-
tate, povară ce se duce pe spatele calului), *tarla, târlie* (=
sanie), *țiglărie* (pentru călcatul pământului), *transport* s.
ștrapor (lemnul de brad sau cele necesare la munte), *tras*
(trăsura, căruța, grinzi, la ham și la poveri), *trăsură, tră-
vălugit, țuhali, treier* (20. 38/1. 108).

Putem remarca și din această simplă înșirare a cuvîn-
telor care numesc serviciile făcute de cal, cât de important
este acest animal pentru țăran, în economia agricolă și cât
de mult îl ajută la munca grea de toate zilele.

¹ Se pare că avem în partea întâiu a acestui cuvânt pe rus.
česka „die Hede“, „der Werg“, „die Kratzhede“, iar în partea a
doua suf. -*orniță*.

2. CUM SE NUMESC CAII DUPĂ SLUJBA CARE O FAC.

De cele mai multe ori numirea care se dă cailor după slujba pe care o fac este însăși cea care numește serviciul făcut.

Aceste numiri sânt *cal* s. *cai de*: *agonisit*, *alergat*, *alergătură*, *arat*, *arătură*, *birjă*, *brazdă*, *călărit*, *călcat* (pământul la țiglariei), *cărăușit*, *căruț* (cel folosit la *căruț* = *căruță*), *căruță*, *chereșchedit* (= de adunat, de agonisit, de câștigat), *colac* (calul găsit pe hotarul unei comune), *dărvală*, *drum* (care se ține bine la drum, este bun de cărăușit), *drumărit* (folosit la trăsură 370), *ducă* (care merge la călărit 24), *fugă* (care trage la trăsură 7/1. 196), *fudulie* (de lux 24), *goană*, *gospodărie* (cel folosit la transportul greutăților 98. 121. 249), *grădinar* (cel folosit la grădinărie 88), *grajd* (cei ținuți în grajd, care se întrebuintează la trăsură s. la călărie 99. 143. 144), *greutate* (dacă e folosit la tras 88. 198), *haruială*, *holteie*, *hoșpăluit*, *husar* (463), *igă*, *îmblător* s. *îmblătoresc*, *inohodeț*, *întrecut*, *iuteală*, *lucrător* (folosit la toate lucrurile 107), *lucru* (folosit la ham, la arat, la toate), *mânat*, *muncă* (la munca câmpului sau la toate lucrurile), *muncit* (467), *muștră* (citată fără explicație între cuvintele care numesc pe caii bătrâni, urîți și neputincioși 488), *olac*, *paradă*, *paradiș* (de trăsură), *plug*, *poștă*, *poștărie*, *povară*, *povăz*, *râznă* (la scosul *râznelor* [= vagonetelor] din mină), *robaciu*, *robotă* (cel folosit la tras, la arat și la mașinit 146. 147), *șă* (s. *de sub șă* cel folosit la călărit 82. 163. 457), *sacă* (61. 133), *sărbători*, *șlei*, *slujbă*, *ștrap*, *ștropălit*, *tărhat* s. *terhetiu*, *tarniță* (care duce la munte mâncare păstorilor și de acolo aduce caș sau obiecte folosite la stână, 196. 459), *tăvăleală* (care se folosesc la toate nevoile omului muncitor 67), *telegăr*, *transport* (s. *ștraport* 79), *tras*, *trăsură*, *treier*, *trudă* (care sânt folosiți la hăm) și *de umblat* (121).

Despre nici unul dintre acești termeni nu putem spune că e general sau că aria lui e mărginită la o provincie. O

distincție mai lămurită pare că se face între *calul de lucru* și între *calul de călărit* și de *paradă* sau de *lux*. Cele mai multe răspunsuri ne spun că numai oamenilor cu stare mai bună le dă mâna să-și țină și cai de lux ; cei lipsiți de mijloace sânt „buni bucuroși“ că pot avea și *cai de lucru*.

VI.

NUMIRI DATE CALULUI.

În acest capitol ne vom ocupa de terminii care se întrebuințează pentru a scoate la iveală notele caracteristice, însușirile rele sau bune sau terminii care se dau calului în mod batjocoritor și, mai rar, pentru a numi noțiunea de „cal“.

Acest material a fost cules din următoarele chestiuni: chestiunea 7 : „ I se mai zice calului și altfel (*călărie...*) ? Sânt cunoscuți terminii *at* sau *hat*, *arhamac*, *asturcan*, *binec*, *bidiviu*, *farij* ? și ce însemnează“ ; chestiunea 54 : „Cum se numesc caii bătrâni, neputincioși, slabi, urîți și netreb-nici (*gloabă*, *mârtoagă*, *toroapă*, *ghipcă*, *hâță*, *bijog*) ? Cum li se zice în batjocură (*boală*, *talun*, *dalac...*) ? ; chestiunea 55: „Care sânt derivatele de la cal prin care se arată caii mari, groși, urîți (*căloiu*, *călan*, *călău...*) și care e deosebirea între acești termini ?“ ; și chestiunea 77 : „Care sânt atributele date cailor după defecte corporale (*dupuros*, *grebănos*, *deșelat*, *spetit*, *șuin*, *dăulat* sau *dehulat...*) și când li se zice astfel sau în alt chip ?“ Tot aici am trecut și cuvintele pomenite la alte întrebări, care aparțineau acestui capitol (de exemplu cuvinte întrebuințate ironic, cu prilejul cumpărării și vânzării calului).

În aceste chestiuni am întâlnit o bogăție nebănuită de termini care, în cele mai multe cazuri, sânt întrebuințați cu o nuanță de sens depreciativă. Această notă depreciativă e foarte subiectivă ; un cuvânt de exemplu, pentru un membru corespondent este un termen ironic sau batjocoritor, pe când pentru altul e un atribut care caracterizează o însușire bună a calului.

Pentru a ușura tratarea acestui material, l-am clasat în mai multe categorii, stabilite după sensul care-l avea termenul și nu după nota depreciativă, fiindcă aproape toți terminii aceștia au, într'un grad mai mare sau mai mic, aceeași notă ironică s. depreciativă. Am distins următoarele împărțiri : 1. Termini dați după structura corpului și înfățișarea externă ; 2. după defecte corporale ; 3. după unele boale care le are calul (a. după boale interne; b. după boale externe); 4. după însușiri rele; 5. după însușiri bune; 6. după culoare ; 7. care arată originea sau posesorul; 8. prin analogie cu obiecte; 9. după alte animale sau pasări; 10. după plante; 11. după nume de persoane sau de animale și 12. alți termini.

E greu de tras o graniță marcantă între aceste capitole, fiindcă de multe ori un cuvânt poate fi clasat după un răspuns într'o categorie, iar după altul într'altă categorie. De aceea se vor întâlni poate cazuri când unele cuvinte ar fi trebuit clasate în alt capitol ; noi am căutat să ne conducem însă după lămuririle primite de corespondenți și după înțelesul care ni s'a părut mai pregnant.

Trebuie să spunem de la început că *nici unul* dintre terminii de care ne vom ocupa n'a ajuns să înlocuiască pe *cal*. Deși unii dintre ei au, regional, o întrebuințare deasă, mai ales atunci când ei numesc un cal bun (*mărțână*), totuși n'am întâlnit nici un caz cu mențiunea că în acea regiune cuvântul *cal* nu se aude sau se întrebuințează rar. Dimpotrivă, găsim în răspunsuri întrebuințarea cuvântului *cal* și pentru a numi *iapa*, atunci când sexul nu interesează. N'am întâlnit nici sinonime stricto sensu, de aceea am numit acest capitol : *Numiri date calului*. Sânt cazuri, cum vom vedea mai la vale, când am fi inclinați să credem că avem a face cu un sinonim, însă, examinând mai bine explicarea dată de corespondent, vedem că noțiunea „cal“ nu acopere pe deplin noțiunea cuvântului, la aparență sinonim. Totdeauna aceste pretinse sinonime au o notă deosebită, fie de cal bun, frumos, gras, bine făcut, care duce bine călare, fie de cal slab, pipernicit, cu vreo boală.

1. TERMINI DAȚI DUPĂ STRUCTURA CORPULUI SAU INFĂȚIȘAREA EXTERNĂ.

Dintre toate categoriile făcute, aceasta este cea care cuprinde mai mulți termini. Acest fapt se explică dacă ne gândim că țăranul caracterizează sau vizează, de cele mai multeori, cu o fină și tăioasă ironie, ceea ce îi bate mai curând la ochi.

Pe acești termini îi vom înșira alfabetic, menționând înțelesul lor numai atunci când el nu este dat în lexic.

Mai adăogăm că de cele mai multe ori aceste cuvinte numesc caii bătrâni și slabi, neputincioși, urâți și netreb-nici. În acest caz multe din răspunsuri se mulțumesc să reproducă în explicația care o dau notele caracteristice din întrebarea trecută în chestionar sau să le pomenească fără nici o explicație.

Cuvintele atestate sânt următoarele : *amar, babe, băli-gar, belit, benic, belitură, bidiganie, bighir, bijog, bulan, bulău, bunduc, burduhos, burtos* (86—77), *burfoș, căzătura, ciolănos* (cu picioarele groase 406—77), *ciolog, ciont, ciorît, ciorop, clampă, clăpăug, clepeș, cocoșat* (curbat în sus de spate 6. 164—77, cu șira spinării ridicată ; destul de răspândit : 6. 27. 45. 55. 59. 60. 64. 66/1. 159. 164—77), *corcovă, cortorar, cucovă, cuvuiat, dăhârnog, dăhoinat, dârdală, dârlog, deșirat* (cal slab 109. 178—77), *deșirătură* (cal urît 41—55), *diug, drăglă, dupos, dupuros, follicănos, folticos, gărgăriceat, ghebe, ghebeș, ghemejat, ghioabă, glăvățanos, gloabă, globan, globărie, globină, grămădit, hâd, hain, hâit* (cal bătrân, slab, urît 198—54), *hămuit, hanț, hărăgăi, haram, haramoiu, hârghilă, hârjoabă, hârlă, hânlog, haromie* (*huromie*), *hârștiog, hârtav, hârtoagă, hârzoabă, hâșcală, hâță, hâzanie, herbeliște, hition, hleab, hleboiu, hoaiță, hoampă, hoancă, hoască, hodorogă, hodorogit, hodu-că, hoherie, hoit, hoitan, hoitină, honcos, horop, horubă, hoșcotină, huidumă, hupă, înfundat, închircit, înciorecat, jib, jupit, jupitură, leucâș, lungăreț* (atribut dat calului după defecte corporale 66/1—77) *mâncare de câni* (despre

calul slab și bătrân 401—54), *mâncat* (în batjocură despre un cal urît, neputincios 251—54), *măncătură*, *mârlog*, *măroc*, *mârfoagă*, *mârfoghiță*, *mătăhală*, *melegar*, *merșă*, *merșitură*, *mocan*, *morostiv*, *mortăcină*, *moșneag* (fără explicație 99—54), *movilă*, *namilă*, *nămornic*, *neghiob* (fără explicație 101—54), *nețăsălat* (cal bătrân, slab, neputincios 25—54), *netrebnic* (fără explicație 101—54), *nevoe*, *obosit* (fără explicație 66/1—77), *ogârjit*, *oprit*, *oșcătură*, *ostenit* (calul care nu mai poate merge 66/1—77), *pântecos* (fără explicație 109. 406—77), *peritură*, *picat*, *picătură*, *piele*, *pielhoacă*, *pogan*, *potinog*, *prăpădit* (cal bătrân sau tânăr, dar slab de tot 363—54), *prost* (în batjocură despre un cal urît, neputincios 198—54), *rablă*, *răit*, *răpciog*, *răpciugos*, *răpciune*, *rapor*, *rebedină*, *remont*, *roajbă*, *rohilă*, *rosură*, *ruptă* (în batjocură despre iepe 153—54), *ruptură*, *sărăcie* (în batjocură despre calul slab și netrebnic, 24. 516. 523—54), *satană* (cal bătrân, slab, neputincios 148—54), *șcapă*, *scârnăvie*, *scârtoagă*, *șchiob*, *scoartă* (în batjocură despre caii urîți 542—55), *scoibă*, *slăbătuc*, *slăbiciune* (fără explicație 523—54), *șnipuit*, *spătos*, *sperlit*, *stă-tut*, *stârpitură*, *stârv* (fără explicație 106. 130—54), *știucos*, *știucuit*, *strupirt*, *tăfălog*, *talan*, *talanită*, *țândăros*, *tântav*, *târîtură* (fără explicație 24—54), *terhulă*, *țoapă*, *toroapă*, *toropoagă*, *tursug*, *urias* (pomenit supt forma *cal uriaș* 226—55), *urîțenie* (fără explicație 148—54), *vechiu*, *vlăguit*, *vlej*, *vlejoiu*, *vraniță*, *zborșit* (173*).

Din acești aproape 200 de termini, întrebuițați pentru a numi calul după structura sau înfățișarea externă, vedem marea putere de observație și în același timp de caracterizare pe care o are atât de dezvoltată poporul nostru.

Se întrebuițează un atât de mare număr de termini, fiindcă acest animal e unul care aduce cele mai mari foloase în economia agricolă.

2. TERMINI DAȚI DUPĂ DEFECTELE CORPORALE.

Numărul acestor termini este ceva mai redus decât al celor care sânt dați după structura sau înfățișarea externă. E natural să fie așa, fiindcă defectele corporale pot să fie

limitate în număr, pe când structura unui cal poate să trezească în mintea vorbitorului felurite apropieri cu alte lucruri.

Acești termeni, în ordine alfabetică, sânt următorii : *ascuțit* (citat fără explicație, între atributele date cailor după defecte corporale 239/2—3), *bolfaș*, *boșorog*, *câiu*, *calic*, *calicitură*, *ceacâr*, *ceucaș*, *chiciat*, *chilav*, *chilăvit*, *ciosnit*, *cipaș*, *ciul*, *ciumpāv* și *cimpav*, *ciumpit*, *cliciu* (= sold), *copoș*, *cotonog*, *cracoiot*, *cracoș*, („cu picioarele cracoșă“ 293—77), *cubleș*, *cut*, *dehulat*, *deșelat*, *deșelătură*, *deșghi.iat*, *doborît* („când spatele e dăbălat“ 537—77), *dreveș*, *dreveșit*, *ferestra* (calul chior e „cu o fereastră“ sau, când nu vede de loc „fără ferești“ 306. 412—77), *forgăuș*, *forgăușat*, *furcuță*, *gacioș*, *gance*, *gârb*, *ghebos*, *grăbos*, *grebănos*, *hârtoapă*, *herleș*, *îngenunchiat*, *întărnițat*, *nergeș*, *nimuric*, *oblon*, *orbeală* (*urbală*), *picioare rele* (cal cu unghiile umflate în partea deasupra, 206—77) sau „în trei picișorii“ (178—77), *pocit* (fără explicație 294—77), *pecitură* (fără explicație 277—55), *poniav*, *ponios*, *poznit*, *puhuietic*, *pup*, *pupoș*, *râscâiat*, *șaloș*, *șală* (239/1—77 ; la 239/1—77 *scala* „cal opărit la gresne“), *schilav* (și *câlav*, *călăvit*), *schilod*, *schiloadă* (*schidoală*, *schidolit*), *șciofâr-nog*, *șlepcănos*, *șoldiat*, *șoldiș* s. *șoldâș*, *șoldiu*, *șoldit*, *șolduit*, *șolduros*, *șonțit*, *șontorog*, *spetit*, *spetitură*, *spinăros*, *stârcit*, *stricat*, *șuet*, *șuiată*, *teșit*.

Constatăm, examinând răspândirea din *Lexic* a acestor termeni, că ei au o arie mai mare decât cei care sânt dați după structura și înfățișarea externă, arie care câteodată cuprinde întreagă țara. Pricina acestei generalizări mai mari trebuie să o vedem în faptul că terminii care numesc calul după defecte corporale exprimă o notă caracteristică mai constantă, ei nu sânt atât de supuși impresiei ce o face nota cea mai bătătoare la ochi (foarte subiectivă de cele mai multe ori), asupra subiectului vorbitor.

3. TERMINI DAȚI DUPĂ BOALELE CARE LE ARE CALUL.

a) După boale interne.

Sânt: *amefeală, apă, aprins, bidalău, bidos, birgoș, boală, boleav, căpiat, chehos, chehe, cheheș, ciună, guturau, jonioș, hără, nădușeală* (410—77), *nădușit* (fără explicație 184—77), *răpciugă, răpit, șoricei, suspin, suspinos, talan, zăprită*.

b) După boale externe.

Sânt: *bubos, buburos, capsă, capfă, încălțat, jolnit, malăcos* (despre cal în fârg, pentru a-i micșora valoarea), *malic, mătrice, mătricos, mucos* (fără explicație 261. 398. 451—77), *ochiu de găină, poc, pocoș, povăială, râios* (foarte răspândit), *șuiu, șuios, tapșă, urduros* (fără explicație 261. 451. 771), *zăbălos, zapor, zăpuros*.

În legătură cu răspândirea acestor termeni constatăm că unii din ei sânt generali (*boală*), iar alții sânt regionali (*dalac, cheheș* etc.). Pentru Ardeal sânt mai ales caracteristici câțiva de origine ungurească (*chehe, cheheș, capsă, capsos, poc, pocoș*), iar pentru Muntenia și Oltenia, Dobrogea, Basarabia și Moldova, elemente de origine turcească (*dalac*).

4. TERMINI DAȚI DUPĂ INSUȘIRI RELE.

Sânt: *dârz, dieblă, halos, hâlpav, hămesit, hapsin, hupit, hupituri, ligăvos, milog, molău, mutos* (442—55), *nărăvos* (fără explicație 436—77), *nărăvaș* (fără explicație 90—11. 271—77), *nătâng, pricoste, putoare* (în batjocură se numesc caii bătrâni, leneși, 25. 64. 181—54), *puturos* (în batjocură despre caii leneși 181. 355—77), *răutate* (fără explicație 439—54), *sperios* (fără explicație 200. 271—77), *stângaci* (fără explicație 423—77), *sucă, sucaș* (fără explicație), *șuiu, tăntălăos, vântuit*.

5. TERMINI DAȚI DUPĂ INSUȘ RI BUNE.

În acest capitol se cuprind și unii dintre terminii care par a fi sinonimi cu „cal“, însă nici unul nu poate fi considerat ca adevărat sinonim.

Acești termini sânt : *at* (v. *hat*), *bidiviu*, *farisău* (calul tânăr, bine ținut, zburdalnic, nerăbdător 249*), *fudul* (atribut dat calului după frumusețea lui 24—5), *fugar*, *hoher*, *îndămână*, *mărțână*, *năsdrașan*, *obadă*, *parip*, *pogoniciu*, *râșac*, *sireap*, *smeu*, *tare ca ursul* (despre caii cei grași, 542—55), *trăgaciū*.

6. TERMINI DAȚI DUPĂ COLOARE.

Sânt următorii : *alba*, *arap*, *asturcan*, *brează*, *murg*, *murguț*, *săptămâna brânzii*, *roib*.

7. TERMINI CARE ARATĂ ORIGINEA SAU POSESORUL.

Toți acești termini sânt adjective calificative, întrebuințate ca atribute, alături de cal, pentru a arăta posesorul sau o însușire a calului. Ei sânt pomeniți incidental; îi menționăm în ordine alfabetică : *cal bogătănesc*, *boieresc*, *domnesc* (în expresia *cai domnești*, adică acei cai care se întrebuințează numai la plimbări sau la excursii de plăcere 232/3*. 545—55), *împărătesc*, *moțesc* (cal mic), *țigănesc*, *văldicesc* (cal gros).

Acești termini ne arată cât de pronunțată distincție face țăranul între vitele lui, care le ține „cum dă Dumnezeu“ și între cele care le au cei care fac parte dintr'o clasă socială mai favorizată de împrejurări.

8. TERMINI DAȚI PRIN ANALOGIE CU OBIECTE.

Țăranul, mai ales în târg sau când vrea să-și bată joc de calul vecinului, întrebuințează nume de obiecte care aduc cât de puțin cu vreo însușire bătătoare la ochi a calului vizat. Aceste felurite nume de obiecte care se dau calului

arată, în mod evident, ascuțitul spirit de observație și umorul puternic al țăranului. Terminii pomeniți sânt următorii : *batoză*, *beserecă țigănească* (în batjocură despre caii mari bătrâni și slabi 34—54), *biserică* (despre caii mari), *buzdugani*, *cadă spartă*, *cloambă*, *cojeică*, *corabie* (în batjocură despre calul bătrân 475—54), *corsoaie*, *coșar*, *cosor*, *costoroabă*, *cotarcă*, *coteț*, *darab* (în expresia „darab de cal“ 249—55), *drabină*, *drabinar*, *drancă*, *dubină*, *hambar*, *hăizaș* (cal mare, slab 378—7, 54), *hloabă*, *jirebie*, *jug*, *leașă*, *lepedeu*, *magazie* (cal mare și ciolănos 91—55), *mănăstire* (95. 91—55), *mănăstire țigănească* (102—55 ; „caii mari se califică comparativ : „hii, mănăstire“ 95—55), *meliță*, *melițoiu* (citat fără explicație 157—54), *nojiță*, *pilă*, *pisălug*, *poartă*, *potlog*, *obială* (în batjocură 315—54), *ogladă*, *rânticos*, *rondiu (ronghiu)*, *scară* (în expresia *scări de cai* 472—54), *șerpar*, *suveică* (fără explicație 102—77), *troacă*, *vapor*.

9. TERMINI DAȚI DUPĂ ANIMALE SAU PASĂRI.

Pentru a putea caracteriza în sens bun sau rău calul, se întrebuițează și nume de animale care au unele însușiri bune sau rele. Acestea sânt următoarele : *balaur* (un cal mare, mai puternic, mai isteț este un cal ca un bălaur 239/3—55), *catâr*, *câne* (atribut dat calului slab, bătrân, neputincios, 108. 108/1. 146. 147—54), *cânit*, *cânitură*, *ceacal*, *cocor*, *cocoară*, *cocostârc*, *corb*, *croncan* (s. *cloncan*), *dulău*, *elefanți* (fără explicare 521—55), *hârciog*, *javră*, *lup* (în batjocură : „hii, lup“ 95—54), *motan*, *mulă*, *ogar*, *șarlă*, *urs* (fără explicație 235—55), *zăvod*.

10. TERMINI DAȚI DUPĂ PLANTE.

Când unele plante pot să aibă o notă comună cu calul, fie prin culoare, fie prin structură, ele se întrebuițează ca porecle sau termini batjocoritori. Răspunsurile ne atestă abia patru cuvinte : *ciupercă*, *cotor*, *mesteacăn*, *scăit* (în batjocură 390—54 despre caii bătrâni 475—54).

11. TERMINI DAȚI DUPĂ NUME DE PERSOANE SAU ANIMALE.

Pentru a da calului o notă ironică sau depreciativă se întrebuintează chiar nume de persoane sau de animale, ca : *mărghioală*, *mariță*, *marțole* (se numesc astfel în batjocură caii bătrâni ; în comuna Poiana, jud. Năsăud, se numește astfel o vacă, care a fost fătată marțea).

12. ALȚI TERMINI.

În acest capitol vom înșira alți termini atestați sporadic și întrebuintați la adresa calului care n'au putut fi categorisiți în împărțirile de mai înainte.

Ei sânt următorii : *alimont*, *arhamac*, *bală*, *baragladină*, *băznit* (fără explicație 440—55 ; cf. *beznă* în DA s. v.), *colțul lupului*, *comandă de cal*, *corcitură* (cal rezultat din împreunarea animalelor de soiuri diferite, 530—55*), *dubală*, *faur*, (un cal mare bătrân și slab, potcovit cu potcoave grele de iarnă, fiindcă numai potcoavele sânt de el 378—54*), *îndopat*, *mihaha* (fără explicație 488—7, de sigur imitarea nechezatului), *moartea găinilor*, *muiere*, *necaz* (i se zice calului „când nu e pe plăcerea stăpânului și anevoie se poate scăpa de el“ 302—54), *nioagă*, *pagubă* (cal neputincios, slab, urît și netrebnic 64. 521—54), *pârtoțină*, *pedeapsă*, *picior*, *râpă* (în batjocură despre un cal s. iapă), bătrân, slab, urît, comunicat din : 106. 341. 362. 365—54. 370—7. 378. 385. 402. 406/1. 418. 519. 520. 527—54), *rob*, *și-a pierdut șeile* (v. *șea*), *șfârc*, *supărare* (când calul nu e pe plăcerea stăpânului 302—54), *tăbugă*, *tigoare* (fără explicație 61—54), *se uită 'n stele* (când capul și-l ține de tot sus, cu nările în vânt 272—77), *venin* (în batjocură calului bătrân, slab, neputincios, urît și netrebnic), *vită*, *zlot* (în expresia „hi, tri zloti“, care se dă în batjocură unui cal slab, comunicat din punctele : 10. 47—54. 47—7. 331. 471—54).

Înșirăm la acest loc și alte câteva expresii, culese tot din întrebările studiate, care ne arată de asemenea cât de

mult stăpânește nota batjocoritoare în graiul poporului român : *bun de părău* (fără explicație 374—54), *nu-i bun numa 'n părău* (fără explicație 389—54), *bun de pus punte peste părău* („adică poți să-l dai în râpă, să-l mânânce corbii și câinii“, 164—55), *azi - mâne n'are lipsă de potcoave* (fără explicație, 521—54), *se află azi - mâne cu potcoavele* (fără explicație 521—54), *fară măduă* (cal bătrân, neputincios slab 487—54), *poți număra oasele în el* (fără explicație, 329—77), *și-a dat pieile* (fără explicație, 521—54), *și-a băut ouăle* (fără explicație, 521—54), *a luat ce-a fost bun din ei* (în batjocură 521—54), *cal care ș'o umblat drumurile* (fără explicație 499—54), *i-a luat de pe boabe și i-or mâncat ovăsul*, (în batjocură 521—54), *trei coroane* (fără explicație, 40—54), *nu i-a cânta cucul în primăvară, că-i cheheș* (329/1—11), *sătul de foame* (40—54).

Din acești aproape 400 de termeni, care se întrebunțează pentru numirea calului, vedem *marea putere de observație*, *spiritul ironic și sbiciuitor* (căci nu odată mulți din acești termeni se aplică și la oameni), *imaginația vie* (dovadă apropierea ce se fac între unele însușiri ale calului și unele obiecte), pe care le are în mare măsură poporul român.

VII.

DERIVATELE DE LA „CAL“ ȘI DE LA „IAPĂ“.

Intre chestiunile lucrate am ales intenționat și pe acelea care ne arată diminutivele de la cuvântul *cal* și de la *iapă*. Aceste diminutive, în chestionarul „Calul“, au fost subiectul unei părți din chestiunea 55 formulată astfel : „...Care diminutive de la *cal* (*căluț, căluș, călușor, căluțel, călăioș...*) se întrebunțează prin partea locului?... De la *iapă* (*iepșoară, iepuță, iepușoară, iepșună...*)... Se întrebunțează aceste diminutive și pentru a indica vârsta tânără a calului, sânt deci sinonime cu *mânz, cârlan* etc. sau

prin ele se arată numai un cal mai mic, fără deosebire de vârstă, sau sânt ele numai termeni desmierdători ?“ ; chestiunea 55 : „Care sânt derivatele de la *cal* prin care se arată caii mari, groși, urîți (*căloiu, călan, călău...*) și care ă deosebirea între acești termeni ?“ Aici am clasat și alte diminutive, pomenite ca răspuns la alte chestiuni.

Cu acest prilej am întâlnit o bogăție nebănuită de material derivativ, o bună parte necunoscut chiar de Dicționarul Academiei.

A) DERIVATE DE LA „CAL“.

În raport cu cuvântul *iapă* constatăm, după răspunsurile primite, că cele mai multe derivate le are cuvântul *cal*. Acest fapt își găsește explicarea în deasa întrebuintare a acestui cuvânt ca termen generic, mai ales atunci când sexul nu interesează îndeosebi.

Acest capitol îl vom împărți în alte două, după cum derivatul are radicalul din singular sau cel din plural. Aceasta o facem pentru a evidenția că în limba română sânt mai multe derivate de la plural decât cum se credea până acum.

1. DERIVATE DE LA TULPINA SINGULARULUI.

Aceste derivate le-am clasat după natura sufixelor (diminutive, augmentative, etc.), dând întâiul loc acelor care au o întrebuintare mai mare ; în rândul al doilea am trecut pe cele mai puține obicinuite, mărginite la câteva atestări. Sufixele din aceeași categorie le-am grupat alfabetic pentru a ușura consultarea lor.

BCU Cluj / General University Library Cluj

a) Prin sufixe diminutive.

Cele mai multe cuvinte sânt derivate prin sufixe diminutive, o dovadă evidentă de dragostea deosebită ce o are poporul pentru acest animal. O confirmare a acestei aserțiuni

trebuie să o vedem în deasa întrebuințare a acestor cuvinte ca termini desmierdători și alintători și pentru copii, nu numai pentru cai.

-ișor.

În derivatul *călișor*, cu accepțiunea : diminutiv desmierdător dar și termin care numește caii bătrâni ; e cunoscut numai în Oltenia.

-oteiu.

Cu acest sufix G. Pascu (*Sufixe*, p. 312) pomeneste derivate diminutive propriu zise, dar și depreciative ; în *căloteu* („cal mare, dar mai mic ca un căloiu“) se pare că acest sufix are funcția augmentativă.

-uc.

În *căluca*, întrebuințat ca termin desmierdător. Pare a fi răspândit numai în partea nordică a Ardealului (Rodna și Baia-Mare).

-ucean.

În *călucean*, întrebuințat ca termin care arată vârsta, dar și ca desmierdător. Remarcăm răspândirea lui ; e comunicat de lângă : Craiova, Sebeșul-Săsesc, Soroca și Orhei. Această răspândire ne face să credem că el este întrebuințat pe o arie mai mare. Varianta formală *călușean* trebuie considerată ca o grafie a corespondentului care voia să transcrie rostirea *ś*. Ca derivate cu acest sufix G. Pascu (*Suf.*, 304) pomeneste pe *pătucean* și *sătucean*.

-ulean.

Pomenit odată (24) în *călulean*, pe care-l credem format după modelul lui *boulean*.

-uleț.

În *căluleț*, cu înțelesul de diminutiv desmierdător. Într-un răspuns (24/1—51) se spune că acest cuvânt e dat

„mai ales de copii și femei“. Această interesantă constatare, pe care o vom întâlni și la alte derivate, ne face să bănuim o manifestată preferință a întrebuintării diminutivelor în graiul femeilor și al copiilor. De obicei aceste cuvinte sânt întrebuintate de mamă în conversația zilnică cu copiii, iar din graiul acestora cuvântul pătrunde, prin bătătoritul drum al imitației, și în limba bărbaților pentru ca să ajungă apoi un cuvânt obicinuit. Il întâlnim în Oltenia, Muntenia, în Moldova de sud și aproape în întreg Ardealul; lipsește în Banat, Bucovina, Moldova de nord și Basarabia. Deși nu putem spune cu destulă siguranță că el nu este cunoscut și în regiunile unde nu-l avem atestat, totuși trebuie să relevăm, ca un interesant fapt lingvistic (care îl vom întâlni și la alte cuvinte), că în întrebuintarea unor cuvinte Oltenia și Muntenia merg mână în mână cu Ardealul. Cuvântul e pomenit de DA. (după *CDDE* 209) din județul Muscel, deci tot din regiunea unde îl putem atesta.

-uș.

Il întâlnim în *căluș*, cunoscut, cu sensul de termin desmierdător dat calului, pe o arie destul de întinsă. Această răspândire ne îndreptățește să credem că acesta a fost înțelesul cel dintâiu, iar celelalte (în DA. s. v. se menționează 17 înțelesuri) s'au dezvoltat ulterior, unele poate supt influența cuvintelor de origine streină (rus., pol.), care au suferit aceeași evoluție semantică.

Relevăm și înțelesul de : „dop de lemn, cu care se astupă ulciorul cu apă“ necunoscut în DA.

În sprijinul etimologiei cuvântului *călușar*¹ credem că pot fi utile, pe lângă înțelesul relevat, și cele două comunicări (v. *Lexic*) asupra jocului numit *călușul*. Cea dintâiu comunicare o avem din Oltenia (jud. Dolj), iar a doua din jud. Covurlui. Pentru felul cum imigrează acest joc, caracteristic pentru Români, trebuie să remarcăm, după un

¹ Din *căluș* „cal mic“, v. R. Vuia, *Originea jocului de că-*

răspuns : „jocul acesta este împrumutat de la Oltenii care vin de vând fructe vara“ (88*)¹.

Se pare că întrebuițarea acestui cuvânt în plural e puțin obicinuită. Când se simte totuși nevoia unei pluralități, atunci se întrebuițează alte plurale de la alte derivate. Pluralul obicinuit de la *căluș* este *căluși* care, pentru limbă însă, nu era destul de expresiv, neexistând, din punct de vedere fonetic, o deosebire perceptibilă între singular și plural ; aceasta e pricina întrebuițării, ca plurale, a formelor complete (s. împrumutate) : *călușei* (149) și *căișori* (472). Cât de mult stăpânește analogia în limbă putem vedea și din forma feminină *căluză* (149 ; poate în loc de *călușă*), care ar putea fi formată după *mânză*.

În DA., deși se dă un bogat repertoriu semantic al acestui cuvânt, totuși el nu este cunoscut cu funcțiunea (atât de răspândită) de „termin desmierdător“.

-ușel.

În *călușel*, răspândit, ca termin desmierdător, aproape pe întreg cuprinsul țării. Caracteristic pentru întrebuițarea diminutivelor e faptul că prin acest cuvânt se numesc „cail frumosi și grași mai ales“ (448.2) sau chiar cei „mai bătrâni dar buni“.

Cu o nuanță desmierdătoare este aplicat și copiilor. Și acesta, ca și *căluleț*, este întrebuițat, în unele regiuni „mai ales de copii și femei“ (24/1).

Plural comunicat e *călușei*, iar cu rostire dialectală *călușăi*. Forma feminină e *călușea* (378). Nu întâlnim în nici un răspuns o formă *călușică*.

-ușor.

În *călușor* ; cu accepțiunea de diminutiv sau de termin desmierdător e aproape general răspândit (nu-l găsim atestat în regiunea Hațegului). De multe ori se arată cu ajutorul lui și vârsta, mărimea sau tinereța ; câteodată nu-

² Pentru mijlocul de răspândire și pentru pricinile dispariției dansului, cf. exemplele din *Lexic*, de la 5°.

mirea se dă oricărui cal „fie tânăr, fie bătrân, cu o singură condiție : omul să fie îndestulit cu el“ (75/1).

Semnificativ pentru timpul când se întrebuintează acest diminutiv e răspunsul : „mai ales când [calul] trage din greu, țăranul îi zice în mod blând : „hai, *căișori*, hai“ sau „hai, *călușule*, hai“, etc.” (160). Se alătură, în acest caz, notei diminutive, o nuanță de duioșie, de compătimire, ca și când însuși țăranul ar lua parte la greul dus de cal.

Variantele formale ale acestui cuvânt ne dau posibilitatea să confirmăm rostirea *a* (< *ă*) în loc de *ă* din Moldova și nordul Basarabiei, care, se pare, există și în Ardealul de nord. Și aici, ca și la *căluș*, întâlnim pentru plural forma completivă *căișori* (160, 164), alături de *călușori*; amândouă puțin întrebuintate. Forma *calșor* (245/1), dacă nu e o greșală de scriere, s'a născut prin sincopearea lui *u*.

-uș.

În *căluș*, mai răspândit decât *călușel* și *călușor*; puțin răspândit pare a fi numai în jurul Aradului, Lipovei și a Devei. Ca și celelalte derivate, și el are accepțiunea de diminutiv sau termin desmierdător care poate indica mărimea, talia, speța sau soiul de cai, ori vârsta. Din răspunsurile primite, și mai ales din explicațiile date de corespondenți, constatăm cât de greu e de precizat și cât de individuală e noțiunea diminutivă a unui cuvânt atât de des folosit. Ceea ce unora le bate la ochi, pentru alții e o notă de cea mai mică însemnătate sau o nuanță peste care ușor se poate trece cu vederea (v. *Lexic*).

E întrebuintat, după unele răspunsuri, mai ales de copii și femei (24/1), după altele, el este aplicat și la copiii de ambele sexe (378).

Un reflex îndepărtat al figurii de lemn care se întrebuintează în dansul călușarilor (care reprezenta „un demon al sănătății și al fecundității”, v. R. Vuia, o. c. în DR. III, p. 254), trebuie să vedem în accepțiunea de „vătaful că-

luserilor, în dansul național” și în cea de atribut dat unui „mare dansator”. Sensul acesta îl avea cuvântul numai în graiul bătrânilor (care „foloseau cuvântul căluț” (481*) cu accepțiunile amintite) din punctul 481, aproape de Baia-Mare. Acest înțeles, împreună cu *căluș* (v. sufixul *-uș*), coroborează etimologia dată cuvântului *călușar* (v. R. Vuia, o. c., l. c.). Acest înțeles nu e cunoscut de DA.

Relevăm din nou o mai mare preferință pentru singularul *căluț*. E greu de precizat însă dacă în toate răspunsurile avem a face cu o formă de singular. Se poate ca a celor corespondenți, care nu sânt deplin familiarizați cu o transcriere fonetică, să le fi scăpat din vedere acel *ț* (șoptit) al pluralului. Știm, de altă parte (chiar din graiul comunei natale), că în unele regiuni nu se face o distincție precisă între singular și plural; noțiunea de singular sau de plural e reliefată numai de atributele care le primește substantivul. În alte părți această distincție se face, și din acestea avem forma de plural *căluți* destul de răspândită. Se poate ca în multe cazuri această formă de plural (*căluți*) să fie o gramaticalizare a corespondenților (ne gândim la atestările din 195. 195/1. 196. 197. 197/1 care, în cea mai mare parte, sânt în regiunea noastră, unde știm că între singular și plural nu se face nici o distincție).

Pe lângă pluralul *căluți*, întâlnim în răspunsuri mai multe forme complective (v. *Lexic*). *Căluței*, atestat de lângă Baia-Mare, presupune un singular **căluțel*, neputând atesta o asemenea formă, îl putem considera un derivat analog după modelul *călușel - călușei*. *Căluci* a trebuit să aibă un singular *căluca*, atestat, dar nu din această regiune. Existența formei de plural ne face să presupunem că și în această regiune a existat singularul *căluca* care, după ce a dispărut din limbă (sau se mai păstrează, fără să-l avem atestat), forma *căluci* a fost atașată la *căluț*. Pentru simțul limbii noastre această nouă formă de plural făcea o binevenită distincție între noțiunea pluralității și a singularității. *Călușei* este un plural de la singularul *călușel*, pe care nu-l întâlnim în această regiune

(471. 551). Și de data aceasta întâlnim același proces de categorisire a formelor stinghere, ca și cel văzut mai sus (la *căluți*). *Căișor* ar putea fi un derivat de la pluralul *cai* prin sufixul *-șor*. Un singular *căișor* părea neobicinuit fiindcă ținea vie, prin însăși forma de plural (*cai*), prezentă în derivație, noțiunea pluralității. Ca derivate de la plural trebuie considerate cuvintele *căiuți* (24/1*. 188*) și *caiți* (446*. 523*). Răspândirea acestor forme e interesantă: *căiuți*¹ e pomenit de lângă Craiova și Cernăuți, iar *caiți* de lângă Baia-Mare și Pâncota. Evident că nu putem presupune vreo legătură geografică între aceste forme, ci ele trebuie considerate ca derivate spontane de la plural. Remarcăm și forma *căluță* (378. 517; poate formată după modelul *iepuță*).

b) Derivate prin sufixe augmentative.

Derivatele cu sufixe augmentative de cele mai multe ori sânt întrebuințate cu o nuanță depreciativă, care poate deveni batjocoritoare sau ironică atunci când aceste cuvinte (unele dintre ele) se aplică oamenilor sau când numesc pe caii slabi, piperniciți, amăriți sau pe caii mari. Pomenim aici că unele sufixe (de ex. *-oiu*) păstrează, pe lângă nota augmentativă, și pe cea diminutivă.

-an.

În *călan*, cu sensul de „cal greu, cal de povară“, iar, prin extensiune, „om mai mic, urît la față“ sau „un tânăr ne-ajuns la vârsta deplină“. Din răspunsul 24 el pare a se obișnui ca un fel de comparativ de la pozitivul *cal*, ca superlativ considerat fiind derivatul *căloiu*.

Este răspândit în partea centrală și mai ales nordică a Ardealului; odată e atestat și din Oltenia. Dacă numărul răspunsurilor din Oltenia ar fi mai mare am putea stabili, probabil, o comunitate geografică între formele din

¹ Există *Căiuți* și ca nume de localitate, în jud. Bacău, după cum ne comunică d-l G. Giuglea.

Ardeal și cea din apropierea Craiovei. N'am întâlnit nici o formă de plural. La acest loc pomenim și pe *călaniișă*, un derivat moțional, citat odată (451), fără explicație, între derivatele de la cal prin care se arată caii mari, groși și urși.

-*andru*.

În *călandru* comunicat odată (din Basarabia 140), cu mențiunea: „cal mare slab și cu buza de jos slobozită“, cal care își târâe picioarele. S. Pușcariu (în *Din perspectiva Dicționarului*, Cluj, 1922, p. 40), ocupându-se de sufixul *-andru* incidental, susține că acest sufix nu e nici diminutiv, nici augmentativ, el „se apropie... de augmentative... dar nu conține niciodată nuanța de sens peiorativă inerentă augmentativelor românești, ci o nuanță de sens desmierdătoare, caracteristică pentru diminutive, fără de a cuprinde, ca acestea, ideea de „mai mic“, iar ca exemplu citează pe *băiețandru*. În acest caz însă sufixul *-andru* are o nuanță de sens peiorativă.

-*ău*.

În *călău*, cu înțelesul de „cal mare, gros, înalt, sdra-văn sau greoiu, prost, urît, țigănesc, cu copitele mari“. Se întrebuintează în batjocură și pentru a numi pe un om mare, stângaciu în mișcări, căruia îi e drag să bată pe cei mai slabi ca el, generalizându-se, în unele regiuni, numai cu înțelesul de „flăcău“ sau „copil ștrengar, care bate ulițele“. E destul de răspândit. Cuprinde aproape întreg Ardealul (nu e comunicat din părțile Bihorului și Orășii-Mari), în Bucovina și Basarabia, îndeosebi partea nordică; în Muntenia îl găsim numai odată.

Pare a fi mai răspândit cu sensul de „cal mare“, de cât cu cel batjocoritor. Acest din urmă înțeles îl are mai ales în partea nordică a Ardealului, în apropiere de Cluj, Turda, Abrud, Zlatna și în Basarabia, aproape de Bălți. Răspândirea cuvântului și îndeosebi dezvoltarea semanticii ne face să relevăm o comunitate lingvistică între Ardeal, Bucovina și Basarabia.

Intre variante formale, mai răspândite sânt : *călău* și *calău*, cu pluralul *călăi* și *calăi*. Ca o formă completivă trebuie considerat pluralul *căloi*. La acest loc vom releva și forma *călălău* comunicată din apropierea Brașovului, cu înțelesul de „cal mare“. Noua derivare credem că s'a făcut din pricina lipsei de expresivitate a formei *călău*, care e omonim cu *călău* „gâde“. Pentru a da un plus de expresivitate cuvântului, limba mai întrebunțează și o înlănțuire de sufixe (v. *Sufixe compuse*).

-oaică.

Atestat o singură dată, în derivatul *căloaică*, ca termen desmierdător care se dă de multe ori și la copiii de ambele sexe, nu numai la iepe.

-oc.

Atestat în *căloc*, cu înțelesul de „cal (s. iapă) mare, gros, gras, urît, în general neproporționat“.

Merită să fie relevată răspândirea acestui cuvânt căci ea poate să arunce lumină asupra întinderii și vitalității sufixului.

În cadrele acestei lucrări am întâlnit sufixul *-oc* în cuvintele : *iepoc*, *iepoacă* și *călonc*, *iepoancă* (care credem că sânt : *căloc* și *iepoacă* prin introducerea unui *n* epentetic) și în *maroc* (derivat din adjectivul *mare*). Dintre aceste cuvinte, *căloc* are o arie mai întinsă decât toate celelalte derivate cu acest sufix. Cuprinde întreg Ardealul de nord, regiunea Moților și împrejurimile Aradului și ale Timișoarei. E pomenit și din apropierea Sibiiului. În partea sud-estică a Ardealului lipsește.

Relevăm faptul că în unele puncte sânt cunoscute aproape toate derivatele pomenite. Astfel din 472 ni se atestă : *căloc - căloci*, *iepoc - iepoancă* și *călonc - călonci* ; din 12 : *căloc*, *iepoancă* ; din 546 : *căloc și iepoacă*, iar din 536 : *căloc*, *iepoacă*. Nici un răspuns nu ne comunică întrebunțarea lui ca termen batjocoritor la adresa omului.

-oiu.

Il întâlnim în *căloiu*, unul din cele mai răspândite derivate de la *cal*. Accepțiunea de : cal mare, gros, înalt, slab, urît, greoiu, leneş la mers, este aproape generală, pe când cea de *diminutiv desmierdător* care, câteodată arată şi vârsta şi mărimea, *este mai restrânsă* (numai în Ardeal). E întrebuinţat şi ca termin de batjocură pentru oamenii mari sau pentru cei mai în vârstă, care se amestecă în jocurile copiilor.

Cele mai multe răspunsuri ne comunică numai forma singularului (*căloiu*). Dacă am transcrie fonetic rostirea, ar fi greu să distingem la acest cuvânt ca şi la multe altele, forma singularului de cea a pluralului. De aceea e greu să spunem dacă în scrierea *căloi* (fără *u* mut, obişnuit la singular), comunicată destul de dese ori, trebuie să vedem un singular sau un plural.

Demne de remarcat sânt două forme de plural complete : *căloni* (20) şi *căionci* (463). Cea dintâiu formă, *căloni*, fiind comunicată din apropierea Lugojului, poate fi considerată ca o scriere greşită în loc de *căloni* (cu *u* păstrat şi azi în Banat).

A doua formă, *căionci*, comunicată de lângă Baia-Mare, ar putea fi un derivat din plural, prin sufixul *-oc* (care a primit un *n* epentetic), întrebuinţată, — pentru distincţia de care avea nevoie limba —, şi ca formă completivă de plural la substantivul *căloiu*.

Ca o variantă formală a lui *căloiu* am putea să considerăm şi pe *căluoi* („un cal monstru : gâtul scurt, capul mare şi alungit anormal, picioarele înalte şi groase“), despre care ni se comunică : „derivatul *căloi* este întrebuinţat mai mult de tineri de cât de bătrâni, în timp ce derivatul *căluoi* se pronunţă numai de către bătrâni. Derivatele *căloi* şi *căluoi* sânt augmentativele substantivului *cal*“ (25*).

Intre variantele formale la lexic, am citat şi câteva forme probabile precum : *coloiu* (24), *coloi* (228) şi *călai*.

Dacă ele sânt existente, în cele dintâiu două am avea asimilarea lui *ă* la *o* următor.

În legătură cu funcția și cu originea acestui sufix, adăugăm următoarele: S. Pușcariu (în *Locul limbii române între limbile romanice*, Discurs de recepție, p. 43) ocupându-se de metoda comparativă în studiile lingvistice, ne spune că ea nu e completă când ține seamă numai de asemănări și nu privește și deosebirile, care pot să elucideze chestiunile referitoare la stadiile anterioare ale limbilor. Între exemplele pe care le dă, pentru a arăta ce comoară mare de elemente vechi (pierdute în celelalte limbi romanice) păstrează limba română, elemente care pot servi „ca un control la datarea unor inovațiuni de limbă și la răspândirea lor pe teren romanic“, citează și cazul sufixului *-oiu*, spunând următoarele: „În toate limbile romanice el derivă, ca la noi, augmentative (ital. *nas -one* „năsoiu“, *fur -one*, span. *caball -on* „căloiu“, *hombr -on* „omoiu“ etc.); numai în franțuzește derivă diminutive (*cruch -on*, *Sabl -on*, *Mari -on* etc.). Faptul acesta l-a îndemnat pe Meyer-Lübke (*Rom. Gramm.* II §., 458) să le explice, în franțuzește, prin influență germanică. Dacă explicația ce a dat-o, foarte ingenioasă, e ireproșabilă în ce privește limba franceză, ea devine problematică prin faptul că, după cum atestază Ascoli (*Arch. Glott. ital.* VII, 434), un sufix diminutival *-on* se găsește și în Corsica, unde influența germanică n'a fost niciodată puternică. Dar ea devine neprobabilă îndată ce ne dăm seama că sufixul rom. *-oiu* nu derivă numai augmentative, ci și diminutive: *butoiul* e mai mic decât *butea*, cuvântul *căsoaie* însemnează în unele părți o *casă mică*, iar în Sălajiu sufixul *-oiu* se leagă de adjective spre a le nuanța sensul în diminutiv: *alboiu* nu e „alb intensiv“, ci „alburii“, *acroi* nu e „acru tare“ ci „acriu“ etc. (Cf. Conv. lit. XXXIX, p. 54)“. Am citat întreg pasagiul fiindcă putem să mai adăugăm, se pare că tot din regiunea Sălajului, aceeași funcție diminutivală a lui *-oiu*, păstrată de data asta în derivatul *căloiu*, care are și accepțiunea de diminutiv desmierdător.

G. Giuglea crede mai curând „că sufixul rom. *-oiu*, *-oaie* (*oînu*, *oaîne* în Banat și v. rom.) nu poate fi latin, fiindcă trebuia să dea *-uiū* (< **uiū* < *-oneus*) ca și *bonus*, *-a*, *-um* > *bun*, *-ă* etc., ci e mai curând v.-germ. *-on(n)* (de la nume în acuzativ), intrat în limba română după ce *o+n* lat. luase calea de transformare spre *-un*, încât terminațiunea germ. pomenită n'a mai putut trece la *-un(iu)*, ca și slavul *o+n*, ci s'au păstrat intacte“ (în DR. II, p. 389).

c) Derivate prin sufixe adjectivale.

Numărul lor e foarte redus. Aceste derivate nu se referă la *cal*, ci la oameni; ele caracterizează unele însușiri, având totodată și un pronunțat sens peiorativ.

-os.

În derivatul *călos*, întrebuințat pentru a numi un „om care merge bleg, calcă greoiu, abia se mișcă“ sau ca termen de batjocură pentru „un om mare, cu mișcări proaste și nesățios“.

Nu trebuie să trecem cu vederea următoarea constatare a unui corespondent: „se folosesc mai mult adjectivalele acestea [e vorba de *călos* și *căloasă*] de către femei și mai puțin de către bărbați și (dintre ei) mai cu seamă de către cei ironici, în sens ironic“ (378*). Această constatare ne face să stăruim în presupunerea că unele derivate sânt preferite numai de sexul feminin.

Îl găsim atestat aproape de Craiova, Gherla și din satele Săcălaia, Hășdate și Nicula (din județul Someș, după cum ne comunică într'o scrisoare corespondentul din 378). Dintre variantele formale relevăm pe: *călos* (24), pluralul *căloși* (378*) și femininul *căloasă*, despre care ni se spune că nu se întrebuințează la plural.

-esc.

În *călesc*, pomenit odată, în expresia: „mers călesc“. Această derivare de la singular e neobicinuită, mai deasă e cea de la plural (*căiesc*, v. suf. *-esc*, p. 124).

d) Derivate prin sufixe colective.

În regiunea Cohalmului, pentru a numi o mulțime de cai se obicinuește derivatul *călet*. Alăturăm prin aceasta încă un derivat cu sufixul *-et*, pe cât se pare, necunoscut până acum.

e) Derivate prin alte sufixe.

În cuvintele pe care le trecem la acest capitol bănuim existența unui sufix; un asemenea sufix, după cât știm, este necunoscut la alte derivate.

-ășteu.

În *călășteu*, atestat odată din comuna Varmaga (jud. Hunedoara) și din împrejurimi, cu sensul de „cal mare, mai urît și mai slab“, iar în batjocură aplicat și la un „om mare năblaznic și cam nătărău“ (12*) — trebuie să admitem un astfel de sufix, deși nu cunoaștem alte asemenea derivate.

-eteiu.

În *călăteu* „cal mare și diform“, de lângă Caransebeș. La acest loc trecem și varianta formulă *călăceu* (22), pe care o considerăm ca o rostire dialectală a lui *călăteu*. Pluralul obicinuit e *călătei* (19). G. Pascu (*Suf.*, p. 313) pomeneste cu acest sufix, numai un derivat (*mireleiu*), și pe acesta cu înțelesul de diminutiv alintător. În cazul nostru (dacă în *călăteu* admitem o asimilare a lui *e* din sufix la *ă* precedent) funcția acestui sufix este augmentativă.

-ușteț.

În derivatul *călușteț*, care are și varianta formală *colușteț*: forma dintâiu o întâlnim într'un răspuns de lângă Bălți, iar a doua într'altul de lângă Turda. Din împrejurarea că aceste două variante formale (citate fără explicație) sânt menționate între diminutivele de la *cal*,

bănuim că sufixul însuși are funcție diminutivală (G. Pascu, *o. c.* p. 320 citează numai un derivat, pe *flecuşteț*).

2. DERIVATE DE LA TULPINA PLURALULUI.

De obicei, în limba română, derivarea se face de la radicalul singularului. În materialul derivativ adunat (de la radicalul *cal*) întâlnim însă șase derivate din plural, care, cum vom vedea, au o răspândire destul de mare.

a) Derivate prin sufixe „nomina agentis“.

De aceste cuvinte aici ne vom ocupa numai din punct de vedere derivativ, căci altfel, prin înțelesul lor (proprietar de cai, crescător de cai) ele aparțin terminologiei crescătorului.

-ar.

În *căier*, cu sensul de „proprietar de căruță cu cai sau cai de călărie“, și în *iepar* (v. derivate de la *iapă*). Se pare că partea nordică a țării preferă, în acest caz, un derivat de la *cal*, pe când partea sudică, un derivat de la *iapă*. DA. însă îl cunoaște din comuna Ludești, jud. Dâmbovița.

-aș.

În *căieș*, comunicat mai ales din partea nordică a Ardealului, de lângă Baia-Mare și Careii-Mari; o singură dată îl găsim pomenit și din apropierea Sibiului (49). În unele comune el se întrebuintează alături de *căier*. Avem, pomenită odată, și forma *căiaș* (49).

b) Derivate prin sufixe adjectivale.

-os.

În derivatul *căios*, citat odată, fără explicație, între derivatele de la *cal*, din apropiere de Bistrița (din nordul Ardealului)

-esc.

În adjectivul *căiesc*, *căiască*, care se întrebuințează, de cele mai multe ori, ca atribut la substantivele : *guturaiu*, *sclepti*, *coadă*, *bubă*, *ciumă*, *iarbă*, *muscă*, *râie* și *tuse*. Este răspândit în întreaga țară întocmai ca și *ielesc*. Punctul 69—11 ne spune că acolo „nu se întrebuințează adjective cu -esc“. Dintre variante formale remarcăm forma *că-liască*, comunicată de lângă Făgăraș.

c) **Derivate prin sufixe diminutive.**

-ișor.

În *căișor*, cu accepțiunea de termin desmierdător care poate indica vârsta, mai rar sexul sau „caii mărunței (un soi de cai)“. Se întrebuințează „mai ales de copii și femei“ (24/1). Întâlnim mai des forma pluralului : *căișori* (forma *căișor* e pomenită numai odată). Cu excepția Basarabiei, acest cuvânt pare a fi răspândit pe întreg cuprinsul țării.

d) **Derivate prin sufixe adverb'ale.**

-ește.

În adverbul *căiește*, întrebuințat, după răspunsuri, mai ales alături de verbele : *aleargă*, *fuge*, *merge*, *ciulește*, (*ciulea căiește din urechi*). Acest sufix se întâlnește, în terminologia studiată, și la cuvintele *iepește*, *călărește* (v. și acestea). Dintre variantele formale evident că forma *că-esce*, comunicată din apropierea Orăzii-Mari, trebuie considerată ca o ortografie veche.

3. DERIVATE PRIN SUFIXE COMPUSE.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Regional, ne sânt atestate mai multe derivate de la un radical care, el însuși, e un derivat pe teren românesc. În limba română se observă o destul de pronunțată tendință de întrebuințare pleonastică a sufixelor. Astfel de la

cal putem să derivăm, prin sufixul diminutival *-uț*, un *căluț*. Acesta, devenind cuvânt uzual, nu mai păstrează înțelesul diminutival și e necesar, pentru intensificarea notei diminutive, să-l mai derivăm încă odată cu un alt sufix diminutival (din *căluț* facem un *căluțuc*). Această dublă derivare se face mai ales prin sufixe diminutive și de obicei de la un radical care însuși cuprinde un sufix diminutival, mai rar augmentativ, adjectival sau „nomina agentis”¹.

a) *Derivate prin sufixe diminutive.*

În acest capitol credem că nu e de prisos dacă vom distinge și funcția sufixului din radicalul substantivului care suferă o nouă derivare.

1. *Derivate de la un radical care cuprinde un sufix diminutiv.*

-aș.

În *căluțaș*, atestat odată din Basarabia (133) cu accepțiunea de diminutiv desmierdător.

-el.

În *căluțel*, ca termen desmierdător, atestat odată, tot din Basarabia, din o comună apropiată celei care a comunicat pe *căluțaș*.

-ior.

În *călucior*, cu sensul de diminutiv desmierdător; comunicat numai de un răspuns din nordul Ardealului.

-uc.

În *căluțuc*, tot termen desmierdător, comunicat odată din nordul Ardealului (378).

¹ V. interesante constatări asupra înlănțuirilor de sufixe la S. Pușcariu, *Die rumänische Diminutivsuffixe*, p. 31.

2. Derivate de la un radical care cuprinde un sufix augmentativ.

Aceste derivate primind un sufix diminutiv, funcția sufixului din radical (care e augmentativ) nu mai are nici o influență asupra noului derivat, el își menține înțelesul de ceva „mic, drăguț“, deci o notă de diminutiv. Astfel sânt :

-ior.

În *călăior* „cal mic“, dar și cu accețiunea de diminutiv desmierdător care indică, câteodată, și vârsta ; comunicat de lângă Craiova, Brașov și Cahul.

-uș.

În *călăuș* cu înțelesurile : 1° omul care se ocupă cu transportarea de greutate pe spatele calului (429) și 2° o corcitură rezultată din amestecul calului românesc cu cel rusesc (25). E greu de precizat dacă în *călăuș*, cu înțelesul de supt 1°, trebuie să vedem un derivat de la *călău* sau mai curând cuvântul *cărăuș* apropiat de *cal*. Sensul de supt 2° ar putea să cuprindă o nuanță diminutivală, căci câteodată rezultatul amestecului de cai e un cal mai mic ca structură fizică. În acest caz am putea admite păstrarea unei note depreciative de la sufixul augmentativ din radical, care notă a putut pierde din intensitate, suferind cuvântul o nouă derivare prin un sufix, de data asta, diminutival.

-uț.

În *călăuț*, citat odată, alături de *căluț*, între diminutivele de la *cal*. Din această comună nu avem atestat cuvântul *călău*, bănuim că a existat sau că există, din două motive : el este comunicat din apropiere de Cernăuți, deci nu prea departe de Câmpulung (Bucovina), unde se întrebuințează *călăuț*, și fiindcă derivatul *călăuț* presupune un radical *călău*.

b) Derivate prin sufixe adjectivale.

Găsim numai un derivat prin sufixul *-esc*, pe *călușesc*, comunicat odată, fără explicație, între adjectivale și adverbele derivate de la cal (65—11).

c) Derivate prin sufixe „*nomina agentis*“.

-ar.

Cu acest sufix (alăturat la un radical derivat) avem un singur cuvânt: *călușar* (v. *Lexic călușer*). În DA. e cunoscut numai ca nume al jocului și al celor care îl joacă. În nordul Ardealului, mai ales pe lângă Baia-Mare, are înțelesul de : crescător de cai (213. 456) sau proprietar de cai (451. 452. 457), dar, probabil și pe cel de de „căraș“ fiindcă răspunsul este astfel : „călușeri (szekereși)“.

Interesantă e împrejurarea că în același sat, unde are înțelesul de „crescător de cai“ el mai are și pe cel de „fecior de joc“ (496*).

Pe lângă aceste înțelesuri fundamentale el mai are, în diferite regiuni, sensul de *diminutiv desmierdător*; denumește în acest caz „mânzii până sânt mici“, „caii mici și frumoși“ sau „un cal mic, bine făcut, iute și gras“. Noțiunea diminutivală, căci aceasta e dominantă în acest al doilea înțeles, a mers mai departe, aplicându-se și la *lăcustele* care sar prin iarbă, prin comparația saltului continuu, ca al mînzului. Credem că surprindem, în acest caz, cum se întâmplă procesul extensiunii semantice. Pentru vorbitor s'a stabilit imediat o legătură (s. o notă comună) între saltul des al unui mînz și între săritul lăcustei; făcută odată această apropiere, însăși ideia de *lăcustă* a putut fi atrasă în sfera lui *călușer* „cal mic“. Mai târziu această notă comună, devenind dominantă și pentru *lăcustă*, ea a pregătit terenul pentru ca să fie bine primită haina nouă, ce avea s'o primească prin *călușer*.

Pentru înțelesul întâiu („crescător, proprietar de cai, fecior care joacă în joc și dansul însuși“) avem a face fără

îndoială, cu un derivat din *căluș* (v. și acest cuvânt) prin suf. nom. agent. *-ar*.

Înțelesul al doilea are, cum am văzut, ca notă fundamentală, pe cea de diminutiv desmierdător. E greu deci să-l considerăm același cu *călușer*, derivat prin sufixul *-ar*, fiindcă acest sufix nu are niciodată funcție diminutivală. El trebuie să fie un derivat de la *căluș* „cal mic“ prin sufixul dimin. *-el* (*călușel* există) care, în unele regiuni, când era în singular, deci *călușel*, se modifica, prin disimilarea celor doi *l*, în *călușer*, cu sensul de diminutiv desmierdător. Înainte de disimilare, pluralul acestui *călușel* era *călușei*; după ce s'a întâmplat disimilarea, pluralul obișnuit trebuie să fie *călușeri*. Întâlnim totuși în comuna 324, comunicat ca un plural a lui *călușer*, pe *călușei* care, precum vedem, s'a păstrat chiar după ce s'a făcut disimilarea¹.

4. ALTE DERIVATE.

În acest capitol vom pomeni câteva derivate de la substantivul *călare* (< lat. *caballaris*, *-em*, DA.), însuși un derivat de la *cal*, moștenit însă din limba latină.

-aș.

În *călăraș*: „om care are căruță cu cai“ etc. Curioasă ne pare împrejurarea că acest cuvânt e citat, de lângă Ludoșul de Mureș (297. 297/1), între derivatele de la *cal*, prin care se arată caii mari, groși urși. În vechiul Regat cuvântul s'a răspândit prin armată, fiind obiceiul (existent și azi) de a face armata „la *călărași* cu schimbul“; (calul se numește „cal de *călăraș*“).

-esc.

În *călăresc*, derivat de la *călare*, pomenit numai odată în expresia: „a mers cu pas *călăresc*“ (v. *Lexic*).¹

¹ S. Pușcariu, în DR. I, p. 328, dă și alte exemple de asimilare, deci părerea noastră câștigă în probabilitate.

-ește.

În adverbul *călărește*, din expresia : „fuge călărește“ dată unui „copil care fuge repede“ (66/1—11).

-eț.

În *călăreț*, cu sensurile : „omul care are cai de călărit“ sau „omul care merge călare“. După câteva răspunsuri, care îl pomenesc alături de *cărăuș* (288—2. 518/1—2), *sechereș* și de *fuvaruș* (488—2) am putea avea și înțelesul de „cărăuș“. De cele mai multe ori răspunsul e neprecis, nu se poate ști dacă e vorba de cel care are cai sau de cel care se ocupă cu cărăușia.

-ie.

În *călărie*¹ „iapă s. cal bun de călărit“ sau, în general, „cal“. La început s'a zis numai despre „calul de călărit“ (199—2. 415. 415/1. 506—7), de „cel de șea“ (415. 415/1—7), de „cel ce poartă călare“ (407—7), — în toate cazurile era clară noțiunea de *călare* (genul era indiferent). Sensului de mai sus i s'a putut alătura și o nuanță calificativă, în expresii ca : „am o *călărie* bună, rea, slabă“ (199—7), adică un cal bun, slab la călărit sau unul de călărie. În mintea vorbitorului, nu mai era un așa de strâns raport între *călărie* și *cal de călărie* ; cuvântul *călărie* se putea întrebuița și atunci când nu era vorba de un *cal de călărie* ci, în general, de *un cal bun*. În acest caz se putea spune „înham *călăriile*“, în loc de „înham caii“ (190*). Această generalizare s'a putut face mai ales atunci când caii se întrebuițau foarte mult la călărie, drumurile nefiind destul de regulate. Din spusele bătrânilor de la noi, știm că în regiunea noastră, înainte de construirea unei șosele care să lege Ardealul de nord cu Bucovina, transportul greutăților se făcea pe cai. De la munte, nefiind

¹ S. Pașcariu, în *Din perspectiva dicționarului*, p. 39, dă și alte exemple și interesante observații asupra construcției eliptice.

drum, se aducea brânza și laptele pe spatele cailor până acasă, pe o distanță cam de 20 de km. Pe munte și azi se văd plaiurile bătătorite de mersul a câte 20—25 de cai, legați unul de coada altuia, care-i avea „numai o gazdă”. (familia Roman, în comuna Poiana, jud. Năsăud).

Pentru indivizii cu talent de limbă cuvântul *călărie* era un substantiv de genul feminin. Intervenind genul în analiza acestui cuvânt, el nu mai putea fi întrebuințat indiferent de sex. De aceea în unele regiuni *călărie* se numește „numai”, „cu deosebire”, sau „cu preferință” iapa : „Și-a luat o *călărie*, zice deci omul aici când și-a luat o *iapă*” (293—7). — Cu accepțiunea de „cal” în general sau „cal (și iapă) bun de călărit”, cuvântul *călărie* e cunoscut numai în Ardeal, pe când *cal de călărie* și *călărie* (ca slujba la care se întrebuințează calul) sânt cunoscute pe aproape întreg cuprinsul țării.

Înainte vreme, cuvântul *călărie* a trebuit să fie mai răspândit ca termen dat în general oricărui cal, indiferent de gen. Azi, biruind simțul de limbă al subiectelor vorbitoare, el pare a se generaliza mai ales la *iapă*, căci răspunsurile ne spun că înțelesul de „cal”, în general, începe a se întrebuința „rar”, „foarte rar”, „puțin”, „mai ales de bătrâni”; bătrânii mai zic „înham *călăriile*”, cei tineri însă : „înham caii” (190*).

Făcând o statistică a acestor derivate, vedem că pe teren românesc de la radicalul *cal* avem 37 de derivate, care se repartizează astfel :

De la tulpina singularului :

prin sufixe diminutive	10
prin sufixe augmentative	6
prin sufixe adjectivale	2
prin sufixe colective	1
prin diferite sufixe	3

De la tulpina pluralului :

prin sufixe <i>nomina agentis</i>	2
-----------------------------------	---

prin sufixe adjectivale	2
prin sufixe diminutive	1
prin sufixe adverbiale	1

Avem deci 28 de derivate; la acestea mai adăugăm 9 derivate prin sufixe compuse; în total deci 37 de derivate. La acestea am mai putea adăuga alte trei de la radicalul *călare*, însuși un derivat moștenit.

B) DERIVATE DE LA „IAPĂ“.

Acestea nu sânt atât de numeroase ca și derivatele de la *cal*. Ele se aplică numai la *iapă* sau, prin extensiune, ca termeni desmierdători ori batjocoritori sau ironici, și la femei, fete și la copii.

Ni se pare că toate aceste derivate se fac de la radicalul singularului. Spre deosebire de *cal* (unde era o consonantă în radical, care suferea schimbări fonetice bătătoare la ochi), la *iapă* ne lipsește un criteriu care ne-ar putea indica dacă în un derivat trebuie să vedem tulpina singularului sau cea a pluralului.

Intr'un răspuns ni se spune că „pentru *iapă* nu sânt diminutive“ (471—51). Câteodată, pentru formarea unui diminutiv de la *iapă*, se întrebunțează adjectivul „mic“, care poate fi și în gradul comparativ: *iapă mică* (15—51), „*iapă mai mică* (iepșoară nu)“ (542—51); sau adjectivul „mare“: *iapă mărișoară* (404—51).

Materialul din acest capitol îl vom împărți în trei categorii: 1. Derivate prin sufixe simple; 2. Derivate prin sufixe compuse și 3. Alte derivate. În tratarea sufixelor vom avea în vedere, în primul rând funcțiunea sufixului și apoi clasarea acestora după alfabet. În titlu se va pune de obicei forma feminină a sufixului, cea masculină numai atunci când radicalul poate primi și această formă.

1. DERIVATE PRIN SUFIXE SIMPLE.

Cele mai multe sânt derivate simple, adică radicalul plus sufixul.

a) Derivate prin sufixe diminutive.

-ică.

În *iepică* „diminutiv desmierdător“, pomenit numai odată de lângă Abrud (526).

-iță.

În *iepiță*, aplicat nu numai la cai, ci și la copii (378. 25), comunicat de lângă Gherla, Abrud și Craiova; din apropierea Craiovei relevăm și rostirea *epiță*, în loc de *iepiță* (25).

-ucă.

În *iepuică*, răspândit numai în partea nordică a Ardealului. Spre deosebire de *căluca*, care e comunicat tot din această regiune, *iepuică* este mai răspândit. Se întrebuințează des ca termen desmierdător, indicând câteodată un cal mic sau un cal frumos și gras mai ales; se aplică și „la copii nu numai la cai“ (378).

-uță.

Tot atât de răspândit ca și *ieșoură* e diminutivul *iepuță*. El se întrebuințează ca diminutiv și ca termen desmierdător.

Pentru aria acestui cuvânt sânt interesante comunicările: se întrebuințează foarte rar „fiindcă se termină în *-puță*“ (134), iar dacă s'a spus din greșală acest cuvânt, oamenii râd pe cei care folosesc „o astfel de exprimare“ (144). Din aceste răspunsuri putem constata că pricina dispariției unui cuvânt din limbă poate fi chiar și apropierea ce se face între el și un alt cuvânt cu sens obscen.

Dintre variantele formale pomenim pe: *epuță* (destul de răspândită) și *iapuță*. E interesant faptul că odată *iepuță* are pluralul supt forma *iapufe*, în propoziția următoare: „Vecinul nostru Petru Pop a Lichi are o *iepuță* neagră care a făcut două *iapufe*“ (508*).

b) Derivate prin sufixe augmentative.

Merită să fie relevat faptul că cele mai multe dintre aceste cuvinte, deși sânt derivate prin un sufix augmen-

tativ (de ex. *iepșună*, *iepoaică* etc.) ele au și un sens de diminutiv, alături de nuanța de sens peiorativă, inerentă augmentativelor românești.

-ană.

În *iepană* comunicat din regiunea orașelor Bălți și Bârlad, cu sensul de iapă „mare și rea“, „înaltă și greoaie”.

-oc, -oacă.

Prin derivatul *iepoc* (și *iepoacă*) se arată mărimea. Este mai puțin răspândit decât *căloc*; îl întâlnim numai în Ardeal.

Din punctele 12 și 472 mai spicuim formele: *iapoancă* și *iepoancă*. În acest caz avem a face cu sufixul *-oancă*, însuși derivat din *-oacă*. În forma *iepoașie* (6—55), comunicată din apropierea Timișoarei, trebuie să vedem pluralul *iepoace*, cu rostire dialectală.

-oiu, -oaie.

Ca la *căloiu*, și la *iepoi*, *iepoaie* sufixul acesta are accepțiunea de diminutiv și cea de augmentativ. Astfel *iepoi* s. *iepoaie* se întrebuințează și ca diminutiv desmierdător, dar și ca termin pentru caii (s. *iepele*) mari, groși; în sens ironic și batjocoritor se aplică la „fetele grase, bine făcute”. Este răspândit mai ales în partea nordică a Ardealului (în regiunea Năsăudului și mai puțin a Dejului), și (comunicat câte o singură dată) a Lugojului și în apropiere de Corabia. Varianta formală *iepoane*, de lângă Lugoj, trebuie să aibă *n*, care se mai păstrează în această regiune.

-ornită.

Cu sens depreciativ în *iepornită*. În materialul cules îl găsim numai odată, în regiunea Năsăudului, ca termin care se aplică la „fetele grase și bine făcute”.

c) Derivate prin sufixe adjectivale.

• -esc, -ească.

În *ie pesc*, întrebuințat ca atribut alături de cuvintele „râs” sau „nechezat”. Pare a fi răspândit în întreaga țară.

-oasă.

În *iepoasă* (din apropierea Gherlii), cu sensul de „o femeie mare și leneșă“, deci cu o notă depreciativă.

d) Nomina agentis.

Avem un singur derivat, prin suf. *-ar*, pe *iepar*, care are înțelesul lui *căier* (v. derivatele de la cal), denumește adecă pe „proprietarul de căruță“ sau „de cai“, „care se îndeletnicește cu cărușia“ sau pe un „herghelie“. Il găsim numai lângă Râmnic-Vâlcea, Titu și Cahul. Cea mai obicinuită formă e *iepari*; întâlnim odată și forma *epar* (88).

e) Derivate prin sufixe adverbiale.

Avem un singur derivat (prin sufixul *-ește*), pe *iepește*, întrebuințat mai des în expresia „râde *iepește*“, despre cineva care „râde caraghios“ sau despre „o femeie“, „o nevastă“ sau „o fată mare“. Pare a fi răspândit pe întreg cuprinsul țării.

2. DERIVATE PRIN SUFIXE COMPUSE.

Avem același caz ca și la derivatele de la cal prin sufixe compuse.

-ișoară.

În *iepișoară*, cu accepțiunea „diminutiv desmierdător care arată vârsta (sexul) calului“. Răspândirea e restrânsă la șapte atestări din Ardeal și una din Oltenia, fără să putem stabili vreo legătură între acestea.

-oaică.

Pomenit de trei ori, tot din regiunea nordică a Ardealului (260. 471. 510). Și în acest caz cuvântul are două accepțiuni: cea de diminutiv sau de termin desmierdător și cea de augmentativ, căci este pomenit odată între derivatele de la cal prin care se arată caii mari, groși și

urâți

-oșea.

În *iepoșea* de lângă Gherla (378) (transcris *iepoșe*), întrebuințat ca termin desmierdător, „la cai și la copii“.

-uleană.

Din Oltenia remarcăm odată forma *iepileană*, întrebuințată ca diminutiv care indică vârsta dar și ca termin desmierdător (24).

-ulucă.

În *iepulucă*, atestat odată de lângă Gherla, ca termin desmierdător dat la cai și la copii.

-ușcă.

De lângă Câmpulung (Muntenia) și din nordul orașului Bălți găsim derivatul *iepușcă*, ca termin desmierdător („care arată vârsta sau sexul“).

-ușcană.

În *iepușcană*, cu accepțiunea de diminutiv care se întrebuințează și pentru a indica vârsta calului (109). Îl credem un derivat de la *iepușcă* (nu din *iapă*) fiindcă el este cunoscut în această regiune (v. *iepușcă*). În derivatul *iepșană*, comunicat ca termin desmierdător de lângă Slobozia (*epșană* 87—51) presupunem un radical *iapșă* (despre care vom vorbi mai la vale), însuși un derivat. Sufixul augmentativ *-ană*, din noul derivat *iepșană*, nu a modificat înțelesul sufixului diminutiv *-șă* din radical.

-ușică.

În *iepușică*, comunicat din Caracal.

-(u)șoară.

Cel mai răspândit dintre toate derivatele de la *iapă* este diminutivul *iepușoară* s. *ieșoară*. Se întrebuințează de cele mai multe ori ca diminutiv desmierător. Noțiunea diminutivală este individuală : unii corespondenți ne spun că se întrebuințează ca termin desmierdător la „caii

bătrâni, dar buni“, la „cei frumoși și bine hrăniți“, „bine îngrijiți“, indicând „vârsta“, „mărimea“, „talia“ sau „vârsta (și desmierdător) pentru cei frumoși și grași mai ales“, ori un „cal mic fără deosebire de vârstă“, „o iapă mică de stat“, o „iapă tânără“ sau chiar „soiu de cai“ ; alți corespondenți în schimb ne spun că nu se întrebunțează ca termin desmierdător. Se pare că mulți dintre ei au înțeles greșit chestiunea 51.

Dintre variante formale relevăm două, pe *iepușoară* și *ieșoară*. Dacă examinăm atent răspunsurile primite constatăm că forma fără *u* e mai răspândită. Forma cu *u* pare a fi întrebunțată des în Basarabia și Bucovina. Constatarea ce o facem are numai o valoare relativă, fiindcă nu avem deopotrivă de multe răspunsuri din fiecare provincie. Întâlnim, în aceeași comună, când avem două sau trei răspunsuri, și forma cu *u* și cea fără *u*.

În lexic am clasat deosebit forma *ieșioară*, destul de dese ori comunicată. Credem însă că în această formă trebuie să vedem greutatea ce o întimpinau membrii corespondenți când voiau să transcrie pe *s* din graiul comunei lor. Răspândirea răzleață ar putea veni în sprijinul acestei aserțiuni.

-(*u*)șorea.

În *ieșorea*, „ca termin desmierdător dat mai ales de copii și femei“ (24/1). Derivarea lui s'a făcut după analogia altor cuvinte (a adjectivelor) care aveau și o formă corespunzătoare pentru masculin (de ex. *frumușel* - *frumușea*, *subțirel* - *subțirea* etc.).

-șorică.

În *ieșorică*, care are accepțiunea de diminutiv sau de termin desmierdător, câteodată dat „mai ales de copii și de femei“, indicând „un cal mic“ ; se întrebunțează și la adresa „cailor mai bătrâni, dar buni“ (540). E comunicat numai de lângă Craiova, Drăgășani, Titu și Lipova.

-șorină.

În *ieșorină*, întrebunțat ca termin desmierdător mai

-șulică.

Creдем că acest sufix putem să-l considerăm ca existent în cuvântul *iepșulică*, pomenit odată din regiunea Craiovei.

-(u)șună.

În *iepșună*. Are accepțiunea de termin desmierdător care poate arăta și vârsta calului. Este răspândit mai ales în Oltenia și Muntenia; de câteva ori este comunicat și de lângă Careii-Mari, Cetatea-de-Baltă și Adam-Clisi, împrejurare care ne-ar putea face să presupunem o arie mai răspândită a acestui cuvânt. În nici un răspuns primit nu întâlnim forma *iepușună*. S. Pușcariu, dă ca probabilă influența lui *căpșună* („despărțit prin etimologie populară, în *cap* + *șună*“) la derivarea acestui cuvânt.

Pentru a explica aceste derivate trebuie să plecăm de la forma **iapșă* „iapă mică“. Existența unui sufix -ș (s. -șă) în limba română e probată prin cuvintele: *Capșa*, (< **capșu*), *Focșu* (< **focșu*), *Lupșa* (< **lupșu*), *Micșa* (< **micș* + *ea*). Pierderea ca apelative a acestor derivate, și păstrarea lor numai ca nume proprii o explică S. Pușcariu (în DR. III, p. 821; cf. idem, DR. II, p. 593). În cazul nostru forma *iepșulică* e o probă mai mult de existența formei *iapșă*.

3. ALTE DERIVATE.

Ne mai rămân trei derivate din *iapă*, pe care n'am putut să le clasăm în capitolele precedente din pricina greutății întimpinate la stabilirea funcțiunii sufixului (câteodată avem atestat numai un derivat) sau din pricina necunoașterii etimologiei cuvântului, care are totuși aparență de derivat. — Aceste cuvinte sânt următoarele:

Iepovină, cu înțelesul de diminutiv desmierdător care arată forma și mărimea, atestat din Banat. — Creдем că e derivat din *iapă* prin sufixul -*ovină*. Cu acest sufix G. Pascu (*Sufixele rom.* p. 277) pomeneste numai un singur derivat, pe *ciorovină*.

Iepoștină, cu înțelesurile: 1. termin desmierdător la cai și la copii; 2. o iapă mare, grasă. Cu sens depreciativ îl găsim în înțelesul: „o femeie depravată, stricată, care râde mult“. DA. îl cunoaște cu înțelesul de „fată care nu-i la locul ei“. — E comunicat din apropierea orașelor: Craiova, Sebeșul-Săsesc, Corabia, Gherla și Lipova. — Cea mai răspândită variantă formală e *iepoștină*. De lângă Sebeșul-Săsesc, culegem și forma *iepotină*, pentru care putem admite un derivat de la iapă prin suf. *-otină*, (cf. Pascu, *Suf.* 269).

Iepurină, cu accepțiunea de „iapă de soiu mic, sprintenă la mers, care își ciulește urechile când se apropie de orice ființă streină“. Ar putea să fie o contaminare cu *iepure*, în acest caz cuvântul ar trebui clasat la „Nuniri date calului“.

Făcând aceeași statistică ca și la *cal*, *ajungem* la concluzia că din radicalul *iapă*, în limba română, avem 29 de derivate. Dacă facem repartizarea lor după funcția sufixului constatăm că avem:

prin sufixe diminutive	4
prin sufixe augmentative	4
prin sufixe adjectivale	2
prin sufixe „nomina agentis“	1
prin sufixe adverbiale	1
prin sufixe compuse	14
prin alte sufixe (s. alte derivate)	3

VIII.

LEXICUL.¹

abate. A scădea, a micșora prețul cerut de vânzător pentru vita adusă în târg: „Negotul cu cai se face când merge cineva să cumpere cai, acela *abate jos* din prețul ce l-a cerut vânzătorul“. (268—3). Corespondentul

¹ Prin *, pus înaintea unui cuvânt, arătăm că acesta este necunoscut în *Dicționarul Academiei* (însemnat totdeauna cu

este născut în Dej; ar putea fi un decalc după ungurescul *liverni az árt* „a micșora prețul“.

abur, v. p. 82.

adălmaș, v. aldămaș.

adaos. Când vitele care se schimbă în târg nu au aceeași valoare, atunci, pentru compensare, vânzătorul sau cumpărătorul dă „adaos“ (463—3).

adinte. Probabil că-l recunoaștem în *aginte* (v. p. 90). Pentru etimologie v. CDDE., No. 88.

afion. Substanță narcotică întrebuințată de geambași pentru a ascunde, la vânzare, boala de *târnafes* a cailor. Se întrebuințează astfel: „îi înfășoară zăbala la colțul gurii cu o cârpă înmuiată în *afion*, pe care calul respirându-l ține capul sus și gonește ca un nebun“ (24/1—3). Pentru etimologie v. DA., dar cf. și ung. *áfium*.

afla. In expresia *a afla de tare*, v. p. 83.

agonisit. In expresia: „*cal de agonisât*“ (476—5), cal de muncit, de adunat, de câștigat. DA. a dat acest cuvânt ca ieșit din uz.

ajunge. In expresia „a ajunge la târg“, v. p. 85; cf. și p. 90.

alba. Poreclă dată mai ales iepelor albe și urite: „Hi, (*h*)*alba* 'n doi bani“. Corespondentul adaugă: „n'are preț de prăpădită ce e“ (24/1*). Cf. și p. 85.

albață, „boală“, v. p. 82.

alcăzi. A se ~. A se înțelege, a se învoi, a se târgui. E comunicat de același membru corespondent din două comune diferite supt formele: „*se alcăzesc*“ (471—3) și „*să alcăzască*“ (480—3). — Din ung. *alkuszik*, cu același

DA.), iar prin † arătăm că înțelesul nu-i cunoscut în DA. Apoi R. = *Răspândirea*; V. F. = *Variante formale*; TDRG. = H. Tiktin, *Dicționar român-german*; CDDE = I. A. Candrea și Ov. Densusianu, *Dicționarul etimologic al limbii române, Elemente latine*. — Etimologia cuvintelor, unde n'am dat-o, se găsește în dicționarele citate, sau n'o cunoaștem.

înțeles, cf. *alkuzás* (Szinnyei I., *Magyar Tájszótár*, s. v.).
DA. îl pune în legătură cu *alcătui* < ung. *alkudni*.

*aldămaș*¹. Băutura ce se bea adesea de cumpărător și de vânzător, după încheierea târgului, luând parte câteodată și cei care au fost de față. Ea se plătește de vânzător (84), ori de cumpărător (95) sau de ambele părți contractante (174/1—3), ori după invoială. Un ex. : „Na arvuna și să-ni faci țidula. — G'ine, da', *aldămașu* să-l plătești d-ta, că ți l-am dat ieftin. — Și d-ta ai luat o mână de bani. — Ști ce, să-l plătim amândoi, numa' să trăiască calu'. — Așa-i, să ai noroc de el. — Și dumniata să ai noroc în ce i băga banii” (82). — R. : Aproape pretutindeni, afară de Banat. — V. F. : *aldămaș* (54/1. 65. 87. 95. 138. 158. 183. 218. 219. 2. 231. 378. 391. 471. 523), *aldamaș* (101. 121. 185), *adălmaș* (24. 24/1. 64. 129. 136. 164), *adălmaș* (61) și *adalmaș* (84. 99. 122. 128. 135. 144. 161. 172. 174. 174/1). Constatăm deci că forma metatezată nu se întrebuintează numai în Moldova, cum menționează DA. s. v.

alergătură. După serviciul ce-l fac, caii se numesc de *alergătură* (27—5. 65—5).

alimont. Sinonim cu *cal*, întrebuintat numai de unii, alături de *bidiviu* (29—7). — Poate *remont* (s. v.).

* *alvoagăn*. „Înainte vreme erau în comună mai mulți *foșpontari* [= cărauși] care țineau câte mai mulți cai și duceau *delegeanțul* și *alvoagănul* (germ. *Eilwagen*) din Orăștie la Sebeșul-Săsec, respective din Sebeș la Mercurea, pe plată de la erar [= Stat]“ (38/1—2).

† *amar*. *Amari*, despre caii bătrâni, neputincioși, slabi și urîți (61—54).

amefeală. „Cal cu *amefeală*” (550—77).

† *anglia*. Este un calificativ dat de cumpărători, în târg. banilor [de hârtie] : „vezi, ce bani îți dau, ca *anglia*”

¹ Tot materialul este primit ca răspuns la chestiunea a treia.

(391—3). De sigur prin asemănare cu pânza numită astfel.

apă. Boală: [cal] *cu apă*. (550—70).

aprius. Cuprins de pneumonie, mai ales despre cai (148—77. 235—77).

arabagiu, v. *harabagiu*.

arâni, a se ~. A se folosi, a se hrăni; într'un răspuns dat de un vânzător cumpărătorului: „Noroc și să-ți trăiască calul, să ai parte să te hrănești (*arânești* = term. pop.) cu el“ (24—3).

arap. Despre un cal „tânăr, buestru, bine ținut și negru-sclipicios“ (23/1—7*).

arde. Cu sensul de „a bate“ v. p. 79, iar cu cel de „a păcăli“ v. p. 81.

arhoană, *arhon*, v. *arvună*.

arhamac. Despre un cal. Spre sud de Beclean 275—7 (fără explicare), 268—7 (alături de „bidiviu“, ca nume de cai) și aproape de Bălți 141—7 (scriindu-se deasupra „harmăsariu“).

ariceală, *ariciu*. Boală la cal, v. p. 82.

arie. Înainte de introducerea în economia agricolă a mașinilor de treierat „mai toți oamenii treierau cu caii, punând *streajăr* (lemn), de care se legau caii cu funia“ (27). La cumpărarea cailor ei se examinează ca să se „vadă cum merg în arie“ (523).

arman. Arie de treierat, v. p. 98.

armănit. Caii se întrebunțează la ~ (90—5).

armăsar. Cu sens ironic și depreciativ, v. p. 85; v. și *harmăsariu*.

aron, v. *arvună*.

arvoană, *arvon*, v. *arvună*.

*arvună*¹. Suma de bani anticipată de cumpărător-vânzătorului spre a-l obliga să țină târgul încheiat („să nu poată întoarce târgul“ 55) sau ca să confirme încheierea lui (53. 54). Dacă din anumite motive vânzătorul stri-

¹ Materialul este primit ca răspuns la chestiunea 3.

că târgul, el este silit să restituie cumpărătorului îndoita suma primită. — *R.*: Răspunsurile fiind incomplete, răspândirea geografică nu poate fi stabilită. — *V. F.*: masculine: *arvon* (231. 253. 378), *arhon* (218), *aron* (196. 254); feminine: *arvonă* (352), *arvoană* (172), *arvună* (53. 54. 54/1. 54/2. 55. 488) și *arhoană* (183). În aceeași comună există și forma *aron* și *arvon* (196). Cuvântul se întâlnește și alături de alte corespondente: *arvună* sau *félpenz* (488) și *arhon* (= arvună, căpară) (218).

a s p r u. Vioiu, sălbatec, neastâmpărat: „Înainte de-a intra în târg, vânzătorul *muștrulește calul* (îl bate), într'un loc mai ferit ca să șie mai *aspru* și să arefe mai bine în târg“ (367).

† *a s t u r c a n*. „Cal alb“ (175—7). — Pentru etimologie cf. V. Bogrea, DR. IV, p. 650—651.

a t, v. *h a t*.

a v e a. Cu sensul de „a posedă”, v. p. 64.

† *b a b e*. În mod „batjocoritor“ (525—54), despre caii bătrâni, neputincioși, slabi, urâți și netrebnici.

b a d e, v. p. 84.

b ä d i ț ä, v. p. 85.

b ä g a, a se ~. Despre calul care trage bine se zice că „*să bagă 'n ham*“ (47—5).

† *b a l ä*. „Toți caii sau iepile mai în vârstă“, „fără deosebire de rasă” se numesc „*căloiu, căloc* [și] *bală de cal*“ (516—55). — Cf. DR. IV, p. 822 n. 2.

* *b a l a h u r*. Citat, fără explicație, pentru cei care au căruță cu cai și se ocupă cu cărașia (107. 118). — *V. F.*: *balahuri*.—Poate din rut. *balagula* „Fuhrman“, prin disimilarea lui *l-l* în *l-r*.

b a l a u r, v. p. 107.

† *b ä l i g a r*. Despre caii bătrâni, neputincioși, slabi, urâți și netrebnici (181—54).

b a n c ä. Bancnotă de o mie de lei: „cât ceri pe gloaba asta? — 3 bănci, 4 bănci etc. („se înțelege atâtea mii“)” (5—3).

b a n d e n o r o c, v. p. 87; cf. și *creițar*.

baragladină. Citat, fără explicație între atribuțiile date cailor bătrâni, neputincioși, slabi, urîți și netreb-nici (171—54).

* *barâșnic*. Negustor de cai (122—3. 185—3). — V. F.: *barașnic* (185). — Din rus. *baryšnikū* „cămătar“, *baryšnikū lošadinji* „negustor de cai“.

bărdăhanos. Ca răspuns la chestiunea 77, referitoare la numirile date cailor după defecte corporale, fără nici o explicație (177). Cf. DA. supt *burduhan*.

băsădi, „a vorbi“, v. p. 90.

bătătură, „curte“, v. p. 84.

bate. In expresia „a bate mâna“, v. p. 86 ; cu sensul de „a încheia târgul“, v. p. 81.

bătrânicos. Cu sensul de „bătrân“, v. p. 81.

bătuci. In expresia „bătucit la piept“, v. *hămuît*.

† *batoză*. Se numesc caii mari și groși (88—55. 95—55).

* *băz nit*. Menționat, din punctul 440, fără explicație, între atribuțiile prin care se arată caii mari, groși și urîți. — Derivat din *băznă* (= beznă), cf. *beznic* „cal negru“ (v. DA.).

bea. In expresia „și-a băut ouăle“, v. p. 109.

belit. In batjocură, despre caii slabi și amărîți: 58/1. 128. 152/5. 155. 546—54.

belitură. In răspunsurile: 190—54. 223—7. 374—54 și 398—54, cu sensul de cal bătrân, neputincios, slab, urît ; este întrebuintat și ca termen de batjocură (223—7).

benic. „Caii bătrâni, neputincioși și slabi se numesc *benici*, fără măduă“ (487—54). — Cf. turc. *benek* „tache, moucheture, mouche“ și în DA. *benchiu* și *benic*.

* *berbințași*. Se numesc astfel oamenii care transportă (în *berbințe*) vin pe spinarea cailor. Exemplu : „au venit patru *berbințași* după vin“ ; „am dat tot vinul la *berbințași*“ (332—2).

berigată, „gâtlej“, v. p. 82.

beteșug. Boală: „cal cu *beteșug* ascuns“ (24/1—3).

* *bidalău*. Cal bolnav; „calul care se *topește* de ceva boală internă, calul care corșând (a corși = a boli de boală internă) se epuizează și pierе“ (190*). — Din *bideală*, cunoscut în această regiune cu accepțiunea de „zoală, trudă mare, caznă mare la ridicat lemne mai ales, ori la alte lucruri corporale“ (190*), prin suf. *-ău*.

bideală, v. *bidalău*.

bididiu, v. *bidiviu*.

bidiganie. (Animal sălbatec, ființă monstruoasă, ciudățenie, DA.). Menționat din punctul 72—55: „o *bidiganie* de cal, să-l vezi, să fugi“.

*bidiviu*¹. 1° Cal *arăpesc* (175), fără splină (25), tânăr și frumos (66. 95), bine hrănit (61), gras și spălat, rotund ca un pepene (60), cu o înfățișare mândră și cu fason (!) (128), bun și îndesat (70), mic (97. 128. 175. 30) sau mărunț (71), mic la trup (: „un *bidiviu* de cal“ 87), buiac (61), deștept, neastâmpărat (61. 66), vioiu (70), ușor (95), fugaciu (95), neîntrecut (25) sau sprinten (70) la fugă (25. 175) și iute (68. 70. 88. 71. 96. 66. 30. 128) la ham, „care fuge iute“ (la ham 69); „calul de șea, când sare sau joacă în loc“ („Ce *bidiviu*!“ 523).

2° Un cal care a fost frumos și binefăcut, însă acum e răit sau slăbit (: „Di unde aduci *bidiviu* ahăla“ 378) sau „un cal jumătate năzdrăvan, jumătate gloabă sau caraghios“. „Azi se dă numele de *bidiviu* mai ales cailor slabi, bătrâni și chiori, în batjocură“ (63).

3° „Armăsar de 2 ani“ (164).

4° Nume de cai (alături de *arhamac*) (268).

5° Copil de față, „...cu *bidiviul* la sân“; „cu *bidivii* în brațe“ (24/1).

R. In Oltenia, Muntenia, Dobrogea și Basarabia și odată în Bucovina. Pătrunderea cuvântului în Transilvania, în regiunea Reteagului și a Gherlei, se explică prin vestitele târguri ce se țin în apropiere (la Lechința și Gherla). — V. F.: *bidiviu* (24/1. 25 alături de *atimont*,

¹ Materialul este primit ca răspuns la chestiunea 7.

30. 60. 61. 63. 68. 85. 88. 93. 95. 96. 128. 164. 175. 268. 378. 523), *bididiu* (66.1. 70. 71. 87), *bididiu* sau *bidiviu* (66. 67. 69).

bidos. Cal bolnav (190—7*). Din *bidă*. Cf. DA. s. *bedă* și mai sus *bidalău*.

* *bighir*. Cal prost (106—7). — Din turc. *bèggir*, pronunțat și *bègir* „cheval à louer, cheval de charge ou chatré“.

bijog. Cal bătrân, slab, urît, neputincios (178—54), în batjocură, când îl mână sau în târg: „Ce vrei măi pe *ghijogul* (*ghijoaga*) ista?“ (151—3); „*Ghijogul* dracului nu vrea să meargă“ (188—54*). — *R.*: Numai în Moldova și Bucovina. — *V. F.*: Masculine: *ghijog* (126—54. 128—54. 151—3. 151—54. 152/2—54. 152/5—54. 152/4—54, alături de *vlej* 152/5—7. 154. 155. 151/1. 155/2. 158—54, *ghi-* (nu *bi-*) *jog* 171. 173. 174. 174/1—54. 175—54, 7. 178/1—54. 180—54. 181—54. 183—54. 184—54. 186/2—54. 188—54); pl. *ghijogi* (158/1—54), *ghijoc* (171—7; dar la chestiunea 54 răspunde *ghijog*), *bijog* (152—54. 161—54), *bgijog* (157—54. 172—54), *bjijog* (178—54), *bdžijog* (160—54), *bijog* (: *ghijog*) (152/3—54). Feminine: *ghijoagă* (188—54), *bgijoagă* (172—54), *bjijoagă* (178—54). — Pentru etimologie cf. Tiktin DRG., DA. s. *v.* și Bogrea în DR. IV, p. 794. În sprijinul părerii exprimate în DA. credem că putem considera răspândirea geografică a acestui cuvânt în regiunea unde e cunoscut și *ghiuj*.

* *bindiujnic*. „Omul care se ocupă cu transportarea de mărfuri numai prin oraș“ (136—2; comunicat, tot la chestiunea 2, și de punctul 107). — *V. F.*: *bindiujnici* (136) și *binghiușnic* (107). — Pentru etimologie cf. rut. *bendiógi*, dim. *bendiožki* „Art niedriges Fuhrwerk mit zwei Rädern; Last-, Streifwagen“.

* *birgoș*. Supt forma *bjirgoș*, între atributele date cailor după defecte corporale și ca „numire generală“ pentru caii bolnavi (239. 239/1—77). — Din ung. *birgés*. N. Drăganu DR. III. nn 710—711: cf. și DR. II. n. 900.

birjă. In expresia : *cal de birjă* (174/1—5).

birjar. 1° Cel care are căruța cu cai (2. 59—2).

2° Cel care transportă pasageri cu trăsură (75/1—1).

Alături de alte corespondente îl întâlnim rar (: chirișii, birjari 59—2 ; *fiocarisci* și birjari 2—2). Cuvântul pare a fi întrebuintat mai ales în imediata apropiere a orașelor (2. 59. 75/1. 231/1—2).

† *boală*. Despre caii bătrâni, slabi, neputincioși, urîți, mai ales în batjocură sau când cineva e necăjit și-i blestemă sau când îi mână („dii, boală, dii 87—54) ; cf. și *boală bătrână* (304—54). De multe ori este menționat fără explicații. — *R.* : Pare a fi general.

bob, în expresia „i-a luat de pe boabe“, v. p. 109.

bocotănesc, v. *bogătănesc*.

* *bogătănesc*. Despre un cal gras : „cal *bocotănesc* ori vlădicesc“ (378—7).

boieresc. „Ori ce rasă de cai, afară de cea țărănească, este numită de săteanul rudărean *viță boerească*“, deci și „cal *boeresc*“ (25—5).

bold. [ghimpe. DA.]. In târg, cailor leneși „le pun supt coadă vârful de *bold* (iușesc)“ (140—3).

boleac. Bolnav. Fără explicație, între atributele date cailor după defecte corporale : „cai *boleși* (232/3—77) și *boleci* (232—77).

* *bolfan*. „Dacă are bogatul cal de călărit se numește *bolfan* cu călărie“ (378—2). In comuna Poiana (jud. Năsăud) cuvântul *bolfos*, -oasă are înțelesul figurat de „om cu stare, binefăcut“.

* *bolfaș*. Calul care are o umflătură la foale sau într'altă parte a trunchiului (551—77).

bolfos, v. *bolfan*.

bondoc, v. *bunduc*.

boronit. Grăpat : „Caii... se întrebuintează la... *boronit*“ (99—5).

boșorog. I se zice calului „dacă după toată îngrijirea ce i se dă, el tușește, îi cură [curg] ochii, nu aude, șchioapătă, este jupuit, murdar“ (25—77).

brazdă. Calul care arând merge pe brazdă se numește „*cal de brazdă*“ în opoziție cu cel „de cătră om“ (cel pe lângă care merge omul când îl mână) (472-5).

brează. Fără explicație, alături de mârtoagă, între sinonimele calului (498-7).

bubos. Fără explicație, între atributele date cailor după defecte corporale (200. 446-77).

buburos. Din punctul 60-77, fără explicație, între atributele date calului, după defecte corporale.

bucefal. Ca poreclă, între sinonimele calului (176-7).

buiac, v. *bidiviu*.

buiestru, v. *îmbuiestraš*.

bulan. Din punctul 183-77, între atributele date cailor după defecte corporale, cu mențiunea „mijlociu și gros“.

bulău. Intre derivatele de la cal (!) prin care se arată caii mari, groși și urâți, cu singura mențiune : gros (183-55).

† *bulgar*. „Acel care poartă marfă (cercei, inele, mărgelile, etc.) pe câte un cal, indiferent de națiune“ (65-2).

bunduc. „Caii groși și tari“ (109-55) sau, la „unii locuitori“, caii de dârvală sau robaci (109-5). Cf. *bon-doc* DA.

burduhos. Cal cu burtă (196-77) sau cu foalele mari (362-77).

burșos. Se zice despre caii grași (41-55). — Cf. în DA. *borș*.

* *butin*. La exploatarea unei păduri, mai ales iarna, se numește astfel trasul lemnului din pădure (190. 191. 193. 198. 210-5) până la locul unde pot fi tăiate și încărcate (198-5) sau însuși lucrul. Cei care lucrează spun că „îmblă cu caii în *butin*“ sau „la *butin*“. Caii întrebuințați se numesc cai *de butin* („care-s buni și îndesați“) (193. 195/1-5). — Terminul este atestat numai din nor-

dul Ardealului.— Din rut. *bylin* „dicker abgeschälter Baumstamm ; Holzschlag), cf. DR. IV, p. 1041.

butinar. Omul care merge la trasul lemnului, la exploatarea pădurii, adică în *butin* (203,1—5). — Poate fi un derivat pe teren românesc din *butin* sau rut. *bylinár* „Arbeiter im Holzschlag“.

buzdugăni. Caii mari (152/4—55).

† cadă spartă. Fără explicație, între cuvintele care numesc caii bătrâni, neputincioși, slabi, urâți și ne-trebnici.

*căier*¹. Omul care are cai (77) cu căruță (128. 495) sau căruță cu cai (105. 114. 139. 168. 1. 233. 246. 336. 385. 388. 402. 421. 487. 493. 506. 534) ori cai de călărie (133), care întrebuințează caii numai la economie (532). — *R.*: Cuvântul este atestat din cea mai mare parte a țării, exclusiv Oltenia, Muntenia, Dobrogea și Bucovina. — *V. F.*: *caieri* (105. 133. 248. 357. 432. 446. 446—1. 451. 470. 501. 501/1. 511).

* *căieș*. Proprietarul care are cai sau care se ocupă cu creșterea cailor (477—2): „Iar o prăsît [fătat] iapa *căiașului* cutare“ (49—1). — *R.*: Este cunoscut numai în valea râului Someșul-Mare. — *V. F.*: *căiași* (49—1), *căieși* (434. 443. 448. 460—2), *căeșii* (499—2), *căeși* (223—2. 456—1), *caieși* (446—1) și *căies* (477—2).

*căiesc. căiască*². De cal. Se întrebuințează ca atribut pe lângă substantivele: *guturaiu* (19), *bubă* („când cineva are o bubă la fel cu cea din spinarea calului“ 60; fără explicație în răspunsurile: 172. 237. 231. 463), *ciumă* (fără explicație: 200), *coadă* („despre coadele fetelor, rar, numai la bătrâni 60, sau în expresii: „așa-i părul la mireasă ca și coada cea *căiască*“, înțelegându-se că e lung, tufos și des“ 521; fără explicație: 55. 463), *iarbă* (239. 2. 451. 492), *muscă* („o muscă mică galbenă, care

¹ Materialul este primit ca răspuns la chestiunea 2; numai câteva răspunsuri, pe care le vom menționa, sânt primite la chestiunea primă.

se pune supt coada calului; calul când o simte începe a sări și a fugi ca un nebun“ 203/1; cf. 23. 55; apoi, „o muscă ca albina care se arată prin August, numai la cal“ 145; niște găze roșii 211, sau o boală care se mai numește „șoarec“ 459), *tusă* (19), *căiască*; fără explicație în următoarele răspunsuri: 1. 3. 6. 7. 11. 14. 18. 19. 20. 22. 31. 32. 34. 38. 39. 43. 43/1. 58. 71. 80. 83. 94. 96. 186. 188. 190. 191. 196. 198. 200. 205. 208. 209. 211. 216. 218. 232/3. 235/1. 238/1. 239/3. 276. 290. 312. 313. rar 327. 332. 360. 425. 432. 433. 435. 443. 445. 450. 456. 460. 463. 464. 465. 472. 480. 482. 484. 490. 493. 495/1. 496. 502. 506. 509/1. 511. 516. 520. 523. 524. 530. 531. 532. 533. 534. 536. 540. 544. 546. 546/1. 546/2, *râie* — (190. 198. 200. 451. 471. 517) *tusă* — (19). — *R.*: Pare a fi general. — *V. F.*: *caiască* (1), *căiască* (80).

* *căiește*. Ca și caii. Se întrebuintează cu verbele: *a alerga* (67. 83. 127. 234—11), *a fugi* (202—11), *a merge* (463—11), *a râde* (513/1—11), *a ciuli* din urechi (190—11). — *R.*: Este mult mai restrânsă ca a cuvântului *căiesc*: 67. 83. 127. 190. 202. 218 rar. 234. 276. 378 rar. 463. 510. 513/1—11. — *V. F.*: *caesce* (513/1).

căionci, v. *căloi*.

* *căios*. Fără explicare, între derivatele de la cal (239/2—11).

căișor. Mai des la plural: „Cai mărunței“ (296. 308—51), „speție sau soiul de cai“ (274—51): „Vecinul Pătru s'o (!) cumpărat *căișori* buni“ (19—51). Se întrebuintează și ca termen desmierdător (25. 89. 448/1. 523—51), mai ales de copii și de femei (24/1—51), indicând vârsta (74/1—51), mai rar sexul (25—51). — *R.*: Este comunicat ca răspuns la chestiunea 51 din punctele: 1—11. 19. 24/1. 25. 74/1. 89. 118. 160. 161. 274. 296. 208. 448/1. 473. 514. 523. — *V. F.*: *căișori* (274) și *caisori* (523).

caifi, v. p. 116 și *căluț*.

căiu. Calul „cu piciorul strâmb“ (19—77).

căiuti v. p. 116

* *călăbaș*. Omul care poartă greutatea sau mărfuri pe spatele calului (335. 518. 542—2), iar prin extensiune „negustor de cai“ (521—3). — *R.*: Numai în câteva puncte din Munții Apuseni: 335. 518. 542—2. — Pentru etimologie cf. DR. IV, 797.

* *călăbășit*. Ocupația călăbașului, dar și „taxa dobândită“: „N. cu *călăbășitul* a câștigat bine“ (Ponorel, după 542—2).

* *călăceu*, v. *călăteu*.

* *călăior*. Cal mic. Menționat ca diminutiv desmierdător (24. 75. 88—51), indicând, câte-odată, și vârsta (88—51).

* *călălău*. Cal mare (74/1—55).

* *călan*. Cal greoiu (318—55), cal de povară (355—55): „Mi-am cumpărat un *călan*... voinic și tânăr (binefăcut)“. — *Prin extensiune*: „om mai mic, urît la față (496—55) sau „tinerii neajunși la vârsta deplină“ (380/2—55). Punctul 24 consideră pe *călan* ca un „comparativ“ de la *cal*, iar ca „superlativ“ pe *căloiu*. — *R.*: 24. 42. 48. 318. 355. 380/2. 385. 450. 496—55. — *V. F.*: 218* declară că acest cuvânt nu are plural.

* *călândru*. „Cal mare și slab, cu buza de jos slobozită, care-și târâe picioarele“ (140—55).

* *calaniță*. Fără explicație, între derivatele de la cal, prin care se arată caii mari, groși, urîți (451—55).

*călăraș*¹. † 1° Omul care are căruță cu cai (54/1. 54. 65. 80) sau cai de călărit (91. 121. 126. 53. 107), fără să se ocupe cu cărușia sau cu transportarea mărfurilor (44).

2° Soldat cu schimbul la cavalerie (90—3): orice soldat din sat, care face armata la „*călărași* cu schimbul“, are pentru serviciu un cal mare, un „cal de *călăraș*“ (24/1—5).

3° Cal mare, rusec, nemțesc (27—4).

¹ În majoritatea cazurilor materialul l-am primit la cheștiunea 2.

† *călăresc*. In expresia *pas călăresc*; atestat numai din punctul 24—11. Se zice „despre un om că a mers cu *pas călăresc* când merge tot la pas, însă are un pas larg... foarte repede... cu greu poate fi ajuns de un altul care a rămas mai în urmă“.

călărește. In legătură cu verbul *a fugi*: (66,1—11); se zice și „despre un copil care fuge foarte repede“ (24—11).

călăreț. † 1° Omul care are cai de călărit (91. 109. 176—2).

2° Omul care merge călare (436—2).

3° Probabil *cărăuș*, fiindcă răspunsurile sânt astfel: *cărăuși* și *călăreți* (282—2. 518/1—2); *sechereși*, *fuvaroși*, *călăreți* (488—2). Puțin precis 284—2: cel care are cai de călărit; 65—2: cel care are căruță; 53—2: cei care transportă pe spatele cailor. — *R.*: 53—2. 80—2. 65—2. 91—2. 109—2. 111—2. 176—2. 284—2. 288—2. 414/1—2. 436—2. 488—2. 509—2. 510—11. 518/1—2. 535—11. — *V. F.*: *calareț*, 111—2.

călărie. I. 1° Cal. In general cine are cal se zice că are *călărie* (190—7. 348—7) sau numai (403—7. 451—7. 463—7) despre calul de călărit (199—2. 415—7. 415/1—7. 506—7; cf. 223—7: „unde folosesc caii la călărit“) ori despre cel care „poartă călare“ (407—7), când calul e „înșelat“ (448/2—3. 448/2—7), când „duce povara pe spate“ (170—7), când „omul e îndestulit cu el“ (238/1—7; cf. 199—7: „numai drept calificativ: ce *călărie* bună, rea, slabă“), fără deosebire de sex (296—7. 308—7) sau „când nu vrea să-i numească genul“ (14—7: „Am o *călărie* sprintenă tare. că-i oloagă de picioare“ 239/3—7; „Mi-am lăsat *călăria* în gazdă“ 218—7; „Ne-am cumpărat o *călărie*“ 41/1—7; „In comuna aceasta se zice cal și pariș, iar în comuna mea natală, Bunpotoc, se zice și *călărie*“ 46—7). Calului se mai zice *călărie* când cineva duce pe spate un *tar* (o *vică* [*<* ung. *véka* „mierță“) ori două de cucuruz, ori grâu, ori săcară) la moară să macine; dacă e iană: se zice tot *călărie* (309/1—7).

Cu înțelesul de cal, în general, în unele regiuni, începe a se întrebuința rar (219,2—7. 367—7. 406—7), foarte rar (291—7), puțin (200—7), mai ales de bătrâni (327—7). Observațiile următoare, din punctul 190, sânt de mare importanță : „bătrânii mai zic „înham *călăriile*“, cei tineri : „înhamă caili“, însă „cumpără *călărie*“, „îi așteaptă *călăria*“, înțelegându-se un cal frumos, fără distingere de sex ; *călăriile* sânt caili în genere“. Proprietarul care „are cai de călărit se numește om cu *călărie*“ (290—2. 506—2).

Fiind *călărie* de genul feminin, în unele regiuni a ajuns să se generalizeze întrebuințarea pentru *iapă* („călărie = iapă ; cal = parip“ 350—7). În aceste regiuni prin *călărie* se numește „numai“ (287—7. 353—7. 408/1—7) sau cu deosebire (281—7. 307—7. 307/1—7), cu „preferință“ (340—7) iapa (201—7. 202—7. 318—7. 332—7. 332—2. 272—7. 350—7. 419—7. 440—7), dacă e „singură“ („am o *călărie*“ 195/1—7 ; „am băgat pe iarnă doi boi, o vacă și o *călărie*“ 19—7) și se întrebuințează „numai sau cu deosebire pentru călărit“ (comunicat din cătunul Giurcuța, com. Valcăul-Unguresc, jud. Cluj, după 343—7 : „Și-a luat o *călărie* zice omul de aici când și-a luat o iapă“ 293—7).

2° Citat fără explicație între derivatele de la cal, prin care se arată caili mari, groși, urîți.

II. 1° Serviciul la care se întrebuințează calul : la *călărie* (10—5. 26—5. 30—5. 61—5. 64—5. 65—5. 66/1. 84. 89. 97. 99. 103. 106. 112. 116. 120. 123. 127. 140. 159. 164. 238. 515—5).

2° Faptul s. acțiunea de a călări, călărit : „călăria se face mai mult pe deșelate (deșălate = term. pop.) rar pe șa“ (24—5) ; cal de *călărie* 10—5. 24/1—5. 27—5. 29—5. 30—5. 65—5. 66. 66/1. 67. 69. 83. 91. 93. 94. 96. 97. 98. 102. 104. 105. 106. 111. 112. 113. 115. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 127. 133. 136. 137. 138. 139. 140. 142. 144. 148. 152/2. 159. 174/1. 180. 188. 191. 238/1. 239/2. 261. 280. 290. 323. 378. 417. 439. 441. 442. 445. 449. 457. 499. 511. 518/1. 519, cu următoarele observații : bun de

călărit (61—5), întrebuințat numai pentru călărie (84—5. 145—5), cel de grajd (146. 147—5), cei îmibuieștrași mai ales (27—5).

*Răspândirea*¹: Cu înțelesul de supt I: 12. 14. 15. 19. 31. 34. 37. 39. 41. 41/1. 42. 43. 43/1. 44. 77. 168. 168/1. 169. 170. 190. 191. 194. 195. 195/1. 197. 197/1. 199. 200. 201. 202. 205. 205/1. 205/2. 209-2. 212. 214. 215. 216. 218. 219/1. 219/2. 219/3. 221. 222. 223. 224. 225. 229/1. 230. 238/1. 239/2-2. 239/2-7. 239/3-7. 241. 242. 242/1. 243. 250. 250/1. 252. 253. 254. 255/1. 255/1. 257. 258. 262. 265. 266. 270. 271. 272. 274. 275. 277. 280. 281. 286. 288. 289. 291. 292. 293. 295. 296. 297. 298. 300. 302. 304. 305. 306. 307. 307/1. 308. 309. 312. 313. 314. 315. 317. 318. 321. 322. 323. 324. 327. 329. 328. 331. 332. 333. 337. 338. 339. 339/1. 340. 342. 348. 350. 351. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 369/1. 370. 371. 376. 377. 380. 380/1. 382. 383. 384. 385. 386. 388. 389. 390. 392/1. 391. 395. 396. 398. 399. 401. 402. 403. 404. 406. 407. 408. 408/1. 408/3. 409. 412. 415. 415/1. 418. 419. 424. 430. 432. 433. 434. 435. 437. 439. 440. 441. 442. 444. 445. 447. 448. 449. 448/2-3. 448/2. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 506. 509/1. 511. 516. 518/1. 520. Acest înțeles e necunoscut în Banat, în regiunea Brașovului, Oltenia, Muntenia, Dobrogea, Basarabia, Moldova, Bucovina, și în părțile Crișului. — *V. F.*: călărie (209-2. 209-7), călarie (432. 250), calărie (396) și calarie (49. 408. 445. 448/2. 454. 465. 518/1).

călărit. Calul se întrebuințează la călărit, iar după slujba ce-o face se numește cal *de călărit*. În unele locuri *călăritul nu este obicinuit* (152¹/₄—5), în altele el se practică fără șea (6—5), în altele „puțin“ (75—5. 161. 219/2. 240—5), „mai puțin“ (160. 280) „rar“ (5—5. 219/1. 251. 361—5), „foarte rar“ (398—5. 536—5), la festivități. Din punctul 19—5 ni se spune: „La călărit se folosesc [cail] numai la părăzi, când se compune un banderiu și când se

¹ Materialul este primit ca răspuns la chestiunea 7.

„*tună*“ brânza de la munte“. — V. F.: *calărit* (26—5) și *călărită* (55/1—5).

* *călășteu*. Cal mare, urit, slab. Despre iapă nu se zice. Se zice, în batjocură, despre un om mare, „năblaznic“, cam nătărău „că e cât un *călăștău*“; se întrebuințează și 'n comunele vecine (12—55*).

* *călăteu*. Cal mare (22—55), diform (19—51); ca nume de batjocură: „cātu-i *călăceul*“; „ești cât un *călăceu*“; „*călăceule*“; „*Călăceul* ăsta nu știe nimic“ (22*). Cuvântul este atestat din Banat, unde *t* + *e* se pronunță *ě* deci: *călăceu* (2—25); *călăteu*; *călătei* (19—51).

*călău*¹. Cal mare (38/1. 67. 77. 80. 121. 133. 150. 151. 243. 268. 287. 325. 376. 378. 406. 427. 500. 534), înalt (427), gros (80. 234. 243. 406. 67. 534. 378. 133), urit (378. 500. 534), țigănesc (218*; „n'are pluralul“), greoiu (318), prost (38/1. 163), cu copitele mari (67): „Ce *călău* mare ți-ai cumpărat“ (179). Mai rar are și înțelesul de un cal bun („dacă e bun“ 216), zdravăn (151), înalt (427). — *Figurat*: om mare (239; în batjocură 367), stângaci în mișcări (367), căruia îi place să bată pe cei mai slabi ca el și care toate le face prin bătae (130) sau un om „care pe față îți face un rău care te duce la ruină“ (496). Se mai zice (în batjocură) despre feciorii mai mari „*călău* bătrân“ (337) sau despre un copil mare (386), leneș (347. 386), care stă fără de lucru (337) sau unul de 15—16 ani (212), dezvoltat bine în raport cu vârsta sa (212*), dar care e ștregar („din fire se poartă rău“ 212) și bate ulițele (360). Exemple: „Ești un *calău* mare și nu ști ce se cade“; „Ești acum *calău* mare, ai putea lucra, să nu furi numai așa vremea lui D-zeu“ (232/3); „Te-ai făcut *calău* mare (529); „Tu ești un *calău*... bătrân, nu-ți pune mîntea cu copiii cei mici“ (212. 218*). — R.: 7/1. 10. 12. 37. 38/1. 44. 48. 56. 56/1. 67. 77. 80. 74. 105. 119. 121. 104. 130. 133. 150. 151. 163. 325. 168. 169. 179. 194. 212. 216. 218/1. 232/1—11. 232/2. 232/3.

¹ Materialul este de la chestiunea 55.

234. 235/1. 239/2. 243. 250. 256. 260. 261. 268. 275. 281. 289. 283. 376. 378. 380/1. 381. 384. 386. 314. 318—11. 324. 337. 338. 346. 360. 287. 367. 393. 395. 398. 401. 406. 408. 412. 420. 427. 438. 440. 446. 448/1. 448/2. 450. 454. 467. 470—11. 496. 500. 529. 534. — V. F. : *călău* (10. 12—11. 37. 38/1. 44. 48. 56. 56/1. 67. 74. 77. 105. 104. 119. 121. 130. 133. 151. 163. 168. 169. 179. 194. 216. 232/2. 234. 234—11. 235/1. 239/2. 243. 250. 256. 261. 268. 275. 287. 289. 314. 318. 318—11. 324. 338. 346. 360. 367. 380/2. 381. 384. 393. 395. 406. 408. 420. 438. 448/1. 448/2. 450. 454. 496. 529. 534), *calău* (7/1. 80. 150. 212. 218/1. 232/1—11. 232/1. 232/3. 283. 281. 337. 378. 386. 412. 401. 427. 440. 446. 467. 470—11. 500), *calau* (260—11); *călăi* (287. 325. 376), *căloi* (376—55).

* *călăuș*. 1° Omul care se ocupă cu transportul de greutate pe spatele calului (459—2).

2° O corcitură rezultată din calul românesc și cel rusesc (25—55).

Cu sensul de supt 1° probabil e cuvântul *cărăuș*, apropiat de *cal*: cel de supt 2° ar putea fi un derivat de la *călău* prin suf. dimin. *-uș*.

* *călăuț*. Fără explicație, alături de *căluț*, între diminutivele de la cal (171—51). — Derivat de la *călău*, prin suf. *-uț*. În această regiune (171—51) forma *călău* nu e atestată: se pare totuși că a existat, căci se află în împrejurimile Cernăuților.

călcat. Calul se întrebuințează la *călcat*: cereale (545—5), grâu (548—5), lut pentru lipit (102—5), pământ, la țiglariei (49—5); iar după slujba care o face se numește: cal de *călcat* (475—5).

* *călesc*. Un mers ca al cailor se numește *mers călesc* (24—11).

* *călet*. Cu următoarea explicație: „mulți cai“ (82—7). Exemple: „Atâta *călet* ce s'a prăsit de vreo câțiva ani în satul ăsta, e chiar de speriat“; „Azi noapte mi-a mâncat trifoiul cu *căletul* lor“ (162*). — V. F. : „în plural nu se folosește“ (162*).

căliască, v. *căiesc*.

calic. Fără explicație, între cuvintele cu care se numesc („în bătaie de joc și la mânie“ 133—54) caii bătrâni, neputincioși, slabi, urâți și netrebniți (133—54. 157—54. 183—54) și între atributele date cailor după defecte corporale (148—77): „Calul se caută de-amănuntul... ca să nu aibă vreun *gangi*, adică să nu fie bolnav sau *calic*“ (133—3).

* *calicitură*. In expresia: *calicitură* de cal (183—54), citată între terminii care numesc caii bătrâni, neputincioși, slabi, urâți și netrebniți.

călișor. Diminutiv (63—51), desmierdător (24/1—51. 63—51), dar „rar“ și pentru a numi caii bătrâni (63—51).

* *căloaică*. Numire desmierdătoare care se dă „de multe ori la copiii de ambele sexe, nu numai la... iepe“ (378—51). — Derivat de la *cal*, prin suf. *-oaică*, considerându-se, probabil, ca o formă feminină a masculinului *căloiu*.

* *căloc*¹. Cal (s. iapă 516) mare (5. 350. 378. 382. 475. 480. 487. 489. 494. 498. 507. 514. 516. 520. 525. 527. 546. 551), gros (378. 382. 392/1. 471. 475. 520) sau gras (5), bine dezvoltat (509/1), urît (378. 382. 392/1), cu „capul mare“, în general neproportionat (200) și mai în vârstă. Prin acest cuvânt se arată (6. 523. 536) sau se deosebește (528—55) mărimea s. vârsta (477—51) calului: „am un *căloc* cât o săptămână sau cât o zi de post sau cât turnul bisericii“ (361); „ia, uite *călocu*, cum se mai întinde“ (529); „*căloci* pentru hinteu“ (521) (cf. 497: „*căloc*. Caii Steier, în asemănare cu cei de aici“; 520—1: „diminutiv de la cal“; *căloc mare* 12). — R.: 3. 4. 5. 6. 7. 12. 37. 46. 200. 232. 267. 267/1. 329. 528. 529. 337. 338. 340. 520—51. 520. 527. 350. 356. 361. 366. 369. 369/1. 370. 378. 382. 391. 392/1. 394. 396. 399. 422. 424. 425. 464. 467—51. 467. 480. 412. 471. 472. 473. 475. 476. 487. 488. 489. 490. 492. 494. 497. 498. 507. 509/1.

¹ Materialul este primit ca răspuns la chestiunea 55.

513. 513/1. 513/2. 514. 516. 517. 521. 522. 523. 525. 532. 533. 536. 540. 539. 543/1. 544. 546. 546/1. 547. 548. 551. — V. F.: *caloc* (338. 473), plural: *caloci* (46. 424. 523), *căloși* (6).

*căloi*¹. Cal mare (20. 41. 41/1. 52. 60. 64. 74/1. 75/1. 77. 88. 96. 105. 112. 113. 120. 123. 126. 129. 133. 135. 137. 140. 141. 142. 143. 145. 149. 155/1. 152/3. 152/6. 155. 163. 164. 167/1. 175. 182. 183. 187. 193. 195/1. 200. 201. 202. 212. 229/1. 230. 231/1. 232/3. 234. 238/1. 239/3. 243. 246. 247. 252. 255. 263. 266. 277. 279. 286. 290. 295. 296. 308. 314/1. 315. 318. 321. 330. 336. 340. 349. 355. 359. 369. 378. 380. 380/1. 380/2. 392/1. 401. 406/1. 408. 415. 415/1. 421. 421/1. 428. 433. 435. 439. 446. 471. 477. 484. 487. 495. 495/1. 496. 500. 502. 506. 516. 520. 534. 545/1. 551), foarte mare (167. 443), prea mare (57. 410), mare mare (231. 231/1), jâb, nămornic (200), gros (41/1. 64. 105. 112. 133. 140. 193. 201. 202. 229/1. 286. 308. 378. 392/1. 401. 406. 495. 495/1. 500. 502. 520. 534), urît (52. 88. 105. 121. 167/1. 175. 201. 230. 239/3. 378. 380. 380/1. 392/1. 401. 403. 487. 493. 495/1. 534) la față (496), slab (195/1. 238/1. 290. 403) sau „hitioan (sec)“ (245), gras (247. 296. 491), greoiu (200. 355), rău (330. 439), osos (75/1. 279. 545/1), musculos (75/1), bine dezvoltat (252. 255. 380/2), masiv (64), păros (355), cu capul mare (198), cu picioarele în disproporție cu corpul (25*), cu picioarele groase (96. 203/1), leneș la mers (247), uneori bătrân (135. 321).

În câteva răspunsuri parcă surprindem ideea de „bun“: cal înalt (80. 203/1. 403) sau frumos (163. 164), care prezintă, în general, un tot armonic (25), care poate fugi iute („de acei cai aveau Rușii, Lipovenii care umblau cu mărfuri” 134). — *Figurat*. Nume de batjocură pentru oamenii mari sau pentru cei înalți și în vârstă, când se amestecă în jocurile tinerilor: „S'a băgat și *căloiul* ăla în ale copiilor“ (25*). Expresii: „un *căloi* cât o mlamnilă“ (167/1); „un *căloiu* cât casa“ (110); „un *căloiu* de om,

¹ Materialul este primit ca răspuns la chestiunea 55.

de dascăl, de popă” (437); *căloiu* = „cămilă” (27); „am cumpărat un *căloiu* mare și bătrân, bun de cort” (218*).

Ca diminutiv este atestat mai rar (216) și arată vârsta (318—51. 477—51), forma (20—51), mărimea (20—51) și este desmierdător (20—51. 393—51). — *R.*: E răspândit în întragă țara („foarte rar” 159, „rar” 212*). — *V. F.*: Pe lângă *căloiu* atestat de multe ori, mai avem: *caloiu* (80. 103. 119. 219/3. 229/1. 234. 270. 299. 313. 316. 337. 343. 446. 451. 454. 486. 500. 511. 107. 110. 155. 232. 257. 260. 354. 410. 503. 545/1), *căloni* (20—51. 20—55), „căloiu, pluralul *căioncii*” (463). Problematic: *coloiu* (24), *coloi* (228), *călai* (168).

* *călonc*. Cal mare (467. 470—55). — *R.*: 467. 470. 472—55. — *V. F.*: *calonc* (472—55), cu pluralele: *călonci* (467. 472—55), *calonci* (470—55).

* *călos*. Despre „un om care merge bleg, calcă greoiu, abia se mișcă”: „*ce om călos*” (24—11); în batjocură „despre un om mare, cu mișcări proaste și nesățios: *ce om călos*”; „Nu-ți face de lucru cu oameni *căloși* ca a-*ceia*”. „Aceste adjective se folosesc mai mult de către femei și mai puțin de bărbați” (378). — *R.*: 24—11. „rar” 378—11 și în comunele Săcălaia, Hășdate și Nicula (378*). — *V. F.*: *călos* (24—11), fem. *căloasă* (378*).

* *călotciu*. „Cal mare, însă mai mic ca un căloiu” (64—55).

calșor, v. *călușor*.

* *căluca*. Termin desmierdător (193—51) dat calului. — *R.*: 193. 472—51. Cf. și *căluț*.

* *călucean*. Diminutiv, arătând vârsta (38/1—51. 109—5. 99—51), mărimea (38/1) dar și desmierdător (24—51); la 102—51: „nu se întrebuințează pentru a denumi vârsta calului”. — *R.*: 24. 38/1. 109. 102—51, 7. — *V. F.*: *călușean* (99. 102).

* *călucior*. Diminutiv desmierdător (199—51) dat calului.

* *călulean*. Diminutiv desmierdător (24—51).

*căluleț*¹. Diminutiv (cal „mai mare“ 27, sau „mai mic“ 27. 477), care arată vârsta (29. 67. 477. 88) aproximativă (380/2) și sexul (25); se întrebuințează și ca termen desmierdător („mai mult“ 41/1), (24. 24¹/1. 25. 29. 27. 41/1. 67. 88. 510), „mai ales de copii și de femei“ (24¹). — *R.*: 24. 24¹/1. 25. 27. 29. 41/1. 67. 88. 321. 380/2. 456. 477. 510. 521. — *V. F.*: *caluleț* 456.

† *căluoi*. „Un cal monstru: gâtul scurt, capul mare și alungit anormal, picioarele înalte și groase“ (25—55). „Derivatul *căloi* este întrebuințat mai mult de tineri decât de bătrâni, în timp ce derivatul *căluoi* se pronunță numai de către bătrâni“; acestea cuvinte sânt „augmentativele substantivului cal“ (25).

*căluș*². 1° Diminutiv (189. 190. 65. „numai“ 321) desmierdător (41. 65. 71. 88. 103. 268. 321. 439. 499/1), care arată un cal mic „fără deosebire de vârstă“ (105. 499/1) sau vârsta (71. 88. 459), tânără (41. 103), aproximativă (380/2).

2° Un băț scurt și grosuț, care se pune în gura calului (boilor sau vacilor când sânt bolnave 88* sau când se caută în gură 392*) ca să nu poată strânge dinții, când umblăm cu mâna prin gura lui (144); bățul pe care-l pun hoții în gura cuiva ca să nu sbiere (24¹/1); bucata de lemn ce se pune (în ștreang), făcându-se un ochiu la ștreang sau la o funie scurtă (324*). Despre femeile guralive se zice că le-ar trebui un *căluș* în gură (324*).

3° Dopul de lemn cu care se astupă urciorul cu apă (144).

4° „Lăcustele care sar prin iarbă ca și căluții sau ca și călușerii“ (48—2*).

5° Călușul: un joc tradițional, care se joacă toată săptămâna Rusaliilor sau numai trei Dumineci. Din punctul 24 acest joc este descris astfel: „Cu o săptămână și

¹ și ² Materialul este primit la chestiunea 51.

două zile înainte de Dumineca Rusaliilor, adică Vineri, se ia o prăjină de către cei 12 călușari împreună cu vătaful lor ; se leagă în vârful acestei prăjini un prosop alb (șervet sau ștergar) și în vârf de tot se leagă câteva fire de usturoiu și pelin. Acestei operațiuni i se zice : „*săre călușul*“. Cum vine Dumineca (cu o săptămână înainte de Rusalii), încep să-l joace. Figurile dansului sânt numeroase și foarte variate, din comună în comună. *Călușarii* sau *călușerii*, joacă după un cântec zis „Floricea“, pe care-l cântă numai țiganii bătrâni, care-l știu binișor. Se crede că acela care va cânta *călușul* sau *floricica*, așa cum se cântă el, i se face vioara (lăuta) țândări în mână și el moare pe loc. Este un fel de boală (științificește nu știu cum i se zice) : „*luat din căluș*“, care se tămăduiește prin jucarea bolnavului în *căluș*. Se aduce bolnavul în răscrucea drumurilor din sat, se culcă pe un țol (macat sau velniță) ; i se pune la căpătâiu o oală cu un puiu fiert. *Călușul* începe să joace, bătând din pinteni, pe care-i are la picioare (fiecare), iar bolnavul *luat din căluș*, dă și el din picioare, lovind în călcâie cât poate de tare (n'am văzut, dar mi s'a spus de atâta lume că nu știu ce să cred). Când a terminat de jucat, un călușar mai bătrân trage de-asvârlita cu ciomagul său și sparge oala ; apa din oală sare peste bolnav. Acesta se ridică și o rupe de fugă, fiind prins imediat de oameni, căci altfel zic că sare în fântâni. Puiuul fiert să crede că înviază și, îndată ce o rupe de fugă, crapă, iar apa aceia pe oricare (din cei adunați împrejur curioși) l-ar atinge, acela cade în locul fostului bolnav. Astfel se joacă până în Dumineca Rusaliilor (pentru un joc li se plătește de familia bolnavului câte 500—1000 lei ; joacă însă și de plăcere). Luni, după Rusalii, nu mai joacă, iar Marți se duc toți călușarii de îngroapă *ciocul călușului* în mijlocul câmpului (ciocul călușului, firele de usturoi și pelin) într'o groapă de nouă degete“.

Din punctul 88¹: „El se compune din șase (sau 12) călușari flăcăi, care sânt îmbrăcați în cămăși naționale, înfășurați în tircoloruri; la picioare au ciorapi roșii, cu opinci și cu zurgalăi. În mână au niște bețe care au câte trei clopoței mici. În ceata acestor șase mai este și un mut. Mutul acesta este îmbrăcat cu haine rupte și mai ales din pantaloni de blăni de oaie, întorși pe dos; în cap are o căciulă de piele de iepure, crăpată în față. Mutul este mascat. Ceata aceasta este condusă de un flăcău care este cel mai bine îmbrăcat și se numște „vătaf“; el este înfășurat în tricolor lung; în mână are o prăjină lungă de vreo 8 metri, în care este agățat un drapel tricolor.

Strigăturile obicinuite: „Ia ascultă, lele, ascultă, Și înc-o dată iar așa. Hăp și na, Na la nica na. Hăitai, șol-tăi!“, sărind și jucând unul după altul, împreună cu vătaful, care-i supraveghează și-i bate cu bățul, dacă nu execută bine“.

„Jocul lor este compus din o mulțime de figuri. În mijlocul lor se aduce o căldare cu apă și o bucată mare de sare. Cu apa se udă, după ce joacă, cu un smoc de bu-suioc, întâi călușerii și apoi publicul. După ce au băut apă și s'au udat toți călușerii, ei rup din sare câte o bu-cățică mică și ling fiecare dintre ei. Sarea vestește bo-găția pământului, iar apa izvorul nesfârșit al verilor în-belșugate. Prin strigături vestesc anul care este bogat“.

„Mutul are un biciu în mână cu care face diferite gesturi caraghioase, de distrează publicul și supraveghea-ză și el lumea de a da ascultare și de a bate cu biciul pe călușerii care nu joacă bine. În mână mutul mai are și o sabie, cu care se face că taie lumea care nu ascultă și pe călușerii care nu știu să-și facă datoria. Tot el face ape-lul călușarilor, pronunțând caraghios numele lor; călușar-rii zic: prezent, pronunțând ca și mutul. Mutul se ia după

¹ Nota corespondentului: „Jocul acesta este împrumutat de la Oltenii care vin de vând fructe vara; se joacă și la anul nou nu numai la Rusalii“.

călușarul care i-a răspuns la fel cu strigătul lui, îl prinde și apoi îl aduce vătafului. Vătaful dă ordin să-l ia câțiva călușari pe bete și, ținându-l orizontal și descăltându-l la picioare, mutul, împreună cu ceilalți doi călușari numiți de vătaf, îl bate la picioare, apoi îl dă ca invalid de o parte. După aceasta începe iarăși jocul, spunând diferite glume unde văd câte o fată. După ce mai joacă puțin la casa omului, ei pornesc în altă parte la alt gospodar, după ce au urat omului zile fericite, mulți ani și îmbelșugați. Ei au *viorști* țigani, care le cântă. Când se întrunește un asemenea joc, călușerii fac jurământ pe opt ani de zile și chiar au niște legi după care se conduc“.

R. : 24/1. 41. 65. 71. 88. „rar“ 97. 103. 105. 142. 144. 149. 189. 190. 459. 256. 268. 321. 380/2. 439. 472. 499/1. 503. — V. F. : *căluș* (503), *calus* (268) ; forma feminină *că-luză* (149).

călușei. Un joc de copii. Din 88 : Ei joacă, după muzică, grupați în două cercuri concentrice. — In Zagra (jud. Năsăud), jocul este cu foi de trifoiu rupte (com. de N. Drăganu).

*călușel*¹. Diminutiv (60. 61. 68. 64. 65. 95. 203/1. 210/1. 219/2. 232/2. 239/2. 241. 251. 253. 254. 390) („numai“ 24/1. 84) desmierdător (24. 24/1. 25. 29. 49. 61. 58/1. 59. 65. 73. 77. 79. 84. 87. 88. 94. 97. 133. 167. 169. 203/1. 207. 232/2. 239/2. 241. 251. 253. 254. 265. 268. 332. 365. 378. 397. 448/1. 479. 479/1. 480. 482. 482/2. 520. 523. 540/1) care se dă (mai ales de copii și femei 24/1) „cailor frumoși și grași“ (448/2), „cailor tineri când îi învață a umbla în ham“ (203/1), celor „mai bătrâni dar mai buni“ (540) sau și la copii (378), indicând (numai 361) vârsta (29. 47. 60. 74/1. 78. 78/1. 86. 88. 93. 109. 204. 304. 361. 365. 374. 376. 148/1. 448/2. 460) tânără (47. 109. 167. 204. 374) sau sexul (25); uneori un cal mic (219/1. 398) (sau „micimea“ 304. 437) tânăr (522), fără deosebire de vârstă (58/1. 219/1. 437).

¹ Materialul este primit la chestiunea 51.

R. : Aproape general. V. F. : *călușelu* (77. 78/1), *călușăl* (24. 1. 49. 82. 241. 251. 253. 254. 265. 270. 324), *calușel* (397. 404. 461), *calușăl* (233).

călușer. 1° Crescător de cai (213—1. 456—2) sau proprietar de cai (151—2. 457—2. 452—2); cf. și 445—2 : „călușeri (szekereși)“. Exemple : „în această comună cuvântul *călușer* are două înțelesuri : una pentru crescătorii de cai, atunci când vorbirea noastră se referă la cai și alta pentru fecerii (?) de joc, atunci când vorbirea noastră se referă la jocuri. Se întrebuițează regulat... atât *călușeri* cât și *căeș*; în satele vecine deasemenea“ (496*).

2° „Flăcăii“ („sau flăcăul“ 88*), care joacă dansul“ și „însuși dansul“ (322—2*. 393—2*. 481—2*) („numit iarăși *călușeriu* 456*). Exemple : „Dansul *călușeriu* se obișnuiește, însă nu e propriu din această regiune ci e adus de prin armată s. alte regiuni“ (48—51*); „Dansul *călușeriu* la noi se joacă regulat, descrierea lui n’o fac pentru că nu l-am jucat nici când; când eram june părinții m’au oprit, considerându-l un joc nebun, din care cauză cel ce juca se și numea Mutul *călușului*“ (324—51*).

3° Diminutiv (322. 324. 327—51) desmierdător (48. 88. 398. 481—51), care arată vârsta (88. 481—51); termin care se întrebuițează „la numirea mănzilor până sânt mici“ (322—2*) sau „caii cei micuți (frumoși)“ (393—51*); „un cal mic, cum erau caii purtători de tobă la muzica militară“ (324—51*), „cal mic și binefăcut (iute și gras“ (327*), cal frumos și mic (numai în graiul popular) : „Ah, ce frumos *călușer*“ (la feminin nu se întrebuițează)“ (88*).

4° „Lăcustele care sar prin iarbă ca și *călușii* sau ca și *călușerii*“ (48—2*).

R. : Cu înțelesul de supt 1° și 2° : 213—1. 445. 451—2. 456—1. 457. 458. 458/1—2). Cu înțelesul de supt 3° : 48. 88. 322. 324. 393. 481—51). — V. F. : *calușeri* (451. 458/1—2). — Cu înțelesul de supt 1° și 2°, derivat de la *căluș*, prin suf. nom. agent. -ar. Legătură cu *căluș* „bucătică de lemn ce se pune în gură“ (cum crede Speranță, ap. DA.), pare puțin

probabilă: cu înțelesul de supt 3° și 4° este derivat din *căluș*, prin suf. dimin. *-el*, care prin disimilare a dat *călușer* (v. Pușcariu, în DR. I, 328).

călușeresc. Fără explicație, la întrebarea: care este adjectivul și adverbul derivat din cal? (65—11).

*călușor*¹. Diminutiv (63. 64. 68. 95. 125. 128. 142. 203/1. 219. 219/2. 225. 232/2. 239/3. 245/1. 306. 401. 402. 406. 487. 521) desmierdător (24. 25. „mai mult“ 41/1. 415. 415/1. „des“ 79. „numai“ 115. 500. „rar“ 126. 52. 63. 67. 70. 71. 75. 76. 79. 83. 88. 89. 96. 103. 104. 111. 112. 113. 115. 117. 122. 124. 126. 129. 133. 140. 146. 147. 157. 159. 171. 183. 202. 207. 218. 225. 229. 229/1. 232/2. 239/3. 286. 287. 321. 336. 378. 385. 406. 414. 415. 415/1. 439. 443. 490. 498. 500. 507. 510. 517. 520. 524. 543), care se dă calului frumos și bine hrănit (229), („mai ales când trage din greu, țăranul îi zice în mod blând, „hai, căișori, hai“ sau „hai, căluțele, hai“, etc. 160; cf. și 75/1), bine îngrijit (229/1), până e tânăr (457), rar la caii bătrâni (63); i se mai zice și calului cu care omul e mulțumit, fie că este tânăr, fie că este bătrân (75/1), prin extensiune și la copii (378), și arată un „cal mic“ (27. 76. 105. 181. 287. 138. 155/2), tânăr (181) sau bun (138), fără deosebire de vârstă (105. 160. 287), cam „slăbuț“ (168), apoi mărimea (195/1) s. tinerețea (167), („numai“ 121, „rare ori“ 293. „rar“ 517) vârsta (29. 54/1. 67. 70. 71. 76. 79. 83. 88. 103. 104. 111. 113. 117. 121. 124. 126. 152/2. 183. 184. 286. 293. 318. 336. 385. 443. 487. 490. 516. 517) tânără (103. 104. 121. 183) și sexul (25). — *R.*: General, cu excepția regiunii Hațegului. — *V. F.*: *calușor* (102. 122. 140. 143. 155/2. 157. 135. 207. 261. 391. 543), *calșor* (245/1); pluralul: *caișor* (164. 160) și *călușori* (472); formă probabilă: *calușor* (52. 115. 286. 489).

* *călușteț*. Fără explicație, între diminutivele de la cal. — *V. F.*: *calușteț* (110—51) *caluștyeț* (348—51).

¹ Materialul e primit ca răspuns la chestiunea 51.

*căluț*¹. 1° Diminutiv (30. 60. 61. 63. 64. 65. „numai“ 68. 95. 108. 108/1. 109. 120. 125. 128. 143. 150. 152. 164. 168. 203. 204. 205. 216. 219. 219/2. 224. 225. 232/1. 232/2. 234. 235. 237. 239/2. 239/3. 241. 243/1. 245/1. 246. 251. 253. 254. 255/1. 260. 276. 283. 379. 388. 390. 401. 402. 403. 405. 406. 416. 426. 458/1. 466. 470. 477. 487. 488/1. 521. 550. 551) („mai mult“ 41/1. 167. 288. 415. 415/1, „numai“ 43. 69. 90. 201 238/1. 321. 378. 500, des 79, „uneori“ 194) desmierdător (18. 20. 24. 24/1. 27. 29. 38. 39. 41/1. 43. 43/1. 44. 48. 59. 60. 61. 63. 65. 67. 69. 70. 71. 75. 76. 79. 83. 87. 88. 89. 90. 96. 97. 103. 104. 111. 112. 113. 122. 124. 129. 133. 138. 140. 146. 147. 151. 152/3. 152/5. 153. 158/1. 157. 159. 167. 169. 175. 181. 182. 191. 193. 194. 198. 199. 201. 202. 205/1. 207. 212. 214. 218. 221. 222. 223. 224. 225. 226/1. 228. 229. 229/1. 232/2. 235. 238/1. 239/2. 239/3. 241. 243/1. 245. 251. 253. 254. 263. 286. 287. 288. 295. 312. 313. 321. 332. 334. 336. 337. 359. 363. 365. 378. 380. 380/1. 385. 386. 392. 393. 394. 397. 398. 403. 406. 415. 415/1. 419. 432. 433. 434. 435. 438. 439. 448. 448/1. 448/2. 450. 454. 458. 460. 462. 466. 471. 479. 479/1. 480. 482. 490. 498. 499/1. 507. 517. 520. 523. 524. 525. 528. 529. 540. 543. 551) (sau batjocoritor 205/1), care se dă calului sprinten (140), frumos (140. 229. 448.), mai mic, mai proporționat (20), micuț și mai slab (293*), gras mai ales (448/2), bine îngrijit (229/1), bine hrănit (229), cu care sânt îndestulat (75/1), unui cal mic, fără deosebire de vârstă (105. 152/4. 219/1. 287. 370. 392/1. 437), indiferent că-i bătrân de 30 de ani sau de 6 ani (198), rar (63) cailor mai bătrâni (63) dar buni (540), apoi celor rămași mici (377), unui mânz (198), până la doi ani (237), de la 1—2 ani (193), ca termen comparativ, față de alții de aceeași etate (34); prin extensiune (dat mai ales de copii și femei 24/1) și despre copiii de ambele sexe (378). Indică: mai mult forma (20), talia (392), numai (155/1) mărimea (20. 38/1. 151. 158/1. 180. 195. 252. 386. 410. 494) trupului (508), micimea (273. 437), un cal

¹ Materialul este primit ca răspuns la chestiunea 51.

mai (233. 289) mic (27. 76. 105. 143. 145. 155/2. 152/4. 156. 181. 186. 196. 219/1. 287. 340. 361. 363. 392/1. 398. 408/1. 414/1. 417. 440. 452. 525) la trup (417), de statură mică (362), mărunțel (296. 303), tânăr (tinerețea 167. 181. 319. 440. 457. 522), speța sau soiu de cai (74), vârsta (18. 19. 36. 38/1. 41. 44. 47. 54/1. 60. 70. 71. 74/1. 76. 78. 78/1. 83. 88. 93. 99. 103. 104. 108. 109. 113. 117. 124. 126. 138. 151. 152/1. 152/2. 152/3. 152/5. 158/1. 163. 168/1. 172. 176/1. 190. 183. 191. 204. 223. 239. 239,1. 252. 272. 277. 281. 286. 293. 304. 318. 329. 336. 365. 367. 374. 375. 376. 380/2. 385. 386. 410. 419. 443. 448/1. 459. 477. 480. 481. 487. 490. 502. 516. 517. 527. 528. 532. 536. 551) tânără (19. 36. 41. 47. 103. 104. 109. 204. 367. 374. 376. 419). Este citat, fără explicație, între derivatele de la cal, prin care se arată caii mari, groși, urșiți (46. 64/1. 248. 267/1. 267. 284. 297. 316. 363. 394. 410/1. 473. 528).

2° „Bătrânii foloseau cuvântul *căluț* la vătaful călușerilor, în dansul național ; mai ziceau... *căluț* și la un mare dansator“ (481*).

3° „Un băț pe care [copiii] se pun călare și aleargă și îl joacă, în zburdălnicia lor copilărească, imitând pe cei mari“ (481*).

Exemple : „Mânzat[ul]... dacă mai crește tot rămâne numai *căluț*“ (55) ; „hi, *căluț* mai tare, Că vine Dunărea mare, Di, di, di, *căluțul* meu, De-aicea până 'n Brașău“ (232/1) ; „Imi ciosălai *căiții*. Are și el niște *căiți* (înțelegând cai de preț mic)“. „Am doi *căiți* groși ca pepenii. *Căiții* zburliți și piperniciți“ (523*).

R. : Pe întreg teritoriul țării ; puțin răspândit în jurul Aradului, Lipovei și Devei.

V. F. : *căluțu* (76. 465. 492), *căluțiu* (316. 377. 417. 422), *caluț* (19. 74. 80. 157. 174. 177. 194. 206/1. 217. 245/1. 259. 261. 306. 329. 343. 361. 365. 415/1. 416. 439. 446. 454. 473. 500. 513/2). Forme de plural interesante : *caluți* (205/2. 234. 239/1. 240. 250. 508. 525), *căluței* (472), *căluți* (499), *călușei* (471. 551), *căiuți* (24/1. 188; deci nu numai în Moldova și Bucovina. cum spune DA.) : „*caluți* sau *căiți*“

446* ; („*căiți* se folosește destul de des prin partea locului, mai ales de locuitorii din satele de pe dealuri“ 523*); *căluță* (378. 517), *căișori* (86/2—51).

* *căluțaș*. Diminutiv desmierdător (133—51).

* *căluțel*. Diminutiv desmierdător de la cal (134—51).

* *căluțuc*. Diminutiv desmierdător, (care se dă de multe ori și la copiii de ambele sexe 378—51).

căluză, v. *căluș*.

fcănit. Atribut dat calului în batjocură : „Unde meri cu *cânyitul* acela de cal“ (362—54).

fcănitură. Fără explicație, între atributele date cailor bătrâni, neputincioși, slabi, urîți și netrebnici (413—54).

capară. Arvună : „cumpărătorul dă vânzătorului *capara* (arvuna)“ (1—3).

căpiat. Boală. Despre un cal pe care „oprindu-l, pentru odihnă, din tras, el parcă se tot opinteste (diformarea parțială a picioarelor și a gâtului)“ (!) (25—77).

capsă. Umflătura (sau „creșterea în sus“ 239/3—77) ce se formează deasupra copitei cailor (331. 406/1—77), „la câștătă“ (198—77), sau la genunche (229/1—77). Prin *extensiune*: calul „șchiop la copită“ (239. 239/1—77) sau dina-poi (239—77). — *R.*¹: și *V. F.*: *capsă* (194. 198. 239. 239/1. 239/3. 255. 255/1. 331. 361), *capță* (356. 410. 406/1. 509/1), *capșă* (229/1). — Din ung. *kapcza*, care are și sensul de „umflătură scortoasă, în formă de capsă, care crește pe copita (unghia) calului sau a bouului“ („a lónak vagy ökörnek körömházán növő kapczaforma hártjás csomó“ (Czuczor și Fogarasi s. v.). Cf. și ung. *kapta* (: slav. *ko-pito*), care are și forma *kapcza* („a ló lábán, különösebben csuklóján növő csomó, nehutt másképp: *kapcza*. Innen *kap-tás* vagy *kapczás* ló“, (id.). Rostirea *capsă* este apropiată de *capsă* (< germ. *Kapsel* TDRG.) „capsulă fulminentă“.

*capsoș*². Atribut dat calului cu o umflătură deasu-

¹ și ² Materialul este primit la chestiunea 77

pra copitei (cf. *capsă*) (246. 272. 472. 481.), cu durere la genunchi (231/1), cu picioarele rele (206/1). — *R.* : 200. 206. 206/1. 230. 231/1. 234. 235. 246. 252. 272. 281. 293. 294. 384/1. 361. 423. 432. 433. 435. 438. 446. 472. 481. 489. — *V. F.* : *capșos* (206. 206/1. 230. 472), *capșos* (423. 438. 446), *căpșos* (200), *capșas* (246. 272. 282), *capsăs* (481), *capsas* (293), *capses* (232/1). — Cele terminate în *-aş* cred că derivă din ung. *kapczás*, un derivat al ung. *kapcza* („*kapczás* lábak ; *kapczás* lo melynek körömhazán kapczaforma csomosodás van ; *kapczas* ökör“ ; Czuczor și Fogorasi, s. v.).

*C ă r ă u ș*¹. 1° Omul care are căruța cu cai și se ocupă cu cărăușia (6. 12. 35. 36. 49. 58. 57. 73. 77. 90. 105. 106. 109. 111. 113. 120. 125. 127. 128. 130. 134. 135. 136. 137. 139. 142. 143. 145. 146. 147. 158/1. 163. 168/1. 169. 171. 176. 178. 181. 183. 187. 189. 192. 194. 196. 198. 201. 202. 203. 203/1. 204. 210. 210/1. 219. 223. 224. 226/1. 233. 234. 235. 238. 238/1. 247. 246. 251. 251/1. 252. 254. 255. 255/1. 258. 273. 279. 287. 290. 292. 295. 296. 308. 316. 344. 380/2. 382. 383. 385. 390. 392. 401. 407. 410. 415. 415/1. 421. 421/1. 436. 471. 475. 481. 484. 487. 495. 506. 512. 513/2. 517. 529. 534) și transportă persoane (399), mărfuri (72.75/1) cereale (99), de la oraș boltașilor din comună (41/1. 55), lemne de la fabrica de cherestea până la locul unde pot fi încărcate în tren (229. 229/1. 392/1.), cel care duce chirie (148), cară chirie (85) ținali cu pâine, sau este luat cu ziua la lucru (200), se ocupă cu chiria, cară greutateți pe spinarea cailor (sare, coșuri, banițe etc.) (59), trage stânjeni din locurile mai puțin potrivite de mers cu căruța (2), iar unde se extrag minereuri, trage cu calul așa zisele *râzne* (vagonete) (13).

2° *Prin extensiune* : Proprietarul care are căruță cu cai (și cai de călărit : 427. 456) și nu se ocupă cu cărăușia (11. 38/1. 73. 91. 103. 168. 199. 210/2. 213. 215. 227. 229/1. 239/3. 244. 269. 283. 284. 286. 309. 332. 379. 393.

¹ Materialul este primit ca răspuns la chestiunea 2.

416. 422. 462. 510. 520 ; identic fiind *cărăuș* cu gazdă de cai 323), decât numai incidental, ca o ocupațiune laterală, când duce persoane cu trăsura (60. 122. 171. 205/1. 205/2. 463). Prin diferențiere de sens, se numesc *cărăuși* și proprietarii care au boi, spre deosebire de *cocișieri*, cei care au cai (514).

3° Poreclă, în deosebi la familiile care înainte vreme se ocupau cu *cărăușia* : „Familia Constantinescu din Roșu poartă și porecla de *cărăuș*, fiindcă strămoșii lor cărau, înainte de răpirea Bucovinei, vin de la Odobești la Cernăuți, cu carul cu boi“ (186/2 ; cf. și 128 ; „Cărăușu, nume“).

R. : Aproape pe întreg teritoriul țării ; cele mai multe răspunsuri sânt fără explicație. În unele regiuni este întrebuințat „rar“ (61. 65. 542), mai ales de bătrâni (96), în altele este cunoscut deși oamenii nu se îndeletnicesc cu *cărăușia* (149. 212. 282. 337). Unde sânt numai cai de călărit în regiunile muntoase, *cărăușia* se face cu carele cu boi (528). În părțile mai expuse influenței ungurești, acest cuvânt începe să fie înlocuit prin *sechereș*, de origine ungurească. În aceste regiuni și alături de : *fiacăruș*, *fuvaruș*. *V. F.* : *cărauș* (471. 499/1), *carauș* (215).

cărăușer. Fără explicație, dar pare a fi sinonim cu *cărăuș* (177/1. 179. 533—2).

cărăușie. 1° Ocupațiunea celor care au cai (572. 247—2) sau „a celor care n'au pământ sau au prea puțin“ (90—2) : „Badea Iuon... face dese *cărăușii* cu boltășii“ (55—2) ; „*cărăușia* se face și cu carele cu boi“ (528—2).

2° *Prin extensiune*. Măsură de cantitate : „se zice în cutare cvant de ovăs, ori lemne, ori piatră, lut etc., sânt atâtea și atâtea *cărăușii*“ (199—2).

Se obicinuește cu verbele : *a face* (48), *a îmbla* (172), *a se ocupa* (35. 36. 49. 73. 77. 97. 105. 106. 120. 109. 407—2) ; calul este întrebuințat *la căraușie* și se numește de *cărăușie*.

R. : General ; numai în regiunile expuse influenței ungurești pare a fi înlocuit prin *sechereșie*.

cărăușitură. Calul e întrebuințat *la* (529—5)

cârlan, v. *cârlians*.

cârlians. „Numele de cârlians îl poartă tot omul care, prăsiind cai, face aceasta ca mâne, poimâne să poată negustori cu o iapă, un mânz, un cârlan sau un cal bun. Prima grijă a cârliansului, mergând cu calul la vânzare, este să arate candidatului cumpărător că vita sa este blândă“ (25—5). „Țăranii numesc giambașii *cârliași(i)*, fiindcă după constatarea lor, geambașii mai niciodată nu aleargă să facă negustorie cu vite bătrâne sau, mai ales, cu cai bătrâni. Cum calului tânăr i se zice *cârlan*, cumpărătorul vânzătorul său ia numele *cârlians*. Mai întotdeauna... cumpărătorul - vânzătorul de vite tinere se numește *cârlians*“ (25*).

cârlig. Despre caii bătrâni, neputincioși, slabi, urâți și netrebnici (157—54).

cârn, v. *cracoiat* și *spetit*.

carte pe cal. Bilet de vite (183—3).

căruțar. Proprietarul care are căruță (1—2) sau cei care se ocupă cu *cărăușia* (343—2). — *R.* : 1. 139. 294. 343. 535—2. — *V. F.* : *caruțari* (1—2), *căruțeri* (294. 343. 535—2).

căruțaș. 1. Proprietarul (6) sau gospodarul (121) care are căruță (28. 94. 230) cu cai sau cai de călărie (133) și se ocupă exclusiv (58/1) cu transportarea de mărfuri sau „cel care are un cal înhămat la căruță și face transportate cu bagaje la gară“ (24/1). — *R.* : General ; în Ardeal numai în apropierea orașelor. — *V. F.* : *caruțaș* (110. 94. 357).

căruțeșie. Ocupațiunea căruțașilor (121—2).

câșiță. O parte a piciorului la cal ; v. *capsă*.

catâr. In batjocură și la mânie (133—54) despre un cal „mic“ (158. 109—55) și „tare“ (109—55). — *R.* : 109. 108. 108/1. 133. 158—54. — *V. F.* : *catari* (133).

căuta. Cu sensul de „a câștiga“, v. p. 90.

căzătură. In batjocură despre un cal urît (26—

¹ Materialul este primit ca răspuns la chestiunea 2.

54), netrebnic (136), bătrân (60), când omul „este necăjit peste seamă“ (136—54).

ceacal. Despre caii bătrâni, neputincioși, slabi, urâți (85—54).

ceacâr. Despre un cal cu defecte corporale (29—77).

cenzarpenz, v. p. 88.

ceucaș. Despre calul care se uită drept... „fără a fi chior“; despre cameni se zice la fel (190*). Ar putea fi ung. **csokás* (cf. ung. *csókaszem* „szem, melynek ivhártyáját üvegalaku gyürü keríti... lovaknál jelent oly szemet is mely homályos üveg gyanánt világít, élénkség és kinyomás nélkül“).

chehe. Tuse, boală la cai (467—54*); se recunoaște după respirație, după unele umflături pe spate și după lărgimea nărilor (480—3). Această boală se oprește pentru moment, în târg, cu bere (471—3) sau cu semință de cânepă; vindecarea radicală nu-i posibilă (467—54*). — *R.*: 293—77. 367—3. 403—3. 406/1. 410—77. 424—77. 471—3. 467—54. 480—3. 487—3 și în Banat, apud DA. manuscris. — *V. F.*: *cheh* (467—54*. 480. 487—3). — Din ung. *keh* „tusă, oftică“; există și forma *kehe*.

*cheheș*¹. Atribut dat calului care e stricat la plămân (403), are oftică (471), tuberculoză (480), suspin (228/1), care tușește (233. 272/1. 280), suflă greu, îi „umblă foalele ca un foiu“ (253. 254). — *R.*: 167. 220. 228/1. 230. 232/1. 233. 235. 253. 254. 266. 280. 283. 321. 350. 369/1. 384. 403. 408/1. 391. 446. 480. 471. 472/1. — *V. F.*: *cheheșiu* (230. 266. 446).

chehos. Atribut dat calului în târg: „cum dai... *chehosu*... ăsta“ (367—3).

chereschedit. Cal de — (370—5), cu care agonisești, câștigi. — Din ung. *kereskedni* „a negocia“ Cluj

chiarur. I se spunea, înainte vreme, omului cu cai și alte vite (25—2).

chiciat. Șoldiu, deci calul cu un șold „mai cobo-

rit“ (7—77), „smintit din loc“ (6—77), așezat (19—77). — V. F.: *chișiat* (7—77), *chișiat* (6—77), *chisiut* (19—77).

chilav. Calul „strâmb la picioare... orb“ (32—77) sau cu alt defect corporal (542—77).

Prin extensiune : „*cilāv* [= chilav] de un ochiu = are albeață, nu vede nici cum cu el“ (542—77).

chilăvit. Atribut dat calului după defecte corporale (521—77).

chimac. Despre calul „gros“ (183—55). — Din rut. *kimak* „unbrauchbares, krummes Holzstück“.

chiovean. „Cei care au căruță cu cai se numesc... *chioveni*“ (73—2). — Din *Chiev*, prin suf. *-ean*.

chiozvetiteu. Mijlocitorul târgului între cumpărător și vânzător (488—3). — Din ung. *közvetítő* „mijlocitor, intermediar“.

*chiriaș*¹. Proprietarul (s. „omul mai sărac; cei avuți și cei care au mai mult de doi cai nu fac căraușie pentru parale“ 549), care are căruță cu cai (537), se ocupă cu căraușia (1. 6. 141. 522. 541. 543. 544. 548), *chiria* (108. 547), tragerea chiriilor (23), transportarea (549) mărfurilor (102. 152), nefiind cale ferată (23); despre aceasta se zice că „îmblă la agonisită“ (= umblă cu *chirie* 177), „se duce în *chirie*“ (23), „trăește după cai“ (542*). — R.: 1. 6. 7/1. 8. 23. 100. 108. 141. 152. 177. 521. 522. 542. 543. 544. 545. 546. 546/1. 546/2. 530. 531. 537. 540. 541. 547. 548. 549. 550. 551. — V. F.: *cirieș* (530. 522. 531. 540. 542), *chirieși* (547), *tirieși* (551).

chirie. 1° Plata ce o primește cel care împrumută caii, cel care merge în căraușie sau duce persoane la gară (542—2).

2° „Căraușia se mai numește și *chirie*“ (134—2); despre cei care o practică se zice : „se duc în *chirie*“ (164—2) „umblă în *chirie*“ (161—2), iar când se reîntorc : „au chiecat de la *chirie*“ (164—2).

3° Obiectele sau marfa transportată : „locuitorii... a-

¹ Materialul este primit la chestiunea 2.

proape toți, după ce-și mântue munca lor, se apucă de cărat *chirie* la oraș“ (88—2), sau „se ocupă cu tragerea *chiriilor*“ (23—2); „duc *chirie*“ (148. 158—2), „se duc cu *chirie*“ (90. 164. 134—2); „marfa lor [se chiamă] *chirie*“ (152⁴—2).—*R.*: 4. 19. 68. 88. 90—2. 109—5. 102. 134. 148. 126. 158. 161. 164—2. 174—1. 174¹—5. 542—2.

chirier. Cel care se ocupă cu cărăușia (180—7).

chirigerit. Ocupațiunea chirigiului („termin popular“) (24—2).

chirigier. Cel care are căruță cu cai (185—2).

*chirigiu*¹. Căerul (140), ieparul (66), birjarul (59) cu căruță cu cai (60. 70. 59) care se ocupă cu cărăușia, chiria (102), câștigându-și „numai pe urma cailor“ existența (161); și cele care poartă marfă pe spatele cailor (175). Un răspuns îl menționează și ca nume propriu: *Chirigiu* (128). — *R.*: 22. 24. 24¹. 25. 27. 29. 59. 60. 61. 63. 64. 65. 66. 66¹. 67. 69. 70. 83. 84. 85. 96. 86. 87. 88. 93. 94. 98. 112. 113. 115. 116. 117. 121. 122. 123. 102. 105. 106. 108. 110. 111. 130. 133. 136. 139. 143. 140. 149. 119. 124. 127. 128. 155². 183. 184. 158¹. 160. 159. 161. 175. „rar“ 111. — *V. F.*: *chiriji* (112. 113. 140), *cirizii* (160).

chiriuș. Cel care are căruță cu cai (19—2) și se ocupă cu cărăușia (536—2).

cicăuș. Proprietarul care „are căruță cu cai“ (513. 515—2). — Derivat din **cicău* (< ung. *csikó* „mânz“, cf. și *csikos*), prin suf. *-uș*.

cimpav, v. *ciumpav*.

ciocul călușului, v. căluș, 5°.

ciolog. Cal bătrân, slab, urît (398—54), neputincios (21—54). — Pentru etimologie, v. N. Drăganu, DR. II, p. 900.

ciont. Cal bătrân (463—3), cu un picior tăiat (59*), neputincios, slab, urît (436—3. 459. 466—54). — *V. F.*: „ciont sau șont“ (59*). — Din ung. *csont* „os“ (Mândrescu,

¹ Materialul este primit la chestiunea 2.

Elem. ung.); nu credem în apropierea de *ciung* a lui Tik-tin, DRG.

ciontoroagă, v. *cocostârc*.

ciorît. Calul cu pielea dubită (378—77): „dacă moare un cal... zice poporul că cioarele se adună în mulțime mare pe hoit și încep ai ciupi pielea, a o dubi, a o *ciorî*, ca să poată mânca carnea hoitului...“; se zice și despre „un om zăcut de vărsat, cu fața stricată“; „un copil bubos“; „un om cu rane vechi, vindecate“; „la cioară nu se întrebuintează acest atribut“ (378*).

ciorop. Despre un cal slab (Poiana, jud. Năsăud), în batjocură (198—54).

ciosăla. A peria, a curăța caii, a țesăla; v. *căluș*.

ciosnit. Despre un cal al cărui șold este crescut diform (474*), partea dindărăt, adică de la șolduri și de la coadă, e prea piezișă sau căzută (356*), este diform la șale, (defect remarcat de cumpărători, în târg 445*). Acest cuvânt se aplică și la vaci (356). — Participiu-adjectiv al verbului *ciosni* (cunoscut în comuna Frata, jud. Cluj) cu sensul „a tăia“: „Și-a *ciosnit* un deget“ = și-a tăiat de tot un deget“; „boul e *ciosnit* de șale“, adică „picat de șale“ (comunicat de V. Bucur).

cipaș. Cal bătrân, slab, neputincios (190—54), orb (190*), cu defecte corporale (190—77). — V. F.: *cipav* (190*). — Din ung. *csipás* „urduros, cu urdori, cu poho-eală, sgăbârdos“ (Gheție); în *cipav* avem o schimbare de suffix.

cișcorniță. Mașină de tocat paie (101—5). — V. F.: *cișcarniță* (101), *șișcorniță* (130—5). — Probabil din rus. *česka* „die Hede, der Werg, die Kratzhede, der Mittelwerg“, prin suf. *-orniță*.

ciueș, v. *vântuit*.

ciul. Fără explicație, între atributele date calului după defecte corporale (1. 523—77).

ciumă. În batjocură (108. 108/1—54) despre cai, când omul e supărat pe ei: „Ne... *ciumă*, că ști că nu-i ursu“. ..Da stăi. nână t-oiu pune traista. mănecăte-ar *ciu-*

ma“. Se zice și despre fetițele anemice, cu oarecare duioșie: *ciumă hădă* (200*).

ciumac. Omul care se ocupă cu cărăușia (133—2). — Din rus. *čumakū* „cărăuș“; cf. și rut. *čymak*, „wurden genannt die Leute aus der Ukraina, welche mit ihren Ochsen nach der Krim od. an den Don fuhren, um von dort Fische und Salz zu holen“. Forma *ciumași*, cum este atestată, este o rostire dialectală a lui *ciumaci*.

ciumpav. Despre un cal, care a fost purtat despotcovit, i s'a ros unghia și merge șchiopătând (198; cf. și 190—77). — V. F.: *cimpav* (190).

ciumpăvit. Despre un cal cu „unghia ruptă“ (49. 77), *cimpăvit*, adică cel căruia „i s'a bătut, ros și bolnăvit copita, de ștoapătă“ (190*): „Plecând cu carul la pădure i-au căzut Negrului potcoava cea mai veche, am fostu în cumpene să mă întorc îndărăt, că așa s'au *ciompăvit*, încâtu mai numai în trei picioare au vint acasă“ (77*).

ciumpit. Calul căznit, pus la muncă grea prea de tânăr, la care părțile corpului sânt rău și diform desvoltate (365*). — Participiu-adjectiv al lui *ciumpi* „a se ascunde, făcându-se mic“ („*ciumpește-te* după ușă că n'are să te vadă când va veni“: Poiana, jud. Năsăud).

ciupercă. Poreclă dată calului (176—7) după culoare (176*): „O iapă neagră face un mânz sur, — adică unii perji sânt albi de la început; când ajunge vârsta de 4 ani [acest mânz] devine pe jumătate alb; de la 4—6 ani perii cei albi [devin] roși ca hrișca“ (176*). Cf. și p. 107.

ciutură, v. p. 98.

clăcaș. Țăranul care e cu caii în clacă (20—2).

clampă. Despre un cal înalt de statură, slab, grebănos. Această numire se dă cailor fiindcă sânt cu șira spinării încovoiată, întocmai ca și călcătorul de la ușă: „Are doi cai ca două *clampe*“ (133—54*).

clăpăug. Un cal „cu urechi mari“ (102—77).

clepeș. Cal „cu urechile lăsate în jos“; și despre om: „măi rar dăpna și (ei) cleșca“ (172—77). Cf. și

bo-cr. *klepa, klempav, klémpe* „kapperig, mit hängenden Ohren“.

cliciu „şold“; pentru animale nu se zice şold, ci *cliciu*: „cu *cliciul* doborît, plecat“ (537*).

cloambă. Un cal bătrân, neputincios, care abia se mişcă. „Acest cuvânt în graiul nostru de baştină nu este folosit cu înţeles de *creangă*, „ramură de arbore“... *cloambă*, ca „ramură“ e cunoscut numai de cei cu mai multă umblare prin locuri streine“ (304*). — N. Drăganu, în DA. ms., îl derivă din varianta săsească *klompøn* a germ. *klumpen*.

codă, sb., v. *căiască* şi „codia biciului“ p. 84.

cocie, v. p. 84.

cociuş. Proprietar de cai (542*), de trăsură şi cai (523*; cf. şi 416—2), care merge cu trăsura pentru bani (525*): „Cocişu s'a făcut *cociuş*, adică vizitiul s'au făcut... proprietar de trăsură şi cai“... (523*).

cocişar. Proprietarul care „are cai“, spre deosebire de *cărăuş*, cel cu boi (542—2).

cocoară. Despre un cal slab, urît: „am cotoare cu *cocoarele* astea de cai, nici nu-i pot vinde, nici nu-i pot încărăbă, înciripa, tocmi, îngrăşa nici cum, sau că a săcat şi măduva în ei, sau că i-am omorît cu foamea, i-am fomit peste măsură, neavând ce le da de mâncare (542*); acest termin se aplică şi la boii mari şi slabi. — Despre caii care merg bine se zice că „merg tocmai ca *cocorii* toamna pe cer“ (542*).

cocostârc. Poreclă dată calului (176—7), mare, ciolănos, înalt şi slab (91—55), cu picioarele şi cu gâtul lung (176*). Această poreclă „se întrebuintează rar de tot“. „Fiecare gospodar dă calului său un nume, după cum îi pare lui că are asemănare cu un obiect oarecare“... : *pepănaşu*, asemănător cu un pepene; *ciontoroaga*, cu picioarele mari; *motănaşu*, cu capul ca un motan (176*).

cocovă, v. *cucovă*.

cojeică. Cal bătrân şi slab, „schelet acoperit cu coajă“ (102*). „La noi nu se zice *cojeică* la furca de tors,

ci numai la hârtia cu care femeile acoperă caietul, adică lăna, inul sau cânepa, care se pune în furcă și se toarce“ (102*). — Pentru etim. v. N. Drăganu în DR. I. p. 294.

colac. Cal de — : Dacă se întâmplă să se găsească pe teritoriul comunei vreun cal strein, numai decât primarul îi ia semnele și-l dă în păstrarea unui nevoiaș, să se servească de el până vine stăpânul calului. Nevoiașul când primește calul, trebuie să semneze o dovadă. Astfel de cai se numesc *cai de colac* (88).

colțul lupului. Despre calul bătrân slab și neputincios, pe care stăpânul e silit să-l întrețină pe degeaba : se mai zice și despre cel care mușcă și dă cu picioarele. I se zice astfel deoarece carnea boilor, oilor și caprelor e bună de mâncat [chiar și] atunci când sânt îmbătrânite, „carnea calului, atât tânăr cât și bătrân, nu-i bună decât pentru *colțul lupului*“ (63—54*).

comandă de cal. Un cal mare și rău (219—55) ; se zice și despre o femeie rea de gură (Poiana, jud. Năsăud).

coniar. Pare a însemna un bun cunoscător la cumpărarea cailor (183—3). — Din rut. *koniar* „păstor de cai“.

copoș. Cal cu spinarea ridicată (517—77). — Din ung. *kupos* „conic, boltit“, asemănător cu *pupos*, *bubos* „cocoșat“.

corb. Un cal sau o iapă slabă, în târg : „cu cât dai *corbu* (*coarba*) aiesta ?“ (238/1—3).

corcova. Cal mare și slab (238/1—55), „în a cărui șolduri poți acăța trăistele“ ; se zice și : *corhová* (238/1*). — Pentru etim. cf. rus. *kórka* „die Schale (der Früchte), die Rinde (vom Brote)“ ; *korkovatiji*, adj. „rinden, bor-kig“.

corși. A suferi de o boală internă ; v. *bidalău*.

corșoiu. Despre calul slab și bătrân, când trage : „Hii, *corșoiu*“, fiindcă nu mai e de nici un folos, fără pielea de curele și *corsoaie* (78/1*). Cf. și înțelesul : „cu-rea lungă cu care se leagă briceagul la șerpar, ori cu care

se încheie ghetetele, în loc de gaitane“ (Rev. *Țara Oltului*, III, No. 44, în fișele DA.).

cortorar. Cal slab, rău, nărăvaș, ros de ham, „cal care a fost sau este supt cortul țiganilor (lăiete) corturari“ (82—54*).

coșar. Cal mare, „cât un *coșeriu*“ (158. 160. 521—55).

cosi. A se lovi în mers, la pintenii picioarelor, v. p. 83.

cosor. Cal bătrân, slab, cu șira spinării cârligată, rău de picioare, asemănat cu unealta *cosor* (un cuțit cu vârful cârligat) (376—54*).

coșovean. Se ocupă cu cărăușia „în special cei din *Coșoveni*, din care cauză în Craiova, *coșovean* și chirigiu au ajuns să aibă același înțeles în limbajul cărciumarilor și boltașilor“ (24/1—2).

costoroabă. În batjocură (152/5. 181—54), despre caii bătrâni și neputincioși (152/4—54).

cota, v. căuta.

cotârjă. Despre caii bătrâni, neputincioși, slabi și netrebnici; în batjocură și despre copiii slabi și zburdalnici: „*coterjó*, de ce nu te porți bine; nu vezi că abia ce se mai țin oasele pe tine, *coterjo*“ (542*). În com. Poiana (Nășăud) se zice numai caprelor când vrei să le alungi. — V. F.: *coterjă*, *coterjo*, *coterje* (542*). — Din sârb. cr. *ko-trešan*, -šna, -o „Ziegenhaarig, struppig“.

cotoarcă. Cal „hâd, urît“ (480. 529—55), „cât o cotarcă“ (7/1—55).

coteș. Un cal mare: „nește cai cât *cotyetelye* dye poți trage o casă cu ei“ (205/1. 205/2—56), dar și în batjocură, când se compară coastele calului mare și slab cu bârnela coteșului: „Ce dai pă *cotișul* ala... ai purcei să bagi în iel?“ (378*).
 Cluj University Library Cluj

coti. În expresia: „îl cotește de barbă“, v. p. 79.

cotijnic. Omul care se ocupă cu cărăușia (136—2) — Poate un derivat de la pluralul *cotigi* (sg. *cotigă* „trăsură mică, teleguță“).

la picioare, cu arici (140*); expresia se întrebuintează mai ales la iarmaroace, de către geambași, spre a micșora prețul calului târguit (140*).

cotor. Despre caii bătrâni, slabi și urîți se zice că-s *cotoară* (542—54).

covătat, covățit, covătos, v. deșelat.

crăcănat, v. deșelat.

cracoiat. Despre calul „cu picioarele carne înlăuntru”; se mai zice și despre coarnele furcii (furcoiului) de lemn sau de fier, dacă stau departe deolaltă (coarne *cracoiete*) sau de cerbul lopătar... : cerb sau țap cu coarne mari *cracoiete* (523—77*). — Din *crăcoiu*, augmentativul lui *crac*.

crășcadău. Negustor de cai (480—3). Din ung. *kereskedő*, „negustor, comerciant“.

crehni, v. vântuit.

creițar de noroc, v. p. 87.

crește, v. p. 64.

croncan. Cal mare și slab, gârbovit de bătrânețe : „Fiți-ar *croncanu* sau *cloncanu* al dracului; ce să fac eu cu șarla asta ? (65*). In regiunea Brănești se zice *cloncan* la pasărea „uliu“ sau „gaie“ (65*). *Cloncan* se întrebuintează în locul cuvântului *croncan* (59*).

crucea spinării, v. cuvuiat.

cubleș. Calul „cu șira spinării încovoiată în afară“ (indică forma opusă de la „întărnițat“) 198—77 ; se zice și despre femei sau fete. (Poiana, jud. Năsăud). — V. F. : *cugleș* (198—77). — Din ung. *köblös* „găunos, găvănat, concav ; scorburos, scobit“; cf. și ung. *köb* „ceva în formă rotundă, globuroasă“.

cucovă. Poreclă pentru un cal înalt și slab, mai mult bătrân decât tânăr : „Ce cal a cumpărat Ion ?“ — „Ia, o *cocovă*, înalt cât o prăjină și slab, prăpădit“. Ca poreclă femeilor, dar mai ales fetelor, înalte și slabe : „Nu mă însor cu cutare fată, că parcă e o *cocovă*“ : „Ia, te uită și la asta câtă *cocovă*“ (24/1*). — Din sârbocr. *kukar kukaran* „unolüeklich traunig“ și *kubac* „traunig

elend“ (Berneker s. v. *kukajō, kukati*). — Cf. și V. Bogrea, în DR. IV, p. 879.

cujeică, v. *cojeică*.

cupă. Scobitură în măsea, v. p. 83.

*cupeț*¹. Negustor de cai sau mijlocitor, la încheierea târgului. — Este menționat și alături de corespondentele: *sfârnar* (239/2. 322. 370. 386. 412. 415. 415/1. 425. 451. 476. 487. 542), *samsar* (386. 438), *neguțător* (386. 451), *tușer de cai* (476. 493), *pilar* (6), *șeșar* (487), *ciujer* (542). — R.: 6. 239/2. 303. 315. 322. 330. 352. 370. 386. 412. 415. 415/1. 425. 429. 438. 444. 450. 451. 476. 482. 483. 487. 488. 488/1. 490. 493. 497. 498. 499. 499/1. 506. 510. 521. 523. 543. 542. 545. 551. — V. F.: *chipeți* (506), *copeți* (352. 451); este ortografiat și ungurește: *cupec* (510), trebuie citit însă: *cupeț*. — Răspândirea neîndreptățește să-l credem de origine ungurească (< *kupecz* „negustor ambulant, care se ocupă cu vânzarea lucrurilor de puțină valoare“. Astfel se numesc, în deosebi negustorii de porci, boi și cai, cf. ung. *lókupec* „negustor de cai“). Nu credem în etimologia lui Tiktin, DRG. s. v.

curdiuc s. *curghiuc*. Un defect de limbă, v. p. 82.

cuvuiat. Calul care e mai jos de spinare (45—77), „mai sus de crucea spinării și mai ridicat la grumazi, unde vine greblanu [= greabănu], pe care se așează hamul“; „*încovoiat* se folosește numai când se referă la omnia“ (45—77*).

cut. Cal șchiop de un picior. (85*).

dăhârnog. Cal bătrân, ținut rău, care se împiedecă mergând, care stă rânjit, îi atârnă buza de jos. „Dacă e în stavă și unul tânăr rânchează, calul bătrân (*dăhârnog*) nu observă... la căruță... merge și fără zăbale în gură“ (170*). — V. F.: *hăhârnoghi*.

dăhoinat. Cal „obosit peste măsură, extenuat, răpus“: „e *dăoinat* de tot, se zice de o vită căzută la ham“.

Se întrebuițează mai ales de oamenii bătrâni (93*). — Cf. *dehulat*.

dalac. Termin pejorativ pentru cal, dar dat și când omul e mândros (87—54).—*R.*: 26. 87. 128. 133. 137. 139. 140. 154. 156. 160. 167—54. — *V. F.*: *dălac* (167). — Din turc. *dalak* (talak) „Milz“.

dâmburos, v. p. 84.

darab, v. p. 107.

darac. Caii se întrebuițează și la mânărea daracului (a pieptenului mare de fier, pentru scărmanat lâna). — Din turc., v. Ș. I. O.

dârdală. Despre un cal bătrân neputincios, urit. — *R.*: 38—54. 38/1—7. 38/1. 167/1. 170. 180. 350. 370. 500. 548—54. — *V. F.*: *dârdoală* (38—54. 38/1—7. 38—54), *dârgoală* (500—54).

*dârlog*¹. Termin de batjocură dat unui cal mare, slab („cum sânt caii răzarilor, a neguțătorilor de răză“ 199*), hitivan (208-7), rău, neîngrijit. Se zice și despre iapă, dacă e bătrână (216—3). — *R.*: 14. 54. 39—3. 7 și 54. 43—3. 83. 150. 155/1—3. 155/2. 166. 168—3. 172. 173. 176/1. 177. 174/1—7. 174/1. 183—7. 183—54. 183—55. 185—54. 193—3. 196—3. 196—54. 198—54. 199—7. 205/1—7. 205/2—7. 208—7. 215—3. 216—3. 223—5. 223—7. 224—55. 225—7. 238/1—3. 241—55. 242/1—3. 249*. 252—3. 252—7. 253—7. 254—3. 255—7. 261—7. 263—7. 276—3. 277—7. 352—55. 384/1—54. 390—54. 410/1—54. 412—54. 439—54. 448/1. 457—54. 463—54. 531—7. 531. — *V. F.*: *darlog* (173—54. 173—55), *dârlog* (177), *dirloagă* (166—54), *dârjoagă* (179—54). — Pentru etimologie v. S. Puscariu, în *Dacoromania* III, p. 832. Credem că *dârlog*, cu sensul de „cal slab, rău“ e o extensiune de sens a lui *dârlog* (*dălog*) „hățuri, frâne“.

*dârrală*². În expresia *cal de -*, despre unul rău

¹ Materialul este primit la chestiunea 54.

² Material primit la chestiunea 5.

îngrijit și slab (160—5), întrebuințat la corvezile cele mai grele (30—5).

Prin extensiune: haină de dârvală „căciulă s. pălărie de purtat“ (161—5). — *R.*: 17. 24. 30. 66. 71. 83. 85. 88. 102. 113. 118. 122. 124. 125. 126. 127. 109. 133. 136. 139. 140. 141. 145. 148. 160. 161. 164. 183. 378. 500. — *V. F.*: dârdală (183—4).

dâr z. Atribut dat calului care mușcă, dă cu piciorul, este greu de călărit. Se zice și despre un om, despre un copil „cu nărav, iute la fire, [care] nu suferă de la ninenea ceva neplăcut, se înfoacă, se revoltă iute“; despre un câine „care latră amarnic, care mușcă și atacă iute“; despre un bou, pe care nu-l poți pune cu ușurință la jug; *dârză* se mai numește și o zdreanță (523—77*).

*dehulat*¹. Despre calul „stricat din cauza păliturii sau mânăturii“ (57), cu șira spinării ruptă, cu corpul fără „forme frumoase“ (96), stors de puteri (175), „răscăcărat“ (70). — *R.*: 27. 48. 49. 52. 53. 54. 54/1. 54/2. 56. 56/1. 57. 58. 79. 80. 60. 66. 66/1. 68. 69. 70. 71. 87. 93. 96. 175. 206. 215. 352. 378. 380/2. 390. 510. 532; rar și de oamenii bătrâni (93*). — *V. F.*: *dehălat* (27. 390. 532), *deulat* (352), *deculat* (378), *dăhulat* (66/1. 68.69. 71), *dăulat* (93*. 96. 175. 206), *daulat* (60), *duhălat* (510).

delejanț, v. p. 98.

*deșelat*². Despre un cal care are coloana vertebrală în formă de șea (25), cu șira spinării ruptă (65. 67. 93; 161. 361) sau smintită (361), adusă la vale (64), când i s'ar rupt spinarea (59. 455. 453. 442. 224. 170. 447. 449) s. spatele s. oasele spinării (72), cu spinarea covățată (183), covătoasă (516), covătat la spinare (497), târnițat de spinare (258. 448/2), când îi sunt șelele (222. 359. 439. 506. 542) s. spetele (506) rupte (178. 187), când crucile par a fi frânte (155/2), când e stârcit dindărăt, la podul curului (82), când sapa e înclinată (58/1), când picioarele din

¹ Material primit la chestiunea 77.

² Material primit la chestiunea 77.

dărăt îi sânt „smintite din spinare“ (327), când merge cu picioarele crăcănate în lături (171), etc. — Cuvântul este cunoscut în majoritatea absolută a punctelor. — V. F.: *deşalat* (146. 171. 84. 126. 140. 145. 153. 157. 155/2. 158/1. 184. 185. 186/2. 208. 219/3. 245/1. 247), *dişalat* (143. 158. 152/2. 182), *dişălat* (122. 129), *dăşelat* (65. 69. 68. 66/1. 71. 75/1), *deşelat* (350. 239/2. 487. 476. 465. 403/1. 389. 378. 289. 281), *deşălat* (11. 300. 231/1. 231. 529), *deşulat* (297).

deşelate, în construcția „călăria... pe *deşelate*“, v. *călărie* II, 2°.

deşelătură. Se zice la încovăierea coloanei vertebrale, ce o „capătă [calul] de mânz tiner“ (77—77) și, în plural, despre caii bătrâni, neputincioși, slabi, urîți și netrebnici (25—54).

deşghinat. Despre calul care a lunecat undeva: a căzut și i-a „sărit piciorul“ (32—77). — Probabilă pare a fi etimologia d-lui Giuglea, din lat. **disglinare* (în DR. III, 620).

dieblă. Un cal rău, nărăvaș, care nu trage: „hie, dieblă“; „te uiți îndărăt *dieblo*, nu-ți dau ovăs“ (82*). — Cf. serbo-cr. *deblji*, -a, -e „dicker, fetter, wohbeleiter, korpulenter“, necunoscut de TDRG.

diug. În batjocură despre calul bătrân (477—54) slab și urît (392/1—77). — Din ung. *dög* „hoit, stârv“ (Mândrescu).

dojană. În expresia „a sta de dojană“, v. p. 82.

drabină. Despre un cal mare înalt (184—55), bătrân și rău hrănit (157*). „Se spune *drabgin(ă)* și la laturile coșului căruței țărănești, care are forma de scară. Cum aceste laturi ușor se hodorogesc, e legată, de cuvântul *drabgină*, noțiunea de lung sau înalt, hodorogit sau stricat și bătrân“ (157*). — Din rut. *drabina* „Leiter“.

drabinar. Despre un cal bătrân, înalt și rău hrănit: se întrebuintează „mai mult în sens colectiv“ (157*). — În județele Dorohoi, Iași, Suceava *draghinar* are înțelesul de fostal la leitră (Demă, *Terminologie*, p. 15).

*drâglă*¹. In batjocură (127. 158. 198), despre un cal (s. iapă 445) mare (178/1), slab (238/1), bătrân, urit : „Cu o *drâglă* de căpăstru“ (239/3). — *R.* : 127. 158. 173. 178/1. 183. 185. 198. 238/1. 239/2. 239/3. 401. 413. 445. — Cf. bulg. *drâgla* „magere, schwache, ungeschickte Frau“ ; *drâglaknî* „Klepper“.

drâncă. Un cal mic, bătrân : „Streinii, adecă Ma-lorușii de la noi spun tot așa, dar aplică acest cuvânt la orice lucru vechiu și rupt“ (157*). — Din rut. *dranka* „zerissenenes, zerfetztes, abgetragenes Kleid, Hemd“.

drâng, v. p. 98.

dreavă, v. *dreveș*.

dreveș. Cal șoldiu, cu un șold mai lăsat (350*), stricat de spată ; se zice și despre un om, când merge rău (comunicat de A. Șioldea, in Mititei, jud. Năsăud). Pentru derivarea cf. *dreavă* „spata șoldului, coastă“ (din Mititei).

dreveșit. Atribut dat calului după defectele corporale ce le are „la picioarele dinapoi“ (211—77), cu spata dinapoi a piciorului ruptă (com. Șioldea).

drum. In expresia *cal de drum*, v. p. 99.

drumărit. Calul folosit la trăsură, v. p. 99.

*dubală*². In batjocură (113—7. 180—54. 293—7) despre un cal bătrân (551—54), când se mână (178—54) și nu vrea să meargă (370—7). — *R.* : 102. 113. 178. 180—54. 293. 370. 471. 551—7.

dubină. Despre un cal, în bătae de joc și la mânie (133—54). — Din rus. *dubina* „bătă, ciomag, măciucă“.

duburos, v. *dupuros*.

ducă. In expresia *cal de ducă*, v. p. 99.

dulău. Se zice despre caii leneși, care au mers greoiu (233*) sau, rar de tot, celor care au „ceva nărav rău, mușcă, dau cu picioarele, se sperie“ (354*). „Cuvântul se folosește de unii oameni mai bătrâni care, înainte de războiu, făceau negoț prin marginea Bucovinei : i se zice și

¹ Materialul este primit la chestiunea 54.

² Materialul este primit la chestiunea 7 și 54.

„cânelui, însă numai de unii oameni și în cazuri foarte rari“ (233*).

duligos, v. *haruială*.

dup (supt formă *dupci* și *dupchi*), v. *dupos*.

*dupos*¹. Atribut dat calului (dar și mânjilor de un an 193) cu părul mare (182), lung (239/3), păros (218), cu *dupci* (205/1), care nu și-a schimbat părul de iarnă (207. 239/3. 202), nu năpârlește (130). — *R.* : 130. 180. 182. 193. 195.1. 202. 204. 205. 205/1. 205/2. 207. 211. 215. 218. 231. 236. 239/3. 392/1. 518. — *V. F.* : *dubos* (215. 218).

*dupuros*². Atribut dat calului urît, neîngrijit (158) (ori chiar „scurt și gros“ 540), cu părul mare (188. 173); „cu păr dupos, ca dupchiu la câne“ (171), care n'a lăpădat părul de iarnă (128. 203/1), nu e țăsalat (181. 201), cu rane pe trup și numai pe alocurea cu păr (175), sau chiar „fără păr“ (160), râios (70), leneș (156), are totdeauna diaree și e murdar în partea dinapoi a corpului (161). — *R.* : 70. 105. 128. 156. 158. 160. 161. 167/1. 168. 171. 173. 175. 178/1. 181. 183. 184. 186/2. 188. 201. 203/1. 276. 337. 378. 380/2. 443. 540. — *V. F.* : *duburos* (378). — Forme paralele : *dupuros* sau *dupos* (181).

duruliu. Crescător de cai sau omul care „are grije de vite sprintene și frumoase“, ex. : „ce mai viței am văzut la Gheorghe al Stancăi, se vede treaba c'au avut bun *duruliu*“ sau „ce cârlan frumos, al dracului a fost *duruliul* ce l-a crescut“ (25*). — Probabil, turc. *tyrylu* „einen Wohnort. Weideplatz habend“; cf. și *toryl* „das Rennpferd“.

elefant, v. p. 107.

* *epșană*. Termen desmierdător (87—51).

face. În expresia „mi-am făcut cai“, v. p. 65.

factor. Negustor de cai, pomenit alături de „live-ranți“ (129—3). — Din rus. *faktorü* „samsar“. Tot acest cuvânt trebuie să fie și în *factor* (de sub No. 2), citat în

¹ Materialul s'a primit ca răspuns la chestiunea 77.

² Material primit la chestiunea 77.

DA. cu înțelesul de : „cel care face negoț pe socoteala altuia“.

făleucă, v. p. 83.

fariseu, v. p. 106.

faur. Se zice despre un cal, v. p. 108.

fedeu, v. *ghebes*.

feleleat. Răspundere, garanție. Din ung. *felelet*; v. p. 81.

feleli. A lua responsabilitatea, v. p. 83.

felpinz. Arvună: „dacă nu va trage bine calul în ham, îți voi da felpinzul înapoi“ (488/1—3). Cuvântul este cunoscut în regiunile mai expuse influenței ungurești.

fiacărș. Cel care are căruță cu cai (2—2) și se ocupă cu cărăușia (502. 506—2). — *R.*: 2. 232/1. 499/1. 502. 506. — *V. F.*: *fiacheriși* (506), *fiacarști* (232/1). Dintr'un ung. *fiakéros* „birjar“.

fiș. În expresia *fiș de rachiu*, v. p. 82.

firman. Cărăuș, iar ocupația este *firmănie* (187—2). — *R.*: 183. 184. 187—2. — *V. F.*: *furman* (184). — Din germ. *Fuhrmann* „cărăuș, cărăuș“, primit odată direct, supt forma *furman* (*furmancă*) și a doua oră prin Ruteni, supt forma *firman*.

fleşer. Negustor de cai (362. 364—3), sinonim cu *geambaș* (361—2). — Din săs. *flëshar* (*Jahreb. X. p. 187*).

floricica. Un cântec la jocul Călușului; v. *căluș*.

folticănós. Cal gras (525—55), burtos: „sânt *folticoși* caii care se nutresc numai cu păioase și nu primesc la mâncare bucate“ (523*).

folticos. Cal rău hrănit „numai cu ludăi (cucurbete), dovleci sau numai cu iarbă“; și despre un om care trăiește numai pentru burta lui (10—77*).

fomi, v. *cocoară*.

fonios. Cal lenș (480—54).

forgăuș. Atribut dat calului care-și „asvârle picioarele în dreapta sau în stânga“ (410/1—77) sau „la care îi sânt „sărute spatele din loc“ (497—77). — Derivat din *forgău* (< ung. *forgó* „încheietură, articulațiune, șold“;

sens ce-l cunosc din graiul comunei Poiana, jud. Năsăud. în expresii ca : îi umblă *forgauăle* = i se mișcă șoldurile în mers, mai ales despre femei), prin suf. -uș. Cu sensul acesta e cunoscut și de 476*.

forgăușat. Calul cu șoldul smintit din încheietură sau când șoldul iese afară, stă ascuțit (476*).

forșpan. Lucrul public pe care-l fac oamenii siliți de autorități (392/1) și apoi însuși omul care-l face (54/2). — *R.* : 7/1—2. 52—2. 54/2—2. 392/1—5. — *V. F.* : *forșpon* (392/1—5), *foșpan* (7/1—2) *vorșpan* (53—2). — Din germ. *Vorspann*, răspândit prin administrație.

forșpontaș. Omul care se ocupă cu cărăușia (521. 493—2). — *V. F.* : *froșpontaș* (493—2).

fortoañe. Cal cu învăț, v. p. 83.

foșpontar. Cărăușul care ducea, pentru plată, în anumite zile, la primpretorat pe secretarul sau pe primarul din comună (38/1—2). — *V. F.* : *froșpontari* (531—2), *horșpontari* (446—2). Cf. și *alvoagăn*.

frate. Supt forma *friate*, v. *gloabă*.

fudul. Atribut : „cal *fudul*, un hoher de cal“ (210;2—7).

fugar. Se zice unui cal (67—7).

furcuță. În expresia : „cal cu furcuță“, despre unul care are „crucea șălilor“ în forma unui unghiu ascuțit (198—77).

* *fuvar*. Proprietarul care „are căruță cu cai“ (500—2). Din ung. *fuvar* „cărăușie, transport“.

* *fuvaruș*. Cărăuș (487. 488—2), omul care se ocupă cu cărăușia (500. 493—2). — *R.* : 466. 487. 488. 489. 490. 493—2. — *V. F.* : *fuvaroș* (489—2), *fuvoaroși* (490). — Din ung. *fuvaros* „cărăuș, chirigiu“.

* *gacios*. Atribut dat calului care „își freacă picioarele deolaltă și își lovește picioarele cu potcoavele“ (480—77). — Din ung. *gacsos*, *gacsoslábu* „șontorog, cu picioarele strâmbe“.

gance. Defect corporal : „calul se caută... ca să nu

3) ; „în târg... : n'are *ganciu* ori hibă ?“ (367—3) ; „uită-te ce cal,... fără neci on *ganciu*“ (82—3). — *R.* : 82. 133. 140. 367—3. — Pentru etimologie cf. *DA. s. v.*

gâr b. Atribut pentru calul cu spinarea ridicată (5—77).

gâr gâr ice at. Atribut dat calului care „se prezintă puțin dezvoltat, în raport cu vârsta“ (25—77). — Cf. *gârgârniță*, insectă.

găurice. În expresia *muscă în* — *v. p.* 81.

gazdă. Proprietarul care are căruță cu cai (193. 481—2), cai de călărit (193), sau care e crescător de cai (487—1), „ține iepe de roadă“ (391—1). Se obicinuește mai des forma cu complinire : — *de cai*, — *cu cai*, — *de cal*. — *R.* : 4. 190. 190—3. 303. 323. 331—2. 370. 391—1. 401. 418. 476. 477. 481—2. 487—1. 551—2.

*geambaș*¹. Negustor de cai sau „cel priceput la jimbășire (= silirea calului la fugă... forțarea lui la o ținută superbă)“ (6). — *Prin extensiune* : hoț de cai (49. 63) apoi „un om isteț, care știe să iasă din orice încurcătură“ (161), un „om fudul care se plimbă pe la moșie, stă degeaba și se îmbracă bine“ („se plimbă ca un *geambaș* ; are un biciu ca un *geambaș*“) (60). Se întrebuintează des cu complinirea : „de cai“. — *R.* : 1. 4. 6. 14/1. 23. 24. 25. 26. 29. 41. 44. 49. 52. 53. 54. 54/2. 55. 56. 56/1. 77. 79. 80. 81. 82. 59. 60. 61. 63. 64. 65. 66. 66/1. 67. 68. 69. 71. 73. 75. 83. 84. 85. 86. 96. 97. 88. 91. 93. 94. 95. 102. 104. 105. 106. 111. 129. 133. 134. 135. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 120. 122. 124. 125. 127. 126. 128. 156. 160. 161. 163. 164. 325. 171. 175. 181. 361. 543/1. 547. Cuvântul este cunoscut și acolo unde nu sânt *geambași*. — *V. F.* : *jimbaș* (4. 6. 23), *ghiambaș* (80. 124), *geamași* (105) ; *zeambaș* (140. 160), *zambaș* (122).

* *geambașie.* Negustorie de cai (64—3) sau orice negustorie : „locuitorii... care pe lângă alte afaceri mai vând câte un cal“... fac „câte o leacă de *geambașlăc* sau

¹ Materialul este primit ca răspuns la chestiunea 3.

geambașie (90—1). — *R.* : 55. 64. 69—3. 90—1.

geambașlăc. Afacere nu prea cinstită (71—3), negustorie (cf. *geambașie*) (69. 90—3). — *V. F.* : *geambașlic* (71).

gergelie, v. *herghelie*.

gheb, v. *ghebos*.

† *ghebe*. Se zice în batjocură (478—54), despre caii bătrâni, neputincioși, slabi, urâți (427—34) : „un rob de cal (*gebe*)“ 281—7. — *R.* : 281—7. 403—7. 412—7, 54. 427. 478. 501. 503—54. 521—77.

* *ghebeș*. Despre un cal slab, căruia i se văd coastele, „care calcă cu tusalpatru picioarele pe on fegyeu“ (480—54).

*ghebos*¹. Atribut dat calului după defecte corporale (401—77), sau unuia cu „spinarea în sus“ (152/4), „cu gheb în spinare“ (174). — *R.* : 26. 66/1. 152/4. 174. 176/1. 401. 432. 532. 545. — *V. F.* : *ghibos* (152/4. 176/1), *ghăbos* (547).

* *ghemejat*. Cal bătrân, neputincios și diformat fiziceste, căruia i s'au împreunat picioarele dinapoi cu cele dinainte : „N'ai văzut cum a ajuns calul lui Dumitru ? Nici nu-l mai cunoști, așa de *ghemejat* ce este“ ; „Caii ăștia din Ungaria se ghomejează repede de tot“ (25*). — I se zice și omului prea cocoșat : „Fugi mă, ghomejatele, nu vezi că te lovești cu nasul de pământ“ (25*).

gheseftar. Despre omul care se ocupă cu cumpărarea cailor (152/4—3).

ghiambalău. „Negustor de cai, mai în etate, mai avut, care a umblat în ghiambașie de un timp mai îndelungat“ (80—3*).

ghijoagă, *ghijog*, v. *bijog*.

ghibă, v. *ghebănos*.

ghioabă. Despre un cal bătrân (393—54. 509*) : „o *ghioabă*, despre o mărtoagă de cal bătrân“ (393*). Pentru etimologie v. V. Bogrea, în DR. IV, p. 879.

gimbășii. A tortura calul prin bătăi, ca să-l silească

¹ Material la chestiunea 57

a fugi și a lua o poziție superbă când fuge : ca să vândă caii „îi silește la fugă și să aibă o ținută superbă... *jimbășeste* caii“ (6*).

gimbășire. „Silirea calului la fugă, cu trăsura ori fără trăsură și forțarea lui la o ținută superbă : *jimbășire*“ (6—3).

gingaș. In expresia „gingaș la mâncare“, v. p. 82.

gioi, v. *hambar*. Pentru etimologie v. N. Drăganu, în DR. IV, pp. 756—759.

girgez. Probabil negustor de cai (429—3). La lămuririle cerute nu ni s'a răspuns.

* *glăvățanos*. Atribut dat calului „cu capul prea mare“ (24—77).

glioabă, v. *gloabă*.

*gloabă*¹. I se zice calului în batjocură sau când „te necăjești pe el (îl blestemi „*gloaba* dracului“)“ (164) ; altădată, în general, unui cal bătrân, neputincios, slab, mare, gros și urât, chior și bolnav (63), nărăvaș (70), care nu trage bine (74/1) ; se poate zice și despre caii tineri dar slabi (34). Exemple : „Ce are a face *gloabele* lui cu caii miei“ ; „la trăsură se pun cai nu *gloabe*“ (24*). In târg „Cât ceri pe *gloaba* asta ?“ (5. 325) ; „măi, frierate, ți-am plătit bine *gloaba*“ (41/1) ; sau : „cu *glioabe* înzadar mai mergi la armăsar că tot nu-și iau mînz“ (55). Se întrebuințează des complinit prin : *de cal*, *de iapă* (74/1) sau prin un adjectiv : *bătrân*, *bătrână* (115. 116). — In expresia *cal de gloabă* (34—5) are înțelesul de : „cal care trage la plug“. Sensul de „pedeapsă, amendă“ îl are în exemplul : „Acest cal e *gloabă* pe mine“, întrebuințat de „stăpânul calului, dacă nu-l poate vinde nici într'un chip“ (509/1*). — *R.* : Este cunoscut pe întreg teritoriul țării, cu excepția regiunilor de lângă Rodna-veche și Năsăud (de la 193—332 nu-i comunicat). — Pentru etimologie cf. DA.

¹ Material primit la chestiunea 54, în majoritatea cazurilor
si la 7

* *globan*¹. Se zice în batjocură (58/1. 125) unui cal bătrân (72): „Ce-mi tot lauzi *globanul* acesta, au nu văd eu că e mai mort“ (72—3). — *R.*: 58/1. 82. 72. 80. 125. 127. 156. 163.

* *globărie*. Despre caii slabi de tot, care nu corespund „cerințelor plugarului“ (50—7, cf. 51—7).

* *globină*. Se zice despre un cal ciolănos, „cu pielea înșirată pe oase“, bolnav, ros de hamuri, o căzătură: „geamgiul c'o *glóbină* și o haromie la căruță“ (24—54).

goană. În expresia: *cai de goană* „aceia care sânt puși la trăsură ori brișcă pentru plimbare“ (65—5).

goni. În expresia „gonește ca un nebun“, v. p. 81.

gospodar. Se zice omului care crește cai (131. 238—2), are căruță cu cai (158/1. 177—2), căci nu există un termen deosebit pentru numirea proprietarului de cai; cf. *gazdă*. — *R.*: 77—1. 90. 99. 121. 131—2. 140. 141—1. 146. 147—2. 151—1. 182—2. 158/1. 169. 176. 176/1. 177. 238—2.

grăbos. Despre un cal cu spinarea ruptă (284—77). — Probabil este o formă scurtată de la *grebănos* sau este *greabăn* considerat, printr'o greșită analiză, ca derivat cu suf. -*ăn* din un **greb*.

grămădit. Atribut dat calului după defecte corporale (13—77).

greabăn, v. *curuiat*.

*grebănos*². Atribut dat calului slab (24. 71), cu greabăn mare (hrebăn 203/1), înalt în *hrebăn* (211), beteag de greabăn (128), cu oase sau noduri pe spinare (378), încovăiat de spinare (450), care merge zgribulit (146. 147), are întreg corpul diformat (25), are răpciugă (175), cu *ghibă* 'n spinare (171); nu poate fi întrebuințat la călărit, căci „tarnița îl roade în spate“ (198). — *R.*: 14. 24. 25. 46. 47. 48. 53. 54. 54/2. 58. 58/1. 79. 80. 60. 65. 66. 66/1. 68. 69. 70. 71. 74/1. 83. 84. 85. 87. 88. 95. 99. 102.

¹ Material primit la chestiunea 54.

² Material primit la chestiunea 77.

103. 104. 105. 106. 108/1. 110. 111. 129. 130. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 140. 141. 142. 143. 144. 146. 147. 148. 149. 112. 114. 116. 117. 118. 98. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 128. 152. 162. 164. 167. 168. 168/1. 171. 173. 175. 191. 197. 197/1. 198. 210. 203/1. 212. 232/1. 246. 245. 256. 373. 380. 378. 381. 402. 424. 450. 454. 457. 476. 477. 487. 488/1. 491. 497. 499. 500. 503. 510. 511. 516. 520. 528. 535. — V. F. : *grebenos* (477), *hrebănos* (198. 211. 252/1. 246. 203/1).
gutunari, v. *guturai*.

guturai. Atribut dat calului rău, neputincios, care are dureri de cap și pe nas i se scurge niște materie alburie, celui care tușește, strănută : „*un gutunari* de cal“ (145*). Vezi și *căiesc*.

hăcă. Diferența existentă între prețul cerut de cumpărător și între cel dat ; v. p. 86.

hăd. Atribut, dat calului bătrân, slab, neputincios (198—54). — R. : 127. 198—54. 231—77. 397. 471—54.

hain. Despre un „cal mare“ (185—55) : „*hain* este superlativul de la „mare“ și se întrebuintează mai mult de țărani : om *hain*, copac *hain*, casă *haină*“ (185*).

hăit. Cal bătrân, slab, urit și neputincios (198—54).

hăizăș. Un cal mare, slab (378—7, 54).

hală, v. *halos*.

halba, v. *alba*.

* *halos*. Calul care mănâncă tot felul de nutremânt, în opoziție cu „ligăvos“ : „Când calul e obosit se zice : „nu-i da de mâncare căci acum e *halos*“ sau „mănâncă ca o hală“ (7/1—7*). Cf. *hali* în DA.

hălpav. Despre un cal mare și gras (296—55). — V. F. : *hăltav* (296—55).

hăltav, v. *hălpav*.

hambâr. Se zice în batjocură, despre un cal mare („soiu săsesc“), foarte bătrân, cu pântec mare, care nu se saturează (251/1*. 489.) : „Nu-i joi *hambariul* acela cu mâncare“ (489*). — Are și sensul de : coșar (489*), magazie (390*), ladă mare, pentru păstrarea grâului, porumbului (251/1*). — F. : „*hambâr*“ (251/1*).

le brad, cusute pe schelet de lemn tare, cu volum de câte 90—100 Hl. (378*). — *R.* : 251/1. 378. 390. 489—55.

hă m ă i. A da din cap, v. *hoampă*.

hă m e s i t. Se zice în batjocură (378—54) despre un cal care nu se îngrașă, deși are hrană bună (181—77).

hă m u i t. Se zice despre un cal cu pielea roasă pe pânțele de funiile hamului (218—77) : „a tot *hămu*t calul până l'o așezat“ ; „Calul *hămu*t se *bătu*cește la piept“ (218—77*).

h a n ț. Un cal mare (239/2—55), care nu-i bun de ispravă (150—54), dar și despre o iapă bătrână, slabă, neputincioasă : „die, *hanța* dracului“ ; „mânca-te-ar lupii *hanță*“ (188—54*). — Pentru etimologie v. N. Drăganu, în DR. III, p. 708.

h a p s i n. Atribut dat calului „mâncăcios“ (196—77 : *hapsân*).

h â r ă. Despre un cal bătrân (179—54. 507—3). Se zice des și despre femei mai în vârstă, pline de răutate, despre babele care fac vrăjitorii („sinonim cu *hâraucă*“). „Se pronunță apăsând bine pe *r* : „*hârrra de ea* !“ ; „las-o dracului de *hâră* bătrână“ (529*).

*h a r a b a g i u*¹. Proprietarul de cai și căruță (101), care se ocupă cu transportarea (155/1. 156. 160) de greutate sau de pasageri : „Noi mergem la Vertuzeni, Nicolae, du-te la moșu Vasăle *harabagiu*, să vie cu *harabaua*...“ (101*). — *R.* : 101. 145. 107. 110. 118. 154. 154/1. 184. 156. 157. 159. 160. 173. 183. — *V. F.* : *arabagiu* (184), *hrabagiu* (101).

h ă r ă g ă i. Se numesc caii mari și groși (26—55).

*h a r a m*². Un cal bătrân (104), mare și urît (155/2. 175), care nu stă la potcovit, nu trage (188). Se întrebuintează și în batjocură (98. 127. 128. 146. 147. 125/5. 150. 156. 178). — *R.* : 50. 51. 98. 118. 121. 99. 102. 146. 104. 106.

¹ Material primit la chestiunea 2.

² Material primit la chestiunea 55 și 51.

147. 148. 128. 150. 151. 152/5. 152/2. 156. 184. 188. 174. 175. 178. 378. 397. 398. 408/1. — V. F.: *hăream* (118).

haramoiu. Citat, fără explicație între derivatele care arată caii mari și groși (157. 174/1—55) dar și cu explicația: „dacă m'a mușcat calul sau m'a pălit, m'a aruncat jos... îi zic: *hărămouiu*“ (174/1*). Cu complinire: „*haramoiu de cal*“ (157).

hâraucă, v. *hără*.

hârciog. Se zice despre un cal slab (194—3), bătrân (193. 457—54).

hăream, v. *haram*.

hârghelie, v. *herghelie*.

hârghilă. Un cal bătrân (330—54), slab, care 'n primăvară „iesă cu pielea pe oasă: cal slab ca o *hârghilă*“ (330*).

* *hârjoabă*. Cal bătrân, slab și de puțin folos: „Ți să face calul ăsta bun o *hârjoabă* de țapat (= lăpădat), dacă nu-l grijești mai bine“; în batjocură: „are și el o *hârjoabă* (câte-odată zice „roajbă“) de cal și crede că-i împărat“ (367—54*).

hârlă. Se zice în batjocură atât despre calul cât și despre iapa bătrână (199—54). În unele regiuni cuvântul este întrebuințat numai pentru scroafe: „mă năcăjesc c'am cumpărat o *hârlă* de scroafă și nu mănâncă nimic“ (19*).

hârlog. În batjocură despre caii mari și urîți: „Mă, ieri la târg am văzut doi *horlogi* de ogari cât postu Paștilor“; „Ion Seminichii are frumoși cai, acu-o loat, nu-s mari, da-s frumos și trag ca niște smei, *horlogii* dracului“; „Mă, da eri pe drum atâta fură doi *hârlogi* de ogari, nu știu a cui fură, da fură mari“ (19*). Comunicat și de 157--54.

harmăsarui, v. *arhamac*.

haromie. Despre un cal mic (24*), sau despre unul bătrân, cal de sacă („*hurumie* de cal“—6*). „*Haromie* este termen țigănesc pe care oamenii de aici obișnuiesc să-l întrebuințeze foarte des“ (24*). V. și *globină*.

hârștiog. Despre un cal bătrân, leneș (151*), dar și despre o vacă, o oaie slabă (180*): „Mi-am cumpărat și

eu un hârștiog de cal, să am cu ce duce un săcșor sau doi la moara din apropiere“ (151*). — *V. F.* : *hârștiogă* (156—7) de cal (155/1—54).

hârta v. Despre un cal mare și gros (308—55).

hârțoabă, v. harzoabă.

† *hârțoagă*¹. Cal (s. iapă 480*) bătrân, neputincios, urît, netrebnic (405. 318. 46) ; în batjocură și despre femeile bine dezvoltate, greoaie și leneșe (480*). — *R.* : 10. 46. 79. 152/6. 305. 317. 318. 360. 406. 434. 439. 457. 466. 480. 516. 529. — *V. F.* : *hârțoagă* (529), *harțoapă* (480*). — Probabil din *hără* + *mârțoagă*.

† *hârtoapă*. Cal mare (239/1), cal istovit de fugă și de muncă, cu un membru al corpului diformat (239/1*). Ca toponimic : „am un pământ pe *Hârtoape* ; am fân pe *Hârtoape* = un pământ care în urma ploilor s'a surupat, ori crepat de călduri de soare [iar] în câțiva ani s'a vindecat de se poate folosi“ (239/1*). — *V. F.* : *hârtopu* „stricat“ (239/1*).

* *haruială*. In expresia : *cal de* — „calul tare, vartos, vânjos, ciolănos, duligos (cu picioarele groase și sănătoase), ... hrănit cu pâne“ și este întrebuințat la dus „chirie“, lemne, piatră, nisip, cărămidă (183*). In comuna Poiana (jud. Năsăud) *huruială* = lucru mult, deranj mare : „E multă huruială cu sărbătorile“.

harzoabă. Se zice în batjocură despre cal (420—54). S'a comunicat și forma *hârțoqbă*.

hășcală. Cal (s. iapă bătrână 194—3) slab (194—3), bătrân (194—54). — Cf. DA. s. v. *hârșie*.

hat. Cal mândru, frumos, tânăr (22. 90. 175—7). Cf. DA. s. v. *at*.

hățâi, v. hăță.

† *hățâ*². Cal bătrân (60. 68. 330), slab (93. 398), tânăr și slab (163), rău ținut, indiferent de vârstă (87), cal care din cauza slăbiciunii „nu poate prinde la povară“

¹ Material primit la chestiunea 54.

² Material primit la chestiunea 54.

(330*) : „Doi cai când sânt puși în ham, unul trage celălalt se dă înapoi, se zice despre el că se *hățâie* în ham sau că trage ca o *hăță*“ (330*). — Cu complinire, pare a avea sensul de „o mulțime de cai legați unul de altul“ (27) : „Ține-o *hăță* de cai la bățatură“ (24/1). — *R.* : 24/1. 27. 38/1. 49. 54.1. 54/2. 80. 56. 56/1. 60. 67. 71. 74. 76. 79. 83. 85. 87. 88. 93. 159. 163. 323. 330. 355. 383. 393. 504. 527. — Probabil în legătură cu *hăț*, *inhăță*.

hăzănîe. Atribut dat cailor urîți (498—55).

haznă. În expresia „umblă în haznă cu cai“, v. *hăznar*.

* *hăznar*. Negustor de cai (34. 329—3) sau și de altfel de negoț (331—3), sfărnar (529—3), care umblă în haznă cu caii (43/1. 331—3) : „*hăznarul* hăznărește cu cai, oi, etc.“ (34—3). Se obișnuiește des complinit prin *de cai*.

hăznări, v. *hăznar*.

* *hendler*. Negustor de cai ; complinit și prin „*de cai*“ (187—3). — Din germ. *Händler* „negustor, comerciant“.

herbeliște. Despre calul bătrân și neputincios, când trage la căruță și abia se leagănă (59*). Cf. DA. s. v. *hârb*.

hergălie, v. *herghelie*.

herghelegiu. Crescător de cai (102. 85. 67. 65. 154—1) sau cel care păzește mai mulți cai, la pășune (65*. 66/1*) : „I. este *herghelegiu* (păzitor de cai, crescător de cai)“ (66/1*). — *R.* : 65. 66/1. 67. 85. 102. 154—1. — *V. F.* : *hârghiligii* (102—1).

*herghelie*¹. Crescătorie (68. 109. 290. 302. 329), stavă de cai (302. 329), zăvod, tamazlăc (109), grupă mare de cai (367*), turmă de cai, formată din împreunarea cailor tuturor locuitorilor (24/1). În unele regiuni nu se află herghelie în comună, căci țăraniii își trimit caii, peste vară, „pentru a se întrema“ pe munți, „unde au un loc destinat

¹ Materialul este primit la cheștiunea primă.

pentru aceasta, numit stavă, îngrijindu-i un om, numit stăvar“ (210/2): „Toader ș'a adus calul dila *hergelie*, din stavă, din ciurda de cai“ (comunicat A. Șioldea, din comuna Mititei, jud. Năsăud). Când în sat se află o *herghelie* a Statului, pe aceasta o numesc tot așa, spre deosebire de a lor, pe care o numesc *stavă* (367*). — *R.* : 24/1. 68. 109. 210/2. 290. 302. 329. 516. — *V. F.* : *hergălie* (290), *hârghelie* (109), *herjelie*, *jerjelie*, *gergelie* (210).

herghelie. Negustor de cai, geambaș (82—1).

herleş. Despre un cal cu picioarele strâmbe în lături (în afară) ; se zice și despre omul care mergând își freacă genunchii de olaltă (365*). Citat, fără explicație, de alte răspunsuri, între atributele date cailor după defecte corporale (420. 365—77). — Derivat din *herle* „om s. animal care merge rău de picioare“ (cunoscut în comuna Poiana, jud. Năsăud), prin suf. *-eș*; *herle* ar putea fi ung. *herélő* „jugănit, scopitor, castrator“.

heteoan, v. *hition*.

hibă. Defect, v. p. 81.

**himbluitor*. Probabil negustor de cai (153—3). — Derivat din **himblui* (< rut. *gimbljuvati*, *gindliuvati*, *gandliuvați*, *gandlióvii*, *torgovélíniü*, „Markt =, Handels =“; s. v. *gandelü*) prin suf. *-tor*.

hinteu, v. *paradă* și p. 98.

hition. În batjocură despre un cal mare (243—55), slab (198—77), perit, uscat (480—54). — Vezi și *căloi*. — *R.* : 178. 191. 198. 208—77. 243. 245—55. 480—54. — *V. F.* : *hitioan* (208. 243), *hityiuan* (480), *heteoan* (191).

hleab. Se zice despre calul care a îmbătrânit, care nu mai pășește sprinten, nu ține capul „șanțos“ (ridicat) ; se zice și despre persoanele mai în vârstă, care au o înfățișare uscăcioasă, fără vlagă: „Cu *hleabu* cel de cal nu vei mai putea face primăvara“ (183* ; pomenit și de 147*). — Pentru etimologie cf. și *hlebu* „a uza, a munci, a slăbi, a vlăgui“ (183*).

hleboiu. Despre un cal bătrân („*hleboiu* bătrân“ 146.

187—54), incapabil de lucru ; se întrebuințează când „voești a arăta față de animal dispreț, necaz“ (147*).

† *hlobă*. Citat fără explicație, între cuvintele care numesc caii bătrâni, slabi, neputincioși (99—54) : „Cu cât dai *holobul* acesta ?“ (202—3). — Cuvântul nu e cunoscut numai în Moldova și Bucovina, cum spune DA. ci și în nordul Ardealului (202—3).

* *hoaită*. Cal bătrân și mai ales iapă slăbită ; femeie de moravuri ușoare, înaintată în vârstă, „a cărei calitate nu se mai caută“ („este o *hoaită*“). Pentru cal se întrebuințează la mânat („hi, *hoaită*“) și la cumpărare, spre a-i micșora prețul („o *hoaită*“) (58/1—54*).

hoampă. Cal bătrân, slab, cu capul mare, orb de un ochiu, cu oasele proeminente, cu mers încet, „hămăind din cap“ (413*). — Probabil ung. *homp* „gruiu, gruet, movilă, grămadă de pământ“. *Hom* se întrebuințează, în ungurește, pentru a arăta „o ridicătură“ sau „o ghemuire („különösen domborást vagy félgömbölységet jelent“, Czuczor-Fogarasi, s. v. *hom* și *homp*).

hoancă. Complinit prin *de cal* ; se zice la o mârtoagă, la o „rebedină de cal“ (61—54*).

hoantă. Cal bătrân, slab, neputincios (67*), care merge șchiopătând din pricina slăbiciunii sau a unei boale (59*) : „Mă, fine, hai să mai ridicăm *hoantele* alea că iar au căzut“ (67*) ; „Măi bărbate, ce ne tot amărâm cu *hoantele* astea“ (65*). În unele regiuni se cunoaște și *hont* și *hoantă*, fără să se facă o deosebire de sex când se aplică („numai unii o fac“) (59*) ; în altele nu este cunoscut *hont*, dar *hoantă* e curent (65*). — Se aplică și la bărbați („mă, *hontule* sau *șontule*“ 59*. 65*). În Ardeal *hont* (mai des *honți*) e termenul generic dat Sașilor, iar prin extensiune și unui om șchiop sau unui om mare, cu picioare lungi. Pentru femei se întrebuințează forma feminină, mai ales când sânt mici de statură și pășesc alene : „N'ai văzut *hoanta* cea de Ană trecând pe drum ?“ Tot din comuna mea cunosc și derivatul *hoantăș* „un om care-și trage după el un picior“ (Poiana, jud. Năsăud).

hoantă ș, vezi *hoantă*.

hoășbă, vezi *hoășcă*.

hoășcă. Atribut dat iepelor care au defecte corporale (26*) sau despre un cal care nu poate trage (510*), e bătrân, prăpădit (61*) : „Finule, dă-mi *hoășca* ta s'o prinz între ai miei, că altmintrelea îs de perit“ (26*) ; „o *hoășcă* de cal“ (61*). — Se întrebuintează și („mai mult“ 67*) pentru femeile bătrâne (26*. 67*. 510*) : „...*hoășca* ai urâtă a plecat la câmp“ (26) ; „Taci nu vezi că ești o *hoășbă*, numai gura îi de tine“ ; „Nu vedeți că e o *hoășbă* de femeie care nu știe altceva decât să se prăjească toată ziua“ (510*).

hodoroagă. Citat fără explicație între cuvintele care numesc pe caii bătrâni, neputincioși, slabi, urîți (471—54).

hodorogi. A se strica, v. *drabină*.

hodorogit. Cal bătrân, slab, neputincios (448/1—54).

hoducă. Denominație injurioasă pentru un cal bătrân și prăpădit, care se aplică și la oamenii bătrâni (61*).

hofer. I se zice unui cal „fudul“ („un hoher de cal“ 210/2—7).

* *hoferie*. „Cal vrednic de a se da pe mâna hoherului, ca să-i ia pielea“ (38/1—54).

hoit. Citat fără explicație, la chestiunea 54 (408/1. 432. 433. 435).

* *hoitan*. Cal mare, urît („hoitan de cal“ 70—55).

hoitină. Cal mare și gras (133—55).

holob, vezi *hloabă*.

holteie. „Prin locurile acestea, fiecare tânăr, dacă trece vârsta de 18 ani și dacă părinții lui sânt cu dare de mână, are numai decât un cal de care se îngrijește singur. Acest cal nu se pune la muncă, el se ține numai pentru călărie; cu el tânărul face dese plimbări prin satele vecine, pe la nunți, etc. Astfel de cai se numesc : „cai de holteie“ (125—5*)

h o n c o s. Cal bătrân (61*). Se obicinuește și forma feminină.

h o n t. O căruță cu care se cară nisip sau piatră pentru pietruirea șoselei și facerea grămezilor. „Această căruță nu are loitre și alte părți, cum au alte căruțe, ci pe cele două telegi e întărită o ladă lungă, făcută de scânduri, în care se încarcă nisipul sau piatra“. Se obicinuește și forma feminină *hoantă* (463*). — Derivă din germ. *Hund*, v. DA. s. v.

h o p ș ă. In expresia *cai de hopșă*, adică aceia care îi întrebuintează alții. — Pentru etimologie v. N. Drăganu în DR. III, 720.

h o r l o g, vezi *hârlog*.

* *h o r o p*. Cal mare urât, gros (204—55), bătrân și neputincios (191—54). Se cunoaște și forma *horogi* (191—54. 191*).

h o r u b ă. 1° Cal care nu poate merge nici la călărie, nici la trăsură : „Am o *horubă*, trabă s'o dau s'o omoară, că nu-i mai nici de o treabă“ (7/1—54*).

2° O casă în pământ, lucrată simplu, numai din bârne așezate cu puțină grijă unele pe altele ; o casă care trebuie propită, ca să nu se surpe („*hurubă* 517—54*).

h o ș c o t i n ă. Cal bătrân, slab, neputincios (67—51*), care nu poate merge, nici trage (65—54*) : „Ce *hoșcotină* de cal ai cumpărat și tu!“ (65—54*). — Cf. DA. s. v. *hoancă*.

h o ș p ă l u i t. In expresia *cai de* ↪, adică de puțin preț, care-i muncește din greu (218—5).

h r a b a g i u, v. *harabagiu*.

h r ă n i, a se ↪, v. *arâni*.

h r e b ă n, v. *greabăn*.

h r e b ă n o s, v. *grebănos*.

h r i ș c ă (un fel de plantă), v. *ciupercă*.

h u h ă, v. *hupă*.

h u i d u m ă. Se zice despre „calul mare, urât“ („o *huidumă* de cal“ 70—55).

* *h u p ă*. Cal bătrân, neputincios, urît (520—54),

mare, slab de tot („despre oameni nu se zice, iar un verb nu e cunoscut“ 518—54*), grebănos, cu oasele ieșite de mult lucru și de traiu rău (517*). — *R.* : 517. 518. 519. 520—54. — *V. F.* : *huhă* (517—54*). — Probabil un post-verbal de la *hupî* „être affamé“.

* *hupit*. Calul care mănâncă mult, deși e bătrân, „fără să prindă putere“ : „M'ai speriat cu mâncatul *hupitule* și tot degeaba, că nu ești în stare să-ți miști picioarele din loc“ (25—54*). — Probabil participiu-adjectiv al lui *hupî* „a flămânzi, a fi lihnit de foame“ (*hupește* „nu se satură, mănâncă și ziua și noaptea“ 25—54*).

* *hupituri*. Termin dat vitelor mîncăcioase sau lacome după mîncare (25—54*).

hurubă, v. *horubă*.

huruală, v. *haruală*.

hurumie, vezi *haromie*.

iapoaică, vezi *iepoaică*.

iarbă, sb., v. *căiesc*.

iarmaroc, v. p. 79.

* *iepană*. Iapă mare și rea (*epană* 125—51), înaltă, greoaie (134—51).

iepar. Proprietar de căruță (88—2), de cai (67—1), care se îndeletnicește cu cărașia (62—2), hergheligi (67—1), omul care duce sare pe cai (60—2). — *R.* : 60. 66. 66/1—2. 67—1. 88—2. — *V. F.* : *epari* (88).

*iepeșc*¹. Intrebuințat ca atribut pe lângă substantivele : *râs* (412—11) și *nechezat* (41/1—5). — *R.* : 29. 32. 41/1. 65. 77. 88. 121. 135. 173. 182. 202. 286. 412. 427. 482. 483. 510. 524. — *V. F.* : *epesc* (121. 202), *iăpască* (483).

*iepește*². În expresia *râde iepește*, întrebuințată „când râde cineva caraghios“ (127) sau la adresa unei femei (336), a unei neveste ori a unei fete mari, fără ru-

¹ Material primit la chestiunea 11.

² Material primit la chestiunea 11.

șine (378). — *R.*: 6. 22. 33. 41/1. 60. 74/1. 84. 96. '88. 121. 127. 135. 165. 183. 186/1. „rar“ 218. 225. 238/1. 247. 266. 275. 378. 290. 336. 373. 406. 460. 498. 504. 510.

* *iepică*. Menționat ca diminutiv desmierdător (526—51).

* *iepișoară*. Diminutiv (379—51), desmierdător (25. 29—51), care arată vârsta (29—51) sau sexul (25—51). — *R.*: 7/1. 29. 316. 379. 391—51. 479. 544—11. 546/1—55. — *V. F.*: *epișoară* (25).

* *iepiță*. Diminutiv desmierdător la cai și la copii (378. 25—51), arătând sexul (25—51), etatea (336—51). — *V. F.*: *epiță* (25—51).

* *iepoaică*. Citat între diminutivele de la 'iapă' (260. 510—11), odată cu mențiunea că este termin desmierdător (510) și între derivatele de la 'cal', prin care se arată caii mari și groși (471—55). — *V. F.*: *iapoaică* (260).

iepoasă. O femeie mare și leneșă (378—11).

ieporc, *iepoacă*. Pomenit între derivate de la 'iapă', prin care se arată mărimea (6. 536—55). — *R.*: 6—55. 12—11. 472. 536. 540. 546/1—55. — *V. F.*: *ieporc* (472), *iepoacă* (6. 536. 540. 546/1), *iepoincă* (472), *iapoancă* (12).

iepoi, *iepoaie*. Diminutiv (64—51) desmierdător, care arată forma și mărimea (20—51), sau „caii mari, groși“ (229/1—55). Se zice și despre 'iapă' (415. 415/1—55), iar prin extensiune despre „fetele grase, bine-făcute“ (210/2—11). — *R.*: 20. 64. 197—55. 210/2—11. 229. 229/1. 223—55. 238/1—11. 415. 415/1—55. — *V. F.*: *iepoi* (197), *iepoi* (238/1), *iepoaie* (64. 210/2. 229. 229/1. 223. 415. 415/1), *iepoane* (20).

ieporniță. Atribut dat fetelor grase și bine făcute (210/2—11).

* *iepoșea*. Termin desmierdător, dat la cai și la copii (378—51).

iepoștină. Termin desmierdător dat cailor și co-

piilor (378—51) sau la o iapă mare, grasă (64—51), la o femeie depravată, stricată, care râde mult (24—11). *R.* : 24. 41/1—11. 64—51. 378—11. 540—51. — *V. F.* : *iepotină* (41/1—11).

iepovină. Diminutiv desmierdător, care arată forma și mărimea (: *iăpovină* 20—51).

iepș(i)oară. Diminutiv (322—51), desmierdător (77. 432—51), care indică vârsta (239/1. 410—51) și mărimea (410—51) sau fără deosebire de vârstă, arătându-se „numai un cal sau mânz mic de trup“ (417—51). — *R.* : 51. 77. 219/3. 239/1. 250. 322. 409. 410. 417. 432. 445—51. — *V. F.* : *iapșioară* (239/1—51).

**iepșoarea*. Numai termin desmierdător, dat mai ales de copii și de femei (24/1—51).

**iepșorică*. Diminutiv (67—51), desmierdător (27. 540—51), („numai desmierdător“) dat mai ales de copii și femei (24/1—51), indicând un cal mic (27—51) sau cai mai bătrâni, dar buni (540—51). — *V. F.* : *epșorică* (27—51).

**iepșorină*. Numai termin desmierdător, dat mai ales de copii și femei (24/1—51).

**iepșulică*. Numai termin desmierdător, dat mai ales de copii și de femei (24/1—51).

*iepșună*¹. Diminutiv (24. 61. 65. 168) desmierdător (24. 61. 65. 67. 96. 70. 71. 83. 490) care indică vârsta calului (70. 71. 83. 490). — *R.* : 24. 61. 65. 66. 66/1. 67. 68. 70. 71. 83. 96. 321. 490.

**iepuică*². Diminutiv (241. 487. 403), desmierdător (193. 228. 214. 241. 397. 398. 403. 482. 448), indicând un cal mic (398), vârsta (448/1. 487) sau „pentru cai frumoși și grași, mai ales“ (448/2). Ca desmierdător se folosește și la copii (378). — *R.* : 193. 200. 209. 214. 228. 231. 241. 256. 261. 264. 378. 397. 398. 403. 409. 413. 437. 446. 448/1. 448/2. 451. 482. 472. 472/1. 476. 487.

¹ și ² Material primit la chestiunea 51.

* *ie p u l e a n ă*. Diminutiv „care indică vârsta calului, dar și desmierdător“ (24—51).

* *ie p u l i ț ă*. Diminutiv (24. 64—51) desmierdător (24. 157—51), care arată vârsta tânără (183—51) sau este numai termin desmierdător, dat mai ales de copii și de femei (24/1—1). — *R.* : 24. 24/1. 64. 130. 157. 183—51. — *V. F.* : *epuliță* (130).

* *ie p u l u c ă*. Numai termin desmierdător la cai și la copii (378—51).

* *ie p u r i n ă*. Iapă de soiu mic, sprintenă la mers, care își ciulește urechile când se apropie de ea orice ființă streină : „Cutare și cutare are două *iepurine* de iepce de ție mai mare dragul de ele“ (451—54*).

* *ie p u ș c ă*. Termin desmierdător (71. 138—51), care arată vârsta (71. 138—51) și sexul (71—51).

* *ie p u ș c a n ă*. Diminutiv care se întrebuițează și pentru a indica vârsta calului (109—51).

ie p u ș i c ă. Citat, fără explicație între diminutivele de la iapă (63—51).

ie p u ș o a r ă (*ie p ș o a r ă*). În majoritatea cazurilor este un diminutiv desmierdător, care poate arăta și vârsta. Ca diminutiv arată, în general, un cal frumos, bine făcut, bine îngrijit, făr' să se facă deosebirea de sex totdeauna. Unele răspunsuri precizează vârsta „iapa la 3 ani“ (57—51). Se întrebuițează și la adresa copiilor (24/1—51). — *R.* : Cuvântul este atestat de o majoritate absolută a răspunsurilor. — *V. F.* : Cele două forme (*iepușoară* și *iepșoară*) au o arie deopotrivă de întinsă ; întâlnim în aceeași comună une-ori amândouă formele (29. 88. 117. 152/3. 171. 172. 175. 439. 111. 45—51). Cu toate acestea se observă, parcă o predominare a formei fără *u*. Alte variante sânt : *ipșoară* (319—51), *iepușoară* (122. 136—51), *iapușoară* (99. 129. 155/2. 176—51), *iapșoară* (176/1. 180—51), *epușoară* (75. 102. 108/1. 128. 130. 133. 140. 147. 144. 146—51), *epșoară* (25. 27. 150. 87. 144—51).

*ie p u ț ă*¹. Diminutiv desmierdător („dat mai ales de

¹ Motocicla primită în studiu în 1941.

copii și femei“ 24/1), indicând uneori vârsta sau arătând pe caii grași și frumoși (448/2). În unele părți „se folosește foarte rar“, fiindcă se termină în „puță“ (134. 144) : „Vecinul nostru Petru Pop a Lichi are o iepuță, care a fătat două iapuțe“ (508*). — *R.* : Cuvântul este general („rar folosit“ în 98 și 524). — *V. F.* : epuță (25. 27. 102 130. 133. 144. 332), iapuță (155/2. 245/1).

i g ă. De obicei în expresia *cai de igă* „cai de ham, de povară“ (252. 412—5). — Din ung. *iga* „jug, greutate, povară“.

i g a ș. În expresia *cal de ↵* „caii întrebuințați la tras, la arat“ (467—5). — *R.* : 391. 470. 467. 480—5. — Din ung. *igás* „de jug, de ham, de povară“.

i h a r m a r o c, v. *iarmaroc*.

i l e t i, v. *tar*. Probabil ung. *illető* „cuvnit, potrivit“.

î m b l ă t o r. Se zice calului „care merge bine la călărie, care nu hurducă“ (174/1—7).

î m b l ă t o r e s c. „Cal *îmblător* (*îmblătoresc*) se zice celui care merge bine la călărie (care nu hurducă tare)“ (174/1).

î m b u i e s t r a ș, v. *călărie* II, 2°.

î m b u l z i t. Despre calul strâmb de spinare (445—77), cu șira spinării încovoiată în sus (415. 415/1—77).

î m p ă r ă t e s c. I se zice unui cal frumos „cal „ (378—7).

î m p ă r e a. A-i plăcea, v. p. 83.

î n c ă l ț a t. Despre „calul care are obghele sau oase moarte jur împrejur la copite ; poate fi *încălțat* la picioarele dinainte sau la cele dinapoi sau la toate“ (75/1—77).

î n c ă r ă b a, v. *cocoară*.

î n c h i r c i t. Despre un cal nedesvoltat (127—77).

î n c i o r e c a t. I se zice calului care are „deasupra copitelor smocuri de păr mari“ (25—77).

î n c i r i p a, v. *înfiripa*.

î n c o n d o r a. A se arăta bine în târg, v. p. 81.

î n c o v o i a t, v. *cuvniat*.

î n c u r ă t u r ă, v. p. 89.

îndământă. Calul care e „bătrân și slăbește, toate le rabdă, și foamea și împlăciul, în astă stare fiind i se zice *îndemână*, fiindcă se poate folosi mai cu puțină grijă“ (249*).

îndopat. Fără explicație între atributele date cailor după defecte corporale (27—77).

înfiripa, v. *cocoară*.

înfundat. Cal „scurt în trup și gât, gogoneț (rotund), nu lung (știucos), ci scund, gros și gras. E o specie de cai puternici... nu seamănă cu caii turcești (mici și iuți) de Dobrogea, sânt mai mult, dar duri și țitori la tras, la drum lung nu se ostenesesc... : „am să-mi cumpăr niște cai *înfundați*“ (27—77*).

îngenunchiat. Despre caii cu genunchii îndoșiți (75/1—77; *îngenunchiat* 67—77).

inohodeț. Se numesc, de unii, caii de călărie (112—5, 7). — Din rus. *inochodecz* „cal care merge în pas buestru“.

înșelat, v. *călărie*.

înșeua, v. *înșelat*.

*întărnițat*¹. Calul spetit (188), deșelat (150), lăsat în jos de spinare (445), cu spinarea la mijloc la vale (150), când spinarea nu-i oablă (dreaptă) (238/1), când pe spate e ca o covată (e covățât, 457). — *R.* : 150. 188. 176. 176/1. 195/1. 198. 200. 203/1. 208. 212. 238/1. 239/2. 243. 445. 454. 457. — *V. F.* : *tărnițat* (195/1. 212. 445), *tărnițat* (243. 454).

întoarce. Cu sensul de a strica târgul, v. *arvună*.

întrecut. În expresia, *cal de întrecut*, adică acela care se folosește numai la întrecere („la cursă de întrecere“ 7/1—54*).

iuțeală. Cal de iuțeală, cal de cursă (67—5*).

jabră. Cal bătrân, neputincios, slab, urât și netrebnic (25; *jabră* 138—54).

jerjelie, v. *herghelie*.

¹ Materialul primit la chestiunea 77.

jib. O persoană bine dezvoltată fizicește, de o „mărime și o greutate ce trece peste mărimea obișnuită și în care se presupune o putere grozavă“ (200*, cf. și 397*): „Vai ce om *jâb* o mai fost Ilie, ș’amu-i numa șteamătă (slăbit de boală)” ; „Ș’apoi, mă, ia cât de nămornic și *jâb* îi Petrea, tot o căpătat una de numa o prâsnit din nas“ ; „a, greu înc’o fost, da și caii o tras *jâb*“ (200*) ; „Slobozește-l [pe copilul meu de la școală] că e *jib* (*jibă*) și trebuie să-mi lucru cu el“ (397—55*). — Vezi și *căloi*.

jimbăși, v. *gimbăși*.

jimbășire. Silirea calului la fugă, v. *geambaș*.

jirebie. Citat, fără explicație, între derivatele de la cal, prin care se arată caii „slabi și mari“ (*zsirebdii* 463. 521—55).

jo i, v. *gioi*.

jolnit. Atribut dat calului care „are umflături mari la spatele dinainte“ (174. 174/1—77).

jug. Calului slab, bătrân, neputincios, urît, netrebnic i se zice „un *jug* de cal bătrân“ (546/1—54).

jupit. Cal bătrân (188*). Fără explicație este citat între atributele date cailor după defecte corporale (*juchit* 155/1—77) și între cuvintele care numesc caii bătrâni, slabi, neputincioși, netrebniți (*jupchit* 176/1—54).

jupitură. Se zice, în batjocură, cailor bătrâni, slabi, urâți, neputincioși (*juchitură* (152/5—54).

labă. Mână, v. p. 86.

lăete, v. *cortorar*.

leasă. „Cal slab... a cărui piele stă întinsă pe coaste ca nuelele din leasa de lemn pe fuștei“ (424—54*).

lepedeu. „Un cal rău, ros de ham, flămâzît, subțire de-i poți număra coastele, care se vede ca un lepedeu (ciarșaf)“ (82—54*).

leucaș. Calul ale cărui picioare dindărât sânt ca o leucă de car ; acest defect îl primește calul („mai ales acei cari sânt siliși pe tras“), când de tânăr este pus la o povară prea mare și nu-i potcovit (482—77*).

liaăvos. Calul care alege mâncarea nutritivă

(7/1—7*). — Din bulg. *ligav* „baveaux, pituiteux“ (G. Pascu, *Sufixe*, p. 281).

*liverant*¹. Negustor de cai (98. 102. 103. 106. 108. 108/1. 109. 112. 121. 129. 136. 144. 149), comerciant de cai (101), precupeț (107), giambaș (106. 138. 139. 140. 141. 143). Se zice în batjocură și oamenilor care-și schimbă mereu caii (109). — *R.*: 98. 99. 121. 101. 102. 103. 106. 107. 108. 108/1. 129. 136. 138. 139. 141. 143. 144. 145. 109. 112. 140. 149. — *V. F.*: *leverant* (129), *livirant* (141), *liverant* (140), *livăranți* (138), *livranți* (121). — Din germ. *Lieferant* „furnisor“. Trecerea lui *f*, în *v* s'ar putea explica prin limba ruteană (unde germ. *f* > *v*) unde are și derivate, deși pare a nu fi imposibilă nici pe teren românesc (ex. *cearceavuri*, H. II, 132; *îmbuvnat*, H. X, 91).

luat din căluș. O boală; v. *căluș*, 5°.

ludău. O plantă, v. *follicos*.

măhăi, vezi *hoampă*, supt forma *hămăind*.

malăcos. Atribut dat calului în târg, pentru a-i micșora valoarea (140—3).

malic. Se zice de un cal că e cu *malic* (293—77) „când are bubă rea pe greabăn“ (226/1—77). — Pentru etimologie, vezi V. Bogrea, în DR. IV, pp. 880—881.

mână, în expresia „o mână de bani“, v. *aldămaș*.

mânăstire. I se zice calului (91. 95—55; dar și *mânăstire țigănească* (102—55).

mânat. În expresia *cal de* —, adică acela care se întrebuințează la tras, la ham, la călărit, la arat (162—5); se folosește și în batjocură („*cai mânați*“ 521—54).

mâncătură. Fără explicație, între cuvintele care numesc caii bătrâni, slabi, urîți (*mâncătură de câni* 437—54) și între atributele date cailor după defecte corporale (521—77): „Cât cei sau cât vrei pe... *mâncătura* asta de cioară?“ (în târg 241—3).

mârcioagă, v. *mârțoagă*.

¹ Material primit la chestiunea 3.

mărghioală. In batjocură (38—54), despre un cal bătrân, neputincios, netrebnic.

mărita. A vinde, a te scăpa de lucrul prost pe care l-ai cumpărat: „am cumpărat doi cai și îndată i-am măritat“ (239/2—3; cf. și 77—3).

marifă. Se zice unui cal slab (60—7).

mârlog. Cal prost, bătrân, căzătură, cal de saca: „o mârloagă de cal, un mârlog (= un mât (o mătă) de cal)“ 61—54*. — Rezultat din contaminarea lui *mârfoagă* cu *dârlog*?

măroc. Adjectivul *mare*, pus lângă *cal* și menționat între cuvintele prin care se arată caii mari, groși, urîți (*cai măroci* 476—55, „mai ales caii de rasă de câmp“; *cal măroc* 542—55).

*mărțină*¹. Cal (215), indiferent de gen (198), care duce bine greutate pe spate (205), cal de călărit („dar cu deosebire iapă“ 205—2), cal bătrân, slab, urît 398—54 (probabil supt influența lui *mârfoagă*), iapa care o călărește țaranul și cu care duce la moară (446) dacă este tânără (altfel este *dârloagă* 216—3). Se întrebuintează foarte des de către bătrâni (226/1) ajungând să înlocuiască aproape cuvântul *cal* (mai des se aude cuvântul *mărțină* 219/2): „N'ai o mărțână, bađe Manoilă... mi-ar trebui o mărțână s'o pun cu calu mîeu până la târg“ (198); „când e vorba de mai mulți cai, țaranul nu zice *mărțânie* ci o *părece de cai*“ (198). — *R.*: 59. 170—54. 193. 197. 197/1. 198. 203. 205. 205—2. 212. 215. 216—3. 219. 219/2. 221—2. 225. 226/1. 232/1. 398. 414/1—54. 446—11. 446. — *V. F.*: *mărțână* (59. 198. 226/1. 232/1. 414/1), *mărzână* (170—54). — Pentru etimologie cf. C. Diclescu, *Die Gepiden*, Halle 1922, p. 176.

mârfoagă, *mârțog*². Cal bătrân, cal slab și bătrân, mic, neputincios, rău ținut, indiferent de vârstă (87), mic și slab, poate să fie și tânăr (130), prost (175),

¹ Material primit la chestiunea 7.

² Material primit la chestiunea 54.

pipernicit (161), slab ca vai de el (529*); se zice și despre o iapă (445) slabă și neputincioasă (119—7). Se folosește și în batjocură (6. 29. 155/1—54. 227. 293—7. 361. 410. 528. 551—54) pentru caii neîngrijiiți (223—7), slabi (255/1—7). Se obișnuiește și cu complinire : *mărțoagă de cal* (64. 167). — *R.* : Cuvântul este atestat de majoritatea absolută a răspunsurilor, cu excepția județelor Soroca și Orhei. Un singur răspuns ne spune că e necunoscut în graiul poporului (497—54*), dar din satele imediat apropiate el a fost atestat. — *V. F.* : Forma *mărțog* este atestată numai din punctele 161—54. 172. 194—3. 196—54. 238/1. 412—7. 197/1—7. 194. 152/6. 490—54, iar *mărțoagă* este peste tot, cu următoarele variante mai caracteristice : *mărțoavă* (7/1), *mârcioagă* (341) *mârșioagă* (530—54. 531—7), *smărțoagă* (30. 125. 129. 138), *șmărțoagă* (157).

mărțoghia. Citat fără explicație între cuvintele care numesc caii bătrâni, urâți, slabi și neputincioși (24—54).

marțole. Se numesc în batjocură caii bătrâni (475—54).

mărzână, v. *mărțină*.

mătăhală. Cal bătrân, slab neputincios; despre cine și-a cumpărat cai răi, slabi, se zice : „o cumpărat două *mătăhule*“; „Nu m'aș sui pe *mătăhala* aceea“. Se zice și despre un om mare și prost : „*mătăhulă* cât on cal“, deasemenea și despre o femeie mare, greoaie, neputincioasă (472—54*).

mățar. I se zice celui care se ocupă cu transportarea sării și are iepe slabe (60—2).

mătrice. Atribut dat calului după defecte corporale : cu *mătrice* 550—77; „cu *mătrici* în picioare“ (194—77).

mătricos. Atribut dat calului după defecte corporale (446—77).

*mecler*¹. Negustor de cai (185), șmecher de cai

¹ Material primit la chestiunea 3.

(„îndeosebi Ovrei 148), sau intermediator (190); ortografiat și *mekler* (176). — *R.* : 148. 176. 185. 190.—Din germ. *Mäkler* „samsar, misit“.

meclerai. Ocupațiunea meclerilor (190—3). — Din germ. *Mäklerei* „samsarlâc“.

melegar. 1° Cal mare, de tot slăbit, la care se pot număra oasele prin piele, când merge în trap se leagănă și abia își trage picioarele (365—55*).

2° Un strat (cald), făcut pe gunoiu verde, în care se seamănă răsadul de varză (365—55*). — Din ung. *melegágy* „strat de gunoiu“, (Mândrescu).

meliță. Cal bătrân, neputincios (446*. 465—54).

melițoiu. Fără explicație, între cuvintele care numesc pe caii bătrâni, slabi (157—54).

merșă. Cal epuizat, stors de forțe, din pricina etății și supraefortului (190—54, 7*). — Din rut. *merša* „Aas“, „Vieh“

merșitură. Cal merșit (190*).

*mesteacă*n. Cal alb : „de unde ai cumpărat mesteacănelul ăla“ (162—54).

meto. Taxa de cinci lei care se plătește la intrarea în târgul cailor (183—3). — Din rut. *mito* „Maut, Zoll“.

mihaha. I se mai zice calului (488—7).

milog. Cal bătrân, care nu trage, este moale : „Am cumpărat niște milogi de cai“ (27—51*).

mlamnilă, v. *namilă*.

moarte. Termin de batjocură, în expresia : *moartea găinilor* (25—54).

mocan. Cal (155/1—3), cal mare (172—55) : „Ce ceri pe șcapă, dârloagă, mânz, mânzoacă, armăsar, *mocan*, mârtoagă“ (155/1—3 ; cf. Cărăuș 511—2).

*mohorică*iu. Adălmaș (185—3) : „la vânzarea cailor ca și la vânzarea altor vite se bea aldămașul sau *mohorică*iu, adică rachiu“ (144—3). — Din rut. *mogorič*, *mogrič* „Kauftrunk“.

molău. Calul care nu trage coada între picioare când

îl tragi (109—3) : „I se zice calului *bidiviu*, când e iute, iar când e moale *molău*“ (88—7).

moluŝă. Defect. Geambașul ține caii răi câțva timp, „ca să le afle *moluŝa* (să le cunoască defectele)“ (24/1—3). — Cf. serbocr. *mlohav*, -a, -o „laff, matt, lass, schwach, kraftlos“ ; *mlohavost* „Nachlassung (von Kräften) ; *mla-hoća* „Schwachheit, Kraftlosigkeit“.

morosliv. Cal grosolan (480—55) ; atribut dat lucrurilor și ființelor extraordinar de mari, groase și tari : „Am tăiat, mă, un fag *morosliv*, de nu-l poți aduce nici pe zece sănii“ (200*).

mortăcină. Se zice, în batjocură (313—54, *mortăciune* 515—54) cailor bătrâni, slabi, urîți, și neputincioși. — Pentru etimologie, v. Tiktin DRG.

motan. Cal mic și slab (158—55) ; „mic de tot“ (*motan* de cal 150-55). Se întrebuințează și ca poreclă (176-7).

moșesc. Cal mic (546—55).

movilă. Atribut dat cailor de tot mari, groși, desvoltați la corp, cu burtă mare și slab îngrijiți. Când se mână, țăranul zice : „hi movilă“ (365—55*).

muiere. Iapă (87—54) bătrână, neputincioasă, slabă, urită și netrebnică.

mulă. Cal urât (*mule* 525—55). — Din lat. *mullus* (cf. O. Densusianu, în *Grain și suflet*, I, fasc. I, 141—42 și S. Pușcariu în DR. III, 843).

murg. Termin dat „oricărui cal“ (412 ; „întrebuințat deopotrivă *murg* și *cal*“ 499*), indiferent de culoare (228. 386. 414/1 ; „mai ales atunci când omul are un singur cal, folosit la trăsura cu două rude“ 499) sau calului de culoare sură (226), unui cal „tânăr de la 1—3 ani, binefăcut, grăsuț, indiferent de culoare“. „Se poate zice : *murgii* trag bine, chiar dacă [ei]... sânt roși, albi sau suri“. „Numirea aceasta e des folosită și a înlocuit cuvântul cal“... (254* ; cf. și 228*). Se întrebuințează („mai mult“ 386*, „mai rar“ 412*) și ca termin desmierdător (406. 503—51), făr' să înlocuiască cuvântul *cal* (386*. 414/1*). Un răspuns îl menționează și ca termin de dispreț, pentru a arăta un cal de

puțină valoare (*murzi* 231*). Exemple : „ce cei pe *murgul* aista?“ (253—3); „cu cât dai *murgul* ăsta?“ (361—3); „am cumpărat și eu un *murg*“ (414/1*). — Ca numire de cal este atestat odată (228—7*). — *R.* : 226. 228. 231. 253. 253—3. 254. 268. 361. 386—3. 386. 412. 414.1. 448. 499. 406—51. 503—15. — Probabil din alb. *murk* „dunkel, schwarz, grau“; cf. cal. sicil. *murdzâr* „Pferd“ (G. Meyer. Alb. W.).

murguț. Citat ca răspuns la întrebarea : „i se mai zice calului și altfel?“ (231. 414/1—7).

muscă, sb., v. *căiesc*.

muștră. Fără explicație, între cuvintele care numesc caii bătrâni, slabi (488—54).

muștrului. A bate calul, v. *aspru*.

muștrului. Se zice despre calul bătrân, slab, neputincios („cai muștruliți“ 493—54). — Cf. germ. *ausgemustert* „reformat“.

năblaznic (în Poiana, jud. Năsăud *nebleznic* „o-braznic“) v. *călășteu*.

nădușeală. Fără explicație, între cuvintele care numesc caii bătrâni, slabi (410—77).

nădușit. Citat între atributele date calului după defecte corporale (184—77).

namilă. Cal mare, urît (167/1—55). — *V. F.* : *nămilă de cal* (219/2. 236—55), *mlamnilă mare* (167/1—55). Vezi și *căloi*.

nămornic. Cal mare și gros (*niomornic* 296—55). „Măi, măi, da caii *nămornici* ce-i mai are Iosif“ (200*). — Cf. bulg. *namordnikă* „Maulkorb“; probabil e același cuvânt cu *mamornic*, v. Tikin, DRG.s. v.

nătâng. Despre un cal (s. alt animal) de la care nu se poate trage nici un folos, „e bun de belit“ (516—54*).

nătrăpas. Geambaș (25—3) sau negustor de alte vite mari (*nătrăpas*, *năstrăpas*, 61—3) și, într'un răspuns și cu sensul de „comerț cu cai“ (*natapraj* (59—3). — Din turc. *matrabaz* „qui joue du bâton, maître d'escrime“, fig. „qui achète bon marché et vend cher“

năzdrăvan. Calul „pe care nu se observă nici când oboseala, încontinuu sare, joacă și nu are alinare, ci tot ar merge, nu mai are odihnă, suflă pe nări și dă din picioare ca să plece“ (*nezdraveni, nesdravăn* 521—55); despre cel „care vine singur acasă, din depărtări mari, de ex. de la munte sau din un loc unde a fost vândut“ (*năzdraveni* 235—55).

*negustor*¹. Geambaș (96. 163. 181. 171), sfârnar de cai (258. 386), samsar, cupeș (386), hăznar de cai (329), cel care se ocupă cu vânzarea și cumpărarea cailor (96. 152/4) sau și cel care face altfel de negoț (331), nu se ocupă numai cu vânzarea și cumpărarea cailor (179). — *R.*: Cuvântul pare a fi general, deși nu-l avem atestat de toate răspunsurile. — *V. F.*: *negustor* și *neguțător* sânt de o potrivă de răspândite, după răspunsurile primite, fără ca să putem constata într'o regiune o formă preferită.

*nergeș*². Cal cu spinarea curbă (386), plecată la mijloc (273), lăsat de spinare (170), cu șira spinării încovoiată (415. 415/1). — *R.*: 170. 243. 244. 272. 274. 279. 350. 386. 389. 407. 414. 415. 415/1. 419. — *V. F.*: *nergeș* (243. 350. 386. 356. 419). — Din ung. *nyerges* „cu șea“, „cal de călărit“.

nevoie. I se zice, în batjocură calului (99—54) sau cailor „cu heredie până la bătrânețe“, nărăviți, stricători, fugari („nu fugași“), care „nu pocluesc la pășune“, sau mânzilor piperniciți, slabi, fiindcă au fost inhămați înainte de vreme“: „O nevoie de rablă, mârtoagă ori terhulă“; „nevoi de mânzoci“ (190—54*).

nimuric. Cal mare și gros (*niomor* 308—55), slab și bătrân (*nyimurici* 488/1—54), și în batjocură, când nu-i chiar bun de vreun picior (*nyimurug* 291—77; *nyimurig* 408/1—77). — Din ung. *nyomorék*, cf. N. Drăganu, în DR. IV, p. 759.

¹ Material primit la chestiunea 3.

² Material primit la chestiunea 77.

nioagă. I se mai zice calului, alături de *talant*, *vlej* (99—7).

nodvocic. Proprietarul de căruță cu cai (112—2). — Cf. rus. *podvočikū* „chirigiu, harabagiu“.

nojiță. Cal ajuns într'o stare ticăloasă, ca o *nojiță*, care e mai pe jos ca o altă încălțăminte : „cât ai dat pe nojițele astea ?“ (162—54).

Obadă. „Calul e bun... când fluerând numai la el, se încordează „se face obadă“ și ori rupe ștreangurile, ori ia căruța din loc“ (24/1—3).

oblon. I se zice calului orb („fără *obloane*“ 471—77).

ochiu. In expresia : *ochiu de găină*, defect corporal explicat astfel : „copita, supt potcoavă, în anumite locuri, în formă de ban de metal, e moale și ajungând pe vreo piatră [calul] începe a șchiopa“ (339/3—77). — Cf. germ. *Hühnerauge* „bătătură“.

ogar. Cal mare (205—55) și diformat (19—54*) : „Am auzit că lu frate-tu i-o mâncat lupii eri noapte un cal. — Da, i-o mâncat *ogaru* cel breaz“ (19—54).

ogârjit. Calul care nu se îngrașă chiar dacă e ținut numai cu ovăs și cucuruz (se zice despre toate animalele 7/1—7*). Se zice și despre oamenii slabi (*pogârjiți*, Poiana, jud. Năsăud). — V. F. : *ogârsât* (7/1—7), *ogârșiț* (542—54), *ogârsâte* (7/1—7*). — Participiu adjectiv a lui *ogârji* „a slăbi tare“ (Șez. VII, 182), substantivat (cf. *pogârjât*).

ogladă. Cal neputincios (*oglade* 467—54), orb (467*). — Cf. TDRG. s. v. *oglavă*.

olac. Calul care fuge foarte iute (27—5), care trage la plug (24—5): „n'am cal de *olac*“, zice cel care nu vrea să-și mâne calul repede (93—5). — R. : 24. 27. 60. 66. 93—5. În unele regiuni dispare : „s'au numit [cai de *olac*] acum 50—60 de ani“ (66—5).

olog. Cal șchiop (233—77), care „șchioapă pe toate picioarele sau nu se ține bine pe ele“ (159—77), „abia își mișcă și ridică picioarele dinainte“ (239/3—77), are oase

moarte la picioare (70—77). — *R.* : 70. 102. 159. 239/3. 233. 312—77.

oloiniță. Caii sânt întrebuințați *la oloiniță*, „o presă mai primitivă, de făcut oleu din sămânță, pe care o pune în mișcare calul care nu mai e bun de altă treabă“ (550—5*). Întâlnim și forma *ulorniță* (101—5), cu *r* primit prin influența unor cuvinte ca : *păcorniță*, *viiforniță*, etc.

opor, v. p. 84.

oprit. I se zice calului slăbănogit, prea trudit, istovit de lucru (521—54*).

orbeală. Calul care nu vede bine, cu ochiul stâng sau drept sau cu amândoi : „are *orbală* la stânga ori dreapta“; „are *urbala* găinilor“, când nu vede limpede cu ochii“ (523—24*).

oșcătură. Gloabă, mârtoagă, căzătură de cal, cal bătrân, slab, urît, în batjocură (*oșcătură de cal*, *oșcături*). Se zice și femeilor care-au fost odată frumoase, iar acum sânt îmbătrânite, urite („a ajuns o *oșcătură*“) sau despre un om la fel (*oașcă bătrână*, *oșcăială*) (64—54*). — Derivat din *oașcă* (poate același cuvânt cu *hoască* ; cf. *oșcăi* „a îmbătrâni, a slăbi, a deveni urît, „expresie puțin politicoasă, dar des întrebuințată în aceste regiuni“ 64—54), prin suf. *-ătură*. Sau din *ușca* = *căsca* (*oscico), despre care v. DR. III, 679.

panaire. Bâlcu : „caii se cumpără, ori se vând, mai mult în *panaire*“ (96—3).—Din turc. *panayer* „foire“.

pane. Bucate, cereale : „caii se folosesc la mașina de treierat *pane*“ (149—5) sau „la căratul *pânilor* din câmp“ (151—5).

panglică [tesătură subțire și îngustă], calul se duce în târg „cu un căpăstru nou, cu un fir de busuioc, legat în panglicile (*planticele*, termenul popular) ce-i împodobesc coada, coama și motul din frunte“ (24—3) ; sau i se împletesc „*țopuri* (*plantici* frumoase) în coamă și coadă“ (24/1—3).

păr. În expresia *păr pe păr*, adică schimbul ce se face între cumpărător și vânzător când găsesc deopotrivă

de bun calul pe care unul vrea să-l vândă și altul să-l cumpere. Schimbul se face și *păr pe păr* și *pollaș* (365—3).

*paradă*¹. În expresia *cal s. cai de paradă*, denumire dată „cailor frumoși și bine ținuți“ (549), celor ținuți „pentru hinteu“ (542), în opoziție cu *caii de lucru* (20). — *R.* : 10. 15. 19. 20. 218. 252. 463. 471. 499. 542. 549. — *V. F.* : *parade* (252. 463), *păradie* (542. 15. 549. 218), *păragie* (10. 20. 471). — Cuvântul, în Transilvania, a pătruns de sigur prin administrația germană dinainte vreme.

paradiș, v. p. 99.

*parip*². Sinonim cu *cal* (46. 47. 190. 206. 329. 359. 386. 412. 420. 467. 470. 487. 488. 490. 493. 499. 519. 520), cu următoarele mențiuni : „un cal mic, (239/1. 245/1), frumos“ (378), cal tânăr (272), mai tânăr și mai sprinten (238/1), un cal tânăr, supt patru ani („contrariul în gen al lui mârtoagă“ 199), mânz sau cal mic nedesvoltat (193—3), slab (47—54). Se întrebuintează și în batjocură (206/1. 331—7. 420. 529—54) și ca diminutiv (294. 219/3—51) desmierdător (439—51) de la mânz (288—51). Exemple : „Cu atâte bani pociu cumpăra *parip*, nu ronghiu“ (487—3) ; „Am cumpărat un *parip de cal*“ (193—3). — *R.* : 10. 39—3. 46. 47—7. 47—54. 190—7. 193—3. 199. 206. 206/1—7. 219/3—51. 238/1—7. 239/1. 245/1—55. 272—7. 288. 294—51. 323—7. 325—3. 331. 350—7. 378—3. 378. 386. 412. 420—7. 420—54. 439—51. 467—7. 470—7. 487—3. 487. 488. 490. 493. 499—7. 507—3. 519. 520—7. 529—55. — *V. F.* : *părip* (10), *paripchi* (294—51), *paripă* (490—7). — Din slav. *paripŭ* „miser equus“ (Michlosich, cf. și Cihac).

parolă, v. p. 86.

pârșotină. Cal bătrân, neputincios ; se zice și unui cal bun, dar mai mult în batjocură (67—54*).

pășuș, v. p. 90 și 96.

păucă, v. *poc*.

¹ Material primit la chestiunea 5.

² Material primit la chestiunea 7.

pedeapsă. Calului slab, care face mai multă pagubă decât folos (190—54*).

pepănaș, v. *cocostârc*.

peritură. Cal bătrân, slab, urît, neputincios (181. 184. 188—54), care „nu-i bun de ispravă“ (150—54).

pețer. Pricepător în alegerea cailor (166*): „Să ne alegă acesta calul, că este un *pețeri mare de cai*“ (166—3*). — Din ung. *peczer* „palavragiu, hoheriu“ (Gheție), dar și „cel ce dresează cai“ (Czuczor și Fogarasi: „Néhutt a lóidomitót is *lópecér*-nek nevezték“).

picat. Cal slab de tot (531—7), cal muncit, care cade în ham (530—54). Cuvântul este comunicat și de: 507 și 506.

picătură. I se zice în batjocură unui cal bătrân și urît (392/1—54), la o „iapă bătrână... deodată cu moșul ca și mama bătrână“ (391—54). — *R.*: 361. 364. 365. 391—54. 392/1—3. 392/1. 398—54. 412—3. 412—7. 412—54. 461. 479. 479/1. 488. 495—54.

picicoc. Diminutiv desmierdător, cu care se adresează țaranul calului când vrea să-l prindă, având înțelesul de „micuțul, mititelul cel prostuț“ (218—51*). — Format, probabil, de la *picu* „mic“, după analogia lui *mânz-mânzoc*, *șpaimă-șpaimoc*, cunoscute în această regiune.

*piele*¹. Cal bătrân (114. 475), slab (480*), bătrân și slab (141), întrebuintat și ca nume de batjocură (6. 475. 498. 514. 473): „Am două *ptyei* de cai (doi cai pe care numai pielea este)“ (480*). — *R.*: 6. 114. 141. 157. 162. 183. 463. 465. 471. 472. 473. 475. 480*. 495. 498. 514.

pielhoacă. Cal bătrân, așa de slab încât nu mai valorează decât pielea de pe el. „Se zice, vacilor slabe, „bivolite“, ba chiar și femeilor bătrâne“. Când cumpărătorul numește *pielhoacă* calul vânzătorului, acesta îi răspunde: „*Ptelhoacă-i* mă-ta bătrână... aiesta-i cal!“ Mai are și în-

¹ Material primit la chestiunea 54.

telesul de „piele mare“ („uneia mici i se zice *ptelișoară*“) (378—54*).

pilă. I se zice unui cal foarte slab (*chilă* 38,1—54, 55).

*pilar*¹. Negustor de cai (4. 7. 7/1. 549. 550), geambaș (9), cupetș de cai (6. 523), iar prin extensiune orice negustor de vite (*pilari de porci* 549—3). — *R.* : 4. 5. 6. 7. 7/1. 8. 9. 523. 544. 546,1. 539. 548. 549. 550. 551. — Din serbocr. *piljar* „precupeț“.

pilări. A face negoț cu fructe, mai ales în mică măsură : „Vecinul meu *pilărește* cu grâu, vinars, prune etc., (com. Șt. Pașca, Crișcior, jud. Hunedoara).

pilăriță. Femeia care se ocupă cu vânzarea de pui, găini, legume, lapte (*pilăriță de lapte*, 549—3) : In poezia populară :

„Pe la noi pe la porțiță,
Umblă biata *pilăriță*
Și cere să-i dau guriță.
Eu îi dau, dacă ea-mi cere,
Că ori cum și ea-i muiere
Și gura nu-i o avere“.

(com. Șt. Pașca, Crișcior, Hunedoara).

— Ar putea fi un derivat din *pilar*, prin suf. *-iță* sau luat direct din serbocr. *piljarica* „precupeață“.

pisălug. Cal bătrân : „Hi *pisălugule*, că doar nu ești potcovit cu pietre de moară“ (72—54).

plantică, v. *panglică*.

plotog, v. *potlog*.

poartă. „Cal gros, mare, urît, cât poarta de mare“ (164—55).

*poc*² [boală la cai], calul e cu *poc* (192. 331), *pocă* (293/3). *pocuri* (55), are *pocă*, când are umflătură la genunche (331. 361), la picioare, ori la pinten (*feșiță*) (581), la cot (239/1), are „os mort“, mai ales la genunche și mai

¹ Materia primit la chestiunea 3.

² Material primit ca răspuns la chestiunea 77.

rar la copită (550*), cel care este „îmflat la genunche“ (239), „i se îngroașă partea dindărăt a fluerilor picioarelor dindărăt“ (239/3). — *R.*: 192. 194. 229/1. 239. 239/1. 239.3. 331. 361. 406/1. 550. 551. — *V. F.*: *poc* (192. 331. 550), *pocă* (194. 239. 239/1. 239.3. 361. 406/1), *păucă* (229/1), *pocuri* (551). — Din ung. *pók* „rapăn, ariciu la cai“.

pocaș, v. *pocoș*.

poclog, v. *potlog*.

poclui, v. *nevoe*.

*pocoș*¹. Atribut dat calului când „are picioarele umflate“ (280), are umflături pe picioare (245/1. 480), are bășici de apă (325) la picior (228/1) sau în partea de jos a piciorului (471), la pinten (229/1), la genunche (331. 361), la genunchele din dărăt (246), are dureri la copită (e cu *pocă* 239/1). — *R.*: 193. 198. 200. 206. 206/1. 220. 228/1. 230. 231/1. 232/1. 234. 235. 239.2. 245/1. 246. 252. 272. 280. 282. 293. 309. 325. 331. 350. 356. 361. 365. 369/1. 384/1. 398. 408/1. 423. 424. 432. 433. 434. 435. 438. 446. 463. 480. 481. 482. 471. 472. 472/1. 489. 521. 523. — *V. F.*: *pocos* (198. 200. 206. 206/1. 228/1. 282. 331. 365. 424. 432. 523), *pocoș* mult mai răspândit, *pocaș* (434), *pocăș* (252). — Formele cu *s* derivă din *poc*, prin suf. adj. *-os*; cele cu *ș* din ung. *pókos* „cu ariciu, cu pocă (la picior)“.

pod. În expresia *podul curului*, o parte a corpului la cal, v. deșelat.

pogan. Cal gros (498—55).

pogârjit, v. *ogârjit*.

pogoniciu. I se zice calului în batjocură („*pogă-nici*“ 529—55).

pohoială, v. *povăială*.

poniav. Calul care nu vede bine (*poňav* 523—3).

ponihos. Calul care nu vede departe (7—77), care nu-i urduros, are ochii clari, dar e orb (190*): „Cât **îți**

¹ Material primit la chestiunea 77

trebuie pe *ponihosul* (*ponihoasa*) ästa“ (241. 242—3).

ponios. Calul care nu vede departe (*ponyos* 7. 77).
— Din *poniav*, cu schimbare de sufix.

poštărie. In expresia : *cal de -*. (323—5).

poteră. Herghelie, turmă de cai (65—1). TDRG. nu-l cunoaște cu acest înțeles.

potinog. I se zice unui cal când se împiedecă, dă cu piciorul de o piatră (*potyinog* 523—77). — Cf. *poticni*.

potlaș. Adaos ; ceea ce mai plătește cumpărătorul când în târg vânzarea se face prin schimbare reciprocă : „păr pe păr sau păr pe păr și *potlaș*“ (365—3). — Din ung. *pótlás* „întregire, compensare ; adaos“.

potlog. In batjocură despre calul bătrân, slab, urit (29—54), rău (19—3. 19—54), care nu-i bun de ispravă (150—54) ; propriu „petec de opincă“ (19—3). — V. F. : *plotog* (19—3. 19—54), *plotoağă* (29—54), *poclog* (Poiana, jud. Năsăud).

potlogar. In batjocură, i se zice unui negustor de cai răi (*plotogar* 19—3).

potlogi, v. *scărtoagă*.

porăială. Atribut dat calului după defecte corporale (*poroială* 239/3—3. 239/3—77) : In târg calul se „cearcă de n'are *puhuele* (vede ca prin sită)“ (183—3). — V. F. : *pohoială* (218—77).

porăz. „Calul este... de *porăz* dacă... duce alimente sau munițiuni, în curs de războiu“ (25—5). — Din serbo-cr. *poroz*, -a „Gürtenzug, Wagenzug“.

pozniť. Citat, fără explicație, între derivatele de la cal. prin care se arată caii mari, groși, urți (235—55). -- Participiul adj. al verbului *pozni* (a se) „a se lovi, a se tăia“.

prahovean. Cărăuș („este folosit rar“ 65—2).

*prăsilă*¹. 1° Crescătorie : *prăsilă de cai* : „Unii gospodari se ocupă cu *prăsilă cailor*“ (172). Se întrebuințează și ca atribut cu prepoziție, pe lângă cuvântul *cal*,

¹ Material primit la chestiunea 1.

având înțelesul de „bun pentru sămânță (386. 174), bun pentru „roadă“ (391. — *R.*: 20. 34. 53. 54. 54/1. 54/2. 158.1. 167/1. 172. 173. 174. 190. 239.2. 291. 386. 410. 441—5. 449—5. 45—55. 498. 521—5. 523.

prâsnî, v. *jîb*.

precupeț. Negustor de cai (407—3), „leverant“ (107—3), sfârnar (221—3). — Din bulg. *prêkupecû* „Aufkäufer, Widerkäufer“.

precupie. Despre omul care cumpără cai se zice: „umblă în *precuk'ie*“ (146—3).

precupitor. Negustor de cai („*pricuchitori*“ 133—3).

pricopsit, v. p. 82.

pricoste. În expresia: se face cu *pricoste*, adică nu trage întins, joacă în ham sau, la călărit, când merge lăturis, nu-i place șaua (523—54*).

proba, supt forma *probesc*, v. p. 84.

puhuietic. Calul care vede ca prin sită. (183—77). — Cf. *povăială*.

pup. Citat între atributele date calului după defecte corporale: „Cu pup în spate“ (356—77). — Din ung. *pup* „gheb, cocoasă, cucuiu“.

pupoș. I se zice calului când are forma cămilei (487—77). — Din ung. *púpos* „ghebos, cocoșat, grebănos“.

pușca. În expresia „a pușca 'n palmă“, v. p. 86.

*rablă*¹. Cal (s. iapă) bătrân (174), bătrân și slab (439. 91), mai ales dacă e mare (329), în opoziție cu mârtoaga, care e mică (173*), cu picioarele roase (190*), mai ales despre cei bătrâni, care, din această cauză, „încep a suri în unele locuri la păr (291*), cal scos din uz, căzătură, mârlog (61*), cel ros de ham, de șea (458): „Mă, doar n'ai dat atâția bani pe *rablile* acestea, că vezi doar că abia se țin pe picioare“ (458/1*). Se întrebuintează și complinit prin *de cal* (61*). — Cuvântul se aplică și la oameni și la lucruri: „o *rablă* de învățător“ (= ghiuj);

¹ Material primit la chestiunea 54.

„o *rablă* de cuțit, de pușcă, o rugină de pușcă“ (61*). — *R.* : 61. 91. 173. 174. 174/1. 190—7. 291—55. 329. 420. 439. 451. 458. 458/1. 464. 480. 527. — *V. F.* : *roablă* (420. 464). — Pentru etimologie v. N. Brăganu în DR. IV, 768.

răghe, rădie. Bilet de vite. Cuvântul este atestat numai odată în răspunsul : „Noroc, ia aci'ți dau de fel-pinz o mîie de lei, ș'apoi te du la țedulhaz și scrie altal *r'eghie* ca și pociu mere acasă cu zuuă“ (487—3). Pentru răspândire v. Viciu, *Glosar* și V. Caba, *Szilágyvermegye román népe*, p. 92.

râie, sb., v. căiesc.

răit. Calul devenit rău, slăbit (261—7).

rânticos. Cal tânăr, rău ținut și slab (512*). — Probabil derivat din *rante* „cămașă murdară stricată“ (< rut. *rantlyh* „weisses Kopftuch der Frauen, Decktuch, Regentuch“ ; cuvântul mi-e cunoscut din comuna Poiana, jud. Năsăud ; Tiktin îl pomenește din Mold. fără să-i cunoască etimologia) prin suf. *-icos*. Cf. însă și ung. *harantékos* adv. „curmeziș, cruciș, strâmb, înclinat“ (sugerat de N. Drăganu).

răpciog. Cal rău de tot (243—55).

*răpciugă*¹. Cal (s. iapă 446) bătrân, slab (462), bolnav (190) ; se întrebuințează mai ales în bătaie de joc și la mînie (133). — *R.* : 110. 129. 133. 139. 145. 112. 122. 190—7. 252—3. 316. 432. 433. 435. 436. 437. 443. 444. 445. 451. 460. 462. 471. — *V. F.* : *răpciungă* (316).

răpciugos. Cal rău și slab (136—54).

răpciune. Cal lenș (480*), citat și fără explicație între cuvintele care numesc caii bătrâni, neputincioși (471. 472/1—54).

răpit. I se zice „calului bătrân care *răpește*“ („de cele mai multe ori caii bătrâni și slabi tușesc, când tușesc sau când respiră cu greutate li se zice că *răpesc*“), nu *dă bine* în ham, nu trage pe gustul stăpânului : „Hi, *răpitule*, mai lasă *răpeala*“ (25—54).

¹ Material primit la chestiunea 54.

rapor. Cal mare, urât (88—55). — Pentru etimologie v. Pușcariu, în DR. II, 603—607.

rărișat, v. p. 98.

râsac. Calul care nu fuge niciodată în galop, fuga lui cea mai mare este în trap. „Calul *râsac* e foarte rar și foarte căutat fiindcă, fie la tras, fie la călărit, poți conta pe el că nu te duce în primejdie; e foarte precaut la mers, nu asudă și nu se sperie (87*). Este comunicat și de 187—5. — Din rus. *rysakŭ* „(von Pferden) der Traber, Trabgänger“.

râscăcărat, v. *dehulat*.

râscâiat. Calul care merge cu picioarele dindărăt prea depărtate la genunchi“ (24—77). — Din *răs-* și *câiu*.

râznă, v. p. 98.

rebedină. Denominație injurioasă: „mârloagă, mârtoagă, hoancă de cal“ (61*) (vezi și acestea).

regie, v. *râghe*.

remont. Cal mare (29—55), întrebuințat și în batjocură (24/1—54. 68—55). — V. F.: *remonte*. (164—55), *rimoantă* (24/1—54). — Cf. și *alimont*.

ridica. A —, a crește (111. 133. 139. 144. 157—1), a prăsi (545—1): „despre crescătorii de cai se spune că *ridică* cai“ (111—1). — R.: 111. 133. 139. 144. 157. 542. 545—1. — V. F.: *arâdică* (542—1).

roadă. Sămânță, v. *gazdă*.

*roaibă*¹. Cal rău, mare (480), neputincios (470), bătrân (415. 415/1): „De-i cam slab calul se spune că-i ca o *roaibă*“ (470—3). — R.: 190. 374. 386. 413. 415. 415/1. 430. 431. 441. 442. 443. 452. 453. 455. 456. 458. 470. 475. 480. 482. 495/1.

roajbă. Cal bătrân, slab, fără valoare (293—7): „Cât ceri pe *roajba* asta?“ (386—3). — R.: 10—3. 293. 298. 298/1—5. 332. 367—54. 386—3. V. și *hârjoabă*.

rob. Calului netrebnic (445—54) i se zice „un *rob* de cal“ (281—7).

¹ Material primit la chestiunea 54

robaciu. Cal de dârvală (109. *robași* 133—5).

rohilă. Cal (s. iapă) neputincios (467—54), urât și bătrân (467*).

roib. Sinonim cu cal (239/2. 488. 253. 254. 190. 521. 293—7) dar și între cuvintele care numesc caii bătrâni, slabi, neputincioși (195. 431. 417—54). — *R.* : 190—7. 195—54. 239/2. 253. 254. 293—7. 417. 431. 465—54. 488. 521—7.

român, v. p. 79.

rondi. Cal bătrân, slab (473—54), întrebuințat și în batjocură (490—54). — *R.* : 463. 473. 476. 490. 493—54. 505—3. — *V. F.* : *ronghiu* (505), *rongy* (463), *rongyuri* (473). — Din ung. *rongy* „cârpă, zdreanță, buleandră“.

rosură. Mârtoagă, cal slab (448/1—7), care nu trage 448/2—7). — *R.* : 38/1. 190—54. 448/1. 448/2.—7. 466. 494—54. 521—77.

rotunzi, supt forma „le rotundă“, v. p. 79.

ruguci. A svârli, a lovi cu picioarele, v. p. 90.

ruptură. Cal (367—3), slab (193. 194—3), bătrân (520—54) : „Ce *ruptură*-i și *asta*... macar de-ar hi cal, nu ț'ar hi ciudă, da-i iapă“ (179—55). — *R.* : 19. 55. 179—54. 179—55. 193—3. 193—54. 194—3. 198. 332. 340. 341. 356—54. 367—3. 378. 397. 520—54. 521—77.

sălhiu, v. *vântuit*.

șaloș. I se zice calului care e „așezat de spate“, „este cu spinarea încovoiată în jos“ (551—77). — Probabil derivat din *șale*, prin suf. -oș.

sălta. Cu sensul de „a ridica“, v. p. 83.

sămânță. Prăsilă : crescătorii de cai și țărani țin ipe de *sămânță* (174. 386. 499—1).

*samsar*¹. Negustor de cai (59. 386), geambaș (65), cupet de cai (386. 438), sfârnar (386). — *R.* : 59. 65. 85. 386. 438. 488.

samsarpenz. Probabil remunerația ce-o primește

¹ Material primit la chestiunea 3.

samsarul pentru mijlocirea târgului (488—3). Din *samsar* și ung. *pénz* „ban“.

sapă. O parte a corpului la cal, v. *deșelat*.

săptămâna brânzii. Atribut dat numai unei iepe albe și rele (82—54*), albă și bătrână (162—54*), e albă ca *săptămâna brânzii* (care se numește și *săptămâna albă*, „în care se mănâncă numai brânză“) (82—54*).

sărar. Cel care transportă mai mult sare pe cai (60—2).

sărbătoare. În expresia *cai de sărbători*, adică a-acei cai pe care bogătașul îi prinde în zile mari (nuntă) la căruță sau în zi de sărbătoare (378—5*).

sârțariu, v. *sfârțar*.

șarlă. I se zice unui cal bătrân, neputincios, iar în batjocură și unui om (59—54*). — Despre *șarlă* „un fel de câne“, cf. DR. IV, 1505.

sbiera. Cu un înțeles neprecis, în următorul jurământ al geambașilor : „să *sbiere* dracu în mâinile mele“ (41—3).

sborșit. Calul sburlit, cu părul în sus, mai ales despre cel slab și neîngrijit (*sborșat* 173*).

sbrăhuetic, v. *vântuit*.

scaiu, v. p. 107.

șcală. Calul opărit la glesne (s. gresne 239/1.—77) este o *șcală* (239—77). Pare că se pronunță și *scală*.

șcapă. Dârloagă (155/1—3). — Din rut. *škapje*, *ška-peta* „elende, schwache Pferde“. Cf. și *mocan*.

scară, v. p. 107.

scârnavie. Cal (s. om) slăbit de bătrânețe, ghebos, rău nutrit, murdar (408/1.—77*).

scârtoagă. 1° Calul care e atât de rău, atât de slab, încât nu poate trage în ham (497—54*) „când cumperi un cal se zice : Pentru ce ceri așa de mult, nu-l vezi că-i numai *scârtoagă* („cu *t* nu cu *t*“)“ (497—54*).

2° Opinca „atât de rea, că de rea nici nu se mai poate potlogi, e aproape de aruncat în baltă“ (497—54*).

schidoală v. *schilod*

schilav. Cal (367—3) cu multe defecte (377—77), schilodit (190—54*). — *V. F.*: *tilavu* (367), *câlav*, *câlăvil* (190). — Din sârb. *kilav*, slov. *kilav* „mit einem Bruch-behaftet, schwächlich, schlecht“ (apud DA. ms.), cu un *s* protetic.

schilod. Cal cu defecte (34—54), cal neputincios, slab, urît (521—54). Intrebuințat și cu complinire: *schidoală de cal* (38/1—77). — *V. F.*: *schiloadă* (27. 44—54), *schidoală* (38/1—77. 307—54), *știdoală* (34—54), *schidole* (521—54). — Pentru etimologie v. V. Bogrea, în DR. III, 736.

schio b. Cal slab (510—7).

sciofârnog. I se zice, în batjocură, unui cal schiop (178—77).

sclepti, v. p. 124.

scoibă. 1° Cal bătrân, neputincios, slab, care mișcă încet și i se văd toate coastele (472—54*).

2° Coaja bostanului fiert, după ce s'a scos miezul, care se dă la porci: „Calul *scoib* este asemănat cu *scoiba* (bostan golit)“, deoarece face impresia că „numai oasele cu pielea e de el și înlontru e gol rău“ (472—54*). Prin extensiune i se zice și unei babe bătrâne, slabe: „O *scoibă de babă*“; „Nu-i biata babă numai o *scoibă*“ (472—54*).

scoică. Umflătură la picioare, v. p. 82.

scopi. A stopi, v. p. 87.

scula. A a crește: „crescătorii de cai *scoală mânăz* sau arâdică mânăz“ (542—1).

șea. Despre calul bătrân se zice că „și-a pierdut *șeile* (în sing. și-a pierdut șeua)“ 521—54*.

*sechereș*¹. Proprietar de căruță cu cai (229/1. 378. 406. 420. 416), căraș în majoritatea cazurilor, sau om care ține cai (396), este călușer (457), căier (465), fuvaroș, călăreț (488). — *R.*: 190. 225. 229/1. 256. 261. 354. 360. 361. 364. 365. 367. 368. 369/1. 370. 376. 378. 385. 386. 387. 399. 402. 403. 406. 408/1. 412. 414/1. 391. 395. 396.

¹ Material primit la chestiunea 2.

416. 420. 423. 424. 428. 429. 430. 432. 434. 436. 437. 446. 448. 448/1. 448/2. 457. 458. 458/1. 459. 463. 465. 466. 479. 479/1. 480. 482. 487. 488. 496. 502. — V. F.: Sânt mai ales deosebiri de ortografiere a acestui cuvânt, răspândit mai ales în regiunile cu o puternică influență ungurească. — Din ung. *szekeres* „cărăuș“.

secheresie. Cărăușie (448/2. 190. 406. 487). „Cuvântul se întrebuințează în loc de cărăușie“ (406—5).

șefar. Negustor de cai, sfârnar, cupeț (487—3). Se zice și *șefar* de oi, de porci (487). — Pentru etimologie, v. V. Bogrea în DR. IV, p. 881.

șeile, v. șea.

șerpar. Cal bătrân (162—54*), bătrân, a cărui piele n'ar fi bună decât de șerpar (82*. 162*), este istovit de puteri (78/1—54*): „Tu de unde vii cu „șerparele alea“; „Azi te pupă (în târg) Țiganii cu șerparele alea“ (162—54).

șfârc. 1° Cal bătrân tare, neputincios, slab peste măsură; se întrebuințează mai ales când omul este mănios: „Șfârcule, nici nu mănânci, nici nu zdohnești“ (140—54*).

2° „O bucată de carne tare, cu vână sau vânoasă, pe care cu greu o mănâncă omul și care crănțae în dinți“ (140—54*). — Pentru alte înțelesuri și apropieri v. DR. III, 407 și 429 și DR. IV, 1260.

*șfârnar*¹. Geambaș (160. 294. 361), negustor de cai (35. 168. 203. 204. 226/1), cupeț (239/2. 322. 370), hăznar (331), fleșer de cai (361), pețer de cai (166), tușer (476), samsar (386) sau cel care se ocupă cu negustoria în mic (de oi, porci, boi) (451*), mulțumindu-se cu un mic câștig (496*). În unele regiuni sfârnari sânt „mai ales“ Țiganii (196, „cu deosebire“ 241) sau Evreii (226/1). — În punctele 476 și 55 se numește numai acela care se ocupă cu vinderea porcilor. Ca nume de batjocură se dă unui om lipsit de omenie, unui om murdar (com. Șt. Pașca, din Criscior, jud. Hunedoara). — R.: 25. 35. 55. 166/1. 167/1.

¹ Material primit la chestiunea 3.

168. 168/1. 191. 194. 195. 196. 197. 197/1. 191. 200. 203. 203/1. 204. 205/1. 205/2. 206. 206/1. 207. 212. 214. 216. 217. 218. 219. 219/1. 219/2. 221. 226. 226/1. 227. 228. 231. 232/1. 232/3. 235/1. 239/2. 239/3. 241. 242. 251. 252. 253. 254. 257. 259. 259/1. 259/2. 264/1. 268. 269. 270. 275. 276. 278. 280. 284. 289. 290. 292. 293. 234. 315. 344. 302. 306. 311. 319. 320. 321. 322. 324. 326. 327. 328. 331. 334. 338. 346. 348. 349. 350. 351. 361. 365. 366. 367. 368. 370. 371. 378. 379. 380/2. 384. 386. 387. 390. 391. 425. 401. 403. 406. 408. 409. 410/1. 411. 412. 415. 420. 431. 434. 436. 439. 444. 446. 448. 451. 456. 481. 487. 468. 469. 471. 476. 486. 487. 490. 496. 499. 500. 503. 506. 509/1. 511. 516. 542. In unele regiuni cuvântul e cunoscut, deși nu există negustori de cai (212. 219/1. 254. 257. 256. 269. 270. 275. 280. 284. 293. 306. 361. 468. 469). — V. F. : *sfârñar* (302), *sârñariu* (294), *sfîrnari* (431). — Pentru etimologie v. G. Giuglea, DR. IV, 1553.

sfârñarie. Ocupațiunea sfârñarului (167/1—3. 235/1—3).

sfârñarișă. „Femeie care vinde poame, legume, struguri, nuci, în grămezi de doi, de cinci și de zece lei“ (451—3*).

sfârñarioiu. Negustor de cai „cu deosebire Țigăni“ (241. 242. 252—3).

siliș, v. *leucaș*.

sireap. Cal tânăr, frumos, isteț și neastâmpărat, care merge cam sărind într'o lature sau cal bătrân și neastâmpărat (239/3*) : „Ii târziu să plec și eu la târg. — Ba nu, dacă vei încăleca pe mânzul (calul) *sireap* al fratelui tău, în câteva clipe vei sosi în târg și tu“ (329/1*) ; „Cum-păra-mi-aș cal *sirep*, Dar mă tem să nu mă 'nțep, In colții socruței mele, Când oi duce-o pe vedere“ (239/3—3) ; „Iacă și mărtogul e *sirep* ca un cal tânăr“. Se întrebuintează și ca atribut pentru un tânăr isteț, cu umblet măsurat și drept : „Iată-l, păsește ca un mânz *sireap*“ (239/3*). Forma *sireap* este atestată și din 17—77*.

siscornită v. *ciscornită*

slăbătuc. Cal bătrân (*slăbătuci* 127—54).

șlei. „Cal de ham și de șlei“ (152—5). — Probabil rut. *șle* „drum“.

șlepcănos. Despre un cal care calcă a lene, în zdruncinături (24—77). — Probabil derivat din *șleapcă* „pălărie cu trei colțuri“, prin suf. -ănos.

slobozi. A lăsa din prețul cerut, v. p. 90.

smârțoagă, v. *mârțoagă*.

smeu. Se zice despre caii mari, grași și aprigi că sânt „cai ca *smeii*“. În târg cumpărătorul întreabă : „Cum dai... *zmeu*“ (367—3).

snagă, v. p. 90.

șnipuit. Cal „cu coama și coada sărace“ (19—77).

șoarec. O boală; v. *căesc*.

șoldiat. Calul care merge rău cu picioarele dinapoi (163—77), căruia i-a ieșit spate, în urma mânatului repede (472—77), nu poate pași bine, îl dor picioarele din șolduri (471—77). Este comunicat și din punctele 490 și 502. — V. F. : *șoldiet* (242/1. 472. 502). — Din *șoldiu*.

șoldiș. Calul care are „un clici [șold] mai jos decât celalalt“ (546—77). — V. F. : *șoldăș* (278. 456—77).

*șoldit*¹. Calul care are defect la un șold (75/1. 527), are piciorul deplasat din șold (128), șoldurile nu sânt în aceeași linie (68), are smintită spata la piciorul dinainte sau șoldul la piciorul dinapoi (316). — R. : Cuvântul pare a fi general.

*șoldiu*². Calul spetit (480), care merge rău din șele (318), cu piciorul dindărăt sărit sau plecat din șold (263), sau cu ele stricate în partea deasupra (238/1), când șchioapă din șold (448/1). — R. : 67. 68. 69. 93. 169. 191. 193. 194. 198. 205. 208. 220. 223. 229/1. 238/1. 239. 239/1. 243. 246. 252. 257. 261. 262. 263. 265. 270. 301. 318. 327. 328. 375. 404. 415. 420. 432. 433. 435. 425. 423. 443. 448. 448/1. 448/2. 451. 458. 460. 461. 462. 465. 466. 476. 479. 479/1.

¹ Material primit la chestiunea 77.

² Material primit la chestiunea 77.

480. 487. — *V. F.* : *şoldâiu* (246. 270. 432. 433. 435. 448. 451. 462. 466. 480), *şoldâi* (193. 198. 205. 208. 220. 223. 229/1. 238/1. 239. 239/1. 243. 252. 261. 262. 265. 375. 443. 448/2. 460. 480).

şolduit. Atribut dat după defecte corporale (226/1—77).

şolduros. Calul cu şoldul stricat, deplasat (56—77*), prea mare, prea dezvoltat (56/1—77*).

şont, v. *hoantă*.

şonţit. Calul „fără o ureche, ori fără coastă“ (171—77).

şontorog. Calul care „şchioapătă“ de picioare, din pricina unei boale (193—77) sau care „calcă cu picioarele târâş de pământ şi mai ales cu cele dinapoi“ (126—77). — *R.* : 68. 69. 78/1. 167/1. 193. 412—77.

şoricei [umflătură (de mărimea şoarecilor) supt pantecele vitelor]. Citat, fără explicaţie, între atributele date cailor după defecte corporale (194. 550—77). — *V. F.* : cu *şorecei* (190), *şoricei* (550).

şpaimoc. I se zice (în Poiana, jud. Năsăud) unui copil zburdalnic, fără căpătâiu ; v. şi *picIOC*.

şpat. Umflătură vârtoasă în partea genunchelui, v. p. 82.

şpătat, v. *şpetit*.

şpătos. Calul „mare 'n spete“ (70—77), sau „care are spatele late“ (406—77 şi 168—77).

şpedit, v. *şpetit*.

şperlit. Calul a cărui păr stă drept în sus ; se observă mai ales când calul e de tot slăbit (527—77*).

*şpetit*¹. Calul care are defect la un *şold* (103), cu un şold mai sus (202), cu şoldul dinainte strâmb (158), şoldurile sau coapsele îi sânt lăsate în lături (151), i a sărit un şold (442. 447. 449. 455) ; are o spată ruptă (351), sau spetele îi sunt rupte de muncă (175), are spata sărită (198. 203/1. 428. 430), mutată, smintită, când umblă

¹ Material primit la chestiunea 57.

rău din spete (209), este rupt din vinele spetelor (77), este vătămat la spete (24¹), la crupă (spetele dinapoi) (18); aplecat de spinare (484), care are o groapă pe spinare, în dreptul picioarelor (171), are spinarea încârligată în sus (183); cu șira spinării ruptă (160), cu crucea șelelor stricată (219); cu picioarele dinainte sărite (453), cu picioarele carne (531), umflat la picioare (266), când este sărit de la loc piciorul dinainte (263); cel care merge rău (228¹) de picioarele dinainte (163. 201. 246. 290), când suflă greu (318), când merge cu picioarele dinainte ca rata (145); cel care duce picioarele dinapoi într'o parte sau cam târâș (164), scapără din picioare și are pașii mărunți (546); cel care schiopătează cu picioarele dinainte (170. 231¹. 354); cel căruia îi sare armul de la loc (15) sau când „lopafița“ cea deasupra picioarelor dinainte este ieșită afară (11), când e stricat la piept (325. 414¹), când e bătut de ham la spata piciorului dinainte (93). — *R.* : Cuvântul este general. — *V. F.* : *spitit* (22), *spătat* (44. 392. 394), *spedit* (317).

spetitură. Calul capătă *spetitură*, când, din fugă, îl oprești brusc; „la *spetitură* picioarele dinainte sau dinapoi sânt țapene (140).

spinăros. Calul cu șira spinării în afară, din cauza tratamentului (516. 244—77; *spcinăros* 231—77).

stârcit. Calul care „e mai jos de șele“ (45—77). Cf. și *deșelat*.

stârpitură. I se zice unui cal bătrân: „Măi, frate Gheorghe, eu, în locul tău, mai bine beam banii care tu i-ai dat pe *stârpitura* aceia (dar și *sterpitură* 19—51); cuvântul este comunicat și din punctele 127—77 (*stârpitură*) și 521—77.

stârv, v. p. 103.

stătut. I se zice calului care nu mai poate merge, nu mai poate trage la ham, e obosit (66¹—77).

*stavă*¹. Herghelie (302. 329), turmă de cai (463);

¹ Material primit la chestiunea 1.

se zice și *stavă de cai* (190. 294. 374). — *R.*: 190. 294. 302. 323. 374. 425. 463. 470. — *V. F.*: *steavă* (425. 470).

*stăvar*¹. Crescător de cai (510), păzitor de cai. Unde cuvântul s'a pierdut ca apelativ, el s'a păstrat ca nume topic: *Grindul stăvarului*, „căci acum zece ani era stavă de cai“ (27).

stăvărie. Locul unde se găsesc adunați caii pe izlaz și apoi și crescătorie de cai (221—1).

șteamătă, v. *jib*.

știucos. Calul care este mai mult lung decât gros și gras: „Calul meu nu e *știucos*, Nici călare, nici pe jos, Și de-aia merge frumos“; „am cumpărat un cal *știucos* (ca o *știucă*)“ (27—77*).

știucuit. Cal subțire, ca știuca, slăbit, mai ales când vine de la drum și când nu se îngrașă (se zice și „leit-poleit știucă“ 27—77).

strană, v. p. 65.

strap. În expresia *cal de —*, adică acela care și ziua și noaptea e tot în ham și tot merge (226—5*), cel care este folosit la mult și greu lucru (*ștroapă* 487—5*). — Cf. germ. *Strapaze* „mare oboseală, trudă“; și *Strafe* „pedeapsă“ (Borcia, *Jb.* X, 212).

straport, v. p. 98.

straportaș. Cel care se ocupă cu transportul cu chirigeritul; se zice „în loc de transportași“ (24—2).

streajăr, v. *arie*.

stricat. În expresia: *stricat de vânt*, adică un cal care totdeauna e rece, nu-i umblă sângele (542—77).

ștropălit. Calul întrebunțat la lucru mult și greu (487—5*).

strupirt. Atribut dat calului care „cu picioarele dinainte calcă împiedecându-se“ (356. 77). — Din germ.-austr. *strupiert*, cu același sens.

sucă. În expresia: *cal cu sucă*, adică cu învâț. „Calul e cu *sucă* sau cu fărtoane și peste pod nu vrea să trea-

¹ Material primit la chestiunea 1.

că“ (367—3). — *R.*: 367. 390. 448/2. 487—3. — Cf. ung. *szokás* „obiciu“ și TDRG.

s u c a ș. Citat, fără explicație, între atributele *date* cailor (271—77).

ș u i e ț. Calul cu defecte corporale (130—77) sau un cal cu corpul subțirel și binefăcut (66/1—77*). — *V. F.*: *șuieț* (66/1—77*. 66—77*), *șuiață*, *șuiețele* (66*). — Derivat din *șui*, prin suf. *-eț*; forma *șuit* (130—77) ar putea fi tot de la *șuiu*.

ș u i o s. Cal bubos, „care tot puroiază“, sau despre un om care are „scrofulă“ (408/1—77*).

ș u i u. Un cal buiac (160—77), subțire la corp (151. 66/1—77), subțirel mai în spre crupă, în așa fel încât burta pare a fi suptă (66—77*), subțire, frumos și iute (71—77), cu șira spinării dreaptă (70—77), cu foalele mici, trase în sus (ca la ogari), mai ales calul de curse (75/1—77), cel cu pieptul bine dezvoltat, bun de alergat (69—77*), foarte iute la mers și slab (26—77*).

ș u i u. 1° Calul nebun (175—77), care merge ca un nebun, fără nimica toată (24/1—77), cel cu toane (171—77), calul prost (și omul care nu face ceea ce-i spui) (26—77*).

2° Calul cu capul diform sau cu rane (397—77) la picioare (41—77), spart pe corp, iar puroiul curge (414—77), cel căruia îi mârâie pieptul (20—77), mâncat de bube pe la încheieturi (529—77*): „Mânce-l *șuiu*“, are înțelesul de „întâmplă-i-se cea mai mare nenorocire“ (529). — Cf. Tik-tin DRG. Cuvântul este cunoscut la Săcui (*suț*, la Czuczor și Fogarasi).

s u r i. A deveni sur, v. *rablă*.

s u s p i n. Calul care tușește greu (546—77), care „răsuflă neregulat“ (20—77) este *cu* —, — *R.*: 20. 228/1. 331. 350. 523. 546. 560—77.

s u s p i n o s. Calul „care tușește și suflă greu, e cu năduf“ (163—77), are *suspîn* (542—77).

s u v e i c ă, v. p. 107.

t ă b u a ă. Calul care nu e de soiul bun (27*).

țâdulă, „bilete de vite“, v. *aldămaș*.

tăfălog. Calul care se împiedecă în propriile-i picioare (25—77). — V. F. : *tofolog*, *tofoloji* (32—55).

tăia, v. p. 87.

talan. Cal în genere (71. 59—7), cal bătrân (104—54), cu exterior urît (349—54), rămas de la soldați, în timpul războiului (128—54). Se întrebuintează și ca termen de batjocură : 58/1. 68. 77. 88. 89. 90. 91. 95. 96. 97. 98. 101. 105. 108/1. 112. 114. 121. 122. 123. 125. 127. 138. 153—54 sau când omul e necăjit și-l blestemă : „mânca-te-ar tălanul“ (164—54) ; „lovi-te-ar boala *tălanului* (boală grea, incurabilă)“ (75/1—54). Prin extensiune, se zice și despre om (101—11). — R. : 58/1. 77—54. 59—7. 65. 66. 66/1. 67. 68—54. 71—7. 71. 75/1. 85. 86. 96. 197. 37. 88. 89. 90. 91. 94. 95. 98. 112. 114. 118. 120. 121. 122. 123—54. 101—11. 101. 102. 104. 105. 107. 108. 108/1. 110. 111. 129. 132. 138. 148. 125. 127. 128. 153. 164. 349—54. — V. F. : *tălan* (75/1. 77. 89. 102. 110. 118. 120. 125. 129. 164—54), *tolan* (88—54).

talanită. Iapă bătrână, care nu-i bună de nici o treabă ; se întrebuintează „mai mult când se bat undeva caii : nea, *talanită* = lupule, gloabă“ (87—54*). Cf. A. Graur, în *Romania*, 1927, p. 387.

tălănoiu. Cal mare și urît (122—55).

tălant. Cal urît și netrebnic (136—54) sau cal, în general : „du-te și adapă *talantul* cela“ (134—7). Se întrebuintează și în batjocură (99. 103. 113. 135. 139. 140. 144—54). Are și sensul de „nărav, învăț“ (194. 204—3). — R. . 99—7. 99. 103. 133. 134. 135. 136. 139. 140. 144. 145. 113. 412—54.

tamazlâc. Crescătorie de cai (109—1). — Din turc. *tamazlyk* (Ș. I. O.).

țândăros. Cal bătrân, slab, urît (25—54). — Derivat din *țandără*, despre care v. DR. III, 709

tântălăos. Cal greoiu (480—54). — Din *tântă-lău* + *os*.

tântav. Cal gros și mare (244—55).

țânzar. Negustor de cai (488. 489—3) sau intermediatorul dintre cumpărător și vânzător (551—3): „Țenzarul capătă plată sau bani de țenzar de la vânzător, ori de la cumpărător, ori de la ambii“ (551—3); s'a comunicat și din punctul 5—3. — Pentru etimologie v. V. Bogrea, în DR. IV. p. 881.

țânzărie. Recompensa ce-o primesc țânzarii pentru intermediere (5—3). În regiunile expuse influenței ungurești această recompensă se numește: „cenzarpenz“ (488—3) sau „samsarpenz“ (488—3).

tapșă. Calul e cu „tapșe“ când o copită, pe neobservate, crește mai mare la un picior, mai cu seamă la piciorul dinainte“ (329—77).

tar. Povara ce-o duce un cal (378—2) sau „o vică ori două de cucuruz, grâu, săcară, pe care o duce cineva pe spatele calului la moară“ (392/1—7): „Am dus pe spatele calului un tar de iletu la moară“ (471—2).

țără. Puțin, v. p. 82.

tărhat. Povară (205/1—2. 205/2—2. 457. 490. 513—5), povara ce-o duce un cal pe spate (378—2), tar (378—2), greutate (239/2—5): „Pe caii de povară poți pune... tărhatu cât de mare (55—5). — R.: 55—5. 74—2. 205/1. 205/2. 218—2. 218—5. 238/1. 239/1—2. 239/2—5. 378—2. 391—2. 391. 448/1. 457. 463. 490. 513—5. — V. F. terhetiu (391. 513), tărhat (55. 74. 205/1. 205/2), tărhat (239/2).

tarla, v. p. 98.

târlie. Caii se întrebuințează la sanie sau târlie (65—5).

târnafes, „boală la caii“, v. p. 82; cf. și *aŃion*. Ni s'a comunicat și forma *tignafes* (jud. Vlașca).

târnițat, v. *deșelat* și *întârnițat*.

Băvălăleală, v. p. 99.

țedulhaz. Oficiul unde se transcriu biletele de vite pe numele cumpărătorului (487—3). — Din ung. *cédula* „bilet“ și ung. *ház* „casă“.

telegar. Cal (67—7), sau cal care se întrebuințează

numai la trăsuri, la plimbare (143—5) : În târg se zice : „Ce ceri pe *telegariu*“ (155/1—3).

telegaș. I se zice omului care are un cal (361—2).

terhetiu, v. *tărhat*.

terhulă. I se zice calului întrebuințat la greutate, calului „sfârșit“ de oboseală (190—7*).

teșit. Calul cu șoldul turtit, șoldiu, i se zice că are șoldul *teșit* (87—54*).

țidulărie, v. p. 97.

țigan. I se zice negustorului de cai (*țigani de cai* 551—3).

țigănesc. I se zice unui cal mic, sprinten (378—7), mic și slab (261—7), dar și unuia mai prost (67—7).

țignafes, v. *târnafes*.

țigoare, v. p. 108.

țiujeri, v. *tușer*.

țiz, v. p. 29.

țoapă. Cal cu umblet greoiu (521—55), cal de tot slab (531—7), bătrân, neputincios (512—54) : „Cu cele două *țoape* de cai, Eram gata-a mere 'n raiu“ (521—55) ; „am cumpărat o *țoapă* de cal (s. iapă)“ (512—54*). — *R.* : 408. 512—54. 521—55. 522—54. 531—7. 531—54.

țolan, v. *talan*.

țop, v. *panglică*.

*țoroapă*¹. Cal bătrân, neputincios (500), slab (47), rău ținut, slab, indiferent de vârstă (87), mai mult prost decât bătrân (68) ; iapă bătrână și neputincioasă (în sens pejorativ și ironic, femeie neputincioasă și în vârstă 71—54*) : „Să-ți cumpăr eu *țoroapa* ta cu melic“ (59—54*). — *R.* : 47. 65. 66. 66/1. 67. 68. 69. 70. 71. 87. 96. 195/1. 381. 500. — *V. F.* : *țoroabă* (500), *țoroapă* (71).

țoropagă. I se zice calului urît, bătrân, neputincios, slab (108. 108/1.—54).

trăgăciu. I se zice calului care trage bine (472/1---

¹ Material primit la chestiunea 54

5), care „ia hamul bine, să bagă 'n ham, iasă prin ham“ (47—5). Un răspuns comunică și forma *trăgăuș* (472/1—5).

tragă n. Boală, v. p. 82.

trăsură. I se mai zice calului (și căruță 109—7).

trăvălugi. „A duriga un obiect cilindric, cum este trăvălicul, cu care se apasă sămănăturile : Cine are cai își trăvălugește holdele și sămănăturile cu caii“ (296—5*).

troacă. Cal bătrân, slab și neputincios, care nu mai poate munci (*troacele* dracului 65—54).

țugaș. Omul care se ocupă cu cărăușia (178—2), care merge cu sania (203/1—5), care are căruță cu cai și se ocupă cu transportarea butucilor (178/1—2) : „In comunele unde se face exploatarea la păduri, la cărăuși le zic *țugași*, adică acei ce cu boii ori, mai cu seamă, cu caii trag, aduc, transportă lemne din pădure la fierăstrău sau la alt loc de inmagazinare“ (199—2). — Din rut. *cug* „Zug“ dar și „Pferdegespann“, prin suf. nom. agent. -as.

țuhali. „Unii oameni, pe lângă folosirea cailor la gospodărie, cară *țuhali* cu pâne“ (145—2). — Pentru etimologie v. A. Scriban, în *Conv. lit.* 1911, vol. XLV, 938.

tuna. A aduce la vale, v. *călărit*.

turiște și *turiști*, v. p. 63.

turmă. Stavă de cai (463—1) : „Spre a arăta un mai mare număr de cai se zice : Nea Ion are o *turmă* de cai (65—1). — Pentru etimologie v. Pușcariu, *Et. Wb.* : în sardă *turma* are înțelesul de „armento di cavalli“.

turșug. Atribut dat calului scurt și prizărit (183--77), cu același înțeles ca și *turș* : „Am cumpărat niște *turșugi* de cai (183—77*)“.

tusă, sb., v. *căiesc*.

*tușer*¹. Negustor de cai (190. 416. 422. 444. 448/1. 467. 470. 475. 476. 493. 507. 515. 520. 521. 528), cupeț (510. 542), sfârnar de cai (509/1. 542), geambaș (543/1. 544), hăznar de cai (529), călăbaș (521), negustor de vite de grâu, de vin, de țuică, de fructe (com. Șt. Pașca, Criș-

¹ Material primit la chestiunea 3.

cior, jud. Hunedoara). Se întrebuintează și atunci când omul cumpără cai pe seama lui, îi ține puțin și apoi îi vinde (542) : „La *chiugeri* a vinde cai, Tu cu voia îți faci bai“ (521). — *R.* : 190. 335. 416. 419. 422. 437. 448/1. 448/2. 451. 467. 470. 475. 476. 484. 485. 493. 498. 499/1. 507. 509/1. 510. 514. 515. 519. 520. 521. 528. 529. 544. 542. 543/1. 546/2. — *V. F.* : *tiujeri* (528), *tiugeri*, *chiugeri* (521), *tujer* (510), *ciujeri* (529). — Cihac (*Dict. ét. s. v.*) îl pune în legătură cu turc. *tádjir* și numai pentru comparație citează pe ung. *iössér*. Noi îl credem, bazați pe răspândirea geografică, din ungurește (*tössér*) unde are înțelesul de „precupeț, traficant“.

ulorniță, v. *oloiniță*.

umbra și *umblător*, v. *îmblătoresc* și *îmblător*.

urbală, v. *orbeală*.

urduros. Citat, fără explicație, între atributele date cailor după defecte corporale (261. 451—77).

vântuit. Cal „sbrăhuetic“, sălbătăcit, neîmblânzit, care merge tot într’o parte, crezi că l-a pălit un „vânt rău“ (Vântoasele) (240—77*), atins de vântoase, „sălhuiv, crehui, ciueș, îmbătăcit de cap, care merge vintriș“, „lovit jumătate de gută“ (205—77*).

vapor. I se zice calului mai gros (și *batoză* 88—55).

vătăjel. Om plătit care se ocupă mai ales cu vânzarea cailor nărăviți (*vătăjii* 160—3).

vazhangiu. Se numește, de bătrâni, crescătorul de animale în genere (25—1).

vechiu. I se zice calului bătrân, lucrat, rupt de lucru, care abia mai poate trage la ham (cal *veci* 530—54*).

venin. I se zice, în batjocură, calului bătrân, urît și slab (61—54).

vică. Măsură de capacitate, v. *tar* și *călărie*.

vintriș, v. *vântuit*.

viorisă. Vezi *căluș*, 5°.

vită. I se zice unui cal (235. 238. 239/2—7) : „Dacă [omul] are un cal de călărit zic are o *gită* de cal (233/1—„bilet“ si ung. *bás* „cașă“

2); „Petru lui Iuon ține vită de cal“ (55—1). — *V. F.*: *jită* (238—7), *jită* (239/2—7).

vlădicesc. I se zice unui cal gras, „bocotănesc“ (378—7).

vlăguit. Calul care abia-și târă picioarele de multele greutatea ce le-a purtat (72—77).

vlej. Cal tânăr și slab (152/5—7), bătrân și neputincios (152/4—54), ghijog (152/5—7): „Ce călău mare ți-ai cumpărat (sau *vlej* mare)“ (179—55). — *R.*: 99—7. 99. 107—54. 112—3. 112—54. 152,5—7. 152,4. 152/5—54. 179—55. — *V. F.*: *vlej* (112—3). — Credem că aici trebuie să pomenim și pe *vlajdău* „voinic dar lenes“, *vlăjgan* „înalt și zdravăn“ (Pascu, *Suf.*, 418), *vlej* „numele unui bou, ale cărui coarne sânt drept într'o parte“, „om bătrân“ (S. Fl. Marian). — Cf. paleosl. *ležo*, *ležati* „a zăcea“ și rus. *vy-ležanie*, *-živanie* „das Verlegen sein“, „Verderben durch langes Liegen“; rut. *yležati* „ruhig liegen, bleiben; teigig werden, sich senken“.

vlejoiu. Citat fără explicație între derivatele de la cal, prin care se arată caii mari, groși, urîți (99—55).

vranită. Termin de hulă, care se dă cailor de soiu mare, care sânt slabi și rău îngrijiți (438—3).

zăbălos. Atribut dat calului după defecte corporale (286—77).

zapor. Cu râie (523—77). Cf. *rapor* în DR. II, 603—610.

zăprită. Unei iepe care se urinează des „i se zice: dii, *zăprita*, năibii“ (65—54). Cf. *zăpreală* „oprirea udului“.

zăpuros. Se zice despre calul care are „ceva scoarță pe el“ (251/1—77). — Cf. *zapor*.

zăvod. 1° Crescătorie de cai, herghelie, tamazlâc (109—1) și crescător de cai (107—1).

2° „Cal alb“: „Cum dai *zăvodu*?“ (510—7).

Cu înțelesul de supt 1° este din rus. *koiskii zavodŭ* „herghelie“; pentru cel de supt 2° cf. *zăvod* „câne“.

zdohni, v. *sfârc*.

IX.

LISTA NUMERELOR CARTOGRAFICE.

După cum am spus în partea introductivă, comunele din care ne-au trimis răspunsuri au primit un număr pe harta care am întocmit-o. La acest loc dăm în primul rând numărul cartografic, apoi comuna și în parantez județul. După numele actual al comunei am trecut și pe cel care-l avea când am primit răspunsurile. Urmează numele corespondentului și profesiunea care a menționat-o în *Foaia Personală*. Locul de naștere și vremea petrecută în comună au o importanță deosebită, de aceea procedăm astfel: după profesiune menționăm locul nașterii (când ni s'a comunicat și județul), apoi *timpul* de când corespondentul se află în *comuna* de unde ne răspunde. Când nu menționăm nimic însemnează că nu ni s'a completat deplin *Foaia personală*. Sânt cazuri când corespondentul este născut în acea comună, dar nu mai locuiește acolo, atunci, după locul nașterii, am trecut anii de când se află sau a stat în comună¹. Timpul petrecut în comună este socotit până în 1923, când am primit răspunsurile. Spre deosebire de membrii corespondenței, la corespondente menționăm numele întreg, nu numai inițiala. Publicăm cu cursive numele aceluia care au fost premiați de Muzeu, pentru răspunsurile bune date la chestionar.

1 Gherteniş (Timiș Torontal), R. Theorcan, înv.; n. Arad; 1 an.

2 Sacoșul-Mare (Timiș T.), I. Vădescu, preot; n. Verendiu; 7 ani.

3 Șuștra (Timiș T.), Gh. Ardelean, înv.; n. Timișoara; 1 an.

4 Cerneteaz (Timiș T.), I. Lucuța, înv.; n. Cerneteaz, dar ... a li ... t.

¹ Din lipsă de spațiu n'am pomenit anul nașterii corespondentului și localitățile unde a petrecut timp mai îndelungat.

5 Comloșul-mare (Timiș T.), V. Beșu, înv. ; n. Iancahida ; 17 ani.

6. Bărăteaz (Timiș T.), N. Crișmariu, preot ; n. Moșnița ; 27 ani.

7 Satchinez (Timiș T.), C. Dimitrievici, înv. ; n. Ovcea ; 2 ani.

7/1 Satchinez (Timiș T.), I. Simion.

8 Seceani (Timiș T.), V. Roman, preot ; n. Mizieș (Bihor) ; 26 ani.

9 Birchiș (Severin), M. Bordoș, preot ; n. Vișișmort ; 35 ani.

10 Dobra (Hunedoara), V. Șerban, înv. ; n. Săcămaș ; 10 ani.

11 Mintia (Hunedoara), A. Pop Bociat, înv. ; n. Bouțarul superior ; 15 ani.

12 Vărmaga (Hunedoara), I. Câmpean, înv. ; n. Rovina ; 8 ani.

13 Gelar (Hunedoara), V. Berghia ; n. Avrig ; 3 ani.

14 Rechițova (Hunedoara), P. Dariu, înv. ; n. Rechițova.

15 Hățăgel (Hunedoara), S. Șipoș, înv. ; n. Purcăreni (Brașov) ; 13 ani.

16 Sântămărie-Orlea (Hunedoara), I. Săplăcan, înv. ; n. Ocna Dejului ; 3 ani.

17 Sânpetru (Hunedoara), I. Muntean, înv. ; n. Federi (Hunedoara) ; 3 ani.

18 Peșteana (Hunedoara), N. Fuciu, înv. ; n. Șincaveche (Făgăraș) ; 4 ani.

19 Bouțarul-inferior, S. Câmpian, înv. ; n. Pânade (lângă Blaj) ; 40 ani.

20 Jdioara (Severin), L. Daminescu, student ; n. Jdioara.

21 Jupa (Severin), S. Bistrean, înv. ; n. Mărul ; 4 ani.

22 Slatina-Timișului (Severin), N. Trandafir, înv. ; n. Sasca-Română ; 30 ani.

23 Pârvoava (Severin), I. Drăghiciu, înv. ; n. Mehadica ; 4 ani.

- 24 Comoșteni (Dolj), *I. D. Popescu*, elev ; n. Sadova ;
5 ani.
- 24/1 Comoșteni (Dolj), *I. Dumitrescu Florea*, înv. ; n.
Comoșteni.
- 25 Rudari (Dolj), *D. Rădulescu*, înv. ; n. Rudari.
- 26 Mosna (Dolj), *M. Ionescu*, înv. ; n. Știubei ;
18 ani.
- 27 Balota (Dolj), *Șt. St. Tușescu*, înv. ; n. Catanele
(Dolj) ; 15 ani.
- 28 Sura (Mehedinți), *N. Gămulescu*, înv. ; n. Pluta ;
10 ani.
- 29 Câlnicu (Gorj), *C. Popoviciu*, înv. ; n. Câlnicu.
- 30 Târgu-Jiu (Gorj), *Gh. Popescu*, căpitan ; n. Perieni
(Tutova) ; 3 ani.
- 31 Lupeni (Hunedoara), *N. Zugrav*, protopop ; n. Uri-
cani ; 5 ani.
- 32 Vulcan (Hunedoara), *P. Hossu Longin*, înv. ; n.
Cormeniș ; 3 ani.
- 33 Băiești (Hunedoara), *A. Pop*, înv. ; n. Ciula-Mare ;
3 ani.
- 34 Boșorod (Hunedoara), *T. Popovici*, înv. ; n. Boșo-
rod ; 36 ani.
- 35 Cugir (Hunedoara), *T. Lupea*, înv. ; n. Romos ; 4 ani.
- 36 Romos (Hunedoara), *T. Lupea*, înv. ; n. Romos ;
4 ani.
- 37 Rânghet (Hunedoara), *L. Stoica*, înv. ; n. Rânghet.
- 38 Pianul de jos (Alba), *R. Bena*, înv. ; n. Pianul
de jos.
- 38/1 Pianul de jos (Alba), *I. A. Bena*, preot.
- 39 Săsciori (Alba), *V. Pop*, înv. ; n. Săsciori.
- 40 Laz (Alba), *E. Hincia*, înv. ; n. Sebeșel ; 3 ani.
- 41 Deal (Alba), *N. Dura*, preot ; n. Deal.
- 41/1 Deal (Alba), *G. Bădilă*, înv. ; n. Deal.
- 42 Cacova-Sibiului (Alba), *A. Răureanu*, preot ; n. Ca-
cova ; 1 an.
- 43 Sebeșel (Alba), *V. Zdrenghea*, înv. ; n. Sebeșel.
- 43/1 Sebeșel (Alba), *A. Duvlea*, înv. ; n. Sebeșel.

- 44 Apoldul de jos (Sibiiu), N. Fărcaș, înv. ; n. Apoldul de jos ; 20 ani.
- 45 Nocrion (Sibiiu), S. Dragoman, înv. ; n. Țichideal ; 6 ani.
- 46 Mag (Sibiiu), A. Vlad, preot ; n. Banpotoc ; 23 ani.
- 47 rășinari (Sibiiu), E. Cioran, preot ; n. Rășinari.
- 48 Racovița (Sibiiu), M. Ogorean, înv. ; n. Veștem ; 17 ani.
- 49 Avrig (Sibiiu), V. Berghia, înv.
- 50 Colun (Făgăraș), V. Panga, înv. ; n. Colun.
- 51 Găinar (Făgăraș), I. Huiu, înv. ; n. Găinar.
- 52 Sărata (Făgăraș), I. Calefariu, înv. ; n. Sărata.
- 53 Oprea-Cârțișoara (Făgăraș), A. Udriște, înv. ; n. Oprea-Cârțișoara.
- 54 Streza-Cârțișoara (Făgăraș), Virginia Folea, înv. ; n. Mândra ; 1 an.
- 54/1 Streza-Cârțișoara (Făgăraș), P. Tarcea, înv. ; n. Streza-Cârțișoara.
- 54/2 Streza-Cârțișoara (Făgăraș), V. Boriga, înv. ; n. Porumbacul de sus ; 3 ani.
- 55 Arpașul de sus (Făgăraș), Gh. Smedu, înv.
- 55/1 Arpașul de sus (Făgăraș), A. Tutor, înv. ; n. Arpașul de sus.
- 56 Beșimbac (Făgăraș), I. Cocan, înv. ; n. Mândra ; 1 an.
- 56/1 Beșimbac (Făgăraș), N. Șandru, înv. ; n. Viștea de jos ; 1 an.
- 57 Beclean (Făgăraș), L. Copacea, stud. ; n. Beclean.
- 58 Lisa (Făgăraș), Rafira Bosdocu, înv. ; n. Veștem ; 8 ani.
- 58/1 Lisa (Făgăraș), B. D. Cațaveiu, înv. ; n. Lisa.
- 59 Băile-Govora (Vâlcea), P. P. Popescu, înv. ; n. Bârsești (Vâlcea) ; 15 ani.
- 60 Păușești-Otăsău (Vâlcea), Gh. Fierăscu, înv. ; n. P.-Otăsău.
- 61 Făurești (Vâlcea), Gh. Ciușanu, preot ; n. Fău-

- 62 Slatina (Olt), G. Poboran, inst. ; n. Slatina.
- 63 Caracal (Romanați), V. *Maciu*, elev ; n. Caracal.
- 64 Dabuleni (Romnați), M. Neacșu, înv. ; n. Amărăștii de jos (Romanați) ; 5 ani.
- 65 Titu-târg (Dâmbovița), C. *Ghițescu*, înv. ; n. Podul-Rizi ; 19 ani.
- 66 Braniștea (Dâmbovița), I. Teodorescu, preot ; n. Braniștea.
- 66 1 Braniștea (Dâmbovița), Anuța *Ghițescu*, inst. ; n. Braniștea.
- 67 Bălteni (Dâmbovița), I. Ștefănescu, preot ; n. Glâmbocata ; 4 ani.
- 68 Bănești (Dâmbovița), I. *Gh. Dobrescu*, înv. ; n. Bănești-Bolovani.
- 69 Pietrari (Dâmbovița), D. *Dicu*, student în litere ; n. Pietrari.
- 70 Pucioasa (Dâmbovița), E. *Constantinescu*, student ; n. Pucioasa.
- 71 Mățău (Muscel), *Gh. Vișoiu*, student în litere ; n. Mățău.
- 72 Fundata (Brașov), N. *Cărmănuș*, preot ; n. Sălciva (Severin) ; 4 ani.
- 73 Satulung (Brașov), N. Pană, înv. ; n. Satulung.
- 74 Brașov-Dârste (Brașov), D. Martin, înv. ; n. Recea-telechiană ; 33 ani.
- 74/1 Brașov-Dârste (Brașov), T. Gavrilescu, înv. ; n. Tântari (Brașov) ; 1 an.
- 75 Brașov, C. Șeicăreșeu, căpitan.
- 75/1 Brașov, I. *Noaghea*, medic v. ; n. Bran ; din copilărie.
- 76 Tântari (Brașov), I. Frăciu, înv. ; n. Feldioara (Făgăraș) ; 3 ani.
- 77 Sebeș (Făgăraș), I. Cerghet, înv. ; n. Sebeș ; 3 ani.
- 78 Copăcel (Făgăraș), Gh. Grecu, înv. ; n. Copăcel ; 14 ani.
- 78/1 Copăcel (Făgăraș), D. Tețu, înv. ; n. Săsciori ; 1 an.

- 79 Bucium (Făgăraș), Gh. Renghea, înv. ; n. Toderița ; 2 ani.
- 80 Mândra (Făgăraș), I. Comșa, înv. ; n. Mândra.
- 81 Șercaia (Făgăraș), I. Maier, înv. ; n. Șercaia.
- 82 Crihalma (Târnava-Mare), D. Bucur, preot ; n. Crihalma ; 10 ani.
- 83 Șoimari (Prahova), Minerva Alexandrescu, înv. ; n. Șoimari.
- 84 Tudor Vladimirescu (Regep-Cuius) (Constanța), I. Gh. Popescu, înv. ; n. Vârtoapele de sus (Teleorman) ; 3 ani.
- 85 Dobromir (Constanța), E. Robescu, înv. ; n. Liteni (Suceava) ; 3 ani.
- 86 Lipnița (Durustor), Gh. Bujilă, înv. ; n. Ciobanu (Constanța).
- 87 Traian (Ialomița), I. R. Silvestru, înv. ; n. Căldărești (Buzău) ; 1 an.
- 88 Lascăr-Catargiu (Covurlui), I. Enică, normalist ; n. Lascăr-Catargiu.
- 89 Măstăcani (Covurlui), S. Popovici, înv. ; n. Măstăcani.
- 90 Istria (Caranasuf) (Constanța), I. Sassu, înv. ; n. Gologanu (R.-Sărat) ; 2 ani.
- 91 Pantelimon (Constanța), N. Zaharia, înv. ; n. Pantelimon.
- 92 Chizdărești satul Tichilești (Constanța), Gh. Vasilescu, înv. ; n. Tichilești ; 25 ani.
- 93 Topal (Constanța), N. Șerbănescu, înv. ; n. Seimeni (Constanța) ; 7 ani.
- 94 Pazarlia (Constanța), M. Stan, normalist ; n. Ghelengic ; din copilărie.
- 95 Sibiora (Cicrâcci) (Constanța), T. Cergău, înv. ; n. Constanța ; 15 ani.
- 96 Cazil-Murat (Constanța), Ana Calenzescu, înv. ; n. Ghiuvenlia ; 1 an.
- 97 Baeram-Dede (Constanța), N. Zamfir, înv. ; n. Mârleanu (Constanța) ; 1 an.
- 98 Mereni (Lăpușna). M. Tigan, înv. ; n. Mereni.

99 Voloavele (Soroca), I. Muscinskii, preot ; n. Parcani ;
3 ani.

100 Cerlina (Soroca), M. Renencu, înv. ; n. Raspopeni ;
30 ani.

101 Zaluceni (Soroca), I. Rubincian, agricultor ; n.
Zaluceni ; 21 ani.

102 Mihailofca (Soroca), Ch. Panță, agent ; n. Ciocâl-
teni ; câteva luni.

103 Cubolta (Bălți), N. Iurcișeu, înv. ; n. Plop ;
18 ani.

104 Cușmirca (Soroca), A. Semendeaev, înv. ; n. Solov-
cineți ; 10 ani.

105 Cotiugenii-Mari (Soroca), E. Murafa, înv. ; n.
Cotiugenii-Mari ; un an.

106 Ciutulești (Soroca), P. Segiu, înv. ; n. Congaz (Ca-
hul) ; 11 ani.

107 Sângeră (Bălți), Gh. Cucos, înv. ; n. Sângeră.

108 Copăceni (Bălți), A. Melnic, înv. ; n. Chirilovca
(Soroca) ; 4 ani.

108/1 Copăceni (Bălți), F. Livinski, preot ; n. Dela-
cheua (Tighina) ; 23 ani.

109 Chistelnița (Peștelniță) (Orhei), C. Popescu, înv. ;
n. Peștelnița ; în comună de 36 ani ; răspunde din Chișinău.

110 Flămânzeni (Bălți), I. Frunză, înv. ; n. Tripești ;
4 ani.

111 Condrătești (Bălți), A. Marcoci, înv. ; n. Chișinău ;
3 ani.

112 Sadova (Lăpușna), C. Vlos, înv. ; n. jud. Soroca ;
14 ani.

113 Miclăușeni (Lăpușna), Alexandra Popovici, înv. ; n.
Vrănești (Bălți) ; 17 ani.

114 Străzeni (Lăpușna), V. Tomuleț, înv. ; n. Bereslea
(Hotin) ; 4 ani.

115 Șireți (Lăpușna), V. Pavpalac, înv. ; n. Ghizdita
(Soroca) ; un an.

116 Suruceni (Lăpușna), V. Șteinburg, înv. ; n. Iablona
(Bălți) ; 2 ani.

- 117 Ruseștii-noi (Lăpușna), D. Procopie, înv. ; n. Zimbreni ; 2 ani.
- 118 Lăpușna (Lăpușna), A. Pușcă, înv. ; n. Răscăezi (Cetatea-Albă) ; 4 ani.
- 119 Cărpineni (Lăpușna), C. Holban, înv. ; n. Cărpineni.
- 120 Hâncești (Lăpușna), I. Barcariu, înv. ; n. Buțeni ; 4 ani.
- 121 Costiugeni (Lăpușna), (n'a comunicat numele).
- 122 Băcioiu (Lăpușna), N. *Popovschi*, prof. ; n. Vester-niceni (Lăpușna) ; 23 ani.
- 123 Răzeni (Lăpușna), V. Gr. Arventie, înv. ; n. Cosouți ;
- 124 Cazangic (Cahul), N. Inculeț, înv. ; n. Cazangic ; 5 ani.
- 125 Gănești (Covrului), H. Burceanu, înv. ; n. Gănești.
- 126 Secuieni (Bacău), *Scarlat Burghelea*, înv. ; n. Secuieni.
- 127 Negrești, căt. Glodeni (Vaslui), A. Trofiu, elev ; n. Negrești, căt. Glodeni.
- 128 Drăgușeni (Vaslui), A. D. Petrei, înv. ; n. Giurgeni (Roman) ; 3 ani.
- 129 Măgurele (Bălți), Fevronia Filotei, înv. ; n. Palanca ; 14 ani.
- 130 Bursuceni (Bălți), I. Rusu, înv. ; n. Baraboi ; 5 ani.
- 131 Glingeni (Bălți), (iligibil).
- 132 Ciuciulea (Bălți), Gh. Chechiu, înv. ; n. Vadu-Rașcov (Soroca) ; 4 ani.
- 133 Cajba (Bălți), Gh. Buzuleanu, înv. ; n. Tomeștii-vechi ; un an.
- 134 Iablona-veche (Bălți), M. Șalariu, înv. ; n. Cajba (Bălți) ; 3 ani.
- 135 Funduri (Bălți), V. Dimitriu, înv. ; n. Dușmani ; 13 ani.
- 136 Bălți, Liudmila Homițchi, înv. ; n. Soroca ; 18 ani.
- 137 Slobozia (Bălți), C. Ursuleac, înv. ; n. Bogdănești (Hotin) ; 5 ani.
- 138 Pelinei (Bălți), P. Soltinschi, înv. ; n. Glingeni (Orhei) ; 9 ani.

- 139 Recea (Bălți), I. Barbu, înv. ; n. Hăjdieni ; 9 ani.
- 140 Duruitoarea-veche (Bălți), Gh. Săul, înv. ; n. Ustia (Bălți) ; 15 ani.
- 141 Ivanușca (Bălți), P. Păgân, înv. ; n. Edimița (Hotin) ; 2 ani.
- 142 Râșcani (Bălți), S. Botezatu, înv. ; n. Baraboi ; 5 ani.
- 143 Baraboi (Bălți), A. Mâța, înv. ; n. Baraboi.
- 144 Antoneauca (Soroca), Șt. Drăguță, înv. ; n. Antoneauca.
- 145 Popeștii de jos (Soroca), D. Suveica, înv. ; n. Cotova (Soroca) ; 2 ani.
- 146 Fântâna-albă (Bălți), D. Ursulea, înv.
- 147 Parcova (Bălți), D. Banaru, înv. ; n. Parcova.
- 148 Ruseni (Soroca), V. Andronic, înv. ; n. Corjeuți ; 2 ani.
- 149 Arionești (Soroca), M. Oțel, înv. ; n. Tătărauca-Nouă ; 25 ani.
- 150 Mahala (Cernăuți), I. Cova, înv. ; n. Mahala.
- 151 Cutul-Ostriței (Cernăuți), I. Axani, înv. (în colaborare cu : I. Oțel și M. Oțel, înv.) ; n. Cutul Ostriței ; 3 ani.
- 152 Boian-Hlinița (Cernăuți), A. Hapenciuc, înv. ; n. Șerbăuți ; 3 ani.
- 152/1 Boian-Vatra (Cernăuți), A. Morariu, înv. ; n. Cosmin ; un an.
- 152/2 Boian-Centru (Cernăuți), Aurelia Pilat, înv.
- 152/3 Boian-Centru (Cernăuți), E. Grigoriu, înv.
- 152/4 Boian-Lehăceni (Cernăuți), C. Chelbea, înv. ; n. Mahala ; 2 ani.
- 152/5 Boian-Hlinița (Cernăuți), D. Srecla, înv. ; n. Boian ; 3 ani.
- 152/6 Boian (Cernăuți), Alexandra Fedoreac.
- 153 Seliștea, fostă Sulița-Nouă (Cernăuți), Dionisie Scraba, înv. ; n. Voloca pe Ceremuș ; un an.
154. Tureni (Cernăuți), N. Prodan, înv. (în colaborare cu E. Vlaicu).

155 Cosmin (Cernăuți), Iulia Ropcean, înv.; n. Tereblecea; 12 ani.

155/1 Cosmin (Cernăuți) L. Muntean, înv.; n. Cosmin.

155/2 Cosmin (Cernăuți), A. Apollo, înv.; n. Vatra-Dornii; 10 ani.

156 Târnauca (Dorohoi), N. D. Ștefănescu, înv.; n. Târnauca; 13 ani.

157 Tereblecea-veche (Siret), T. Balan, prof.; n. Gura-Humorului; locuște la Cernăuți.

158 Pătrăuții-Sucevii (Suceava), *Paraschiva Cojocariu*, înv.; n. Pătrăuți; azi la Cernăuți.

158/1 Pătrăuții-Sucevii (Suceava), *L. Buliga*, înv.; n. Tereblecea; 11 ani.

159 Botoșani, I. Tințu, ofițer; n. Botoșani; răspunde din București.

160 Stroești (Suceavă), *Z. Crițanu*, prof.; n. Stroești; azi la Cernăuți.

161 Vânătorii-Neamț (Neamț), V. I. Savinescu, înv.; n. Fântâna-Mare (Suceava); 2 ani.

162 Mateiaș (Târnava-Mare), I. Cichi, înv.; n. Belin; 30 ani.

163 Jimbor (Odorheiu), A. Niculescu, înv.; n. Mercheașa; 3 ani.

164 Roadeș (T.-Mare), *Jenică Petrea*, înv.; n. Vultureni (Tecuciu); un an.

165 Feleag (Odorheiu), A. Recean, înv.; n. Posorta; 2 ani.

166 Cristur (Odorheiu), P. Poștoiu, înv., n. Șard (T.-Mică); 2 ani.

167 Subcetate (Mureș), G. Nistor, preot; n. Nașlac; 3 ani.

167/1 Subcetate (Ciuc), A. Mândru, înv.; n. Șărmaș; 3 ani.

168 Toplița (Mureș), T. Sigarteu, înv.; n. Mireș; 4 ani.

168/1 Toplița (Mureș), N. Florian, înv.; n. Sântioana (Năsăud); 2 ani.

169 Stânceni (Mureș), E. Mateiu, înv.; n. Râpa de jos; 15 ani.

170 Răstolița (Mureș), *T. Moldovan*, înv.; n. Sântu-de-câmpie; 4 ani.

171 Capu-Lung Mld. (Câmpulung), *M. D. Bruja*, înv.; n. Strojineț; 3 ani.

172 Poiana (Poieni-Solca; j. Fălticeni), *V. Leșan*, înv.; n. Botușana; 23 ani.

173 Arbore (Suceava), *G. Poleacu*, înv.; n. Stroești; 23 ani.

174 Marginea (Rădăuți), *V. Halip*, înv.; n. Marginea.

174/1 Marginea (Rădăuți), *P. Prelipceanu*, înv.; n. Satu-Mare; 11 ani.

175 Rădăuți, *V. Aurite*, înv.; n. Vatra-Dornii; 5 ani.

176 Horodnicul de Sus (Rădăuți), *Tit Ichim*, înv.; n. Horodnic.

176/1 Horodnicul de Sus (Rădăuți), *Gh. V. Ichim*, înv.

177 Putna (Rădăuți), *M. Pârnac*, înv.; n. Cernăuți; 13 ani.

177/1 Putna (Rădăuți), *I. Firescu*, înv.; n. Rogojești; 22 ani.

178 Straja (Rădăuți), *Fevronia Luța*, înv.; n. Banila; 3 ani.

178/1 Straja (Rădăuți), *T. Popescul*, înv.; n. Broscăuții-Vechi; 13 ani.

179 Crasna-Putnei (Strojineț), *S. Rusceac*, înv.; n. Oștrița (Cernăuți); 13 ani.

180 Priscăreni (Strojineț), *Șt. Leocadia*, înv.; n. Mahala; 4 ani.

181 Carapciu (Siret; j. Strojineț), *M. Filievici*, înv.; n. Strojineț; 10 ani.

182 Cucinrul-mare-Săliște (Cernăuți), *I. Bzovei*, înv.

182/1 Cucinrul-mare-Săliște (Cernăuți), *I. Damian, Maria Ilea, N. Avram*, înv. (în colaborare).

183 Ceahor (Cernăuți), *M. Cerchez*, înv.; n. Roșă (Cernăuți); 10 ani.

184 Mănăstiriște (Cernăuți), *E. Popescu*, înv.; n. Cernăuți; 14 ani.

185 Buda (Cernăuți), N. Piteiu, înv.

186 Stânca-roșă (Cernăuți), Gh. Ilica, înv. ; n. Broscăuții-vechi ; 4 ani.

186/1 Cernăuți, Roșă II, F. Pitpenescu, înv. ; n. Clocucica ; 4 luni.

186/2 Roșă (Cernăuți), V. Sârbu, înv. ; n. Roșă.

187 Caliceanca (Cernăuți), I. Cojocar, înv. ; n. Țețina-Roșă.

188 Broscăuții-noi (Storojineț), I. Boca, preot ; n. Stulpicani ; câteva luni.

189 Lucavăț p. Sirete (Storojineț), C. Plasche, înv. ; n. Cernăuți ; 14 ani.

190 Pătrova (Maramureș), Dr. V. Filipciuc, primpretor ; n. Pătrova ; 23 ani.

191 Borșa (Maramureș), G. Timiș, preot ; n. Vișăul-de-Sus ; 14 ani.

192 Băiuț (Someș), Gh. Aurel, înv. ; n. Lăpușul-ungurese ; 3 ani.

193 Șanț, fost Rodna-Nouă (Năsăud), M. Cotul, înv. ; n. Rodna-Nouă.

194 Ilva-Mare (Năsăud), C. Ianul înv. ; n. Salva ; 4 ani.

195 Rodna (Năsăud), A. Astalușiu, înv. ; n. Lomperd.

195/1 Rodna (Năsăud), N. Mureșian, înv. ; n. Copand ; 30 ani.

196 Maier (Năsăud), D. Boșca, înv. ; n. Maier.

197 Măgura-Ilvii, fostă Măgură (Năsăud), P. Hangea, înv. ; n. Măgură.

197/1 Măgură (Năsăud), A. Mureșian, înv. ; n. Măgură ; 15 ani.

198 Leșu (Năsăud), A. Coșbuc, elev ; n. Parva ; 6 ani.

199 Poiana (Năsăud), Șt. Buzila, protopop ; n. Rebrișoara ; 33 ani.

200 Sângeorz-Băi (Năsăud), I. Sohorca, înv. ; n. Sângeorz-Băi.

201 Parva (Năsăud), Gh. Ciocârlă, înv. ; n. Rebrișoara ; 27 ani.

202 Rebra-Mare (Năsăud), I. Boroș, înv. ; n. Culpiul de câmpie ; 17 ani.

203 Feldru (Năsăud), I. Sângeorzan, înv. ; n. Feldru.

203/1 Feldru (Năsăud), I. Timoc, înv. ; n. Feldru.

204 Nepos (Năsăud), I. Popițian, înv. ; n. Nepos.

205 Rebrișoara (Năsăud), D. Irini, înv. ; n. Rebrișoara.

205/1 Rebrișoara (Năsăud), N. Pop, înv. ; n. Rebrișoara ; 9 ani.

205/2 Rebrișoara (Năsăud), Ciuta M., înv. ; n. Rebrișoara.

206 Năsăud, D. Maior, înv. ; n. Nepos ; 3 ani.

206/1 Năsăud, A. Petri, înv.

207 Prislop (Năsăud), I. Istrate, înv. ; n. Nepos ; 2 ani.

208 Salva (Năsăud), N. Mihaese, înv. ; n. Salva ; 57 ani.

209 Coșbuc, fost Hordău (Năsăud), A. Demian, înv. ; n. Hordău ; 1 an.

210 Telciu (Năsăud), S. Berendi, înv. ; n. Chicediu ; 36 ani.

210/1 Telciu (Năsăud), C. Henciu, înv. ; n. Dobâceni ; 4 ani.

210/2 Telciu (Năsăud), V. C. Henciu, stud. ; n. Botiza (Maramureș) ; 3 ani.

211 Romuli (Năsăud), G. Bichigean, preot ; n. Năsăud ; 3 ani.

212 Suplai (Năsăud), L. Fetti, înv. ; n. Suplai ; 4 a.

213 Groși (Someș), L. Ungur, înv. ; n. Groși.

214 Bichigiu (Năsăud), I. Braicu, înv. ; n. Mititei ; 36 ani.

215 Găureni (Năsăud), V. Onișior, înv. ; n. Găureni.

216 Poienile Zăgrii (Năsăud), P. Fetti, înv. ; n. Suplai ; un an.

217 Ilișua (Someș), S. Solymoși, înv. ; n. Ilișua ; 3 ani.

218 Runc (Năsăud), S. I. Pavelea, înv. ; n. Runc.

219 Zăgra (Năsăud), I. Morariu, elev ; n. Zăgra.

219/1 Zăgra (Năsăud), I. Zinveliu, înv. ; n. Zăgra ; 18 ani.

- 219/2 Zagra (Năsăud), *Dr. V. Corbul*, medic-colonel ;
n. Zagra.
- 219/3 Zagra (Năsăud), *I. Micu*, înv. ; n. Zagra ; 17 ani.
- 220 Mititei (Năsăud), *G. Sermeșan*, înv. ; n. Lușca ;
27 ani.
- 221 Mocod (Năsăud), *G. Drăgan*, înv. ; n. Mintiu-ro-
mân ; 25 ani.
- 222 Perișor, fost Curtuiușul-Becleanului (Someș), *A. Fra-
sincariu*, înv. ; n. Curtuiuș.
- 223 Sita (Someș), *D. Oprea*, înv. ; n. Sita ; 11 ani.
- 224 Spermezeu (Someș), *I. Mureșian*, înv. ; n. Sper-
mezeu.
- 225 Dumbrăvița (Someș), *I. Cotuțiu*, înv. ; n. Dumbră-
vița.
- 226 Chiuza (Someș), *Anuța Fărcașiu*, înv. ; n. Lac ; 15 ani.
- 226/1 Chiuza (Someș), *T. Bulea*, teolog ; n. Chiuza.
- 226/2 Chiuza (Someș), *T. Oprea*, înv. ; n. Chiuza ; 5 ani.
- 227 Florești, fost Vireag (Someș), *I. Rus*, înv. ; n. Vi-
reag ; 3 ani.
- 228 Sesarm (Someș), *Amalia Fărcașiu*, înv. ; n. Lac ;
15 ani.
- 228/1 Sesarm (Someș), *V. Moldovan*, înv. ; n. Cerchi-
zel ; 1 an.
- 229 Nimigea de jos (Năsăud), *P. Catinca Borza*, înv. ; n.
Nimigea-u. ; 1 an.
- 229/1 Nimigea de jos (Năsăud), *I. Zinveliu*, înv. ; n.
Zagra ; 4 ani.
- 230 Tăure (Năsăud), *G. Avram*, înv. ; n. Mintiu-român ;
3 ani.
- 231 Mintiu (Năsăud), *I. Drăgan*, înv. ; n. Mintiul-român.
- 231/1 Mintiu (Năsăud), *I. Petreanu*, înv. ; n. Mintiul-
român.
- 232 Bistrița-Bărgăului (Năsăud), *Antonia Rebreanu*,
în. ; n. Bistrița ; 16 ani.
- 232/1 Bistrița-Bărgăului (Năsăud), *I. Chitta*, înv. ; n. Bi-
strița : 30 ani.

232/2 Bistrița-Bârgăului (Năsăud), T. Lungu, înv. ; n. Bistrița ; 16 ani.

232/3 Bistrița-Bârgăului (Năsăud), *Cornelia Rebreanu*, prof. ; n. Abrud ; din copilărie.

233 Iad (Năsăud), I. Feldrihan, înv. ; n. Budacul-român ; 2 ani.

234 Rusul Bârgăului (Năsăud), L. Ursace, înv. ; n. Rușii Bârgăului ; 3 ani.

235 Josenii Bârgăului (Năsăud), I. Șauca, înv. ; n. Josezii Bârgăului.

235/1 Josenii Bârgăului (Năsăud), V. Cuesdean, înv. ; n. Budacul-român ; 1 an.

236 Mijlocenii Bârgăului (Năsăud), I. Sărețian, înv. ; n. Susenii Bârgăului ; 3 ani.

237 Susenii Bârgăului (Năsăud), I. Flămând, înv. ; n. Susenii Bârgăului.

238 Mureșenii Bârgăului (Năsăud), Laura Lazar, înv. ; n. Sig ; 6 ani.

238/1 Mureșenii Bârgăului (Năsăud), P. Tomoroga, înv. ; n. Mureșenii Bârgăului.

239 Tiha-Bârgăului (Năsăud), E. Butaciu, înv. ; n. Mureșenii Bârgăului ; 5 ani.

239/1 Tiha-Bârgăului (Năsăud), V. Avram, înv. ; n. Mintiul-român ; 37 ani.

239/2 Tiha-Bârgăului (Năsăud), N. Someșan, înv. ; n. Tiha Bârgăului ; 16 ani.

239/3 Tiha Bârgăului (Năsăud), I. Dologa, protopop ; n. Tiha Bârgăului ; 36 ani.

240 Colibița, Șt. Vrașmaș, înv. ; n. Prundul Bârgăului ; 1 an.

241 Ragla (Năsăud), Elisabeta Mureșian, înv. ; n. Coșna ; 8 ani.

242 Budacul de sus (Năsăud), I. Pecurariu, înv. ; n. Șomfalău.

242/1 Budacul de sus (Năsăud), V. Botirla, înv.

243 Lunca, fost Frij (Năsăud), N. Buta, preot ; n. Ru-

- 244 Ruștior (Năsăud), A. Negrea, înv. ; n. Ruștior ; 4 ani.
- 245 Bârla (Năsăud), Gr. Șuteu, înv. ; n. Bârla ; 27 ani.
- 245/1 Bârla (Năsăud), I. Șuteu, înv. ; în Bârla.
- 246 Buduș (Năsăud), M. Pop, înv. ; n. Mijlocenii Bâr-găului ; 4 ani.
- 247 Simionești, fost Șimotelnic (Năsăud), A. Tiboc, înv. ; n. Buduș ; 1 an.
- 248 Chintelnic (Năsăud), V. Runcan, înv. ; n. Mureș-Sângeorge ; 20 ani.
- 249 Țigău (Someș), I. Morariu, înv. ; n. Chiraleș ; 5 ani.
- 250 Chiralești (Năsăud), I. Pongrațiu, înv. ; n. Șieu-Cristur ; 28 ani.
- 251 Șieu-Măgheruș (Someș), Veturia Manu, înv. ; n. Sântejude ; 3 ani.
- 251/1 Șieu-Măgheruș (Someș), Gr. Briciu, înv. ; n. Șieu-Cristur ; 4 ani.
- 252 Șieu-Odorheiu (Someș), A. Moldovan, înv. ; n. Enciu ; 4 ani.
- 253 Caila (Năsăud), I. Roman, înv. ; n. Piatra ; 28 ani.
- 254 Blăjenii-de-Jos, fost Blașfalăul de jos (Năsăud), I. Chiffa, înv. ; n. Blașfalăul de jos.
- 255 Șintereag (Someș), I. Rusu, înv. ; n. Șintereag ; 4 ani.
- 255/1 Șintereag (Someș), N. Blaga, înv. ; n. Șintereag ; 4 ani.
- 256 Coldău (Someș), P. Homm, înv. ; n. Dej ; 14 ani.
- 256/1 Coldău (Someș), Reghina Todica, înv. ; n. Ocna-Dejului ; 2 ani.
- 257 Cristeștii-Ciceului, fost Ciceu-Cristur (Someș), V. Isaiu, înv. ; n. Măteiu ; 4 ani.
- 258 Hășmaș (Someș), T. Purșa, înv. ; n. Dumbrăvița ; 19 ani.
- 259 Reteag (Someș), Eugenia Anca, înv. ; n. Reteag ; 34 ani.
- 259/1 Reteag (Someș), M. Mayer, înv. ; n. Bistrița ; 2 ani.

- 259,2 Reteag (Someș), I. Dascăl, înv.; n. Ciceul-Cristeur; 2 ani.
- 259,3 Reteag (Someș), A. Elek, înv.; n. Ciuc-Sângeorgiu; 4 ani.
- 260 Săn-Mărghita (Someș), I. Spătărian, înv.; n. Săn-Mărghita; 7 a.
- 261 Branîstea, fost Arpașteu (Someș), Leontina Monten-tan, înv.
- 262 Măluț (Someș), I. Mureșan, înv.; n. Măluț; 20 ani.
- 263 Figa (Someș), G. Mălinașiu, înv.; n. Figa; 14 ani.
- 264 Beclean (Someș), I. Târgovețiu, înv.; n. Șieu-Mă-gheruș; 4 ani.
- 264,1 Beclean (Someș), Gh. Mihaese, înv.; n. Salva (Nă-săud); 4 ani.
- 265 Rusul-de-Sus (Someș), A. Isaiu, înv.; n. Măteiu; 4 ani.
- 266 Rusul de jos (Someș), I. Mois, înv.; n. Arpașteu; 6 ani.
- 267 Unguraș (Someș), M. Silași, înv.; n. Seplac; 2 ani.
- 267,1 Unguraș (Someș), Elisabeta Kovats, înv.
- 268 Mălin (Someș), Cornelia Ciubăucan, înv.; n. Dej; 1 an.
- 269 Nușeni, fost Nușfalău (Someș), Z. Bârsan, înv.; n. Șieu-Cristur; 3 ani.
- 270 Feleacul (Someș), I. Maxim, înv.
- 271 Bendiù (Someș), I. Mândruș, înv.; n. Bendiù; 15 ani.
- 272 Vița (Someș), G. Papiu, înv.; n. Ghirolt; 4 ani.
- 273 Bozieș (Someș), Eugenia Blaga, înv.; n. Chetiu; 3 ani.
- 274 Țentea (Someș), V. Mihălean, înv.; n. Ciaba.
- 275 Cheuchiș (Someș), Lucreția Pop, înv.; Sânicoadă; 3 ani.
- 276 Lechința (Năsăud), A. Micanu, înv.; n. Șieu-Odor-heiu; 3 ani.
- 277 Râpa-de-Sus (Mureș), Șt. Șulariu, înv.; n. Râpa-de-sus.

- 278 Rușii-munți (Mureș), Silvia Dumbravă, înv. ; n. Sântioana ; 2 ani.
- 279 Monor (Năsăud), V. Șuteu, înv. ; n. Bârla ; 2 ani.
- 280 Săcalul de pădure (Mureș), N. Nistor, înv. ; n. Ghi-
jasa de jos ; 15 ani.
- 281 Suseni (Mureș), Gr. Bucur, înv. ; n. Râciu de câm-
pie ; 24 ani.
- 282 Moruț (Someș), N. Moldovan, înv. ; n. Chintelnic ;
32 ani.
- 283 Buza (Someș), I. Bodea, înv. ; n. Rogoz ; 10 ani.
- 284 Sântejude (Someș), I. Sorșiu, înv. ; n. Sucutard ;
1 an.
- 285 Puini (Someș), O. Ilieșiu, înv. ; n. Lemniu ; 4 ani.
- 286 Lac (Cluj), I. Berbecariu, înv. ; n. Gherla ; 17 ani.
- 287 Mociu (Cluj), I. Magiar, înv. ; n. Mociu ; 14 ani.
- 288 Ercea (Mureș), D. Cioloca, înv. ; n. Sântu ; 29 ani.
- 289 Breaza (Mureș), I. Toncean, înv. ; n. Sântu ; 2 ani.
- 290 Cașva (Mureș), Fl. Pop, înv. ; n. Cașva.
- 291 Căcuciu (Mureș), I. Suciuc, înv. ; n. Căcuciu.
- 292 Ceaușul-de-Câmpie (Mureș), V. Căliman, înv. ; n.
Ceaș ; 3 ani.
- 293 Șeulia (Turda), A. Valea, preot ; n. Visuia ; 2 ani.
- 294 Tritul de sus (Turda), G. Samuilă, înv.
- 295 Tritul de jos (Turda), M. Gușeală, înv. ; n. Pojorta ;
28 ani.
- 296 Cipăeni, fost Chimitelnic (Turda), C. Hărșian, înv. ;
n. Beica-română ; 24 ani.
- 296.1 Cipăeni, fost Chimitelnic (Turda), V. Moga, înv.
- 297 Sângeru (Turda), D. Luca, înv. ; n. Sânger ; 4 ani.
- 297.1 Sângeru (Turda), Iulia Luca, înv. ; n. Uioara de
Mureș ; 4 ani.
- 298 Bărboși, fost Săcalul de câmpie (Turda), I. Moga,
înv. ; n. Bobohalma ; 22 ani.
- 298.1 Bărboși, fost Săcalul de câmpie (Turda), L. Russu,
înv. ; n. Săcalul de câmpie.
- 299 Papiu Ilarian, fost Budiul de câmpie (Turda), I. Pop,
înv. ; n. Budiul de câmpie.

- 300 Voiniceni (Mureș), A. Feier, înv. ; n. Voiniceni ; 4 ani.
- 301 Bărdești, fost Bardoș (Mureș), V. Satelechi, preot ; n. Mădărașul de câmpie ; 48 ani.
- 302 Sângeorgiul de Mureș (Turda), V. Bucșa, înv. ; n. Sângheorghe ; 3 ani.
- 303 Corunca (Mureș), P. Matei, preot ; n. Mușin ; 22 ani.
- 304 Bolintineni (Mureș), V. Albu, înv. ; n. Petrilacurrom. ; 1 an.
- 305 Dileul-român (Turda), M. Băloș, înv. ; n. Oroii ; 4 ani.
- 306 Văidei (Turda), T. Pitea, înv. ; n. Gabud ; 34 ani.
- 307 Căpușul de câmpie (Turda), Șt. Pop.
- 307/1 Căpușul de câmpie (Turda), I. Coman, înv.
- 308 Iclănzul (Turda), Anuța Hârșianu, înv. ; n. Chimitelnic ; 2 ani.
- 309 Iclandul-mare (Turda), M. Chibelean, înv.
- 310 Oarba de Mureș (Turda), I. Roiban, înv. ; n. Oarba.
- 311 Ogra (Târnava-mică), A. Găinariu, înv. ; n. Lăscud ; 1 an.
- 312 Lechința (Turda), I. Dobra, înv. ; n. Oroiu ; 3 ani.
- 313 Dătășeni, fost Dateș (Turda), G. Mărginean, înv. ; n. Mănărade ; 26 ani.
- 314 Ludoșul de Mureș (Turda), A. Botezan, înv.
- 315 Chețani (Turda), I. Pop, înv. ; n. Cristiș ; 3 ani.
- 316 Luncani, fost Grind-Cristur (Turda), Valeria Stănescu, înv. ; n. Grind-Cristur.
- 317 Bogata (Turda), V. Marcu, înv. ; n. Dumitra ; 4 ani.
- 318 Chinciș (Târnava-mică), S. Nan, înv. ; n. Chinciș ; 33 ani.
- 319 Giuluș (Târnava-mică), A. Popa, înv. ; n. Somuștelnic ; 3 ani.
- 320 Lăscud (T.-mică), V. Platon, înv. ; n. Șeulia română ; 20 ani.
- 321 Albuș (T.-mică), E. Macaveiu, înv. ; n. Bălcaciu ; 4 ani.
- 322 Subpădure (T.-mică), V. Costea, înv. ; n. Subpădure ; 24 ani.

- 323 Cornești, fost Șomfalău (T.-Mică), N. Platon, preot ; n. Șeulia-română ; 18 ani.
- 324 Gănești, fost Ganfalău (T.-mică), B. V. Popa, înv. ; n. Cuștelnic ; 4 ani.
- 325 Săcel (Odorheiu), N. Marcu, înv. ; n. Șard ; 15 ani.
- 326 Păucața (T.-mică), Gh. Ștef, înv. ; n. Cuștelnic ; 2 ani.
- 327 Boian (T.-mică), N. Limbășan, înv. ; n. Boian ; 11 ani.
- 328 Cerghidul-mare (Mureș), A. Pop, înv. ; n. Ogra de Mureș ; 14 ani.
- 329 Balșa (Hunedoara), A. Todea, înv. ; n. Balșa.
- 330 Oieșdea (Alba), T. Brătoiu, înv. ; n. Teiuș ; 4 ani.
- 331 Bucerdea-vinoasă (Alba), E. Pop, asistent univ. ; n. Bucerdea-v. ; azi Cluj.
- 332 Cetea (Alba), I. Bota, înv. ; n. Geoagiul de sus ; 38 ani.
- 333 Câmpeni (Turda), Gh. Narița, înv. ; n. Sohodol (Alba de jos) ; 4 ani.
- 334 Certege (Turda), C. Trifa, înv. ; n. Certege.
- 335 Lupșa (Turda), S. Ciapa, înv.
- 336 Muncel (Turda), I. Pitic, înv. ; n. Muncel ; 1 an.
- 337 Geamăna, fost Șasavînța (Turda), V. Bârsan, înv. ; n. Șasavînța ; 9 ani.
- 338 Baia de Arieș (Turda), N. Fodorean, înv. ; n. Ocoișel ; 36 ani.
- 339 Poșaga-de-Sus (Turda), V. Cirebea înv. ; n. Poșaga de sus.
- 339 I Poșaga-de-Sus (Turda), I. Oltean, înv. ; n. Beica de jos ; 23 ani.
- 340 Sălciua-de-Jos (Turda), V. Butură, înv. ; n. Sălciua de jos ; 21 ani.
- 341 Poșaga-de-Jos (Turda), I. Rușdea, înv. ; n. Poșaga de jos.
- 342 Lunca (Turda), Aurelia Bedelean, înv. ; n. Cacova ; 14 ani.

343 Vaidasig (Turda), S. Crainic, înv. ; n. Giurecuța ; 13 ani.

344 Grindeni, fost Grindul de Arieș (Turda), V. Pârlea, înv. ; n. Petrilaca-română ; 4 ani.

345 Măhăceni, fost Mahaciu de Arieș (Turda), L. Jusman, înv. ; n. Mahaciu ; 29 ani.

346 Stejăriș, fost Cârcedea (Turda), N. Radu, înv. ; n. Sânmihai (Turda) ; 1 an.

347 Bădeni, fost Bagiu (Turda), D. Giurgiu, înv. ; n. Schiopi ; 1 an.

348 Urca-de-Câmpie (Turda), I. Câmpeanu, înv. ; n. Urca de câmpie ; 37 ani.

349 Vișoara, fost Agârbiciu (Turda), L. Canja, înv. ; n. Părâu (Făgăraș) ; 4 ani.

350 Poiana-de-Arieș (Turda), T. Trombițaș, înv. ; n. Poiana de Arieș ; 4 ani.

351 Turda (Turda), E. Mureșan, înv. ; n. Copand ; 4 ani.

352 Oprișani, fost Chistiș (Turda), Aneta Furtunescu, înv. ; n. Huși ; 1 an.

353 Ceanul-mare (Turda), P. Cocora, înv.

354 Micești, fost Micuș (Turda), I. Crișan, înv. ; n. Micești ; 3 ani.

355 Cornești (Turda), S. Balint, înv. ; n. Sânmărtinul de câmpie ; 2 ani.

356 Cheia, fost Mischiu (Turda), O. Isaic, înv. ; n. Cârța ; 13 ani.

357 Petreștii-de-Jos, fost Petridul de jos (Turda), I. Cenan înv. ; n. Hădărău ; 12 ani.

358 Ocolişel (Turda), S. Simion, preot ; n. Cacora-Ierii ; 18 ani.

359 Buru (Turda), M. Chirilă, înv. ; n. Rediu ; 3 ani.

360 Iara (Turda), A. Hideg, înv. ; n. Lita-română ; 4 ani.

361 Băișoara (Turda), R. Dobrin, înv. ; n. Bucium-Făgăraș ; 3 ani.

362 Plaiuri, fost Hășmaș (Turda), O. Branza, înv. ; n. Mihălțiu ; 17 ani.

- 363 Agriș (Turda), I. Teușan, înv. ; n. Agriș.
- 364 Filea de sus (Turda), I. Dulău, preot ; n. Biica ;
17 ani.
- 365 Săliște (Turda), I. Rus, înv. ; n. Săliște ; 15 ani.
- 366 Tureni, fost Tur (Turda), G. Coroiu, înv. ; n. Ređiu ;
3 ani.
- 367 Sânmihaiul-de-Jos (Turda), I. Moldovan, înv. ; n.
Sânmihaiul de jos.
- 368 Vâlcele, fost Banabic (Turda), I. Macaveiu, înv. ;
n. Vâlcele ; 4 ani.
- 369 Aiton (Turda), M. Ilieș, preot ; n. Beica română
(Turda) ; 22 ani.
- 369/1 Aiton (Turda), G. Dordai.
- 370 Pata (Cluj), Z. Blaga, înv. ; n. Voșlăbeni ; 2 ani.
- 371 Someșeni, fost Someș-sat (Cluj), I. Biji, înv. ; n.
Someșeni ; 4 ani.
- 372 Viștea (Cluj), I. Varga, înv. ; n. Cuzăplac ; 5 ani.
- 373 Măcău (Cluj), I. Sas, înv. ; n. Cuștelnic ; 11 ani.
- 374 Jucul de jos (Cluj), I. Pop, preot ; n. Feneșul să-
sesc ; 23 ani.
- 375 Sic (Cluj), T. Mihaese, înv. ; n. Salva (Năsăud) ;
4 ani.
- 376 Lona (Someș), O. *Pintican*, înv. ; n. Bistrița ; 1 an.
- 377 Săcălaia (Someș), V. Cassian, înv. ; n. Bonț ; 22 ani.
- 378 Bonț (Someș), V. *Cutcan*, înv. ; n. Bonț ; 4 ani.
- 379 Iclozel (Someș), I. Aștilean, înv. ; n. Iclozel ; 3 ani.
- 380 Iclod (Someș), I. Pop, înv.
- 380/1 Iclod (Someș), Reghina Pop, înv.
- 380/2 Iclod (Someș), Elisabeta Huza, înv. ; n. Gherla.
- 381 Dobâca (Cluj), C. Maior, înv. ; n. Reteag ; 3 ani.
- 382 Dârja (Cluj), V. Morariu, înv. ; n. Teolțtur ; 3 ani.
- 383 Teolțtur (Someș), A. Mureșian, înv. ; n. Teolțtur ;
23 ani.
- 384 Livada, fost Dindeleag (Someș), C. Pop, înv. ; n.
Piatra ; 20 ani.
- 384/1 Livada, fost Dindeleag (Someș), I. Cira, înv. ; n.
Coșbuc (Hordău) ; 28 ani.

- 385 Băița, fost Chirău (Someș), V. Timandi, înv. ; n. Chirău.
- 386 Gherla (Someș), V. Pop, înv. ; n. Pâgleșa ; 23 ani.
- 387 Chicediu (Someș), F. Bányay, înv. ; n. Măcicașul-ungurese ; 18 ani.
- 388 Cubleșul-someșan (Cluj), D. Mailenyi, înv. ; n. Iclodul-mic ; 28 ani.
- 389 Teocul-de-Sus (Someș), A. Pinteaa, înv. ; n. Săplac ; 1 an.
- 390 Panticeu (Cluj), G. Bojor, înv. ; n. Coplean ; 4 ani.
- 391 Sânmihaiul-Almașului (Cluj), V. Dumitraș, înv. ; n. Ugruț (Cluj) ; 31 ani.
- 392 Sângeorgiul-de-Mureș (Sălaj), G. Dobocan, înv. ; n. Creaca ; 26 ani.
- 392.1 Sângeorgiul-de-Mureș (Sălaj), L. V. Pop, preot ; n. Lupcaia ; 27 ani.
- 393 Treznea (Sălaj), I. Câmpean, înv. ; n. Bazna ; 3 ani.
- 394 Stâna (Sălaj), Gh. Trif, înv. ; n. Stâna.
- 395 Chichișa (Sălaj), Șt. Varga, înv. ; n. Tihău ; 27 ani.
- 396 Chechiș (Sălaj), E. Șerbu, înv. ; n. Gârbova-de-jos ; 19 ani.
- 397 Popteleac (Someș), I. Gherman, înv. ; n. Popteleac ; 1 an.
- 398 Cio-băneuța (Someș), G. Crăciunaș, preot ; n. Cio-băneuța.
- 399 Gârbău (Someș), D. Lazăr, înv. ; n. Obreja ; 11 ani.
- 400 Răsbuneni, fost Suia (Someș), Viorica Noaiu, înv. ; n. Gherla ; 1 an.
- 401 Babdiu, fost Zăpârț (Someș), A. Câmpian, înv. ; n. Babdiu ; 35 ani.
- 402 Jichiușul de jos (Someș), Gh. Odorean, înv. ; n. Chirău ; 1 an.
- 403 Căder (Someș), I. Vaida, înv. ; n. Fedora-română ; 4 ani.
- 404 Oena-Dejului (Someș), I. Chioreanu, înv. ; n. Oena-Dejului.

- 405 Nima (Someș), I. Bercian, înv. ; n. Gheria ; 3 ani.
- 406 Mintiul-Gherlei (Someș), G. Almășianu, înv. ; n. Mintiul-Gherlei ; lipsește din com. de 5 ani.
- 406/1 Mintiul-Gherlei (Someș), I. Ladiu, înv. ; n. Mintiul-Gherlei.
- 407 Mica (Someș), A. Bugnariu, înv. ; n. Mica ; 3 ani.
- 408 Dej, N. Chifor, înv. ; n. Drăghia ; 30 ani.
- 408/1 Dej, I. Bacociu, înv. ; n. Sic ; 26 ani.
- 409 Mănăștiurel (Someș), I. Chira, înv. ; n. Dealul mare ; 3 ani.
- 410 Cuzdrioara (Someș), T. Brehariu, preot ; n. Petrihaza ; 2 ani.
- 410/1 Cuzdrioara (Someș), G. Pop, înv. ; n. Cuzdrioara.
- 411 Ciceu-Mihăești (Someș), A. Zsigmond, înv.
- 412 Cășei (Someș), V. Bendeau, înv. ; n. Figa ; 17 ani.
- 413 Sălișca (Someș), I. Benkő, înv., n. Sălișca.
- 414 Cățcău (Someș), G. Mureșian, înv. ; n. Mintiul-Gherlei ; 3 ani.
- 414/1 Cățcău (Someș), A. Băneasă, înv. ; n. Cățcău ; 4 ani.
- 415 Gâlgău (Someș), L. Nagy, înv.
- 415/1 Gâlgău (Someș), I. Percea, înv.
- 416 Curtiușul-Dejului (Someș), I. Beșe, înv. ; n. Ilean-da mare ; 3 ani.
- 417 Iapa (Someș), I. Costin, înv. ; n. Iapa.
- 418 Ciaca (Someș), V. Micle, înv. ; n. Ciaca ; 12 ani.
- 419 Cristolțel (Sălaj), C. Nemeș, înv. ; n. Sintereguț ; 12 ani.
- 420 Preluci (Someș), A. Paul, înv. ; n. Cudmeniș ; 1 an.
- 421 Șoimuș (Sălaj), E. Varna, înv. ; n. Chilia ; 1 an.
- 421/1 Șoimuș (Sălaj), T. Varna, înv. ; n. Bârseul de sus ; 1 an.
- 422 Curtău (Sălaj), R. Sipoșiu, înv. ; n. Rediu ; 20 ani.
- 423 Bocșa (Sălaj), E. Pocola, înv. ; n. Almaș ; 33 ani.
- 424 Leleiu (Sălaj), I. Lariu, înv. ; n. Remetea ; 2 ani.
- 425 Sălsig (Sălaj), V. Chișiu, înv. ; n. Motiș ; 4 ani.
- 426 Lozna (Someș), Șt. Seleş, înv. ; n. Ciocmani ; 43 ani.
- 427 Lemniu (Someș), V. Enghir, înv. ; n. Gherla ; 4 ani.

- 428 Mesteacăn (Someș), V. Botha, înv. ; m. Mesteacăn ; 23 ani.
- 429 Durușa (Satu-mare), Gh. Nemeș, înv. ; n. Gaura.
- 430 Răstoci (Someș), A. Pleban, înv. ; n. Gherla ; 11 ani.
- 431 Ileanda (Someș), N. Bozga, înv. ; n. Larga ; 4 ani.
- 432 Baba (Someș), M. Aros, înv. ; n. Vima-mică ; 18 ani.
- 433 Drăghia (Someș), V. Pop, înv. ; n. Băbeni ; 33 ani.
- 434 Măgoaja (Someș), Gh. Prigoană, înv. ; n. Muntele rece ; 32 ani.
- 435 Coruieni (Satu-mare), B. Fărcaș, înv. ; n. Vima mică ; 38 ani.
- 436 Dămăcușeni (Someș), L. Farcaș, înv. ; n. Mező Pánit ; 34 ani.
- 437 Târgul Lăpușului, fost Lăpușul-unguresc (Someș), C. Manu, înv. ; n. Boereni ; 4 ani.
- 438 Răzoare, fost Mașca (Someș), A. Hermann, înv.
- 439 Peteritea (Someș), G. Nichita, înv. ; n. Peteritea ; 17 ani.
- 440 Preluca-nouă (Someș), G. Savu, înv.
- 441 Preluca-veche (Someș), V. Nechita, înv.
- 442 Măgureni (Someș), A. Roman, înv.
- 443 Cufoaia (Someș), A. Latiș, înv. ; n. Cufoaia.
- 444 Rogoz (Someș), G. Criste, înv. ; n. Petritea ; 4 ani.
- 445 Sibotin (Someș), N. Manu, înv. ; n. Poiana Porcului ; 23 ani.
- 446 Inău (Someș), V. Thira, înv. ; n. Inău.
- 447 Cernești (Satu-mare), T. Bota, înv. ; n. Brebeni ; 37 ani.
- 448 Copalnic-Mănăstur (Satu-mare), Valeria Prigoană, înv. ; n. Măgoaja ; 2 ani.
- 448¹ Copalnic-Mănăstur (Satu-mare), T. Pașca, înv. ; n. Sășchia ; 3 ani.
- 448² Copalnic-Mănăstur (Satu-mare), V. Bărbos, înv. ; n. Ciocotiș ; 4 ani.
- 449 Vad (Someș), A. Farcaș, înv.
- 450 Curtuiusul-mic (Satu-mare), G. Heres, înv.

- 451 Berința (Satu-mare), G. Roman, înv. ; n. Vima mică ; 1 $\frac{1}{2}$ ani.
- 452 Lăschia (Someș), Gh. Savu, înv. ; n. Preluca ; 1 an.
- 453 Fânațe (Satu-mare), I. Danciu, înv. ; 36 ani.
- 454 Ciocotiș (Satu-mare), G. Bărbos, înv. ; n. Ciocotiș.
- 455 Trestia (Satu-mare), I. Mureșan, înv. ; n. Copalnic ; 3 ani.
- 456 Făurești (Satu-mare), Gh. Tarta, înv.
- 457 Cărbunar (Satu-mare), I. Soarla, înv. ; n. Cărbunar.
- 458 Șurdești (Satu-mare), C. Șuran, înv. ; n. Șurdești ; 2 ani.
- 458.1 Șurdești (Satu-mare), Gh. Dipșe, înv. ; n. Șurdești ; 3 ani.
- 459 Berbești (Maramureș), T. Utan, înv. ; n. Văleni (Maramureș) ; 1 an.
- 460 Satu-nou-de-Sus (Satu-mare), N. Ciolte, înv. ; n. Satu-nou-de-Sus ; 25 ani.
- 461 Bușag (Satu-mare), F. Bandula, înv. ; n. Lipoveni ; 15 ani.
- 462 Groși (Satu-mare), P. Botoș, înv. ; n. Dumbrăvița ; 3 ani.
- 463 Finteușul-Mare (Satu-mare), V. Dragoș, preot ; n. Finteușul-mare.
- 464 Satulung (Satu-mare), A. Cresprieș, înv. ; n. Curtuiș ; 11 ani.
- 465 Lucăcești (Satu-mare), I. Cristinu, înv. ; n. Lucăcești ; 40 ani.
- 466 Iadăra (Satu-mare), Gh. Marchiș, înv. ; n. Strâmtura ; 1 an.
- 467 Chelița (Sălaj), A. Gavriș, înv. ; n. Mineu ; 32 ani.
- 468 Biușa (Sălaj), T. Mureșan, înv. ; n. Cățălul român ; 1 an.
- 469 Arduzăl (Sălaj), T. Bud, înv. ; n. Bogata ungu-rească ; 6 ani.
- 470 Ulneni. fost Silimegh (Sălaj) St. Setel. înv.

471 Tămășești (Sălaj), P. Hossu Longhin, înv. ; n. Codmeniș ; 7 ani.

472 Asuagiul-de-Sus (Sălaj), E. Șimonca, înv. ; n. Asuagiul-de-Sus.

472/1 Asuagiul-de-Sus (Sălaj), I. Müller, elev ; n. Asuagiul-de-Sus.

473 Odești (Sălaj), G. Drăgan, înv. ; n. Cluj ; 14 ani.

474 Stremți (Sălaj), P. Tartia, înv. ; n. Săcălășeni ; 15 ani.

475 Soconzel (Satu-mare), I. Furcsik, înv. ; n. Eriu-Sâncrai ; 21 ani.

476 Cuța (Satu-mare), A. Nemeth, înv. ; n. Craidarolt ; 4 ani.

477 Pomi (Satu-mare), I. Cardoși, înv. ; n. Băița ; 2 ani.

478 Băița (Sălaj), I. Ciule, înv. ; n. Cozla (Someș) ; 24 ani.

479 Ciocârlău (Satu-mare), Maria Albu, înv. ; n. Comlăușa ; 4 ani.

479/1 Ciocârlău (Satu-mare), B. Albu, înv. ; n. Baia-mare ; 4 ani.

480 Săbișea (Satu-mare), P. Hossu Longhin, înv. ; n. Codmeniș.

481 Someștelnic (Târnava-mică), I. Frâncu, înv. ; n. Someștelnic ; 4 ani.

482 Viile Apei (Satu-mare), V. Cosma, înv. ; 2 ani.

483 Gherța-mică (Satu-mare), M. Finta, înv. ; n. Bicsad ; 24 ani.

484 Turț (Satu-mare), I. Bretan, înv. ; n. Baia-mare ; 4 ani.

485 Berindan (Satu-mare), V. Marina, înv. ; n. Ardușat (Satu-mare) ; 3 ani.

486 Medieșul-aurit (Satu-mare), P. Stopeiu, înv. ; n. Bârsana (Maramureș) ; 11 ani.

487 Mădăraș (Satu-mare), V. Cucu, înv. ; n. Stâna de sus ; 4 ani.

488 Careii-Mari (Satu-mare), Gr. Rusu, înv. ; n. Micuș (Turda) ; 3 ani.

488/1 Careii-Mari (Satu-mare), Gh. Pteancu, înv. ; n. Vezendiu ; 33 ani.

489 Mecențiu (Sălaj), A. Șimonca, înv. ; n. Căuaș ; 17 ani.

490 Sâncraiu (Sălaj), P. Trufașiu, preot ; n. Giorocuța ; 8 ani.

491 Giungi (Satu-mare), I. Cucu, înv. ; n. Stâna de sus ; 3 ani.

492 Gerăușa (Satu-mare), G. Nicoară, înv. ; n. Homorodul de sus.

493 Supurul-de-Jos (Sălaj), P. Pop, înv. ; n. Supurul de Jos ; 44 ani.

494 Giorocuța (Sălaj), I. Talpoș, înv. ; n. Bobota ; 3 ani.

495 Bobota (Sălaj), V. Coposu, preot ; n. Cioara ; 13 ani.

495.1 Bobota (Sălaj), A. Buhaiu, înv. ; n. Bobota ; 23 ani.

496 Zalnoc (Sălaj), T. Chișu, înv. ; n. Varaiu (Satu-mare) ; 1 an.

497 Țeghea (Sălaj), I. Iancu, înv. ; n. Mociar (Bihor) ; 2 ani.

498 Supurul-de-Sus (Sălaj), L. Ardelean, înv. ; n. Aghireș ; 2 ani.

499 Tășnad (Sălaj), I. Filip, înv. ; n. Cupșeni ; 2 ani.

499.1 Tășnad (Sălaj), Gh. Nichita, înv. ; n. Eriu-Sâncrai ; 4 ani.

500 Sudurău (Sălaj), P. Varhianoschi, înv. ; n. Ieud ; 12 ani.

501 Dindești (Sălaj), Gh. Erdei, înv. ; n. Sanuislău ; 4 ani.

501/1 Dindești (Sălaj), Șt. Șeștac, înv. ; n. Larasău (Maramureș) ; 2 ani.

502 Andrid (Sălaj), C. Albu, înv. ; n. Bucium ; 3 ani.

503 Păgaia (Sălaj), T. Bătioc, înv. ; n. Aghireș ; 6 ani.

504 Boian (Sălaj), A. Boticaș, înv. ; n. Ciumărua ; 16 ani.

505 Camăr (Sălaj), T. Morariu, înv. ; n. Dersida mică ; 3 ani.

- 506 Șimleul-Silvaniei (Sălaj), S. Oros, înv.
- 507 Badon (Sălaj), P. Marian, înv.; n. Jugăstreni; 22 ani.
- 508 Ratin (Sălaj), I. Boloni, înv.; n. Turda; 16 ani.
- 509 Cățel (Sălaj), C. Mureșan, înv.; n. Gireag; 24 ani.
- 509/1 Cățel (Sălaj), I. Dragoșiu, înv.
- 510 Bănișor (Sălaj), I. Simon, înv.; n. Bănișor.
- 511 Tusa (Cluj), I. Ciocian, înv.; n. Supurul de sus; 24 ani.
- 512 Plopiș, fost Giumpulciș (Sălaj), I. Pățcașiu, înv.; n. Hotoan; 14 ani.
- 513 Lugașul-de-Jos (Bihor), E. Zrimba, înv.; n. Apa-teul unguresc; 4 ani.
- 513/1 Lugașul-de-Jos (Bihor), I. Antonescu, înv.; n. Cornițal; 2 ani.
- 513/2 Lugașul-de-Jos (Bihor), I. Filip, preot; n. Orti-teag; 14 ani.
- 514 Vârciorog (Bihor), Gh. Șerban, înv.; n. Hotar; 3 ani.
- 515 Ciucea (Cluj), I. Bențel, înv.; n. Fechetău; 3 ani.
- 516 Fildul-de-Sus (Cluj), G. Bene, înv.; n. Nireș; 3 ani.
- 517 Albac (Turda), T. Nicola, înv.; n. Albac.
- 518 Scărișoara (Turda), Cristina Lazea, înv.; n. Tul-ca; 21 ani.
- 518/1 Scărișoara (Turda), I. Lazea, înv.; n. Scărișoara.
- 519 Secătura (Turda), Marta Scrob, înv.; n. Dobra; 2 ani.
- 520 Ponorel (Turda), Gh. Gligor, înv.; n. Ponorel; 3 ani.
- 521 Șuștiu (Bihor), V. Sala, înv.; n. Drăgănești; 4 ani.
- 522 Prunișor, fost Chertiș (Arad) S. Micluția, preot; n. Poenari; 20 ani.
- 523 Șebiș (Arad); P. Covaciu, înv.; n. Neagra; 24 ani.
- 524 Bârșă (Arad), M. Grecu, preot; n. Șiria; 14 ani.
- 525 Cil (Arad), V. Oarcea, înv.; n. Almaș; 4 ani.
- 526 Grohot (Hunedoara). A. Roman. înv.; n. Uibă-

- 527 Buceș (Hunedoara), I. Mateș, înv. ; n. Buceș.
- 528 Curechiu (Hunedoara), I. Fodor, înv. ; n. Curechiu.
- 529 Băița (Hunedoara), C. Drăgan, căpitan ; n. Băița ;
4 ani.
- 530 Săvârșin (Arad), V. Givu, preot ; n. Vărădia ; 1 an.
- 531 Mocioni, fost Găvosdia (Arad), N. Neagota, înv. ;
n. Băluța ; 37 ani.
- 532 Stejar, fost Soroșag (Arad), V. Popa, înv. ; n. Toc.
- 533 Baia (Arad), P. Boțco, înv. ; n. Șomoșcheș (Arad) ;
4 ani.
- 534 Lalașinț (Severin), Șt. Mihailovici, înv. ; n. Lala-
șinț ; 58 ani.
- 535 Milova (Arad), E. Oltean, înv. ; n. Cuvin ; 4 ani.
- 536 Șoimoș (Arad), I. Chebeleu, preot ; n. Socodor ;
11 ani.
- 537 Pauliș (Arad), C. Popescu, preot ; n. Aciua (Arad) ;
21 ani.
- 538 Cicir (Arad), C. Mihulin, preot ; n. Goroșdia ;
20 ani.
- 539 Mândruloc (Arad), Șt. Iancu, preot.
- 540 Nadăș (Arad), Aurelia Körösladányi, înv. ; n.
Conop ; 28 ani.
- 541 Arăneag (Arad), V. Maghiar, înv. ; n. Sinteia.
- 542 Tăuți (Arad), D. Galdeu, înv. ; n. Ponorel ; 4 ani.
- 543 Pâncota (Arad), I. Crișianu, înv. ; n. Nădlac ;
4 ani.
- 543/1 Pâncota (Arad), T. Mișcoiu, înv. ; n. Comlăuș ;
4 ani.
- 544 Șomoșcheși (Arad), T. Apătean, înv. ; n. Pecica ;
4 ani.
- 545 Chintei (Arad), C. Martin, înv. ; n. Socodor ; 2 ani.
- 546 Comlăuș (Arad), G. Ardelean, înv. ; n. Comlăuș ;
4 ani.
- 546/1 Comlăuș (Arad), I. Funariu, înv. ; n. Pecica ro-
mână ; 22 ani.
- 546/2 Comlăuș (Arad), Șt. Musca, înv. ; n. Comlăuș ;
4 ani.

547 Curtici (Arad), I. Nicorescu, preot; n. Ciuta; 19 ani.

548 Turnu, fost Tornea (Arad), S. Ardelean, înv.; n. Sat-Chinez; 3 ani.

549 Pecica (Arad), Dr. I. Felea, preot; n. Abrud-Sat; 10 ani.

550 Semlac (Arad), G. Vuia, preot; n. Brestovaț (Timiș); 4 ani.

551 Nădlac (Arad), N. Mărginean, preot; n. Arad; 10 ani.

SEVER POP.

BCU Cluj / Central University Library Cluj